Pastor Claus Laurits Clausen

Rasmus Andersen

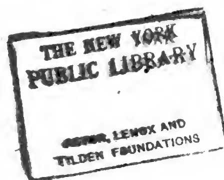
Digitized by Google

1. Name.
2. Lutheran (Evangelical) Church in the U.S.

Digitized by Google

Anderson
ZSK
Digitized by Google

Digitized by Google

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

Digitized by Google

C. L. CLAUSEN.

(Efter Fotografi 1877—78).

Digitized by Google

Pastor Claus Laurits Clausen

Banebryder for Den Norske og Danske Kirke i Amerika.
Første Skandinavisk Feltpræst.

Kirkehistorisk Bidrag

VED

R. ANDERSEN

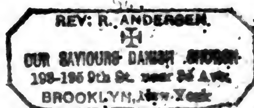
Præst ved Vor Frelsers Kirke, Brooklyn, New York.
Emigrant- og Sømandspræst.

Kæmpe at Kronen vi vinde!

Vi ses igen naar Kristus kommer
I Skyen med sin Englетrop,
Vi ses igen naar Livets Sommer
I Himmerige ret gaar op.

Faas hos Forfatteren, Vor Frelsers Danske ev. luth. Kirke, 193-195 9th Street, Brooklyn, New York;
Dansk Boghandel, Cedar Falls, Iowa;
Danish Lutheran Publishing House, Blair, Neb.

Digitized by Google

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
67325A
ASTOR. LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1922 L

Første Kristus Billede i Sten i Norden.

Runesten rejst af Kong Harald Blaatand.

Livsbillede i Rækken:
"DEN DANSKE KIRKE OG EPISKOPALKIRKEN"

50-Aars Mindeskrift for Den Danske Kirkes Begyndelse i Amerika 1871.

1921
Trykt hos N. Jensen
544 Atlantic Avenue, Brooklyn, New York.

Digitized by Google

INDLEDNING.

DET kristelige Liv pulserede gennem Fyn fra Middelfart til Kjerteminde. Brødremenighedens Udsendte kom til Middelfart Egnen og videre frem. Ved Chr. Madsen kom Vækkelsen ved Kjerteminde 1825. I 1845 blev den unge varmhjertede Pastor M. Melbye Præst for Asperup-Roeslev. Han stod midt i den Kreds af unge Præster, der mer eller mindre var paavirket af Grundtvig. I en Aarrække var han Forsamlingsfolkets Præst, Med Krigen 1848 blev Danmark greben af den folkelige Vækkelse.

Melbye udgav en alvorlig Prædiken: "Nu kalder Hyrden med Sværd." A. Faber skrev Krigssangen: "Dengang jeg drog afsted," og paa samme Melodi skrev S. P. Sørensen af Forsamlingsfolket i Odense: "Den modige og tappre Rekruts Bortrejse fra Hjemmet":

"Med Bønnen i mit Bryst
Jeg drager bort med Lyst,
Med Tro paa Jesu Krist
Han min er ganske vist."

I Stedet for "Hurra" lød det:

"Hosianna, Jesus Krist."

Den blinde Missionær J. S. Dyrholm skrev: "Paa Vantinge Sletter der stander en Bolig" om en troende Soldat:

"Paa Sundeveds Sletter en Kugle han fik." Døde paa et Hospjtal. Det bidrog til, der kom Feltpræster til Hæren. "Den

Digitized by Google

gamle Feltpræst," Provst E. Høyer Møller blev knyttet til begge Krige. Han slap aldrig Haabet , Sønderjylland vil komme tilbage, "saa langt der er Hjerte derfor."

I de Aar kom min Fader i en Gaard i Baaring, Asperup Sogn, hvor Husmoderen var Forsamlingsfolkets Værtinde, og hvor Melbye kom. Min Fader hjembragte Smaaskrifter og Sange derfra. Fader sang ret godt og Moder sang saa godt hun kunde. Sangene lød i Hjemmet.

Født 23de Juli 1848 laa jeg i Vugge, naar Moder syede og sang. Soldaterne bar mig og legede med mig. Moder holdt af Dyrholms Sange:

"Brødre! Søstre! Lad os ile fort
Paa den snevre Vej til Himmerige,"

og: "Min sødeste Frelser og Broder."

En Sang begyndte: "Lille Rasmine," men Moder vilde helst synge:

"Lille Rasmus! i Frelserens Arme,
I hans velsignede Kærligheds Favn,
Aandelig Sødhed og kvægende Varme
Smager hver Sjæl i den salige Havn;
Gud give Du faar i Barndommens Aar
Lyst til vor Frelsers blodige Saar."

og saa Sangen til C. L Clausen og Hustru ved Bortrejsen til Amerika:

"Faverl! Farvel! I tvende Kjære"

med Gensynshaabet:

"Vi ses igen naar Kristus kommer."

Fra min Barndom kendte jeg Sangen og jeg søgte at faa mere at vide om "de tvende kjære."

Da det blev klart for mig, det var Herrens Kald, jeg skulde virke blandt Landsmænd i Amerika, da kunde min Moder ikke

Digitized by Google

ret blive fortrolig med Tanken om at rejse fra Danmrak, og hun søgte at holde tilbage; men da hun mærkede den faste Beslutning, husker jeg hvorledes hun en Gang sagde saa stille: "Det tænkte jeg ikke paa, da jeg sang Clausens Afsekdssang. Du skulde til Amerika; det maa jo saa være sungen for din Vugge, og saa er det nok Vor Herres Villie, Du skal til Amerika, som vi ikke skal sætte os imod."

Jeg har samlet til en udførlig Livsskildring af Pastor C. L. Clausen, og det vil blive en meget stor Bog; men det bliver vist kun efterladt Samling.

Der er flere mindre Biografier af Clausen i Tidsskrifter og Blade. En kort ret god i: J. A. Johnson: "Det skandinaviske Regiments Historie," trykt i La Crosse, Wisc., 1869. Lad mig nævne min Bog: "Emigrantmissionen," trykt i Brooklyn, New York, 1884; 2det Oplag i København.

De mest udførlige Biografier er af Prof. Dr. P. S. Vig, R., i "Kirkehistoriske Samlinger" 5te Række, København 1907—8 og i "Danske i Amerika", 1 Bind, S. 205 fl., 1908. C. Rasmussen, Minneapolis, Minn.

Nogle mindre biografiske Artikler.

Jeg har den "Dagbog", som den unge Clausen holdt paa Rejsen til Amerika og en "Selv-Biografi", skreven af den gamle Clausen.

I Aar — 1921 — er det 50 Aar siden Clausen ordinerede A. S. Nielsen, en af de tre første, Udvalget sendte til Amerika 1871. Han holdt et givet Løfte. A. S. Nielsen blev Den Danske Kirkes Ordinator; af ham blev jeg ordineret for 49 Aar siden, vi landede for 50 Aar siden.

I Mindeaaret udgiver jeg Selvbiografien og Dagbogen og dertil føjer jeg Sange, Breve og andet mindre kendt, og indfletter lidt Historie om Kirkens Udvikling.

I hvad der endnu er trykt om Clausen fremkommer flere Fejl, som bør rettes. Det er mit Haab, den korte Biografi, jeg udgiver, vil være en Ledetraad for senere Biografer.

Digitized by Google

Naar Moder sang for min Vugge om Rejsen til Amerika, da tror jeg bagved laa Herrens Kald. Et Kald i det smaa fra Moders Liv med Forvisning om Herrens Hjælp, Esa. 44, 1, med et frygt ikke, thi jeg genløste Dig, jeg kaldte ved Dit Navn. Du er min. Esa. 43, 1. Efter 50 Aars Virksomhed i Amerika, hvor, om Herren vil, jeg ogsaa skal hvile, takker jeg Herren derfor. Herrens Naade imod mig har været stor. Tak til de mange Venner, Brødre og Søstre, de fleste er alt gaaet forud.

50 Aars Mindeskriftet helliges min Moders og Faders Minde med alle de mange kære Forudgangne. De mange, der under min Virksomhed i Amerika gik forud.

Vi ses igen, naar Kristus kommer
Paa Skyen med sin Engletrop.

Digitized by Google

Pastor Claus Laurits Clausen.

MED det ny Aarhundrede — 1800 — blev der skreven et nyt Blad baade i Verdens og Kirkens Historie. I Danmark var det Biskop N. F. S. Grundtvig (f 8 Sept. 1783, d. 2 Sept. 1872), der satte de dybeste Spor. Med hans Dimisprædiken 1810: "Hvi er Herrens Ord forsvundet af hans Hus," begyndte Kirkekampen ud fra det gamle evangelisk lutherske Kirkestade. Han fordybede sig i Biskop Irenæus og 1825 udkom Kirkens Genmæle, ud fra Troen en Gang overantvordet de Hellige, Juda 3, og han fik Syn for det biskoppelige Embede. — Ved 1825 brød Forfølgelsen ud mod De Hellige ved Kjerteminde og i det hele mod de gudelige Forsamlinger. Grundtvig med sit kirkelige Syn paa Kirkehuset, bygget til Frelserens Ære, hvor Døbefont og Nadverbordet staar, det var for ham det rette Samlingssted. En Del af hans yngre Præstevenner med Mag. J. C. Lindberg satte en Del Pris paa Forsamlingerne og forstod Forsamlingsfolket. Bestemt var Grundtvig imod at forbyde Forsamlingerne og han talte Forsamlingsfolkets Sag, og 1825 skrev han, hvad flere ikke syntes om, men hvori der er noget værd at mindes:

"Slige gudelige Forsamlinger ere i mine Øjne kun en maadelig Erstatning for det kirkelige Liv og kun maadelige Planteskoler for sand Gudsfrygt, Ydmyghed og Kærlighed. Kirkehistorien har nemlig lært mig, at en vis sygelig Pietisme i slige Forsamlinger saare let parrer sig med forskruede Indfald, Ringeagt for Lærerstanden og omsider for Skriften selv, og derfor har jeg aldrig tilraadet, men snarere fraraadet dem. . . . Men her er Spørgsmaalet om, hvad vi bør tillade Staten at gøre: slaa til med Sværdet eller se til med Rolighed. Det sidste raader jeg med den fuldeste, paa hele Menneskehistorien grundede Overbevisning, og dette er et Raad, ingen Stat nogensinde vil fortryde at have fulgt." Melbye: Kirkehist. II. S. 113.

Grundtvigs Fætter, Professor Henrik Steffens (f. 2 Maj 1773, død 13 Februar 1845) i Breslau, satte Spor i det tyske Kirkeliv. Steffens, Pastor J. G. Scheibel og juridisk Professor

Digitized by Google

Husche talte de tyske Gammellutheraneres Sag. Det førte til Udtrædelse og til Dannelsen af Breslau Synoden. "Gammellutheranerne" blev forfulgte og en Del udvandrede til Amerika. Her skal mærkes Præsterne: J. A. A. Grabau, E. F. L. Krause og G. A. Kindermann 1838—40. Clausen fik Ordination fra dem. De stiftede Buffalo Synoden. En Udvandring, hvor Dr. C. F. Walther blev ledende. Dannelsen af Missouri Synoden. En Udvandring, der lagde Grund til Ohio Synoden.

Der blev ligeledes skreven et nyt Blad i Udvandringshistorien fra de nordiske Lande til Amerika. Fra Sverrig kom allerede 1638 Udvandringen til Delaware, hvortil der knytter sig saa mange skønne Minder, og Kirkerne staar som Vidne om det kirkelige Liv. Med 1800 begyndte den nyere Indvandring og her gaar Norge i Spidsen.

Fra Danmark har der ikke været nogen samlet Udvandring med Koloni Anlæg; men lige fra den allerførste Indvandring fra Hollændernes Tid har der været Danske spredte ind i Indvandringen og danske Mænd blandt Banebryderne. Den danske Pastor C. L. Clausen blev en Banebryder i det norsk-danske Kirkeliv. Hans Virksomhed var mest blandt Norske og i Den norske Kirke; men det fik stor Betydning for den begyndte danske Mission og Den danske Kirke for 50 Aar siden.

I den norske Indvandring er noget af det første fra Stavanger 1825 med Sluppen "Resturationen." De landede i New York med 53 Emigranter under Ledelsen af Kleng Pedersen (Hesthammer). 1837 udvandrede Student Ole Ryuning. Han udgav den saakaldte Amerikabog: "Sandfærdig Beretning om Amerika." Den henledede en Del Opmærksomhed paa Amerika.

Smaa Flokke og enkelte Personer fulgte efter og der fremkom norske Settlementer paa en hel Del forskellige Steder. I Wisconsin fremstod det Settlement ved Muskego, hvorfra Kaldet lød, som C. L. Clausen fulgte, og hvor han blev ordineret til deres Præst.

En Udskrift af Bregninge Kirkebog siger:

"**Claus Larsen Clausen,** Søn af Landmanden Erik Clausen og Hustru Karen f. Pedersen, bosatte i Østerbregninge, Ærø, er født i Tranderup Sogn den 3die November 1820 og konfir-

Digitized by Google

meret i Bregninge Kirke 1835," det er en Skrivefejl; thi han er døbt i Kirken 5te November 1820:

Claus Lauritzen Clausen,

selv skrev han:

Claus Laurits Clausen.

Nu skal han have Ordet i sin Selvbiografi. Han skriver:

"Pastor Claus L. Clausen blev født paa Øen Ærø i Danmark den 3die November 1820. Hans Forældre vare hæderlige kristelige Folk. Hans Fader drev hvad der i Norge vilde kaldes Landhandel, jævnsides med at han ogsaa drev en Del Hestehandel, nemlig opkøbte Heste i Danmark, som han førte til Holsteen og solgte paa de forskellige Markeder dersteds. Han var af sine samtidige anset for at være en noget mere end almindelig dygtig Mand, i Besiddelse af adskillige Kundskaber, flere end Bønder i Almindelighed besad.

Den unge Claus var meget svagelig fra sin tidligste Ungdom, men blev stærkere efterhaanden som han tiltog i Alder. Han havde som Barn usædvanlig Lærelyst og Nemme og han var begavet med en sjælden Hukommelses Evne. Det var saaledes for ham en meget let Sag at lære sine Lektier paa Skolen. At han var allerede fra sin Konfirmation ej blot naaet frem til den øverste Plads i Almueskolen, men havde ogsaa benyttet Aftenskolen til at lære Regning, Skrivning og Grammatik med mere, hvori han gjorde god Fremgang.

I Religionsundervisning stod han derimod en hel Del tilbage, ikke med at lære de ham foresatte Lektier, thi det havde han som før sagt overmaade let ved, men derimod at faa rigtig Indsigt i det som han havde læst og lært. Hans gamle Bedstemoder var ham dog i dette Stykke til overmaade stor Nytte; thi hun afhørte ham regelmæssig hans Lektier før han gik paa Skolen, og da hun selv havde lært Pontoppidans store Forklaring (Sandhed til Gudfrygtighed) i sin Ungdom og endnu huskede den godt, og desuden selv var en alvorlig kristelig Kvinde, saa kunde det ikke andet være end at hendes Overhøring maatte blive ham til stor Fordel.

Claus' Konfirmationstid blev ham hverken til stor Belærelse eller Opbyggelse....Strax efter sin Konfirmation, hvorved Claus

Digitized by Google

fik bedste Karakter, gik han paa tysk Skole i nogle Maaneder. Hans Fader fik ham derpaa anbragt paa et Godsforvalter Kontor i Nærheden af Odense paa Fyen, paa Herregaarden Lundegaard. Der var han i tre Aar for at uddannes til Dansk Jurist. I den sidste Tid af hans Ophold paa Lundegaard gjorde han Bekendtskab med en ung Mand ved Navn Martin Bonnesen, som var en Søn af en forhenværende Amtsforvalter Bonnesen i Ærøeskøbing. Han havde først lært ham at kende paa Ærø som en Ungdomskammerat af sin ældste Broder. Der var en Del Aar hengaaede siden han sidst saa ham og i den Tid var en gennemgribende Forandring foregaaet med ham. Han var nemlig blevet opvakt af sin Syndesøvn og omvendt til at blive en sand og levende Kristen. Omstændighederne, som bragte deres Vej til at støde sammen var, at Forpagter Møller paa Lundegaard var Martin Bonnesens Morbroder, og da hans Vej faldt saa nær forbi Gaarden, saa standsede han for at hilse paa sin Morbroder.

Han fandt strax ud at Claus var paa Godsforvalter Kontoret, og da han hørte, at han ogsaa var Ærøbo, saa kom han for at hilse paa ham. Han var paa Rejse til Skræppenborg i Brylle Sogn og han var bleven ansat som Avlsforvalter og Aftenen før han skulde begive sig paa Rejsen did bad han Claus at følge med sig et Stykke paa Vejen, hvilket han gjorde. Claus havde hørt om ham, som kommende fra Forpagter Møllers Mund, at Martin Bonnesen skulde nu være en af de saakaldte Hellige. De to unge Mennesker kom snart i en meget livlig Samtale og længe kæmpede Claus tappert imod, da Martin alvorligt trængte ind paa ham med Guds Ord om Synd og Naade, men det gik med ham som det plejer at gaa med alle, som modstaa Ordets mægtige og overbevisende Kraft, saa han tilsidst maatte bøje sig derfor.

Ikke længe efter den Tid var Claus' Tid ude paa Lundegaard og han rejste tilbage til sin Familie paa Ærø. Ved hans Ankomst der fandt han forskellige Forandringer, som vare indtraadte under hans Fraværelse. Han var nu selv bleven vakt til Syndserkendelse saavelsom til en alvorlig Stræben efter Naaden i Kristo, og var tidlig og sent beskæftiget med Læsning i Guds Ord og Bøn til Gud om Naade og Syndernes Forladelse.

Digitized by Google

Han fandt ogsaa, at de havde faaet en ny Præst og Sjælesørger i det Kald (Bregninge og Søby Menigheder), hvori hans Forældre boede, nemlig Provst Christensen. Denne Mand var en i mange Henseender fuldstændig Modsætning baade i Liv, Lære og Vandel, til den forrige Sognepræst, og Claus sluttede sig snart med inderlig Kærlighed til ham, og da Provsten havde flere yngre og ukonfirmerede Børn, saa udtalte denne det Ønske til Clausen, om han vilde paatage sig at informere disse, og Claus paatog sig dette imod at Provsten lovede at meddele ham til Vederlag, naar han dertil havde Lejlighed, Undervisning dels i Latin og Græsk, og dels i Kirkehistorie og Dogmatik o. s. v. Claus havde nemlig den Gang efter sin Vækkelse fattet stor Lyst til at uddanne sig til at gaa ud til Hedningerne som Missionær og ved hans Flid og ualmindelige Nemme og Hukommelse bragte han det i faa Maaneder dertil, at Provst Christensen mente, at det vilde blive mere frugtbringende for ham om han rejste til København og under private Læreres Vejledning dersteds bragte det videre med sine Kundskaber. Dette kunde Claus dog ikke strax udføre paa Grund af Mangel paa fornødne Midler. Han tog derfor først en Huslærerpost paa Langeland, som han beskæftigede sig med, skønt med nogen Afbrydelse i det nærmest følgende Aar. Afbrydelsen foraarsagedes væsentlig ved, at hans Helbred blev daarligt, saa han ikke kunde taale det stillesiddende Liv, som hans Lærervirksomhed tvang ham til. Han blev derfor tilraadt af Lægerne, som han raadførte sig med, at tage sig en længere Fodrejse i Norge eller Sweitz, og da han havde læst meget om Hans Nielsen Hauges Rejser i Norge, som havde meget interesseret ham, saa bestemte han sig til at gøre Turen i Norge. Han rejste derfor til Christiania og Drammen og gjorde en Fodtur op igennem Nummedal og den øverste Del af Hallingdal og Filefjord til Hardanger og Bergen, som medtog i det Hele taget Sommermaanederne af Aaret. Han gjorde paa denne Rejse mange Bekendtskaber, især blandt Haugianerne, som blev ham senere til megen Nytte baade i timelige og aandelige Henseender. Dette var i Aaret 1841. Paa denne Rejse blev Claus bekendt med Pastor Wexels i Christiania, Professor Kaurin sammesteds og med en Søn af Hans

Digitized by Google

Nielsen Hauge, som var Kandidat i Theologi, og desuden med en forhenværende Købmand T. O. Bache i Drammen. I Løbet af den følgende Vinter modtog Claus i Danmark Breve fra Kandidat Hauge og Pastor Wexels om at en Kandidat Schreuder havde bestemt sig til at gaa ud som Missionær blandt Hedningerne, men havde endnu ikke bestemt sig til, hvorhen, og foreslog, hvis det gik an for ham at gøre en Tur til Christiania til Foraaret for at samtale med Schreuder. Efter nogen Tids Forløb bestemte han sig til at rejse til Christiania, hvor han traf sammen med Schreuder og havde adskillige Samtaler med ham. Der var flere Ting, som strax stillede sig i Vejen for Claus til at gøre Følge med ham, fornemmelig, at hvis Schreuder skulde falde bort ved Døden, da vilde jo Clausen blive staaende alene ude paa Hedningemarken midt blandt et fremmed Folk, og saalænge han ikke var ordineret til det hellige Præsteembede vilde det under saadanne Omstændigheder være praktisk umuligt for ham at udrette noget synderligt, selv om han fik Tid til at sætte sig ind i deres Sprog derude førend Forandringen skete. Hr. Schreuder indrømmede selv Vanskeligheden herved, men mente, at med de Kundskaber, som Clausen var i Besiddelse af og som han jo let kunde forøge en hel Del før Afrejsen, vilde det kunde lade sig gøre, at han maaske kunde faa kirkelig Ordination herhjemme iforvejen. Scheuder troede nemlig, at der har været Tilfælde i Danmark med Hensyn til den grønlandske Mission, at Missionærer var blevne udsendte af den Danske Kirke og ordinerede med færre Kundskaber end dem, Clausen var i Besiddelse af, og han raadede til, at Clausen skulde korrespondere med Magister Lindberg og andre i København, med hvem han havde personligt Bekendtskab og gøre de fornødne Forespørgsler derom. Dette vilde imidlertid medtage en hel Del Tid og imidlertid besluttede Clausen at gøre en Tur Nord igennem Norge til Trondhjem og andre Byer der nordpaa. Han havde dog endnu ikke tiltraadt denne Rejse, da han modtog Brev fra forhenværende Købmand Bache i Drammen med Anmodning om at komme og besøge ham, saasom han havde faat en Anmodning fra sin Søn og andre Bekendte i Amerika og tillige Opfordring til ham om muligt at sende en ung Mand derover, som

Digitized by Google

var skikket til for det første at være Ungdommens Lærer iblandt dem, og siden til at blive deres Præst. Han gjorde da en snar Rejse til Drammen for at samtale med gamle Bache. Clausen omtalte til ham Aarsagen til, at han var kommen til Norge paa denne Tur som ovenfor omtalt, men Hr. Bache udtalte den Formening, at det maatte ligge nærmere paa ham som Pligt at rejse ud til Landsmænd i Amerika, end at rejse med Schreuder, især da Schreuders Missionsmark og Virkefelt ude blandt Hedningerne endnu var saa ubestemt, og Bache lagde Clausen særdeles alvorligt paa Hjerte at tage hans Forslag under samvittighedsfuld Overvejelse. Dette lovede da ogsaa Clausen med Haand og Mund at gøre, men sagde, at han først maatte have en Del Betænkningstid. Clausen begav sig derpaa afsted paa Rejsen til Trondhjem. Paa denne Rejse besøgte han ogsaa Christiansund, Molde, Aalesund, Bergen, Stavanger, Christiansand og Arendal. Han rejste da tilbage til Danmark. I Danmark besøgte han først sine Venner i København, især Magister Lindberg, med hvem han havde megen Samtale. Magister Lindberg havde efter Clausens Opfordring erkyndiget sig om Muligheden af at blive ordineret i Danmark for at udgaa som Missionær blandt Hedningerne, og Magisteren afgav det som sin bestemte Formening, at det vel lod sig gøre, men dog kun saaledes at Clausen først underkastede sig en Examen derhjemme, hvorvidt han var skikket dertil, baade fra Kundskabens Side og overhovedet om han besad den fornødne Begavelse dertil. Dette troede vel Clausen, efter de Forberedelser, han havde haft, især under Provst Christensens Vejledning, kunde ikke blive saa vanskeligt, men han var nu nærmere kommen til Overbevisning om, at hans egentlige Kald var til Skandinaverne i Amerika istedetfor at gaa ud blandt Hedningerne, og han besluttede sig derfor til i Jesu Navn at følge Kaldet til Amerika."

Efter at have fulgt Clausen i hans Selvbiografi til efter hans første Norgesrejser, vender vi tilbage til hans Ungdom i Danmark.

Professor Vig nævner hans Lyst til Søen, og som næsten alle Ærøboer fulgte det vel af sig selv, der maatte være Sørejser, dog hans Sømandsliv har ikke været ret meget. Det sy-

Digitized by Google

ges, som ung Mand kom han i Spillegæld, og den bekendte Lægprædikant Ole Peter Holm Larsen Skræppenborg kom ham aandelig og timeligt il Hjælp. Han var dog ikke meget over Drengeaarene før han kom ind i en aandelig Kamp med Angest for "den sorte Hund", der forfulgte ham selv ind i Sovekamret, indtil Anfægtelsen maatte vige for Troens Vished. Han var næppe meget over 18 Aar før han traadte frem ved de gudelige Forsamlinger som Bodsprædikant.

Det er sikkert ret, hvad hans Medarbejder i Amerika, Pastor J. W. C. Dietrichson skriver: "Fra sin tidligste Ungdom blev han vel vakt til Erkendelse af Kristendommens Sandheder, men omtumledes i flere Aar gennem flere, dels pietistiske, dels gendøberriske Vildfarelser, indtil Gud i sin Naade lidt efter lidt førte ham til et fast kirkeligt Standpunkt, hvortil hans Bekendtskab med adskillige kristelige Præster i Sjælland, navnlig P. A. Fenger, F. Boisen og især Grundtvig og denne sidstes Skrifter meget bidrog." Her maa man huske paa den store Indflydelse Provst Chritsensen havde paa ham, og det var ved ham han kom i Forbindelse med de grundtvigske Præster, og her maa tilføjes, Magister Lindberg havde stor Indflydelse paa ham samt E. Clausen og J. F. Fenger, saa han fik sit Stade helt i den grundtvigske Vennekreds.

Det gik gennem mange Brydninger. I Sommeren 1838 kom den til Baptismen omvendte danske Jøde Julius Købner fra Hamborg til Danmark og blandede sig ind i Forsamlingslivet. Der blev stiftet ved Gendaab en Baptistmenighed paa Langeland. Clausens Ven, den blinde Dyrholm, var blandt de første der gendøbtes. Han saa snart sin Vildfarelse og traadte tilbage helt ind i grundtvigsk Kreds. Clausen blev bevaret fra Gendaab. En Ungdomsven af Clausen, Lægprædikant Ole Nielsen, har fortalt mig, da Clausen kom fra Norge lod han ham læse noget, han havde skrevet. Ole Nielsen sagde: "men Claus, Du er jo Kvæker." Han rev det til sig og sagde: "Nej, det er jeg ikke og vil ikke være," og han fordybede sig mere i den kirkelige Anskuelse.

I de Hjem, hvor Clausen var en Del, skal nævnes den bekendte Peder Larsen Skræppenborg og Bekendtskab med Skole-

Digitized by Google

lærer og Lægprædikant Rasmus Sørensen. I 1837 fik R. Sørensen Besøg fra Norge af Lægprædikant Elling Eielsen. De holdt i Forening Forsamlinger. Eielsen blev, som flere af Datidens Lægprædikanter, arresteret. I 1839 rejste Eielsen til Amerika. Det anføres fordi Eielsen og Clausen i Amerika stod som bestemte Modstandere. Rasmus Sørensen og Peder Larsen Skræppenborg gjorde 1837 en Forsamlingsrejse i Jylland, hvorom Sørensen udgav en Beretning. Det nævnes fordi R. Sørensens Søn, M. F. Sørensen blev Episkopalpræst i Amerika og R. Sørensen Lægreader.

Det var ikke alene med en forbausende Ihærdighed Clausen studerede, men ved Forsamlingerne talte den ungdommelige Prædikant med glødende Veltalenhed. Der faldt drøje Ord og haarde, ofte uretfærdige Domme over Præsterne, der ikke kunde slutte sig til Forsamlingslivet, som "vantro."

Derom vidner følgende af Clausen i den Tid skrevne Sang:

Synger for Herren ny Sange og Salmer,
Synger for Herren al Jorderigs Flok,
Synger og springer med Sejerens Palmer,
Synger, at I har i Frelseren nok.
Synger, saa det kan i Himmelen høres,
Synger, saa Djævlene skælver derved,
Synger, saa Fjendernes Hjerter kan røres,
Synger om Jesus, hans Blod og hans Sved.

Dog, saadan Sang kan af Hjertet ej flyde,
Førend det bliver til Herren omvendt;
Thi af Naturen vi heller vil lyde
Satan — end Jesus, som til os blev sendt,
Derfor vi maa os først lære at kende
Som arme Synd're i inderste Rod,
Dernæst vi maa os til Jesus henvende,
At han kan rense os udi sit Blod.

Vi maa med David vist alle bekende,
At vi er født i Misgerning og Synd.
Djævelen, som er Guds afsagte Fjende,
Havde os fangen i Ondskabens Dynd.

Digitized by Google

Vi laa i Mørkhedens Lænker fastbundet,
Djævelen vare vi plat underlagt,
Indtil vor Jesus, som Sejer har vundet,
Frelste os ud af al Helvedes Magt.

Ak, hvor faa skønne dog ret paa den Naade,
Som Jesus haver os Synd're tilbragt.
Daarlige Verden, som vil sig selv raade
Og skænker Jesum kun Spot og Foragt,
Hvor vil det gaa Dig, naar Tiden er omme,
Og Du dit Sndemaal haver opfyldt,
Naar Du ser Jesus i Skyerne komme
For Dig at give, hvad Du har forskyldt.

Da vil Du jamre og hyle og græde,
Raabe til Høje og Bjerge om Skjul,
Da skal Du nødes for Dommen at træde,
Krybe frem af din Vraa, Krog og Hul.
Da skal Du se den, Du haver foragtet,
Sidde i Skyen i kongelig Pragt,
Da skal Du faa, hvad Du har eftertragtet,
Naar Du i Helvedes Ild bliver lagt.

Ak! at dog mange sig vilde omvende,
Mens det endnu er Omvendelses Tid,
Hastigt til Jesus at løbe og rende,
Mens han endnu er mod Syndere blid,
Men ak, de fleste foragte hans Naade,
Skæmte med Ordet og le ad hans Kald,
Følge kun Verden og vil dem selv raade,
Hvorfor og Jesus dem bliver til Fald.

Landene vrimle af saakaldte Præster,
Der skulde prædike Sandhedens Ord,
Men ak, de fleste er som deres Mester,
Djævelen, fulde af Løgn og af Mord.
Dyder og Gerninger er deres Lære,
Naaden i Kristus, den ties der med,
Byrder af Loven for Folket at bære,
Selv bærer Præsten den aldrig et Fjed.

Digitized by Google

Gid at disse Forførere vil nøjes
Med selv at gaa Satan i Vold,
Men de forblindede Helvedes Hunde
Spiller med Sjælene som med en Bold.
Jesus er dem en Forargelsens Klippe,
Hans Blod og Vunder er dem en Pest;
Saadan en Lærer jeg ønsker at slippe;
Thi hane r ikke en kristelig Præst.

Hyrder de kaldes, men Ulve de ere,
Som gaar omkring i Faareskindsdragt.
Hvor skal jeg saadan til Leder begære,
Da min Fordærvelse er kun hans Agt.
O, gid de arme forblindede vilde
Søge vor Herre med Alvor og Flid,
Førend det bliver aldeles for silde
Og der er ej til Omvendelse Tid.

Vægter de kaldes, men de ere Tyve,
Som rane Guds Hus's Helligdom bort,
Sandhed de nægte, men derimod lyve
Og driver Folket i Sikkerhed fort.
Saaledes er da den største Part Præster,
Som skulde føde Guds Folk med Guds Ord,
Er det da Under, at Folk er som Bæster,
Rede til Utugt, til Løgn og til Mord?

Dog, Gud ske Lov, der er ogsaa Hyrder,
Hvilke ret troligen føde Guds Faar
Og ikke plager med trællende Byrder,
Men viser Frihed i Frelserens Saar.
Dog denne Hyrdeflok er kun en lille,
Ligesom Faarene ere kun faa,
Men de i Gabet for Ulven sig stille
Og flygter ikke som frygtsomme Raa.

Digitized by Google

Herren bevarer sit Folk, hvor det findes,
Udi sin Naade og salige Navn,
At vi i Kærlighed altid forbindes
Og ene søge vor saligste Havn
Udi vor Frelsers de blodige Vunder,
Udi hans Side, det saligste Hul,
At paa hans Ord vi kun Salighed grunder
Og i hans Side kun søger vort Skjul.

Dette er det, jeg vil alle tilraade,
At de kun bliver ved Frelserens Blod,
Som har forhvervet os Faderens Naade
Og har gjort hele vor Syndesag god.
Naar vi kun vil os fra Synden omvende
Og søge Naade i Jesus, Guds Søn,
Saa vil Gud Fader som Børn os kende
Og os tildele en Krone saa skøn.

O, søde Jesus, hjælp Du os at vaage,
At vi i Kampen ej skal under gaa,
At dog Djævelen ej skal os bedrage,
Men vi ham kunde altid imodstaa
Faste i Troen, saa maa han jo flygte
For os og nødes at tabe sit Slag.
Gis os, o Jesus, dit Ord som vor Lygte,
At det af Mørket gør lyseste Dag.

C. L. Clausen.

Digitized by Google

Rejsen i Norge var ikke alene for hans Helbred, det var helt igennem en Prædikerejse. Man maa forundres over, hvorledes han kunde tiltale Haugianerne. Han skrev to Breve til dem, som de lod trykke i Stavanger. Man skulde ikke tro skreven af en Mand paa 20—21 Aar. Første Brev lyder saaledes:

"Stavanger, den 15 Sep. 1841.

Elskelige Medforløste i Kristi Jesu Vor Herre!

Tak for sidst!!!

Naade være hos Eder, og Fred af Gud, vor Fader, og den Herre Jesum Kristum, formedelst den Hellig Aand, Amen!

Sandsynligt har I længe forgæves ventet Brev fra mig, efter mit Løfte, at skrive til Eder, naar jeg kom til Bergen, og jeg har ogsaa selv ofte tænkt derpaa; men derved er det bleven. Dog for at I ikke skal tro, at det er blot Skødesløshed, som har afholdt mig derfra, maa jeg anføre de Aarsager, som har forhindret mig i at skrive, og maa da først bemærke, at da jeg kom til Bergen var det naturligt, at jeg maatte besøge alle derværende Venner, fra hvem jeg skal hilse saa flittigt, og hertil medgik nok en Dag, dernæst skulde jeg skrive til Danmark, til Forældre og Venner, som ogsaa tog nogen Tid fra mig, og da dette var forbi, blev der gjort den Bestemmelse, at jeg skulde rejes til Svanø og Søndfjord og besøge de derværende Venner, hos hvem jeg ved Guds Naade havde megn Opbyggelse, og fra hvem jeg ogsaa skal hilse saa meget kærligt. Sidste Fredag Aften kom jeg tilbage fra Svanø til Bergen og rejste derfra i Gaar Morges tidlig her til Stavanger, fulgt af de kære Venner Hr. Købmand Odland, Hr. Selsing og Hr. J. Friisholm. De ser heraf, at mit korte Ophold i Bergen ikke kunde levne mig Tid til at skrive, hverken til Eder eller noget andet Steds, og haaber jeg, at I nu i Kærlighed modtager og tager til Takke med disse faa ringe Linier herfra. Med Hjertens indre Rørelse vender Tanken altid tilbage paa de velsignede Dage, jeg tilbragte iblandt Eder, og aldrig, nej, aldrig ville de glemmes af mig, ihvor jeg end skal vandre omkring. O, dyrebare Søskende! saare nær ligger I mit Hjerte, og et inderligt Baand knytter os

Digitized by Google

tilsammen, saa nær, at jeg aldrig kan træde frem for Herren i Bønnen uden at jeg nødes ligesom til at føre Eder med; og gid dette himmelske Baand aldrig nogensinde skal briste, men altid drage os nærmere sammen til Jesu Fødder.

Jeg takker Eder meget for den Kærlighed, I beviste imod mig, da jeg var hos Eder for Jesu Kristi Navns Bekendelses Skyld, og alle kristne Venner, hvor jeg er kommen frem, have ogsaa glædet sig meget ved at høre fortælle om den Guds Naade og Kærlighed, der er udvist i Eders Hjerter, saa I ere redebone til at tjene Brødrene; og altid vil jeg takke Herren for Eder. Men dyrebare Venner! Jo kærere I ere mig, og jo mere I ligge mig paa Hjerte, jo mere maa ogsaa alt dette opvække Bedrøvelse hos mig, som jeg paa nogen Maade kan tænke at blive Skade eller Hindring paa Eders Kristendoms Vej, og det maa derfor ikke undre Eder, om jeg ligesom retter mine Formaninger og Paamindelser mod visse særdeles Punkter; thi hvor jeg har bemærket den største Fare, finder jeg det ogsaa mest nødvendigt at advare.

Man finder gerne, selv blandt Kristne, tre Slags; nogle som formeget blive staaende ved Betragtninger af deres egen Uværdighed og dybe Syndefordærvelse og tør ikke ret vove at se hen til Jesu Kristi Værdskyld og Fortjeneste, eller overgive sig som arme Syndere til Guds blotte, frie, uforskydte Naade i Kristo, men se kun bestandig paa deres Lunkenhed og Ulyst til Bønnen, saavelsom andre gudelige Øvelser, og mene, at fordi de ikke kan bede saa samlet, ivrigt og brændende, eller være saa ydmygede og sønderknuste, som de synes at Herren fordrer, og mener at kunne bemærke hos andre, at de derfor ikke maa trøste sig ved Jesu Kristi fuldkomne Forbøn og Fortjeneste. Andre ere der, der derimod, som kunne være komne i Overbevisning om hines daarlige og vildfarende Slave-Forsagthed og maaske igen gaar for langt til den modsatte Side og vil først trøste sig ved Jesu Kristi Naade, endogsaa uden den fornødne Selvprøvelse eller Agtpaagivenhed paa deres eget Hjerte og Sind og saaledes staa Fare for at falde til Sikkerhed og gøre Naaden til en Hovedpude for den gamle Adam.

Endelig ere der de, som efter Pauli Regel gaa frem i Syn-

Digitized by Google

dens Erkendelse og Naadens Overflødighed, og lade sig som arme Syndere frelse af Guds blotte Naade i Kristo, og daglig ved hans Kraft forarbejder deres Saliggørelse med Frygt og Bæveelse, i Bøn til Herren og Strid mod alle deres Sjæls Saligheds Fjender, Djævelen, Verden og deres eget fordærvede Kød og Blod.

Elskelige Venner! ogsaa hos Eder, ja tillad mig at sige det, ogsaa hos Eder troede jeg at bemærke alle disse trende Slags! Dog vil jeg haabe, at der var flest af de sidst omtalte; Herren give det! Idet I læse eller høre læse dette, da beder jeg Eder, at prøve hver sig selv, til hvilket Slags I vel kan henregnes, og ikke begynde paa det unyttige Arbejde at ville inddele Eders Naboer, det vil sige: de andre Venner, i forskellige Klasser, eftersom man kan synes vel eller ilde om dem til; thi dette er ikke alene unyttigt, men endogsaa højst skadeligt, ikke saameget for andre som for Eder selv, men gribe hver i sin egen Barm for at undersøge, hvordan det staar til derinde, og gøre sig selv det alvorlige Spørgsmaal: "ved jeg intet andet til Salighed end Jesum Kristum og ham korsfæstet? Agter jeg alle Ting for Skam og Skade imod hans Kundskabs Ypperlighed, og et findes i ham?" og jeg er temmelig vis paa, at dersom I ret i Hjertens inderste Grund adspørger Eder selv saaledes og derhos prøver Eder som for Herens Aasyn, da skal det vist ske, at dersom der er nogen falsk Ydmyghed, noget Hykleri eller nogen somhelst Sikkerhed forborgen i Eders Hjerter, da skal den vist blive Eder aabenbaret, saafremt I bede Herren derom thi ligge I paa nogen Maade under Lovens Trældoms Aag, og ikke ret vil eller tør tilegne Eder Kristus med alt hvad hans er og har, fordi I føle hos Eder megen Haardhed og Lunkenhed, man derover kun forbauses og forskrækkes, ja hartad fortvivle, eller søger selv at gøre godt, blive ydmygede, sønderknusede og naadehungrende først førend I tør komme til Kristum, da er det aabenbart, at I ikke agte alle Ting for Skam og Skade imod Jesu Kristi Kundskabs Ypperlighed, og at findes i ham; da er det aabenbart, at I ville vide noget andet til Salighed end Jesus Kristus og ham korsfæstet; thi hvis dette ikke var, da bortkastede I alt eget Arbejde og i Eders Synds Erkendelse hen-

Digitized by Google

kastede Eder som arme i sig selv hjælpeløse og fortabte Syndere for Naadestolen, som er oprejst i Jesu Blod og lod Eder der, uden nogensomhelst Eders egen Fortjeneste rense, retfærdiggøre og helliggøre, af blot Naade.

Saaledes ogsaa, hvis I paa nogen Maade skulde være henfaldne til Sikkerhed og uden Selvprøvelse, Aarvaagenhed, Bøn og Strid, trøste Eder ved Jesu Naade, endogsaa midt under vitterlige Synder, da er det aabenbart, at Jesus Kristus den Korsfæstede ikke er Eders Salighed; thi var han dette, saa var han Eders største Lyst og Glæde, da agtede I alle Ting for Skarn og Skade imod dette, ret at komme til Kundskab om hans Villie i alle Ting for at udrette dem; da gjorde I ham aldrig vitterlig imod, eller gjorde ham til en Syndens Tjener, men hver Skrøbeligheds Synd, i hvor ringe og ubetydelig den end og kunde synes at være, vilde strax volde Eder nogen Bedrøvelse og drive Eder hen til Jesu Fødder for at bede om Synds Forladelse, og mere Naade og Kraft til herefter at være aarvaagne og modstaa Synden. Som jeg tilforn har skrevet, og saa ofte har sagt Eder, er det mit Hjertens alvorlige, enfoldige Raad, idelig at vaage og bede, uden dog for Eders Aarvaagenhed og Bøn at forlange nogen Løn eller Betaling af Gud; daglig at stride mod alle Eders Sjæls Saligheds Fjender, uden dog at haabe Sejr for Eders Strids Skyld; men alt alene af Naade for Jesu Kristi Skyld. Haver altid Eders Daabspagt for Øje, og om det er muligt, saa gentag den Morgen og Aften, ja oftere, i Eders Erindring, og beder Herren om Naade til at opfylde Eders Løfte, og glæder Eder ved hans Forjættelser. Jeg talede meget med Eder herom, Gud give at det ikke skal være forgæves! Skyer Bagtalelse som en Pest, og vandre som Lysets Børn i broderlig Kærlighed, Aabenhjertighed og Endrægtighed, ihukommende Pauli Formaning: "Dersom nogen iblandt Eder bliver ovedilet af nogen Brøst, da ophjælper ham, I Aandelige, med Sagtmodigheds Aand, men se til, at ikke og I selv blive fristede." Værer meget varsomme i Eders Domme, og søger hellere at undgaa al Dømmen om andre, end at udsætte Eder for at fælde en falsk og urigtig, en haard og ubarmhjertig Dom over nogen, de være hvo de vil; thi hvo som fælder en ubarmhjertig Dom over andre, over ham

skal gaa en haard, ubarmhjertig Dom. Eder selv maa I dømme, paa det I skal fordømmes med Verden, men ogsaa der lægge Mærke til, at dermed er ikke ment det nye Menneske, men det gamle Syndens Menneske med dets Lyster og Begæringer. Inderligt elskede Venner, Brødre og Søstre i Kristo Jesu! bliver altid stadige i Jesu Kristi Kærlighed og lad den saaledes indtage Eders Hjerter, at I nu ikke mere leve Eder selv, men ham, som er død og opstanden for Eder, og lad dog aldrig nogen indbyrdes Splid og Tvedragt sønderrive det himmelske Forenings- og Samfunds Baand, som maa binde Eder samemn i Tro og Kærlighed med hverandre til Herren vor Gud. Værer gjerne hverandres Tjenere, og tragter ikke efter forfængelig Ære, at nogen skulle ville herske over Herrens Arv, men være alle hverandre underdanige, og føder og vederkvæger hverandre indbyrdes i Ydmyghed, Kærlighed og Endrægtighed med Livets Ord, at I kunne voxe en frodig Væxt til Guds Ære og Eders egen Sjæls Salighed. Hvis det er muligt, saa samles lidt i hverandres Huse, naar Tid og Lejlighed gives og det kan sømme sig, for at opbygge og opmuntre hverandre ved Guds Ords Betragtning, Bøn, Sang og Samtaler, men passer paa ikke at gaa sammen for at trakteres hos hverandre under det Skin at gaa sammen til Opbygeglse; thi derved fremmes Guds Riges Sag ikke, men snarere forhindres, idet det kan være trykkende for nogle og forargeligt for andre. Skyr alt ondt Skin, siger Apostelen.

Nu kære Venner! I ere maaske snart kede af at se og høre alle disse Formaninger, og kunne vel fristes til at tænke, at jeg maa være meget stor og fuldkommen i mine egne Øjne, mens jeg saaledes giver mig af med at formane andre. Men, elskede Sødskende! tager ikke fejl heri; thi vel kan jeg desværre være altfor stor i mine egne Øjne endnu ogsaa, eg er det tilvisse lidt, men dette kan jeg dog med Sandhed sige, at jeg ikke har skrevet ovenstaaende af nogen anden Grund end fordi en inderlig Kærlighed binder mit Hjerte til Eder alle! og det var mig derfor umuligt andet, naar jeg skulde skrive, end ligefrem aabenhjertigt at formane og advare der, hvor det efter min Overbevisning og det lide Kendskab jeg har til dem, gjordes mest Behov; thi hvad nyttede det ellers at skrive?! Jeg beder nu i Enfoldighed

Digitized by Google

og Kærlighed at overveje forestaaende ringe Linier og skrive Eders Hjertens enfoldige Mening herom, ifald heri imod min Villie skulde være noget fejlagtigt, saavelsom andet mere, hvad som ligger Eder paa Hjertet at skrive om til mig, og sende Brevene til Arendal til Hr. Købmand P. Schjæveland, hos hvem jeg venter at komme midt i Oktober Maaned. Men dette er min Begæring, at skrive aabenhjertigt; thi Hykleri er ikke Venskab.

I ere nu allesammen kærligt hilsede fra alle her i Stavanger værende Venner; men allerinderligst og allerkærligst fra mig,

Eders svage, hengivne Broder i Kristo!

C. L. Clausen.

Børn lille! vogter Eder selv for Afguder! Amen.

—1. Joh. 5, 21.

Det andet Brev er dateret:

"Arendal, den 16de Oktober 1841.

Af det har jeg kun dette:

Kære Venner i Kristo!

A. Kulerud, C. Falk, H. A. Olsen, H. J. Olsen, Ole Gysler, Berthe Marie Olsen, Gunhild Marie Kopsland, Mad. Sahlgaard, Mad. Bergan, Sophie Dorthea Rosalia Bergan m. fl. i Kongsberg.

Naade, Fred og Bevaagenhed være hos Eder alle fra Gud vor Fader i hans elskelige Søn Jesum Kristum, formedelst den Hellig Aand. Amen!

Mange Tak for de dyrebare Skrivelser jeg modtog fra Eder iforgaars; de vare mig til stor Glæde."

Alt viser den Kærlighed han mødte overalt.

Nu skal Clausen igen selv fortælle videre i sin Selvbiografi:

"Under sit Ophold i København fik han Anledning til megen privat Undervisning, dels af Magisteren selv og dels af en theologisk Kandidat Christiansen, som opholdt sig hos Magisteren.

Clausen rejste derpaa fra København til Langeland, hvor han havde trolovet sig med en hæderlig Pige Martha Rasmussen, med hvem han blev ægteviet ud paa Vinteren. I Foraaret

Digitized by Google

1843 rejste de begge over Drammen i Norge til Amerika, hvor de ankom imod Slutningen af Juli Maaned."

———o———

Hendes hele Døbenavn var: Martha Frederikke Rasmusdatter.

Det er kun lidt, Clausen skriver om Bryllup og Amerika-Rejsen, og dog, her er saa meget som skal udfyldes.

Pastor V. Lütken i Simmerbølle har meddelt mig følgende Udskrift af Kirkebogen:

Martha Rasmusdatter, født 19 September 1815, Datter af Gaardmand Rasmus Hansen Kragholm af Rifbjerg og Hustru Marie Katrine Pedersdatter. Døbt i Kirken 22 September 1815.

Blandt konfirmerede om Foraareet 1830:

Martha Rasmusdatter af Rifbjerg. Forældre: Gaardmand R. H. Kragholm og afdøde Hustru Marie Cathrine Pedersdatter, 14½ Aar. Kundskab og Opførsel meget god.

Moderen døde 14 August 1819. Faderen giftede sig 16de Oktober 1819 igen med Pigen Katrine Pedersdatter af Simmerbølle.

Viede 1842:

Ungkarl Claus Lauritsen Clausen, 22 Aar, Ungdomslærer fra Øster Bregninge paa Ærø, opholdende sig i Rifbjerg, og

Pigen Martha Rasmusdatter af Simmerbølle, født i Rifbjerg, 27 Aar.

Forlovere: Lars Rasmussen Eskebek af Simmerbølle og Forpagter Peder Rasmussen i Simmerbølle, viede den 25de November 1842 i Kirken efter Tillysning.

Samme Dag viedes hendes ældre Broder, Præstegaardsforpagter Peder Rasmussen til sin anden Hustru.

I norske Biografier bliver Clausen undertiden kaldt Seminarist, det var han ikke.

Til deres Afskedsforsamling skrev Martha Clausen den dejlige Afskedssalme:

"Saa vil vi nu sige hverandre Farvel."

I H. F. Ewalds historiske Roman: "Johannes Falk, staar, II. Del Side 30: "den skyldes de gudelige Forsamlinger, de opstode blandt Folket som de gamle Kæmpeviser fordum, og som disse

Digitized by Google

leve de, uagtet Digteren er gaaet ukendt i Graven. Denne Sang var mer end almindelig yndet og har fundet Vej til vor nye Salmebog under Navnet Folkesang."

"Folkesang, Forfatteren ubekendt," saaledes stod der længe i Salmesamlinger, og i Landstads Salmebog i Norge stod:

"Gudelig Folkesang, dansk." I den ny selsvigske Salmebog fremkom Martha Clausens Navn første Gang. Den er skreven til en gammel Folkemelodi og Forsamlingsfolket vidste hvem Forfatterinden var. Hun sendte selv Afskrift til flere.

Om Forsamlingerne og Salmen staar følgende i: "Præsten F. E. Boisens Liv og Levnet," Side 107, og i Sognepræst C. F. Rønnes Levnet, Side 42:

"Møderne aabnedes med Bøn, i Reglen af den gamle Lægprædikant, Væver Niels Hieronimus, saa sang man en af Brorsons Salmer, blandt dem, der ofte benyttedes, kan nævnes: "Den store hvide Flok vi ser," "Did op mit svage Sind, hvor man Sejerskrandse binder," "Lammet, kun Lammet," "Hvor er det sødt at lande," og tilsidst: "Nu ville vi sige hverandre Farvel." (Saa vil vi nu sige hverandre Farvel).

Denne Salme stammede for Resten fra Forsamlingsfolkene, den skal paa denne Tid være forfattet af en troende Kvinde paa Langeland ved Navn Martha, hun elskede en fattig Karl ved Navn Claus Clausen, og han hende; men hun maatte ikke faa ham paa Grund af hans Fattigdom, han blev da Lægprædikant og berejste baade Danmark og Norge. Paa Grund af sin store Veltalenhed blev han i Norge udkaaret til amerikansk Missionær, men inden Afrejsen kom han først til Danmark, ægtede Martha og flyttede nu til Illinois, hvor han senere er bleven Biskop og en meget anset Mand."

Ja, saadan kan der skrives i Budstikke Boisens Levnet! F. E. Boisen, der kendte baade Martha og Clausen og Sangens Fremkomst.

Nu skal Pastor V. Lütken, Simmerbølle, fortælle. Han skriver 1901: "Alligevel har vi nu faaet saa paalidelig Underretning om det, som det kan forlanges. Her lever endnu i Rifbjerg en gammel Kone, som med Sikkerhed husker, at Sangen blev skreven umiddelbart før Rejsen til Amerika, og sungen

Digitized by Google

første Gang ved det Afskedsmøde, som blev holdt for Clausen og hans Hustru i hendes Hjem i Rifbjerg, før de rejste. Saa den er da virkelig skreven som Afskedssang."

Nu saar hendes Navn i Salmebøger og den synges i Danmark, Norge og Amerika.

Her skal rettes, **det var ikke til Illinois. men til Wisconsin,** de rejste. **Biskop blev Clausen ikke .** Han var en kort Tid: "**Superintendent**", og en Tid: "**Formand**"; men han kom til at udføre et **Biskops Embede,** og i Danmark kunde man høre ham kaldet Biskop. Var blot det biskoppelige Embede blevet oprettet med ham i den amerikanske Kirke. Nu er det vanskeligt baade i den norske og danske Kirke, dog endnu kan det brudte rettes, maa det ske i Herrens Time. Det skal betones, Clausen lagde stor Vægt paa Embedet og Ordinationen, det mærkes i Dagbogen og Selvbiografien paa de gamle Dage. Han indviede første Ordinator for den danske Kirke, maa det i Naade blive til **Biskopembedet.**

Den Afskedssalme, den første Præstehustru skrev, der i Aarhundredet — 1800 — drog ud fra Danmark, maa ikke mangle. Hendes skønne Farvel:

Saa vil vi nu sige hverandre Farvel
Og ønske: Guds Fred over Eder!
Guds Fred med os alle i Gry og i Kvæld,
Saamange, som hjertelig beder,
At Kristus, Guds Søn,
Maa være vor Løn,
Naar vi skal af Venden udvandre!

O hjælp os, Gud Fader, o hjælp os, Guds Søn,
Saa glade vort Løb vi fuldende!
Gud Helligaand, himmelske Trøster iløn,
Lad Kærligheds-Luerne brænde,
At vi kan med Lyst
Og Mod udi Bryst
Saa kæmpe, at Kronen vi vinde!

Martha Clausen.

Digitized by Google

Sang Fru Clausen saaledes til Afsked, saa fik de en ikke mindre skøn Afskedshilsen fra den danske Menighed ved den blinde Missionær Dyrholm:

"Afskeds-Ønsker, offrede C. L. Clausen og hans Hustru i Anledning af deres Bortrejse til Amerika.

Mel.: En kærlig Afsked vil jeg tage.

Farvel! Farvel! I tvende Kære,
Som drage skal til fjerne Kyst,
Guds Guds Helligaand hos Eder være
Med Lys og Kraft, med Haab og Trøst,
At I maa vandre Vejen glade
Og følge Sjælehyrdens Kald,
Og stedse tage Eders Stade
I Herrens lyse Vingaards-Hal!

Farvel! Farvel! vi Eder byde,
Farvel med Hjerte, Haand og Mund!
Det Ord har meget at betyde
For Kristne i Skilsmissens Stund:
Kun den, som gaar paa Herrens Veje
Og ligger i sin Frelsers Skød,
Kun den kan fare vel og eje
Hans søde Fred i Liv og Død.

Vi har saa mangen Gang begrundet
Guds Riges Evangelium,
Og med hverandre Glæden fundet
I Bøn og Sang af Hjertens Grund,
Det er forbi; vi skal ej mere
I vores Samfund Eder se,
Ej høre Sangen og Guds Lære
Fra Eders Læber jublende.

Tidt vil vi Eder derfor savne,
Naar her forsamlede vi staa,
Dog kan I andre Sjæle gavne,

Digitized by Google

Som end i Dødens Skygger gaa;
Thi tror vi vist, det er Guds Stemme,
Der kalder Jer til fremmed Kyst,
Og derfor vil vi ikke glemme
At prise Ham med Jubelrøst.

Det er jo ham, som kærligt styrer
Paa Banen her vor Skæbnes Ror,
Han, som for Naadelønnen hyrer
Arbejdere i sin Vingaard.
Paa ham, den fromme Sjælehyrde,
Immanuel, vor Gud og Ven,
Paa ham vi kaste vil vor Byrde,
Han mægter bedst at bære den.

Saa drag da bort, o kære Broder!
I Jesu Navn kast Garnet ud-
Han signe Dig med Aandens Goder,
At Du maa fiske ham en Brud.
Driv Ploven i hans Kirkeager,
Strø Sæden ud og haab paa Gud,
Som med sit Ord saa naadigt drager
Vildfarende af Mørket ud.

Dog ogsaa der vil Fjenden møde
Og stille Snarer for din Fod
Og stræbe listigt at omstøde
Din Troes Grund i Kristi Blod.
Gud med sin Naades Ord Dig styrke,
At Du kan overvinde ham,
Og i Anfægtnings tunge Mørke
Kun holde fast ved det Guds Lam.

Saa far med Gud, I tvende Kjære!
Han føre Eder ved sin Haand;
Hans milde Godhed Jer beskære
Hvad tjenligt er til Liv og Aand!

Digitized by Google

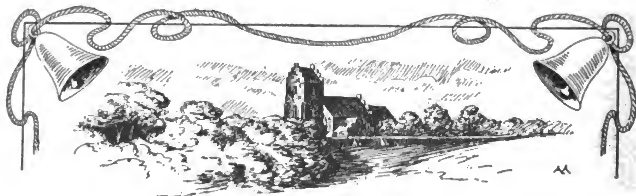
Og naar I for hans Trone knæle
Og søge Eders Kraft og Ro,
Da bed for vore arme Sjæle,
At de maa blive Jesum tro.

Vi ses igen, naar Kristus kommer
I Skyen med sin Engletrop,
Vi ses igen, naar Livets Sommer
I Himmerige ret gaar op;
Ja, hos Guds Folk i Sabbats-Glæde
Vi ses igen, om ikke før;
Kom, Brødre, Søstre! vi vil træde
Hn med vor Bøn for Himlens Dør.

O, Fader vor! Du Dig forbarme
Nu over hver, som ærlig tror,
Og slyng dog Naadens hulde Arme
Om dine Børn paa denne Jord!
Ja, hjælp os alle her at vandre
I Tro og Haab og Kærlighed,
Saa vi maa samles med hverandre
Hos Dig i evig Fryd og Fred!

I. S. Dyrholm.

Efter dette Farvel følger vi de "Tvende Kære" gennem Dagbogen til Amerika.

Digitized by Google

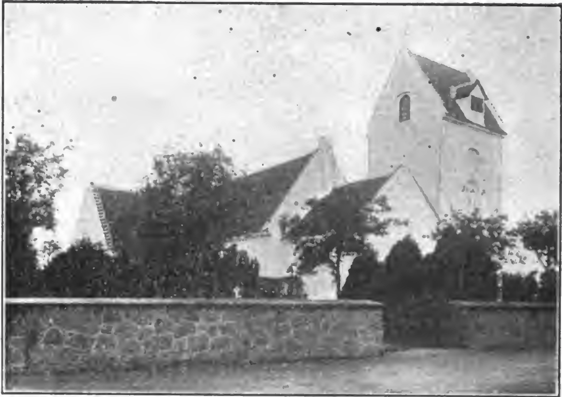

DEN DANSKE JONAS BRONK OG INDIANERNE NEW YORK, 1639.
(Efter historisk Maleri af Kunstmaler H. P. Hansan)

Dagbog

Digitized by Google

SIMMERBØLLE KIRKE.

MARTHA CLAUSENS FØDEGAARD I RIFBJERG.

Pastor V. Lütken har venligst sendt Fotografierne. Han skriver Stuehuset, hvoraf Gavlen ses ved Indkørslen, er nyt ellers er alt som da de rejste.

Digitized by Google

BØN.

O, al Naadens Gud og al Barmhjertighedens Fader, Du som har gjort det saa, at alle Menneskens Slægter boer paa den ganske Jordens Kreds af et Blod, saa at hvor mange forskellige Stammer og Nationer, Folkeslag og Tungemaal der end ere fremstaaede igennem Tidernes Løb, saa ere de dog alle forenede i Grunden med et Baand, som end ikke vor argeste Fjende, Djævelen kunde, formedelst Synden, tilintetgøre, eller Tidens Tand nogensinde formaa at overgnave; men som knytter alle Jorderigs Slægter tilsammen med samme Styrke paa denne Dag som for Aartusinder siden. For dit Allerhelligste Aasyn fremstiller jeg mig i denne Stund, da jeg staar i Begreb med i Dit Navn at forlade det Land, hvor Du lod mig fødes og opleve saa mange salige Dage, idet Du ogsaa lærte mig ved Dit Ord hvad som nytteligt er og førte mig paa Vejen, som jeg skulde vandre paa. Jeg forlader dem, til hvem jeg er knyttet med Fredens Baand i Aandens Enhed og Samfund, og dem hvem naturlig Agtelse og Venskab og Kærlighed har gjort mig forbundne. Danmarks "lykkelige Øer" med alt hvad mit Hjerte derpaa har kært; det altsammen maa jeg nu løsrive mig fra og forlade, for at stævne vidt ud over Havets vildsomme Vover til fjerne ukendte Egne. O, miskundelige Gud og Fader! staa Du nu selv mig kraftelig bi med Din Naade, saa at jeg i Sandhed maa gøre dette vigtige Skridt i Dit velsignede Navn, i Din Kraft og til Din Ære, og hjælp mig, at idet jeg nu siger Farvel til mit gamle Fædreland, jeg ogsaa dermed giver alt mit syndige Væsen Afsked, saa at jeg ikke blot søger en ny Virkekreds i et nyt jordisk Fædreland, men at jeg da ogsaa kunde istemme med Apostelen: Se, det gamle er forbigangen og alt er bleven nyt! — Du haver gjort det saa at al Menneskens Slægt boer paa den ganske Jordens Kreds af et Blod og naar jeg derfor nu tager Afsked og skilles fra dem, til hvem jeg her er knyttet med Blodets Baand særdeles, saa er dog i Grunden alle de, Du vil sætte mig iblandt, ihvor Du vil føre mig hen, mine Blodsforvandte af samme fordærvede Kød og Blod som jeg, og dyrekøbte ved samme Guds Søns Blod som jeg, saa Du baade kan og vil give mig igen der, hvad jeg her maa forlade. Ja, hvad skal jeg klage over Skils-

Digitized by Google

misse, naar jeg har Dig, min Gud! og desforuden den, til hvem Du har knyttet mig med et helligt, uopløseligt Baand, gjort os som til et Kød, og sammenføjet os med Din Velsignelse, saa intet Menneske kan os adskille! Nej, klage vil jeg ikke; thi dertil har jeg ingen Grund, men fremkomme bedende som en arm Synder i Støvet for Dig, det ail jeg idelig; thi dertil har jeg kun altfor megen Grund i mit Hjertes grunddybe Fordærvelse og Usselhed, som daglig forvolder mig ny Nød og Plage. O, Herre! Bøj mig da nu og altid ret dybt ned i Ydmygheds Dal ,i din sande Frygt, saa jeg mere og mere kan lære at kende mit eget Intet, og søge al min Del og Lyst alene i Din Naade og Kærlighed. Lad Din gode Hellig Aand paaminde mig hver Gang mit Hjerte begynder at afvige fra Dig, enten det er til Hovmod, Letsindighed eller hvad det end monne være; og hjælper ej altid hans kærlige Tugt og Paamindelse i Samvittigheden, o, jeg beder, saa brug kun ogsaa Riset udvortes og læg saadanne Byrder paa, som kan nedbøje det stolte Sind og læg et Aag paa Letsindigheden, paa det jeg atter kan blive stadig i Din Naade-Pagt og agte paa dine Bud, saa min Fred kan vorde som Floden, og min Retfærdighed som Havets Bølger. Ja, Du, o Gud, bedst kender, hvad som tjener til min Fred og dyrekøbte Sjæls evige Frelse, derfor er det min inderlige Bøn til Dig, at Du vil tage mit Hjerte i Din Haand og berede det til Din Naades Kar, at Du vil her bestandig lede mig ved Dit Raad og en Gang optage mig hos Dig til Ære! Amen i Jesu Navn.

———o———

April.

1843.

Den 6te rejste vi fra Langeland om Formiddagen Klokken 10 med Johan Nielsen fra Skaarupøør, kært Følgeskab havde vi af vor kære Moder, Peder Rasmussen, Marie Clausen og Karen Hansen, som fulgte med os til Sjælland. Til Skelskør ankom vi om Eftermiddagen Klokken 4, hvor vi besøgte Skomager Hansen, og tog derpaa samme Aften ud til Hr. Pastor Rønne i Høve, hvor vi forblev om Natten. Vi var alle denne Dag nogenlunde vel tilmode, skønt det var Skilsmissens Dag for os fra Størstedelen af alle vore Beslægtede og bekendte Omgivelser fra

Digitized by Google

Barndomsdagene. Min hele Sjæl hvilede sig trygt og rolig i Herrens Naade-Favn for i den at føres omkring en liden Stund i Udlændighedsørkenen, og siden hjem i den evige Freds Boliger.

Den 7de gik jeg og Peder Rasmussen om Morgenen tidlig over til Hans J. Hansen paa Benslev Mark, som vi samtalede lidt med, hvorpaa vi, befordrede af H. J. Hansen, tog tilbage til Hyllested og Høve, hvilke Steder jeg tog Afsked med mine Bekendte og Venner. Med Pastor Rønne var min Afsked meget rørende og indtryksfuld paa mit Hjerte, skøndt jeg ikke i alt var ganske enig med ham; han er en særdeles ydmyg Kristen og omhyggelig Hyrde for sin Hjord. Fra Høve kørte vi allesammen til Boeslunde Præstegaard til Hr. Pastor Lie. Clausen, som tillige med sin Kone modtoge os med megen Venlighed. Her traf jeg sammen med Syvert Murmester fra Fyen, som holdt paa med at bygge et nyt Stuehus til Clausen, og vi havde ikke saa liden ret hjertelig og opbyggelig Samtale med hverandre. Om Aftenen kom jeg en Del i Samtale med en Student Lange fra Fyen, som Clausen læser med, han er i Grunden nok en Rationalist, men med dygtig Forstillelsesevne; i det mindste røbede en Del af hans Yttringer dette. Clausen holdt en hjertelig Bøn til vor lille Kreds og vi sang nogle Salmer før vi gik til Sengs.

Den 8de havde jeg om Morgenen en Del Samtale med Madam Clausen, dels om vore Sjæles fælles Tarv og Trang og dels om Familieforhold etc. Det var en meget alvorlig og dybtfølende Kristinde, som det altid har særdeles interesseret mig at samtale med. Om hendes Familienavns Oprindelse fortalte hun, at en af hendes Tipoldefædre, som var gift med Doktor Luthers Søster, kom herind til Danmark fra Tyskland i Reformationstiden, og da han var en duelig Officer blev han strax ansat ved et Regiment, men et Par Aar derefter udbrød der en Krig med Tyrken, hvori de fleste protestantiske Magter toge Del. Danmark ogsaa, blandt det Krigsfolk udsendt mod Tyrken var ogsaa det Regiment, hvorved han stod. Det stod ham frit for at blive tilbage; men gennemglødet af Kærlighed til det Evangelium, som Tyrken forbandede og foragtede, vilde han

Digitized by Google

hellere parteres, sagde han, end ligegyldig se paa, at hans Hjertes dyreste Skat saa grueligt skulde vanhelliges. Han rejste da og kæmpede i flere Slag med udmærket Mod, Klogskab og Lykke, hvorfor han, strax efter at Krigen var endt, blev til Belønning for hans Tapperhed opløftet i Adelstanden. I hans Vaaben blev sat en Halvmaane, gennemhugget af en dansk Stridsøxe, men da han saa dette, bad han, at der i Stedet for Stridsøxen maatte blive sat et Hjul (Lykkens Hjul), hvilket ogsaa skete, og efter sit Vaabenmærke erholdt han nu Navnet Monrath eller Mondrath, da Maane er paa tysk "Monde" og Hjul kaldes paa tysk "Rath". — Efter at vi havde spist Frokost, skiltes jeg fra denne kære Familie, som gav mig med taarefyldte Øjne de bedste Ønsker og Velsignelser med paa Rejsen. Jeg gik til Hr. Pastor P. A. Fenger i Slotsbjergby, medens min Kone og de andre kære Rejsefæller toge til Vemmeløv og Foerløv. Til Hr. Fenger kom jeg omtrent Kl. 12 om Middagen, og havde derpaa nogle Timers ret oplysende og opbyggelig Samtale med ham, hvorpaa jeg gik omtrent Kl. 4 om Eftermiddagen til Slagelse at udrette adskilligt, og derfra til Foersløv, hvor jeg kom hos Rasmus Madsen lige i Mørkningen. Her var allerede kommen en Del Folk og kom flere, og vi havde en velsignet opbyggelig Aften under Guds Ords Betragtning. Denne Aften tog jeg Afsked med mange kære Venner.

Den 9de tog jeg Afsked med mine Venner i Foersløv, besøgte Hans Jørgensen paa Waarbygaarden, som jeg havde en Del Samtale med om Gendøberiet, hvortil han meget stærkt hælder, saavel som hans Kone. Derpaa tog vi til Slotbjergby, hvor vi var i Kirke og hørte en særdeles kraftig Prædiken af Hr. Fenger, hvorpaa vi rejste til Skørpinge, og hørte der endnu en udmærket Prædiken af Hr. Pastor Boisen om "de Stille i Landet", som jeg næppe har hørt Mage til i Liv, Lys og Fylde. Om Aftenen havde vi en meget stor Forsamling hos Hr. Boisen, hvor ogsaa Hr. Rønne og hans Kone vare nærværende, og hvor jeg, efter at Guds Ord i rigt Maal var forkyndt til Velsignelse for mange, tog den sidste Afsked med mangfoldige af mine fortrolige Hjertens-Venner og Brødre i Kristo. Hr. Boisen havde jeg Samtale med til sent ud paa Aftenen om adskillige for mig vigtige Materier, betræffende de kirkelige Forholde.

Digitized by Google

Den 10de stod vi op Kl. 4 om Morgenen, da vi skulde til Slagelse for Kl. 6 at køre med Dagvognen derfra til København. Det var atter en højtidelig og rørende Skilsmissestund for os; vor kære Moder og Broder skulde vi nu for sidste Gang række Haanden og tilønske det sidste Levvel, mit Hjerte var dybt rørt, dog vædede ingen Taarer mine Øjne. Min Kone var som sædvanlig ganske frimodig. Vi ønskede dem Levvel i Herrens Fred til vi atter kunde genses for Lammets Trone, og de ønskede os det samme under mange Taarer. Ogsaa den kære Boisen var ved vor Afsked meget bevæget, han tog mig ind i sit Studerekammer, omfavnede og kyssede mig under heftig Graad, gav mig de faderligste Raad og Oplysninger til min Fremtids Virken, hvortil hant il Slutning ønskede mig den Treenige Guds Velsignelse, Naade og Fred. — Hr. Boisens Vogn kørte mig og min Kone til Slagelse, hvor vi ankom hos Hr. Ibsens Kl. 5½. Kl. 6 var vi paa Postgaarden, omringede af adskillige Venner fra Slagelse, som her bade os det sidste Farvel og Lykke paa Rejsen. Vi bestege Dagvognen, hvor der foruden os befantdes 5 andre Passagerer. Kusken tudede i Horn og Vognen rullede afsted, trukken af fire velbefarne Heste. Kl. 8 var vi i Sorø, hvor vi fik et Par Passagerer paa Vognen til, og kørte derpaa videre til Ringsted, hvor vi ankom Kl. 9½. Kl. 10 kørte vi igen derfra, efter at have besøgt Hr. Købmand Qvist, som tilligemed Kone ere nogle kære kristelige Venner. Kl. 1½ var vi paa Roskilde Postgaard, hvor vi opholdt os til Kl. 2 og kørte da videre fort til København, hvor vi ankom Kl. 6 om Aftenen. Det var en lang og saare trættende Køretur den ganske Dag, og Ro og Hvile var os nu det kæreste, hvorfor vi heller ikke opholdt os synderligt noget Steds før vi kom til vort Logie hos den kære Madam Adolphsen paa Gæstgivergaarden "Sjælland" i Vestergade tæt ved Gammeltorv, hvor vi bleve modtagne med megen Venlighed.

Den 11te udrettede jeg nogle Ærinder omkring i Byen.

Den 12te besøgte jeg Hr. Magister Lindberg. ,

Den 13de modtog jeg mit Tøj hos Hr. H. Busch, som han havde med fra Langeland; besøgte adskillige.

Digitized by Google

Alle Paaskehelligdagene opholdt vi os i København og havde i den Tid megen Glæde af at høre Hr. Pastor Grundtvig prædike i Vartov to Gange hver Helligdag. Der var Føde til Udvikling for det sande kristelige Liv, som med Rette kunde kaldes sund, ja usvigelig Mælk for nyfødte Børn, men ogsaa haard Mad for Voxne. At han kaldes "Aandens Ypperstepræst i Norden" er vel en høj, men derfor ikke ganske urigtig Benævnelse, naar vi ret betragter ham som vi bør i den nærværende som hans Tidsalder og paa det høje i al aandelig Henseende udviklede Standpunkt, hvorpaa han staar; thi der rager han uimodsigelig langt frem over alle andre baade i Storhed og Ringhed, i Kraft og i Ydmyghed. Sig selv stedse lig i Kampen som i Freden, maa selv hans bittreste Fjender beundre ham og den uomskiftelige Kraft, som altid besjæler ham, om de end ikke derfor undlade at hade og forfølge ham. At hans Væsen i det ydre er nu bleven mere blidt og hans Foredrag mere folkeligt og fatteligt end for en Del Aar siden var Tilfældet, det er uden al Tvivl, men ogsaa ganske i sin Orden, dels fordi han som Kristen jo stedse maa voxe og tiltage fra Kraft til Kraft, fra Klarhed til Klarhed indtil Jesu Kristi Dag, og dels fordi Kæmpen i Kampen stedse nødes til at bruge Sværdet saa hvast som det er til Angreb og Forsvar, samt dække sig med Skjoldet mod Fjendens Anfald, og kan derved, hvor ædel han end er, lettelig anses for en Barbar af dem, som ikke kende hans Sind eller følge hans Kamp. — Lindberg havde jeg ogsaa en Del Samtale med, som var mig til saare megen Glæde og Oplysning i mange Henseender. De politiske Stridigheder, han nu i saa lang Tid har være indviklet i, har vist meget svækket hans aandelige Kraft, hvilket han ogsaa selv erkendte. Nu er han forsaavidt udviklet deraf, og har vel da den Nytte af Erfaringen bedre at vogte sig for slig Indblanding i uvedkommende Sager i Fremtiden.

Den 18de rejste vi fra København om Aftenen Kl. 6 med Dampskibet "Christiania", og vi havde den Glæde at have Følge paa samme med de Herrer Købmand J. Moe, Dahl og Kragness fra Trondhjem, som kom fra Hamburg, hvilket var ret kært og behageligt for os.

Digitized by Google

Den 19de kom vi om Morgenen Kl. 8 til Gothenborg, hvor vi forblev til Kl. 2 om Eftermiddagen, i hvilken Tid vi var oppe i Byen og traf der et Par hjerelig kristelige Ægtefolk, hvis Navne jeg har forglemt, med hvem vi havde ikke saa liden opbyggelig Samtale til gensidig Glæde for os alle. Kl. 2 sejlede vi videre.

Den 20de kom vi om Morgenen Kl. 8 til Holmestrand, hvorfra vi maatte køre over Land med alt vort Tøj til Drammen, da Fjorden endnu laa tillagt med Is ud forbi Svelvigen, men som dog var for svag at køre paa. Det var et trist og taaget Vejr den Dag, og Vejen var slem, saa den lille Rejse var ganske slem og ubehagelig og vi kom ikke til Drammen før det var Aften. Vi logerede den Nat hos Hr. Købmand E. Olsen og maatte nødes til at blive der nogle Dage, da min Kone var bleven lidt upasselig af Rejsen. Alt vort Tøj, som kom bagefter os fra Holmestrand, blev sent om Aftenen optagen af Toldbetjentene og indlagt om Natten paa Toldboden, hvor jeg næste Morgen havde lidt Passiar med Kaptajnen før han vilde udlevere det. Endelig fik jeg det, da han havde vrøvlet sig træt! Det blev ført og indsat hos Hr. T. Bache, hvor det stod indtil vi igen rejste.

Efter en Skrivelse, jeg havde modtaget fra T. O. Bache, dateret 20de Marts, skulde vi bestemt være i Drammen senest inden en Maaned fra Brevets Dato, nemlig inden 20de April, hvis vi vilde følge det bestemte Skib til Amerika. Til den senest bestemte Tid var vi nu ankommen, men Skibet ikke, som skulde komme fra Bremen, og kunde heller ikke endnu komme op ad Fjorden for Is, om det end var kommen til den. Vi havde saaledes god Tid at hvile os ud og se os omkring før vi atter skulde begive os paa den lange Rejse. Efter at vi nogle Dage havde opholdt os i Drammen og besøgt mine derværende tilforud bekendte kære Venner, rejste vi ud til Walle, hvor vi bleve modtagne med hjertelig Kærlighed af den kære gamle Bache, hans Kone og Søn, og her skulde nu vort rette Hjem og Opholdssted være indtil Rejsen. Efter et Par Dages Ophold der, rejste jeg en lille Tur til Christiania og Omegn at besøge mine derværende Venner. Hr. Pastor Wexels talte jeg en Del med om

Digitized by Google

hvorvidt det muligt kunde lade sig gøre, at jeg kunde erholde kirkelig Præsteordination af den norske Kirke i det Tilfælde, at jeg nødvendig maatte søge at erholde den og ikke kunde faa den i Amerika. Han svarede, at det vist vilde have særdeles store Vanskeligheder for mig at erholde den her uden at have studeret Theologie, da selv den theologiske Kandidat Schreuder, som vilde gaa som Missionær til Hottentotterne, havde ondt ved at faa Tilladelse til at blive ordineret her, skønt det hele Theologiske Fakultet havde antaget sig hans Sag. Nu blev han ordineret, men kun efter at have maattet indgaa mange haarde og krænkende Betingelser. Hr. Wexels tilraadte mig at søge saa hastig som muligt Bekendtskab og Forbindelse med de tyske lutherske Menigheder i Amerika, hvoraf der ikke gives saa faa, som havde rette ordinerede Præster. Havde jeg først knyttet saadanne Bekendtskaber, og jeg da kunde fremlægge dem den norske Menigheds bestemte Ønske at faa mig ordineret til Præst for den, saa vilde det vist, mente han, ikke være vanskeligt under de derværende kirkelige frie Forhold at erholde Ordinationen af en eller anden af de tyske lutherske Præster. Kunde dette imidlertid ikke ske og Omstændighederne ikke forandrede sig, saa de norske kunde faa nogen anden ordineret Præst efter deres Ønske, og de desaarsag skulde vedblive at attraa mig til Præst, da skulde jeg kun henvende mig til ham og han vilde da med Glæde, sagde han, gøre alt muligt for at det kunde naa sig i Norge. Men at jeg vil kunne faa den lutherske Kirkes Ordination i Amerika, det troede han var aldeles udenfor al Tvivl.

MAJ.

Med Hr. Schreuder talte jeg to Gange; han mente at komme til at aferjse i Juni eller Juli Maaneder, hvilket endnu var ubestemt indtil der kom Etferretning fra London, hvorhen Fakultetet havde skrevet, for at han kunde komme til at følge med et Skib der farer til Cap Staden. En Cuursmed Thomassen fra Arendal Omegnen har bestemt sig til at følge med ham alene for at være ham behjælpelig i det udvortes med at anskaffe det daglige Livs Fornødenheder. Han skal være en meget duelig Person i sit Fag, samt en alvorlig og retskaffen Kristen.

Digitized by Google

Jeg talte med ham lidt og syntes ret godt om hans Væsen, som udtrykte en vis hyggelig Bestemthed. Dog denne udfordres vist ogsaa i høj Grad for ham, hvis han ikke skal bukke under i Fristelsens Stund! Han ejede 600 norske Specier, som han ganske ubetinget opofrede og overgav til Schreuders fri Raadighed, en Opofrelse som jeg syntes var lidt uforstandig og muligt uoverlagt, og som han lettelig kan komme til at angre. Herren hjælpe dem begge og ledsage dem paa deres betydningsfulde Rejse, saa hans Ære ret ved dem kan fremmes og udbredes ved hans dyrebare Evangelium, til Frelse og Salighed for mange, som endnu sidde i Mørke og Dødens Skyggedal! O, gid de aldrig glemme eller forsømme deres eget aandelige og evige Vel! — Farver Sørensen talte jeg ogsaa med, og fandt ham den samme originale Person som sædvanlig; efter nu en Tid at have været en Fjende af gudelige Forsamlinger, begynder han nu selv at afholde saadanne. — Jeg besøgte ellers Bredtved, Furujeth, Bachehaug, Møllen og Brochmandshaugen, hvor jeg fandt alt som sædvanligt. Christen Daler havde jeg denne Gang usædvanlig megen hjertelig Samtale med, og meget rørte skiltes vi fra hverandre. Hest og Cariol havde jeg staaende paa Bachmandshaugen under mit Ophold i Christiania og Omegn. — Efterat jeg var kommen tilbage til Walle, var jeg oppe paa Egers Papirmølle at besøge de derværende kære gamle Venner. Jeg kom der om Søndagen Morgen tilligemed min Kone og mange Venner fra Drammen, og vi havde en meget stor Forsamling der om Eftermiddagen. Jeg og min Kone tilligemed Jensen og hans Kone bleve paa Møllen Natten over, besaa om Mandagen Moregn Papirfabrikken og kørte derpaa henimod Middag tilbage over Haugsund til Drammen, hvor vi ankom om Middagen. Efterat have spist til Middag og udrettet nogle Ærender i Byen, kørte vi om Eftermiddagen ud paa Walle. Almindelig Bededag var jeg oppe i Lier paa Mæhren hos Christopher, hvor en stor Mænged Folk var samlet til Opbyggelse og lode til for Størstedele at være meget bevægede under Guds Ords Betragtning. Paa Walle havde vi Forsamling to Gange, hvortil hver Gang var en stor Mængde Mennesker. I Drammen havde vi haft trende Forsamlinger før vi flyttede fra Walle, hvor, som sagt, vort

Digitized by Google

rette Hovedkvarter og Hjem var hele Tiden, og hvor vi ogsaa bleve behandlede som Børn af deres ømmeste Forældre. Aldrig vil jeg glemme de mange for mit Hjerte dyrebare Timer, jeg tilbragte under Samtale med denne erfarne faderlige Ven, men hver Gang jeg mindes dem, vil jeg atter og atter bede den kære Herre Gud om, at gøre de mange, grundige og dyrebare Oplysninger og Formaninger, han meddelte mig, ret vigtig og indtrængende paa mit Hjerte til min daglige Helliggørelses Befordring. Mit Hjerte var inderlig bevæget, da jeg skulde byde denne min hjerteligt elskede Ven det sidste Farvel. Jeg kunde kun med megen Møje fremstamme min Afskedshilsen.

Det var den 18de Maj vi rejste fra Walle ind til Drammen for at ordne og indpakke vort Tøj rigtigt til Afrejsen, som efter Bestemmelsen skulde foregaa om Lørdag Aften den 20de.

Om Fredagen spiste vi til Middag hos N. Bache, med hvem jeg om Eftermiddagen var en Tur oppe i Bjørndalen at bese Saugbruget, i hvilket han er interesseret. Vi var egentlig kørt derop for at jeg skulde bese den ved Saugbruget værende Skole, medens Børnene var i den og erholdt Undervisning, men dette sidste slog fejl; thi der var ingen Skolegang den Uge. Skolelokalet saa vi, og saa vidt jeg kunde skønne var det meget hensigtsmæssigt indrettet, men naturligvis kommer det altid mere an paa Læreren og Undervisningen. Efterat vi var kommen tilbage fra denne for mig meget behagelige Lysttur, havde vi om Aftenen Forsamling hos Farver Mjelva, som var den sidste, jeg holdt i Norge, og hvortil var en stor Mængde Mennesker. Om Lørdagen bragte jeg vort Tøj ombord i Skibet, som efter Bestemmelsn skulde afsejle om Aftenen, hvilket dog ikke skete, da nogle af Passagererne endnu ikke var ankommen og andre ikke færdige, saa at vi ikke kom til at samles ombord før Mandag Aften den 22de Maj, ja det var først ved Midnat at den sidste, nemlig Amund Aamodt, kom ombord, saa fuld, at han, efter nogle Passagerers Udsagn, knap kunde gaa.

Den 23de Maj om Morgenen Kl. 5 lettede vi Anker og hejsede Sejl ved Tange for at begynde vor Amerikarejse; men det gik kun saa langsomt den hele Dag, saa vi maatte vel med Sandhed sige, at vore hvide Heste ikke løb stærkere end de kunde

Digitized by Google

udholde. Fra om Morgenen Kl. 5 til om Aftenen Kl. 8 sejlede vi ikke mere end to Mil ind til Soelvigen, hvor vi maatte ankre, da vi ikke kunde krydse igennem det derværende snevre Sund. Dette var ellers en ganske behagelig Dag for os, da det var meget smukt Vejr, og det tog sig ret skønt ud at betragte de høje Aaser paa begge Sider, dejligt prydede med de grønne Gran og Furrier og hist og her en lille aaben dyrket Plads, et lille smukt Landsted etc. Da vi krydsede, var vi snart ved en, snart ved en anden Bred af Fjorden, og var det end kun lidet vi avancerede, saa var det dog saa meget, at vi af og til fik nye Genstande at se, som altid er oplivende. Passagererne vare ogsaa den Dag meget muntre, og som det lod til, veltilfredse, ja, nogle iblandt dygtig overgivne. Da vi om Aftenen havde ankret ved Soelvigen, gik Kaptajnen, hans Madame og Bache i Land for at spadsere der lidt; men da jeg ikke var rigtig rask, saa blev jeg ombord. Christopher Aamodt, Bertha og Ingeborg kom da ned i Kahytten, hvor jeg og min Kone, Brynildsen og hans Kone vare, og vi havde nu tilfælles en ret opbyggelig Time under gudelig Sang og Samtale, hvorpaa vi gik til Sengs.

Den 24de lettede vi om Morgenen Kl. 4 og bugserede ud igennem Sundet ved Soelvigen, men kom den hele Dag ikke over et Par Mil ud, da det endnu var Modvind og Stille. Alt vel ombord og Passagererne alle muntre.

Den 25de om Middagen var vi 3 Mil udenfor Fæders Fyr og kvitterede da der Lods vi havde med fra Soelvigen. — Den Lods vi havde med fra Drammen kvitterede i Soelvigen. — Endnu denne Dag havde vi Modvind, men lidt frisk Luft, saa vi dog kom lidt fort. Adskillige begyndte at blive lidt søsyge.

Den 26de havde vi frisk østlig Vind til om Middagen, da vi kom til Lindesnæs, men da sprang Vinden om og blev vestlig med Regn og Tykning. Alligeevl krydsede vi efter Skotland i den Tanke, at Vinden vel snart vilde forandre sig, saa vi kunde sejle Nord om. Denne Dag blev mange af Passagererne søsyge, hvoriblandt især min Kone og Madame Brynildsen.

Den 27de. Det kulede friskere og friskere af Vestlig den hele Dag og paafølgende Nat. Næsten alle Passagererne vare søsyge og heller ikke jeg stod mig ganske, da der blev temme-

Digitized by Google

lig stærk Søgang. Alligevel stod vi nok saa godt det lod sig gøre efter Skotland. Om Natten rullede næsten alt omkuld ved den stærke Søgang, hvad der var i Kahytten, hvoriblandt ogsaa mit Blækglas, som udtømte alt sit Indhold paa Sofaen og Damernes Tørklæder og Kapper, saa alting saa ret broget ud om Morgenen, endogsaa Brynildsens Hænder.

Den 28de begyndte som sagt med en broget Morgen, og broget og stormende var det hele Dagen. I Rummet saa det ret jammerligt ud og lugtede endnu værre. Mærkeligt nok er det; thi Fjeldfolkene staar sig allerbedst, som sandsynligvis kommer derfra, at de er mere hærdede mod Elementerne og nyder sundere Spiser. En Fjeldbonde havde denne Dag af og til fuldt Arbejde med at bære og kaste ud de i Rummet opkastede Levnetsmidler. — Om Middagen blev det imidlertid lidt bedre, da vi, efter at vi i to Etmaal forgæves havde stampet mod Brodden, endelig drejede af for at gaa igennem Kanalen. En Del af Passagererne i Rummet kom denne Dag med adskillige Klager, som jeg skulde forebringe Kaptajnen, dels at de ikke fik Brændevin om Formiddagen, og dels at Middagsmaden ikke var spiselig. Drikkeklagerne fik strax Tørsten slukket; men Spiseklagerne afvistes med den Besked af Kaptajnen, at han fra sin Side skulde nok punktlig opfylde Kontrakten.

Den 29de havde vi god Vind efter Kanalen til mod Aften, da den blev sydlig og altsaa igen imod. Vi havde nu bedre Vejr, men endnu stærk Søgang. En Del Sejlere saa vi denne Dag.

Den 30te var Søen rolig; men vi havde endnu Modvind. De fleste Passagerer var den aDg paa Dækket, ogsaa min Kone og Madam Brynildsen. Klagemaal fra Passagererne i Mellemdækket hørtes endnu, men jeg forebragte dem ikke, da jeg ansaa dem for ugrundede. Mange Skibe saa vi den Dag i Søen.

Den 31te. Omtrent ligesom forrige Dag.

JUNI.

Den 1ste Juni fik vi om Middagen Fyrskibet Newarp i Sigte, noget derefter, omtrent Kl. 6 om Eftermiddagen, kunde vi se Yarmouth og den store Admiral Nelson Støtte, et uhyre højt Taarn. Det gav et forunderligt Liv i alle Passagererne, at vi kunde se England; thi de var allerede en stor Del af dem næsten

Digitized by Google

begyndt at forsage, men nu blev de igen alle muntre. Om Morgenen var en stor Del af Passagererne meget utilfredse, saa jeg næppe var kommen op paa Dækket før en af dem — Manden fra Gudsdalen — kom og bad mig at følge med ned i Rummet, da han havde noget af Vigtighed at meddele mig. Da vi kom ned, viste han mig den Kaffe, de havde faaet at drikke, hvorover han klagede bitterlig, rigtignok heller ikke uden Grund, da det ikke var andet end noget usselt pluddret Chicoriekram, som de skulde nyde alene uden noget andet til end lidt haardt besk Brød, og det var alt det, de fik før Middag. En anden — Bøssemager Krogh — som holder sig selv med Kost, klagede over, at de ikke fik Lov at koge Kaffe, som de var vant til, etc. Andre klagede over, at de endnu ikke regelmæssig erholdt Brændevin, andre, at de ikke fik det dem efter Kontrakten tilkommende friske Vand, etc., etc. Bagefter alle Klagerne kom endelig Krogh med det Forslag, at de vilde tilsammen skrive en Klage og levere til Kaptajnen, over hvad enhver især havde at besvære sig over, og dette mente han skulde udvirke en bedre Tingenes Orden. Jeg fraraadede dette som noget efter mit Skøn uhensigtsmæssigt, og bad dem hellere i det mindste at tale med ham derom først, dette blev jeg nu opfordret til at gøre i deres Navn, da de ikke forstod eller kunde tale Tysk selv, men jeg henviste dem til Hans Uhlen, som de enstemmig havde valgt til at lave Kontrakten, og altsaa ogsaa burde paase, at den blev opfydt. Han kunde desuden Tysk ligesaa godt som jeg, og er selv Passager i Mellemdækket, nydende Skibskost, og var følgelig i enhver Henseende den nærmeste til at staa frem at paatale den formentlige krænkede Ret. Nu slap jeg, og Hans Uhlen skulde heran, men havde intet at klage over, sagde han, og de fik ham ikke af Stedet.

Imidlertid skal Krogh om Eftermiddagen have skrevet en meget lang Klage, som skulde underskrives af Passagererne, saa mange som vilde, og derpaa forevises Kaptajnen; men senere har jeg hørt, at ingen vilde underskrive, og det hele Murrerie faldt dermed bort.

Om Aftenen var det skønt Vejr. Skibet gyngede ikke stærkt og kun faa Passagerer mærkede derfor noget til Søsyge,

Digitized by Google

jeg gik derfor, medens jeg endnu kunde se, hen i Rummet og læste et Kapitel af Hauges "Forsøg til Afhandling om Guds Visdom," som var særdeles vakkert og oplysende og sluttede med en hjertelig Bøn. Det var et Øjebliks højtidelig Tavshed, som var meget kvægende for mit Hjerte, mange Øjne vædedes og mange Stemmer løde til mig med "Tak for denne Gang" og Begæring om snart at komme igen, hvilket jeg med Glæde lovede, naar Omstændighederne kunde tillade det.

Den 2den Juni havde vi som sædvanlig Modvind, taalelig godt Vejr, hvorfor ogsaa de fleste Passagerer vare nogenledes vel tilmode. Klager over Kosten hørte jeg den Dag ikke til Nogen. Mod Aften trak sorte Tordenskyer op imod os fra Horisonten og bedækkede snart Himlen. Tordenen var imidlertid ubetydelig og langt borte, men heftige Stormbyger naaede os, der vis havde blevet os drøje, hvis ikke vore forsigtige Skibsfolk havde bjerget næsten alle Sejl undtagen de nødvendige for at styre Skibet, og endda var Vindkastene i Bygerne saa haarde, at det næsten lod til at vi skulde kæntre. Jeg gav flittig Agt paa Kaptajnen, som havde opmærksomt Øje overalt, og var iøvrigt beskæftiget med at uddele fornødne Befalinger, som Matroserne adlød med største Hurtighed, men en Rolighed var udbredt over hans hele Væsen, som ganske betog mig enhver Frygt; — men ikke saa var det med mange af de andre Passagerer, de begyndte adskillige af dem at jamre sig som om vi alle uden Redning skulde forgaa, andre derimod var muntre og tog frisk Haand i med Matroserne, hvor der var noget at udrette. Men saasnart den haarde Kuling var overstaaet, vare de forhen mest fejge Uslinger de raskeste og overgivneste Helte, som ikke var bange nu de syntes Faren var forbi. Saadan ere Karaktererne!

Den 3dje Juni. Endnu stik imod og frisk Kuling, hvorfor vi ogsaa kun kom lidet fort den hele Dag. Mange søsyge. Jeg lidt brystsvag.

Den 4de Juni var det 1ste Pintsedag med ypperligt Vejr hele Dagen, saa stille og behageligt, at det var en Lyst, og Dækket var da næsten fuldt med Folk, da alle Passagererne den Dag vare oppe. Matroserne vare paa deres Vis festlig klædte, og

Digitized by Google

alle syntes at befinde sig ret vel, undtagen jeg; thi stærkt forkølet led jeg den Dag af frygtelig Hovedpine og Brystsmerter, som især forøgedes ved en forfærdelig pinlig Hoste. Om Morgenen var jeg saa syg, at jeg en Gang ganske besvimede og flere Gange om Formiddagen var jeg færdig at falde i Afmagt. Jeg kunde imidlertid ikke holde det ud i Sengen og opholdt mig derfor nogle Timer om Eftermiddagen paa Dækket i hvor syg jeg end var. Kaptajnens Madame havde jeg under mit Ophold paa Dækket nogen Samtale med især over religiøse Materier, og det glædede mig ikke lidet at høre hende yttre Omsorg for sin egen og sine Medmenneskers Frelse. Vi kom nu nærmere i Samtale om den kirkelige Strid, især i Tyskland, som det lod til, hun temmelig nøje har fulgt og vidste rettelig at bedømme, saa jeg glædede mig allerede til i hende at have truffen en alvorlig luthersk Kristen, da hun i det samme kom med nogle Yttringer om Professor Guerscke i Halle, som jeg ikke ret forstod, men snart erfor var temmelig bitter Kritik over hans strænge lutherske Begreber. Dette var en Spand koldt Vand paa mig, og jeg begyndte nu nøjere at forske efter hendes egen Troes Grund; men den vilde hun længe ikke ud med, men af adskillige Yttringer formodede jeg allerede, hun maatte høre til den Reformerte Kirke og endelig stadfæstede hendes egen Erklæring ogsaa dette, men lagde hun til, jeg maatte dog ikke antage hine maaske for let henkastede Yttringer om Guerscke for at være grundede i et Partihad, thi om hun end selv var Lutheraner, sagde hun, maatte hun have sagt det samme alene med Hensyn til den Partiskhed, hun mente han gjorde sig skyldig i, ved saa kras at forkættre alt, hvad ikke Luther havde aabenbart vedkendt sig. Mere Samtalen om denne Materie mærkede jeg nok nu var hende ikke videre kært, hvorfor jeg tog en af hendes Bøger, som laa ved Siden, som var et Bind af: "Albert Knappe christelicher Gedichte," hvori jeg for mig selv læste et Par Sange, som forekom img ret ypperlige, med Undtagelse af et Par Utdryk, som jeg syntes sigtede til den reformerte Grundsætning om det absolute Naadevalg, hvilket jeg anmærkede for hende, og strax vare vi i en behagelig Samtale over denne Materie, da der pludselig kom Bud, hun skulde kom-

Digitized by Google

me ned til Kaptajnen, og vor Samtale var dermed for denne Gang afbrudt; thi skønt hun vel igen snart kom op tilligemed Kaptajnen, saa var der dog nu ingen Ro mere. Nede i Rummet havde en Del samlet sig til Salmesang og Guds Ords Betragtning, hvilket langt fra kunde være forstyrrende, men derimod behageligt og opbyggende at høre, naar der blot ikke paa samme Tid havde været Øvelser af en anden Forsamling forpaa Dækket, som var af en ganske modsat Natur og bortfjernede al Andagt og Opbyggelse, idetmindste for mig. Matroserne havde nemlig samlet sig paa Fordækket, en af dem begyndte at blæse i Fløjte og de andre dansede med hverandre; kun faa Øjeblikke, og de var tæt omringede af Passagerer, som havde mere Lyst til at se paa deres Gøglerier og skoggerlo ad dem, end andægtig høre Guds Ord og i Stilhed opbygges derved. Da Matroserne saa saa mange Tilskuere omkring sig, fik Musikanten en Violin i Stedet for Fløjten, og nu fik det ret fuld Kraft med deres Lystighed. Ærgerlig over dette Uvæsen satte jeg mig hen paa en Bænk, hvor jeg under den forunderligste blandede Lyd af Violin, Latter og gudelig Sang, hensank i mørke Tanker, der tilsidst tilligemed Gøgleriet paa Fordækket blev afbrudt af Kaptajnens Kommandostemme, at de skulde udkaste Loddet, da dette var sket, var alt tyst og rolig igen, som om ingen kunde mæle. Inden jeg gik til Sengs hørte jeg af Kaptajnen, at vi nu var passerede Fyrskibet "Galloper", men i lang Afstand.

Den 5te, eller 2den Pintsedag, fik vi se Dover i England og Calais i Frankrig, eller Indgangen til Kanalen, men vi naaede ikke at komme i Kanalen, da baade Strøm og Vind vare stærkt imod. Synet af de nære Lande oplivede imidlertid igen Gemytterne. Jeg var meget syg den hele Dag, især for Brystet, og var desaarsag lidet paa Dækket.

Den 6te naaede vi endelig at krydse indenfor Dover og fik nu mod Aften lidt mere Stræk langs med England, da Vinden blev nordlig, dette vedvarede omtrent hele Natten, saa vi nu alle haabede at faa lidt stadig god Vind, men om Morgenen:

Den 7de, forandredes Vinden igen, blev stik imod, dog endnu nogenledes godt Vejr, saa vi heller ikke den Dag krydsede saa lidt fremad henimod Morgenen.

Digitized by Google

Den 8de kunde vi allerede være kommen omtrent en 30 geografiske Mil ind i Kanalen, da Vinden, som bestandig var os stik imod, nu ogsaa friskede op mer og mer, saa vi snart havde en hel Storm, da vi havde kun saa smal Distance at krydse paa, og kunde desuden ikkun bære ubetydelig Sejl, saa var det naturligt, at vi maatte drive tilbage istedetfor fremad, hvilket vi dog ogsaa gjorde ret dygtigt. Den største Del af Passagererne begyndte nu at yttre lidt Forsagthed, menende vi vel ikke vilde eller skulde naa Maalet. Nogle begyndte at ymte om at vi vist ikke vare stærkt nok belastede og kunde ikke uden største Fare begive os videre paa Rejsen, før vi bleve bedre belastede. Jeg fandt det at være for vigtig en Sag at lade være aldeles upaaagtet, og spurgte derfor Styrmanden derom, men fik til Svar, at vare vi kun saa vel sikkrede i alt, som i dette Punkt, saa havde det ingen Fare. S. Bache meddelte Kaptajnen den yttrede Tvivl om samme, men han lo blot uden videre Svar, saa jeg gav mig dermed fuldkommen tilfreds, og fik ogsaa dermed de andre Passageerr tilfredsstillede.

Den 9de var det fra forrige Dag Storm og Modvind og vi drev stedse videre tilbage. Alt vel ombord med Undtagelse at en Del var søsyge.

Den 10de. Endnu Storm og Modvind. Kaptajnen bad mig at laane sig nogle engelske Guldpenge til Lodspenge, ifald vi maatte søge Havn, hvilket jeg naturligvis med Glæde lod ham faa. Han kunde nu nemlig indse, at vi ved at fortsætte som begyndt snart igen maatte komme ud i Nordsøen, hvortil vi nu ikke havde saa meget langt — omtrent 6 Mil til Dover — og at komme derud igen var han heller ikke meget for, og Passagererne endnu mindre, hvilket sidste især viste sig deri, at da han alligevel vedblev til hen over Middag at holde mod med Krydsning og vilde ikke søge Havn, saa troede vi, at det var for Omkostningernes Skyld, han vedblev at trykke sig for at tage Lods, og flere af Passagererne tilbøde da at skyde lidt sammen til Hjælp til Omkostningerne, som de vilde tilbyde Kaptajnen, naar han vilde søge Havn, at man lidt i Ro efter de mange Dages uafbrudte Stormvejr kunde forfriske sig. Sammenskudet beløb sig til omtrent 10 Speciedaler norsk. — Men

Digitized by Google

Kaptajnen vilde alligevel ikke, sagde han, før han nødtes til. Dette blev imidlertid dog Tilfældet ud paa Eftermiddagen. Vi fik Lods og kom ind paa den østre Side af en lang Odde, som skyder ud fra England, som kaldes Dungeness, hvor der allerede laa over Hundrede større og mindre Skibe, der lige som vi skulde igennem Kanalen til forskellige Steder.

Vi kastede Anker midt i denne Alverdens Flaade og laa nu der trygt og godt saalænge Vinden var som den var — vestlig. Vi vare ikke i Land, da vi i saa Fald maatte ro temmelig langt, hvilket vi ikke ansaa for at være Umagen værdt, da der paa denne lange, smalle Landtunge ikke kunde være synderligt at se foruden det derværende Fyrtaarn og en Del Boliger for Lodse og Fiskere.

Den 11te, som var Søndag, havde vi alle ventet at blive liggende over, da vi først om Mandagen havde fuld Maane, til hvilken Tid vi først ventede at Vinden vilde forandre sig, men men det gik ikke saaledes denne Gang; thi om Søndag Morgen var den omtrent Norden og skønt den stod temmelig ustadig, saa lettede dog nu de fleste omkring os, og vi maatte da med. Imidlertid kom vi ikke langt om Formiddagen, da Vinden atter blev os imod, men det var ret skønt at se den uhyre Vrimmel Skibe liggende under Sejl i et saa indskrænket Rum, men som snart skulde adskilles for sandsynligvis at begive sig til forskellige Verdensdele. Henimod Aften blev Vinden lidt mere nordlig igen, saa vi havde god Stræk langs med den engelske Kyst og stadig Brise, saa det gik ret godt fort. — Om Eftermiddagen læste jeg Hauges Forklaringer over Dagens Epistel og Evangelio for Passagererne nede i Rummet, hvor Alle vare meget stille og andægtige, ganske det modsatte af Scenen paa Pintsedag. — Om Aftenen saa vi Blinkfyret paa Beachyhead, og rask ilede Skibet nu fremad for den mere føjelige Vind, da vi lagde os til Hvile.

Den 12te gik det ret rask hele Dagen, da vi havde god Vind og jævn Brise. Om Aftenen Kl. 10 var vi udfor Start Point.

Den 13de havde vi om Morgenen Længden af Licard og sejlede nu for frisk østlig Brise ud i Atlanterhavet. Alle Passagererne vare denne Dag paa Dækket, muntre og vel tilmode, og

Digitized by Google

i Sandhed var ogsaa dette en af de skønneste Dage, vi havde hidtil haft. Mod Aften, og især ud paa Natten, løjede det mer og mer af.

Den 14de var det om Morgenen saa Havblik, at der slet ikke var Vind at mærke, og om Formiddagen blev Vinden fyldig, men dog fremdeles for det meste stille. Duerne, som hidtil havde været indespærrede, blev nu lukket ud, hvorved de vist vare meget glade, men kostede for en af dem Livet og kunde paa et hængende Haar blevet Tilfældet med en til. Det var nemlig Unger, som gav sig paa Flugten ud over Søen, dog ikke paa en Gang. Den første fløj et Par Gange omkring Skibet, hvorpaa den afkræftet faldt et Bøsseskud udefra Skibet, og kunde, nu den var vaad, umulig mere redde sig selv, og da vi ingen Baade havde ude, saa blev den uden videre overladt til sin Skæbne. Den laa omtrent et Kvarterstid og flagrede i Vandet inden den døde, som var ret stygt at se paa. Den anden fløj ud straks over Middag og faldt snart ligesom den forrige afkræftet i Vandet, men denne Gang gjorde man Anstalter og fik Baaden i Vandet, og et Par Mænd tilligemed Styrmanden bragte den snart halvdød ombord. Nu sidder Madam Brynildsen henne ved Køkkenet med den for at bringe den ved Varmen til nyt Liv.

Den 15de var Vinden Nordvest med smaaligjævn Brise, Intet videre for denne Dag at bemærke.

Den 16de og 17de var Vinden Nord, ellers NNO., den første Dag Storm med stærk Søgang; vi kom godt fort disse to Dage.

Den 20de, Søndag. Vinden var som forrige Dag med jævn Brise.

Den 21de og 22de. Do. do.

Den 23de. Vinden sydøst med jævn Brise. Ellers alt som sædvanligt.

Den 24de, 25de og 26de var det nogenledes smukt Vejr med varierende Vinde, for det meste imod, saa vi kom ikke langt. Alt indenbords som sædvanligt.

Den 27de. Vinden var os endnu imod med tyk Luft og mod Aften stærk Regn. En Klage blev Kaptajnen overleveret

Digitized by Google

fra nogle Passagerer i Rummet underskrevet af 8 Passagerer, nemlig: Gunder Ewensen Jahren, Christopher Svendsrud, Ole H. Øvern, H. Olsen Foss, Johannes Lie, Ole Pladsen, Krogh Jens Strøm.

Den 28de havde vi taalelig god Vind til mod Aften, da den igen blev imod med temmelig frisk Kuling. Jeg oversatte Passagerernes Klager paa Tysk.

Den 29de. Modvind, men ellers godt Vejr. Vi saa et Skib i fjern Afstand mod Aften. Om Aftenen da Klokken var omtrent 9 a 10 sad jeg og Brynildsen tilligemed vore Koner i Rummet foran Kahytten og samtalede i god Ro, da vi pludselig hørte et stærkt Bulder i Gangen, ledsaget af et frygteligt ængsteligt Skrig; det var Jacklands Kone, som næsten ganske nøgen med opløst flagrende Haar vilde ile ned ad Trappen, men tog fejl af Trinene i Mørket og styrtede næsten hovedkulds ned. Hun for imidlertid øjeblikkelig op igen og raabte nu med en Stemme, der bragte Haaret paa mit Hoved til at rejse sig: "Varme i Kabysen! Varme i Kabysen!"

I første Øjeblik havde jeg antaget, at hun var anfaldet af Sindssvaghed eller noget saadant, men da jeg hørte hine skrækkelige Ord, saa kunde jeg kun altfor godt begribe det naturlige i hendes Stilling.

Med de grueligste Farver stod øjeblikkelig malet for min Fantasi en Ildebrand her ombord midt paa det uhyre, af stedse friskere Kuling temmelig oprørte Hav, ikke levende Haab til Redning for henved 140 Mennesker, hvis Lod da maatte blive, enten at fortæres af Luerne eller opsluges af Bølgerne. Hvordan jeg kom paa Dækket ved jeg ikke, og endnu mindre hvorledes jeg kom forbi Passagererne, som i uigennemtrængelig Klynge spærrede Gennemgangen paa begge Sider af Skibet. Jeg styrtede frem til Folkenes Lukaf, hvor jeg havde forestillet mig Ilden var, men saa mig heri glædelig skuffet, da jeg ikke der saa mindste Tegn til Ild. Jeg snoer mig og møder først Kaptajnen, der ligesom jeg havde antaget det for at være nede i Kabyssen og nu forundret spurgte, hvor det var, han saa jo intet, Jeg kunde naturligvis intet svare, men i samme Øjeblik kom Overstyrmanden og sagde, det var i Passagerernes

Digitized by Google

Kogehus — som staar paa Dækket — men var imidlertid dæmpet. Nu aandede jeg friere. Vi undersøgte derpaa nøjagtigt Aarsagen til Ilden, samt hvorvidt samme havde grebet om sig, og fandt, at Stenene i Kogestedet vare gennembrændte og Træet derpaa underneden angrebet, kuns ubetydeligt; thi man var straks bleven det var og faaet det i Tide dæmpet. Det blev saaledes — Gud være lovet! — ved Forskrækkelsen, som dog ogsaa hos mange var temmelig stor. Jeg ilede hen tilbage til vore Fruentimmer, der var saa beængstede at de knap kunde tale. Efter at man igen var fuldkommen sikkret for at intet mer var i Vejen, gik vi herned i Kahytten, hvor Kaptajnens Kone sad og var endelig kommen sig lidt af den gruelige Angst, som havde øjeblikkelig heftig angrebet hende. Vi kunde nu af Erfaring skønne, hvor gruelig og ubeskrivelig forvirrende, ja Fortvivlelse opvækkende en overhaandtagende Skibs-Indebrand midt paa Søen vilde være, og vore Hjerter vare visselig i denne Stund som smeltet Voks i Herrens Haand, og vore Tanker som flydende Vandbække med Lov og Pris til hans Ære. Søvnen var veget fra mine Øjne og først Kl. 1 kunde jeg overtale mig til at lægge mig til Hvile.

JULI.

Den 5te Juli. Jeg skulde vel igen en Gang se til Dagbogen, skønt jeg ikke har noget af Vigtighed at meddele den fra de sidste Dage. Vinden har været meget variabel, men stedse for os ugunstig; Vejret derimod godt, i Almindelighed lidt taaget. I Dag er det særdeles godt Vejr og i Eftermiddag især saare ren klar Luft, at det er en Lyst. En Hajfisk har været her i Nærheden af Skibet i Dag og store Springhvaler se vi af og til tumle sig over Vandfladen i nogen Afstand. Alt er nu vel herindenborde, ogsaa med Hensyn til Drukkenskab og Slagsmaal, hvoraf især det første har været temmelig gængse herombord hidindtil. Natten mellem den 2den og 3die dennes havde adskillige Passagerer i Rummet lettet saa drøjt ved Brændevinsflasken, at Forstanden underhaanden var gaaet tabt for dem og adskillige af dem kom da i et frygteligt Haandgemæng, hvil-

Digitized by Google

ket snart foraarsagede en gennemtrængende Skrigen af Fruentimmer og Børn. Efterat endelig Kaptajnen og Styrmanden var kommen til Kamppladsen, blev der sluttet Fred mellem de stridende Parter. Hovedkæmperne vare: Jens Strøm og Torger Solem, som næste Dag bleve kaldte ned til Kaptajnen i Forhør, hvor jeg havde den Ære at være Tolk. Begge vare øjensynlig meget rørte og ydmygede i deres Stilling; thi medens begge rystede som et Løv og Torger græd som et Barn, kunde Strøm næppe fremstamme sin ydmyge Bøn om Forladelse, hvilken ogsaa blev ham tilsagt, hvis de i Fremtiden forholdt dem rolige, men nøjagtig blev det dem ogsaa betydet, at hvis de blev truffen i slig uværdig og fredsforstyrrende Stilling mer, da kunde de vente øjeblikeklig at blive bunden og behandlet efter Skibsmaner. Dermed blev de entlediget.

Den 7de. I Dag ere vi endelig kommen til Newfoundlands-Bank, men formedelst den friske Brise kan vi endnu ikke have den Fornøjelse at fange nogle af de her i Mængde værende dejlige Cablioner. Det eneste afvekslende, som kan forlyste os her, er den uhyre Mængde Hvaler, som væltende sig over Vandfladen puster deres Aande i Vejret, der i lang Afstand ser ud, som var det Røgen af et Dampskib. Nogle Stykker har været næsten ganske tæt ved Skibet, dog ikke saa nær, at vi har kunnet naa dem med Harpunerne. — Igaar var Vinden taalelig god, saa vi kom godt frem; i Dag er den mindre god, og i Formiddags var det stærk Tykning og Regn. — Alt vel ombord.

Den 19de Juli. I Dag fik vi Lods ombord.

Den 20de. I Dag Morges Kl. 5 saa vi første Gang Amerika, nemlig en Pynt af Long Island. Om Aftenen kastede vi Anker udfor Quarantaine-Hospitalet.

Jeg giver her Slip paa hidtil nøjagtig førte daglige Rejsebeskrivelser og indskrænker mig til blot at anmærke, hvad der muligt kan blive af Interesse og Vigtighed for mig i Fremtiden. Og af saadant fandt jeg intet før vi kom til Buffalo. Jeg og et Par andre af vort Følge vare rejste forud fra de øvrige, efter deres egen Begæring og Sammenstemning fra Rochester ved

Digitized by Google

Kanalen til Buffalo, for om muligt at forebygge, at vi ikke ved Mæglerkneb skulde blive narrede og førte bag Lyset. Vi kom saaledes omtrent 1½ Døgn til Buffalo før de andre, og vi, den sidste Dag, efter at vi vare færdige med vore Forretninger sad og samtalede med vor tyske Vært, Hr. Kruse, en meget skikkelig Mand, faldt det mig ind dog ogsaa at spørge efter hans Trosbekendelse, og erholdt da det Svar, at han var Lutheraner, jeg spurgte om der var mange Lutheraner der i Byen; han svarede at der var tre Menigheder, som kaldte sig saa, men i Grunden var der kun en ægte luthersk Menighed og Præst der, nemlig den, hvortil han hørte, og da jeg saa spurgte efter Præstens Navn, erholdt jeg det Svar, at han hed Grabau. Dette Navn forekom mig straks saa bekendt, og ved nøjere Eftertanke erindrede jeg snart, at han var en af de i Prøjsen forfulgte lutherske Præster, som ikke vilde antage den nye Agende, og om hvem jeg havde læst i Nordisk Kirketidende. Herpaa erholdt jeg Bekræftigelse af min Vært og tillige det Tilbud, at han hjertelig gerne vilde ledsage mig til Hr. Pastoren, samt at det vilde meget glæde denne at tale med mig, da ogsaa jeg var en luthersk Trosbroder. Vi gjorde os da straks færdige at gaa til ham (han bor udenfor Byen) og bleve af ham meget hjertelig modtagne. Omtrent en Timestid samtalede vi med hverandre, mest over de kirkelige Forholde blandt de Norske her i Amerika, som han vist ikke med Uret kaldte højst elendige og trængende til saa snart muligt at faa raadet Bod paa. Det endelige Resultat blev, at han vilde skrive et Brev med mig herop til en ham vel bekendt luthersk Præst, Hr. Pastor Krause, boende ikke langt fra Milwaukee, til hvis Raad og Hjælp i kirkelig Henseende han vilde anbefale mig, og det ganske norske Folk her i Wisconsin. Efter at vor Samtale var endt, var vi i Kirke og hørte af ham (Hr. Grabau) en hjertelig og grundkristelig Prædiken, der meget kvægede og glædede mit Hjerte. Næste Morgen, da vi skulde afrejse fra Buffalo med Dampskib her til Wisconsin, erholdt jeg det belovede Brev fra Grabau, aabent, til Hr. Pastor Krause, hvori han indstændig paalægger denne at komme os til Hjælp, saa vidt det var ham muligt, etc. — Se, saa underlig havde den kære Herre Gud da nu ledet mig, at jeg uden i mindste Maaed at tænke derpaa, kom lige til en af hans

hjerteligste og trofasteste Tjenere, der, om han end ikke selv kunde række os virksom hjælpende Haand til Ordning i vore kirkelige Forhold, saa dog kunde anvise os en anden lige saa trofast Herrens Tjener, som kunde og vilde ved Herrens Naade være os til al mulig Hjælp og Vejledning, og mit ganske Hjerte glædede sig derfor vist ikke uden Grund mere over dette Bekendtskab, end om den ganske Verden kunde blevet mig til Del.

Da vi kom til Milwaukee, erkyndigede jeg mig straks om Pastor Krause, men hørte, at han boede omtrent 18 engelske Mil fra Byen, hvor han havde en Hovedmenighed, og kom blot en Gang hver fjerde Uge ind til hans Anneks-Menighed i Byen. Jeg besluttede da at besøge ham i hans Hjem, saasnart jeg havde været i det norske Settlement og faaet mine Sager en Smule i Orden og selv set, hvordan det stod til her, for da personlig at samtale med ham om Forholdene.

Allerede i Milwaukee hørte jeg meget tale om den religiøse Forvirring blantd de Norske, og dette hørte jeg kun altfor meget stadfæstet, da jeg kom herud; thi ikke alene Mormoner og Gendøbere havde fundet mange Tilhængere blandt dem, men selv Elling Eielsen, der skulde gælde begge disse Sekters Modstander, og at føre en renere Lære, anrettede dog ikke mindre Forvirring og Elendighed ved sin i det hele taget ukristelige Fremgangsmaade og adskillige aabenbart kætterske Grundsætninger i sin Lære. De grueligste Beskyldninger fremførtes her imod ham, og det af de agtværdigste og paalideligste Folk her i Settlementet, som ogsaa tilbøde sig fuldstændig at bevidne, hvad de beskyldte ham for, nemlig Hoer, aabenbar Løgn og Bedrageri, etc. — Ved min Ankomst opholdt han sig her omkring i Nærheden, og jeg sendte da flere Bud til ham om at komme til mig en Gang, da jeg gerne ønskede at samtale med ham og desuden havde adskillige Breve til ham fra Norge, men nej, Elling var ikke til at komme i Samtale med. Jeg sendte da Brevene til en af hans Disciple og overlod til Herren, om han nogen Tid vilde føre os sammen. Med flere heromkring, hvoriblandt især Johansen og Even Hæg, samtalede jeg om Forholdene her, og hvorledes man bedst kunde faa lidet standset den overahandtagende Forvirring med en bedre Ordens Indførelse. Min Be-

Digitized by Google

stemmelse havde været at begynde med Skoleundervisning for de Børn, man til samme vilde betro mig, og ikke indlade mig paa kirkelige Genstande, før jeg selv nøjere af egen Erfaring havde lært Stillingen og Folket her at kende; men alle, hvem jeg talte med herom, raadede mig paa det bestemteste fra at iværksætte hin Bestemmelse og derimod saa hurtig som muligt at søge den kirkelige Ordination, for at jeg som ordentlig beskikket Præst kunde samle den adspredte Hjord og føde den med Guds rene, uforfalskede Ord og de højværdige Sakramenter; thi dertil var Trangen mer end stor, medens der ikke fandtes saa faa, som kunde tage sig af Børnenes Undervisning. Og visselig kunde heller intet med Grund indvendes derimod; thi Børn fandes her i Mængde omkring udøbte, og endnu mange flere hjemmedøbte, med hvem endnu ikke Daabspagten i Kristi Kirke var oprettet. Konfirmation havde naturligvis ikke fundet Sted blandt de Norske siden deres Indvandring her, og gives saaledes unge Folk, 18 til 20 Aar gamle, som endnu ikke er konfirmeret, og ligeledes forholder det sig med Nadveren, saa at hvo som ikke har villet nyde Ellings selvgjorte Sakramente, har hele Tiden maattet undvære dette store og salige Naademiddel, hvilket jo i Grunden Ellings Kommunikanter ogsaa have undværet; thi da Herren ikke har betroet ham sit Sakramentes Forvaltning, saa kunde han naturligvis heller ikke meddele det til andre, eller disse modtage det af ham. Guds Ord have de vel haft iblandt sig her, men da det ikke har været forbundet med de andre Naademidler, saa har det ingenlunde kunnet tilfredsstille den aandelige Trang, hvor denne var vakt, hvorimod det kun har vakt denne mere, og da endelig mangen Gang misbrugt og forvendt af Sjælefjenden gennm Sekterne, maattet bidrage til at lokke de arme Sjæle ind i Vildfarelsernes gruelige Næt. Ja, mange er her visselig ogsaa, som fordi de have erfaret, hvorledes Elling og flere af hans Lige have brugt Evangeliets Mundbekendelse til Skalkeskjul for Ondskab og Uretfærdighed, ere derfor blevne ligegyldige, ja fjendtligsindede mod Ordet, tillæggende det den Skyld, som kun hører hjemme i de Forvendtes egne Hjerter. Ikke sjælden høres det derfor til alle sande Kristnes dybe Hjertesorg: "Ja, vi har ogsaa før haft Agtelse for Guds Ord, men her har vi erfaret af Elilng

Digitized by Google

og flere, at det i Grunden kun er til at bedrage Folk med," etc. O, maatte Herren dog i Naade snart antage sig sin foragtede og forglemte Sandhed iblandt os, at den med sit klare Skin kan aabenbare og beskæmme alle dens Fjender og Forrædere, saa at de i Sandhed kunne angrende omvende sig til ham med hvem de saa svarligen have syndet og annamme Syndernes Forladelse af hans overvættes Naade og Miskundhed. — Under saadanne Omstændigheder var jeg meget raadvild, hvad jeg skulde foretage mig; thi et stort og vigtigt Værk var her at udføre, men vanskelige og forviklede vare Omstændighederne, og saare ussel og uskikket følte jeg mig til at efterkomme de idelige Opfordringer, som løde til mig, at tage fat derpaa. Jeg havde vel næsten et ganske Aar tænkt over denne Sag, og visselig heller ikke forestillet mig den lidet vanskelig, men saaledes som jeg nu forefandt det, havde jeg langtfra aldrig kunnet forestille mig, dog jeg vidste, at den Herre, som en Gang har udtalt den store Forjættelse, at han vil være med sin Menighed alle Dage indtil Verdens Ende, og at Helvedes Porte aldrig skal faa Overhaand over den, han var ogsaa her tilstede med guddommelig Vilje og Kraft til at opfylde sine Løfter, og til ham henflyede jeg, saa godt jeg kunde i mine svage Bønner med Begæring om Raad og Hjælp fra ham, og jeg har ogsaa her erfaret, at han er den, som holder Løfte evindelig.

Efterat jeg, tilligemed adskillige af de tro lutherske Kristne, jeg fandt her, havde alvorlig overvejet og raadslaaet om Forholdene her, kom det til den Beslutning, at jeg skulde rejse til Hr. Pastor Krause med førommeldte Brev fra Pastor Grabau og da ligefrem fortælle Pastor Krause, hvorledes Sagerne stod her, og udbede os hans Raad og Bistand til en bedre Ordens Indførelse her. Vel var det ogsaa omtalt, at jeg skulde bede ham om fra Menigheden her at ordinere mig til Præst her, hvis det var ham muligt, men dette besluttede jeg ikke at omtale for ham, hvis han paa anden Maade kunde bringe os Hjælp. Jeg rejste da til ham, og leverede ham Grabaus Brev, som han straks gennemlæste, og spurgte mig derpaa adskilligt nærmere om Tilstanden i kirkelig Henseende blandt de Norske, som jeg besvarede og forklarede ham det bedste og sandfærdigste jeg kunde. Efter at vi noget havde samtalet derover, sad han en

Digitized by Google

lang Tid stille i sine egne Tanker, derpaa spurgte han, om der endnu slet ikke gaves nogen paalidelig Udsigt til at en eller anden ordineret luthersk kristeligsindet Præst i Norge eller Danmark vilde rejse herover? Jeg svarede, at nogen sikker Udsigt dertil haves ikke for nærværende Tid, ligesaalidt som tilforn, skønt jeg vidste, sagde jeg, at mange, ogsaa blandt Præsterne i Norge, gerne vilde bidrage dertil hvad de kunde; men da hidtil ingen Sikkerhed har kunnet gives herfra, om sorgfrit timeligt Udkomme for en Præst, saa har hidtil ingen villet paatage sig en saadan Rejse."

Her ender Dagbogen. Ønskeligt vilde det have været, om den var ført videre med fuldstændig Meddelelse om Ordinationen.

Der møder os straks den gamle Bekendt fra Danmark, Elling Eielsen, og hvad der siges er alt andet end tiltalende og bærer noget Præg "efter Rygter." Det burde maaske ikke komme frem, men er ikke berettiget til at udelade det, da Eielsen senere vil blive nævnet. Der er ingen uden at de kommer til at vandre baade under "godt og ondt Rygte." Clausen kom til i sin Virksomhed at erfare rigeligt deraf. Er det i Herrens Tjeneste og der lyves, da har Herren sagt, at vi skal glæde os.

Dagbogen har en Del hvide Blade og er ikke fortsat. En Del af Bogen er benyttet til Fortegnelse over Skrifter, Sange og Afhandlinger af Grundtvig. Man undres over, hvilken Kendskab Clausen havde til Grundtvig og hvorledes han har levet med ham. I Fortegnelsen er nøjagtig anført baade Bind og Side, hvor det findes i Tidsskrifter. Ikke nok dermed, der er foruden en alfabetisk Fortegnelse. Saa er der nogle tyske Salmer af Knapp.

Fra "Theologisk Maanedsskrift" er anført 9 Afhandlinger. Den sidste handler om Irenæus om Legemets Opstandelse. Fra "Nordisk Kirketidende" 26 Afhandlinger, deraf flere om Daabspagten og det mundtlige Guds Ord. Fra "Nordisk Tidsskrift for Kristelig Theologie" 17 Afhandlinger, blandt dem igen om Daaben. Endnu lidt fra "Nordisk Kirketidende". Saa Henvisning til hvor Grundtvigs Salmer, Sange og Digte kunde findes. I Maanedsskrift 11, i Nordisk Kirketidende 28, ialt 37.—Faa danskamerikanske Præster har kendt saa godt til Grundtvig.

Digitized by Google

HAUGIANER FORSAMLING I NORGE.

(Efter A. Tideman's Maleri).

Digitized by Google

Ordination, Virksomhed som Præst.

Nu skal Clausen igen fortælle. Han skriver:

"Paa Oprejsen fra New York besøgte Clausen den bekendte Pastor Grabau i Buffalo, med hvem han havde adskillig Samtale angaaende sin forhaabentlige fremtidige Virksomhed i Wisconsin. Pastor Grabau havde igennem andre af sine tyske Embedsbrødre i Wisconsin en Del Underretning, skønt meget ufuldstændig, om de Norskes Tilstand dersteds, navnlig at de bleve paavirkede af en Landsmand derude ved Navn Elling Eielsen og som han troede i uluthersk Retning. Pastor Grabau gav Clausen det Raad, at han maatte se saa snart som muligt at blive ordineret til Præst, da det efter hans Mening var den eneste Vej og Maade for ham noget at hæmme det begyndte Uvæsen.

Clausen ankom til de Norske i Moskego, Wisconsin, omtrent ved August Maaneds Begyndelse. Pastor Grabau havde ogsaa skrevet med Clausen til den tyske Præst Krause i Wisconsin, med en varm Anbefaling til ham. Clausen havde kun været kort Tid i Moskego før han fandt, at Stillingen der, hvad det Religiøse og Kirkelige angik, var ikke saa lidet betænkelig og han drog sig snart Pastor Grabaus Raad til Minde, nemlig at det vilde blive liden Udsigt til at virke med Held som Skolelærer, og at Præste-Ordination vilde for ham være nødvendig, dersom der med Grund skulde haabes nogen Fremgang. Han lod derfor ganske snart et Møde af Settlerne sammenkalde, dels for at faa ordnet med Hensyn til Kaldet, og dels for at faa høre om Folket var i Favør af at kalde ham som Præst eller ikke. Paa Mødet blev det besluttet, at alle, som vilde være Medlemmer af Menigheden i Moskego, skulde nedtegne deres og Families Navne og ligeledes blev det besluttet, at Menigheden vilde skride til Afstemning paa Navnene af Delegater, som skulde ledsage Clausen til Pastor Krause, samt Opfordring til denne at foranstalte, hvad han maatte se nødvendigt for at Clausen kunne blive tilbørligt examineret i de egentlige theologiske Videnskaber, samt ordineret af ham. Dette skete. I den

Digitized by Google

derpaa følgende Uge afrejste Clausen og Delegaterne til Pastor Krause, som allerede af Clausen var underrettet igennem Brev om deres Komme og alt forberedt til Examination. Pastor Krause selv var Examinator og udførte med megen Dygtighed dette Værk, og udstedte derefter tilbørligt Examinationsbevis. Det blev derpaa besluttet, at Ordination skulde foregaa i Moskego Menighed i Overvær af en hel Masse Mennesker den 18de Oktober 1843.

Den 18de Oktober 1843 blev Clausen ordineret til Præst i Muskego, ikke som Pastor Hattlestad og andre efter ham har sagt, Milwaukee.

Ordinationen fandt Sted i den til Kirke indrettede Lade af Pastor E. F. E. Krause. Der er nævnt, at Pastor G. A. Kindermann deltog i Examination og Ordination, og det er rimeligt nok, da Kindermann var ankommen fra Tyskland.

Clausen var Herrens indviede Tjener og han var virksom i sit Kald med Prædiiken og paa Rejser. Ud til Syge; thi der udbrød en hel Del Sygdom i Kolonien. Hans Hustru holdt Skole og selv fik han en stor Konfirmationsklasse.

Den danske Pastor Clausens Ordination var af stor Betydning for Kirken i Amerika. Han er den første, der paa ordentlig Kald er examineret og ordineret til norsk evang. luthersk Præst i Amerika. Kort før Clausen var en anden dansk Mand bleven ordineret til engelsk luthersk Præst.

PASTOR ANDERS RUDOLPH RUDE

født 25de Oktober 1812 i København; kom til Boston 31te Oktober 1836 som Kunstgartner. Theologisk Kandidat fra Gettysburg Seminary, Pa., 1841. License Præst 1842. Ordineret 8de Maj 1843 for Shenandoah, Virginia.

De to danske Mænds Ordination er saaledes:

Pastor A. R. Rude

ordineret 8de Maj 1843—engelsk luthersk Præst.

Pastor C. L. Clausen

ordineret 18de Oktober 1843—norsk luthersk Præst.

Hvor lidt man senere i Danmark har kendt Pastor Clausens Virksomhed, der ogsaa gjaldt den danske Kirke, det har Professor, Dr. Vig fremhævet i "Kirkehistoriske Samlinger" og i Biografien i "Danske i Amerika." Om Clausens Oridnation skriver

Digitized by Google

han: "der har hersket ikke saa lidt Forvirring, der endog har fundet Vej til et saa berømt Værk som: "Kirkeleksikon for Norden", hvor det (1 Bind Side 599) siges, at Clausen i 1843 blev Præst i "**Den norske Synode**" (!) og 3die Bind Side 370: "han havde sin Indvielse fra**den norsk lutherske Kirke i Amerika**" (!)

Ja, det er ufatteligt, man til et saadant Værk ikke søgte bedre Underretning.

Ligesaa mærkeligt er hvad Pastor Chr. Sørensen meddeler i "Den Indre Missions Tidende" for 16de April 1916 efter "et norsk Blad" i Anledning af Salmen: "Saa vil vi nu sige hverandre Farvel".:

"Da Martha var i 20 Aars Alderen, kom en Nordmand ved Navn Clausen til Langeland. Han var fra Norge paavirket af Haugianismen og nu blev han paavirket af Grundtvigianismen, forlovet med Martha og opfordret til at tage Pladsen som Lærer ved Friskolen. De blev gifte. Han var en dygtig Lærer, indtil han paa Opfordring rejste til Amerika og blev Præst."

Man studser ved en saadan Meddelelse i "Den Indre Missions Tidende." Man kan forstaa, at J. R. Reierson har kaldet Clausen "dansk Seminarist," han havde været "Ungdomslærer", og man kan forstaa, det efter Reierson er gaaet over til andre norske Forfattere; men Nordmand, der blev dansk grundtvigsk Friskolelærer paa Langeland, det var Clausen ikke. I "Nordlyset" i New York oplyste jeg om Clausen og Hustru og tilsendte Pastor Sørensen det; der blev ikke taget Hensyn dertil. Nu afdøde Pastor J. Pedersen var i Danmark og fik det rettet i "Den Indre Missions Tidende". Nej, **Clausen var dansk.**

Clausen fik sin Ordination fra Gammel-Lutheranerne. — Gruntvigs Fætter, Professor Henrik Steffens, var en Ven af Pastor og Professor J. G. Scheibell, der stod i Spidsen for dem. I Tyskland dannede de Breslau-Synoden, og de, der udvandrede, dannede Buffalo-Synoden, men begge Synoder blev stiftet 1845, 2 Aar efter Clausens Ordination. Clausen var med at stifte den norske Synode 1851—53.

De Præster, som udvandrede og dannede Buffalo-Synoden før Ordinationen i Muskego, skal nævnes:

Pastor Johann Andreas August Grabau, født 18de Marts og døbt 25de Marts 1804 i Nærheden af Magdeburg af den unerte

Digitized by Google

Pastor H. L. J. Walther. Han blev 17de Juni 1834 ordineret af Consistorialraad Møller i Erfurt.

Da han nægtede at bruge den unerte Agende (Alterbog) og sluttede sig til Gammel-Lutheranerne, blev han fængslet. Efter en Del Forhandlinger fik han første Maj 1839 Tilladelse med Hustru og Børn, Menighed og Venner, at udvandre og løslodes efter 6 Maaneders Forløb.

Han blev Leder for Gammel-Lutheranernes Udvandring. Allerede i Juni afgik 5 Sejlskibe fra Hamburg, Hull og Liverpool. En Del af hans Menighed nedsatte sig ved Buffalo og fik bygget Kirke, en Del Landmænd rejste til Wisconsin. Han døde 2den Juni 1879. Befalede sin Aand i Jesu Hænder.

Cand. theol. M. Oertel kom omtrent samtidig med Grabau og skulde betjene en lille Kreds i New York. Sluttede sig kort efter til den romersk-katholske Kirke.

Pastor Lebrecht Friedrich Ehrgott Krause blev tilligemed Candidat Geszner efter Paaske 1835 ordineret i Løbau, Saksen, af Pastor og Professor J. G. Scheibel i Breslau (H. Steffens Ven) i Overværelse af Professor Guersche og andre Vidner. De skulde være Præster for Gammel-Lutheraner. Krause fik baade Bøde og Fængsel, og derefter Tilladelse at udvandre med en lille Menighedskreds fra Schlesien i 1838. — Da Pastor Grabau ankom 1839 overgav han sin Menighed til hans Betjening for at rejse efter sin Brud og flere Menighedsmedlemmer. Da han kom tilbage med sin Hustru var der Splid iblandt dem, de vilde ikke slutte sig til Grabau. Pastor Krause rejste derfor efter Grabaus Raad 1841 til Wisconsin for at betjene hans Kreds. Krause fik bygget Kirke i Freistadt ved Milwaukee. Da han senere fik en Del Stridigheder rejste han til New York, hvor Pastor Ehrenstrøm var rejst fra en Menighed.—Strid og Sygdom nedbrød hans Nervesystem. Fik Afsked af Menigheden og rejste til Michigan. Der udgav han et Skrift imod Pastor Grabau og Buffalo-Synoden: "Priesterherrschaft und Seelen Knechtshaft." og blev 1851 suspenderet af Synoden. Han søgte Forbindelse med tidligere Modstandere: Missouri Synoden og Ohio Synoden, fik Venskabet oprettet med Pastor Grabau og Buffalo-Synoden og rejste til Australien og blev Præst for en Gammel-Luthersk Menighed. Virkede der til sin Død omtrent 80 Aar.

Digitized by Google

Pastor Gustav Adolph Kindermann kom 1843 til Amerika med Gammel-Lutheranere, mest fra Pommern og dannede Menighed i Kirkhayn, Washington Co., Wisconsin. Der døde han 1856 eller 57, der siges mellem 45 og 48 Aar.

Pastor Ehrenstrøm omtales i den af Pastor J. Clausen oversatte Bog: "Erindringer af en Landsbypræsts Liv" (General Superintendent C. Büchel), at han med Veltalenhed sammen med Pastor Kindermann optraadte fanatisk mod Landskirken. Præsterne var Baalspræster, der kun havde Embede fra Kongen af Prøjsen. Efter Fængsel i Hamborg kom han 1844 til Amerika, sagde Grabaus Menighed var i "aandelig Søvn." Da han tilbagekaldte, blev han Præst for en gammel-luthersk Menighed i Bergholtz, N. Y. Der gik hans Fanatisme saa vidt, han brænde sine Bøger, selv Weimar-Bibelen. Troede han gjorde Underværker efter Markus 16, 17. Rejste til Wisconsin og tilbage til New York. Saa til San Francisco, hvor han døde i Fattighuset. (Efter Dr. Mohldenke i "Der Pilger" 1873.)

Pastor Heinrich Carl Georg von Rohr. Efter at have været Captain i Hæren, ordineret til Præst af Pastor Grabau. Han døde ved 1874.

———o———

Buffalo-Synoden blev stiftet 25de Juni 1845. — Den Augsburgske Konfessionsdag — i Freistadt og Milwaukee af Præsterne J. A. A. Grabau, Præses, L. F, E. Krause, G. A. Kindermann og H. C. G. von Rohr med Menigheds-Udsendte.

I 1853 rejste Præsterne Grabau og von Rohr til Europa for at komme i venligt Forhold til de Gammel-lutherske Synoder og den lutherske Kirke . De var hos den danske Dronning Caroline Amalie, der modtog dem meget venligt. Pastor Grabau bevarede hendesBillede som en kær Erindring.

Synoden havde stadig Kamp for "den rene lutherske Lære fra det 16de Aarhundrede." Ikke mindst med de, der i Tyskland var deres Venner: "Missouri Synoden" og Ohio Synoden. Stadig Rivning indenfor Synoden indtil Grabau og von Rohr stod som bestemte Modstandere med hver sin Afdeling. Der var endogsaa Processer. Synoden hævdede det kirkelige Embede, lagde Vægt paa Lithurgie og Kirkeordning og øvede en god Modvægt overfor den reformerte Retning, der trængte ind i

Digitized by Google

den amerikanske lutherske Kirke. En Del Oplysninger er fra Grabaus Søn, Pastor Wilh. Grabau.

Buffalo Synoden bestaar endnu som en uafhængig Synode med ca. 37 Præster.

———o———

I 1841, to Aar før Clausen, rejste en svensk Student, Gustaf Unonius med sin unge Hustru paa en ret eventyrlig Rejse til Amerika for at bryde sig en Bane, anlægge Ny Upsala ved Pine Lake, Wisconsin. Flere Svenske, maaske flere Norske, kom dertil og enkelte Danske. De ledende Norske var Skibskaptajn J. Gasmann og hans Broder, Storthingsmand Hans Gasmann. Samme Foraar Clausen rejste, kom den danske Jurist L. J. Fribert til Pine Lake.

Jurist og Kancelliraad **Lauritz Jacob Fribert** er født 18de Juli 1808 paa Anneberggaard i Odds Herred, Sjælland. I 1842 anlagde han et Trykkeri og udgav Bladet: "Dagen". I Juni 1843 rejste han til Amerika. I New York besøgte han Pastor og Professor Dr. Christian Fredrik Cruse (født 27de Juni 1795 af danske Forældre i Philadelphia (Se min Bog "Den Danske Kirke og Episkopalkirken," Side 106 fl.). Efterat have været luthersk License Præst, Præst i Episkopalkirken. Hans Venner og Elever havde begyndt Mission og en Skole i Nashotah, ikke langt fra Pine Lake. Fribert rejste til Unonius. Fribert og Brødrene Gasmann blev de ledende i Menighedens Dannelse. Unonius kom til Skolen i Nashotah. Han blev den første, der i Episkopalkirken blev ordineret i Wisconsin og Præst ved Pine Lake. Døde i Sverrig 14de Oktober 1902, 92 Aar.

Fribert rejste senere til Watertown som Sagfører. Der døde han 27de December 1863. Der tog han ligeledes Del i Episkopalkirkens Virksomhed. I Christiania udgav han 1847: "Haandbog for Emigranter til Amerikas West." I 1844 rejste en Søn af Skolelærer R. Sørensen, Martin Frederik Sørensen (født 14de September 1823) til New York. Han var 3 Aar yngre end Clausen og var naaet til Studenterexamen. Omtrent ved 2 Aar arbejdede han som Tømrer i New York, saa ledede Cruses og Friberts Bekendtskab til han blev Student ved Skolen i Nashotah. 1848 ordineret til Præst i Episkopalkirken. 1852 fik han sine Forældre og Søskande til Amerika. Der blev ledet en

Digitized by Google

dansk Indvandring til Waupaca. 1856 kom Pastor Sørensen til Waupaca som Missionspræst for Amerikanere og Danske. 1857 blev begyndt at bygge St. Marks Kirke. Medens tidligere Virksomhed for Danske var sammen med norsk, saa staar Waupaca foran med hel dansk Menighedskreds i Forbindelse med Episkopalkirken. Sørensen døde 22 Nov. 1889.

Sørensen var gift med en Datter af Capt. J. Gasmann og han fik hendes Broder, J. G. Gasmann til Nashotah.

John Godfrey Gasmann, født 1833 i Norge, kom 1844 med sine Forældre til Amerika. Ordineret til Præst 1857. Han var gift med en Søster til Biskop Clarkson af Nebraska. Virkede mest i California, hvor han døde 17de December 1915.

Saaledes var der fra den skandinaviske Missions Begyndelse en svensk, en dansk og en norsk Banebryder knyttet til Episkopalkirken.

Pastor C. L. Clausen, ordineret Præst fra Gammel-Lutheranerne, havde Ordination, der maatte anerkendes i den evang. lutherske Kirke. — Spørgsmaalet om den rette Ordinationsmaade har imidlertid meldt sig lige fra Reformationen; fra højkirkelige: kun en Biskop kan ret ordinere til yderstlavkirkeligt, i Nødstilfælde kan en Menighed ordinere. Nogle har fundet Hvile deri, at Herren kan bruge og velsigne det, andre at Herren bruger det brudte og er sikker paa Velsignelsen, men tror der kan faas en større Velsignelsesfylde. Det meldte sig ved Clausens Ordination. Han vilde ikke anerkende Eielsen som ordineret Præst, og saa spurgtes der: er Clausen ret ordineret, da han fik Ordination af en Præst og ikke af en Biskop. Det kom frem da Kongen 6 Dage før Clausens Ordination 12te Oktober bevilligede, at Cand. theol. J. W. C. Dietrichson maatte ordineres til Præst i Amerika, og Ordinationen fandt Sted 26. Feb. 1844 i Oslo Kirke af Biskop Sørensen over Christiania Stift. Pastor Dietrichson stillede sig som Medarbejder trofast hos Clausen, fuldt ud anerkendende hans Ordination. — Clausen var fortrolig med Grundtvig og Oldkirken, saa da der spurgtes, rettede han en Forespørgsel om Ordinationen til det Theologiske Fakultet i Christiania. Derom fortæller Pastor Dietrichson i: "Rejse blandt de norske Emigranter", Side 28—30 saaledes:

Digitized by Google

"Clausen, der havde et klart Øje for, at han, selv om han var paa denne Maade ordentlig kaldet, dog aldrig turde paatage sig det hellige Præsteembede, medmindre han gennem Kirkens ordentlige Indvie'se til Præsteembedet havde faaet af Kirkens Herre Magt og Myndighed til at være Husholder over Guds Hus' gode Ting, forestillede Nybyggerne, at han kun da kunde modtage deres Kald, naar han kunde blive prøvet, og hvis befunden dygtig, ordentlig indviet som Præst af en rettelig kaldet og ordentligen indviet Præst i den lutherske Kirke. Kolonien henvendte sig da til en af de tyske Præster, der, som forhen anført, formedelst Unionsprincipet i den prøjsiske Kirke emigrerede, nemlig til Pastor L. F. E. Krause, Præst for en saakaldt gammel-luthersk tysk Menighed i Washington County, ikke langt fra Milwaukee. Uagtet Clausen ikke egentlig havde studeret, ansaa Krause under nærværende Omstændigheder det dog for sin Pligt at efterkomme denne Opfordring fra sine norske Trosbrødre; han examinerede derfor Clausen og befandt, efter sit skriftlige Vidnesbyrd om ham, grundig Indsigt i Guds Ord og gode især kirkehistoriske Kundskaber hos ham, og indviede ham derpaa den 18de Oktober 1843 for Settlementet i Muskego overensstemmende med den norske Kirkes rituelle Bestemmelser for Præstevielse og forpligtede ham ved vor Kirkes Præsteed. At Clausen saaledes er en rettelig kaldet og ordentlig indviet Guds Ords Tjener, der efter den Orden, Herren i sin Kirke har foreskrevet, af en dertil Berettiget under Bøn og Hænders Paalæggelse er blevet overantvordet Myndighed til "i Kirken offentligen at prædike, lære og forvalte Herrens højværdige Sakramenter" og øvrige Handlinger, kan naturligvis ingen Tvivl være om, naar man betænker den kirkelige Ordinations Væsen og Betydning og vor Kirkes Orden. Om Clausen end ikke, som vi efter Statskirkens Fordringer prøvede Theologer og derefter kaldede og i Reglen af en af Statskirkens Biskopper indviede Præster, netop paa denne Maade er bleven Præst, og om han end ikke paa Grund af de i Statskirken gældende Lovbestemmelser kan blive at betragte som Præst i den norsk-lutherske Statskirke, saa maa han dog, naar det kan godtgøres, at hos ham de til Præsteembedet henhørende væsentlige Dele: Kaldet, Prøven og Indvielsen er tilstede, betragtes som en

Digitized by Google

rettelig Præst i den lutherske Kirke, naar Begrebet om denne som en Statskirke abstraheres. Hvad det Punkt angaar, at Clausen er ordineret af en Præst og ikke af en Biskop, da gør dette efter den lutherske Kirkes Lærebegreb intet til at hæve hans Præsteembedes Gyldighed, da selv efter vor norske Statskirkes Bestemmelser Præsteordinationen, ihvorvel den i Reglen skal ske af en Biskop, dog i visse Tilfælde kan udføres af en Præst, eller, hvad der med Hensyn til den højere Orden er det samme, af en Provst; hertil kommer, at vore Biskopper i den lutherske Kirke, naar vi betragter Sagen fra et klart kirkeligt Standpunkt, om de end i Statskirken have en højere Orden end Præsterne, dog ikke have modtaget en højere Indvielse end disse, noget, Pastor Grundtvig oftere klart og grundigen har gjort opmærksom paa. Det theologiske Fakultet i Christiania har derfor ogsaa, efter derom indgiven Forespørgsel fra Clausen, erklæret, at den Omstændighed i og for sig, at en Præsteordination er udført af en Præst og ikke af en Biskop ej kan hæve Præstevielsens Gyldighed. Jeg har her anset det for rigtigt at udhæve lidt udførligere denne Sag, da der baade blandt de norske Emigranter og blandt flere derhjemme hersker forvirrede Bgeber med Hensyn til Præstevielse, som en af al Statsmagt uafhængig kirkelig Handling. Naturligvis maatte det afstedkomme megen kirkelig Uorden og Forvirring, hvad der ogsaa med Hensyn til dette Punkt i Amerika er Tilfælde, om den Regel skulde blive almindelig, at Personer, der ikke have studeret Theologi, og hos hvem man saaleeds ikke har den tilbørlige Garanti for deres Dygtighed, skulde kaldes og indvies til det hellige Præsteembede, men her var dog Omstændighederne og de særegne Forhold saadanne, at de gjorde dette Skridt med Hensyn til Clausen ønskeligt. I Sandhed have ogsaa de norske Kolonister den største Aarsag til at glæde sig over, at Clausen er bleven indviet til Præst, thi han er visselig en vakker Herrens Tjener med et sundt kristeligt og kirkeligt Blik, med en varm Iver for sit Kald, en ydmyg og enfoldig Kristentro i Hjertet og levende Vidnesbyrd om Herren paa Læben."

Pastor Dietrichson skriver: "hertil kommer, at vore Biskopper i den lutherske Kirke, naar vi betragter Sagen fra et

Digitized by Google

klart kirkeligt Standpunkt, om de end i Statskirken have en højere Orden end Præsterne, dog ikke have modtaget en højere Indvielse end disse. Noget Pastor Grundtvig oftere klart og grundigen har gjort opmærksom paa."

Naar Grundtvig den Gang klart gjorde opmærksom derpaa, da var det hans og en Del af hans Venners Ønske, Herren vilde skænke Danmarks Kirke Biskopper "med Velsignelsens Fylde." Paa "de gamle Dage" siger Grundtvig selv, kom han til at se anderledes og en Del af hans Venner med ham, og nogle er gaaet videre yderlig lavkirkeligt.

Naar Pastor Dietrichson højirkeligt siger, "vore Biskopper og Præster" saa er det ikke ud fra Grundtvigs Ønske; men for at hævde Præster kan ordinere Præster. — Saaledes er det ogsaa hævdet af nogle i Danmarks Kirke, at den har: "Successio Presbyterialis" uden Brud fra Apostlenes Dage; thi Bugenhagen var ordineret Presbyter (Præst) i den katholske Kirke, og som Presbyter kunde han ordinere til Præst; de har ikke forkastet ejheller forsvaret Bispevielsen udført af ham.

Det hører en senere Udvikling til; men falder sammen hermed og skal anføres her. Da Pastor Birkedal ordinerede C. Appel til Præst i Sønderjylland og Sagen kom for Retten, da kom det frem i Forsvaret: "Vore Biskopper er Præster, Præster kan ordinere til Præst." Derom skriver Successionens Talsmand i Danmark, Provst J. Vahl i Almindelig Kirketidende Nr. 17, 1ste September 1874:

"I Slutningen af Juli (1874) ordinerede Pastor Birkedal Højskoleforstander Appel til Præst, som det siges, for Dissentere i Sønderjylland. Hvis den Paastand, som vore lærdeste Theologer føre, er sand, — hvilket vi nødig ville tro og hvilket strider saavel mod Oldkirkens Betragtningsmaade, som baade mod ikke faa danske Præsters Overbevisning og mod Tanken i vor særlige Bispeordination — at vor danske Kirke lærer, at der ingen Forskel er paa Biskopper og Præster, og at hine ikke besidde mere Bemyndigelse fra Gud end disse, saa at Præsterne ved deres Ordination have faaet Bemyndigelse af Gud ikke alene til at forvalte Sakramenterne, men ogsaa til at ordinere. saa lader der sig ikke kirkeligt sige noget imod Pastor Birkedals Handling, selv om Ordinanden skulde have fungeret som

Digitized by Google

Præst i Danmark; men man maatte derimod glæde sig over den Frejdighed, hvormed Pastor Birkedal satte sig rd over alle Hensyn og viste, at en Præst ikke hos Staten eller Kirkestyrelsen behøver Tilladelse til at udføre, hvad hans ..rdination berettiger ham til. Men det er en farlig Vej at slaa ind paa; thi man kan da let komme paa den samme Glidebane, som man er paa i Amerika. At sige, at ingen maa ordineres uden til et bestemt Embede, fører til slet intet, naar man vil udelukkende holde sig til Skriftens klare Vidnesbyrd; thi hin Paastand er en ren menneskelig, kirkelig og ikke almen gyldig Bestemmelse, uden mindste guddommelig Berettigelse eller Bevis af Skriften."

Fra Kirkens Begyndelse i Amerika kom Ordinationsspørgsmaalet frem. Forhold og Udvikling medførte, de fleste Ordinationer udførtes af Præster, og det har medført store Vanskeligheder, fjernt fra Oldkirken og Moderkirken, endnu ulmer Ønsket og Herren kan i sin Time skænke "Velsignelsens Fylde."

———o———

PASTOR J. W. C. DIETRICHSON

Den første norsk-amerikanske Præst ordineret af en Biskop i Norge.

Den 12te Oktober 1843 blev det ved kongelig Resolution tilladt Candidat theol. Johannes Wilhelm Christian Dietrichson (født 4de April 1815 i Frederiksstad, Norge), at modtage Ordination for at rejse til Amerika. Det synes uden bestemt Menighedskald som Missionspræst.

Ordinationen fandt Sted den 26de Februar 1844 i Oslo Kirke af Biskop Sørensen, over Christiania Stift.

Pastor Dietrichson er den første Præst fra Norge, ordineret af en Biskop, der er draget ud til Landsmænd i Udlandet.

Han var i en ung Alder bleven Enkemand og drog ene afsted. 9de Juli 1844 landede han i New York, der var et Emigrantselskab med paa 112 Personer. Dietrichson holdt to Gudstjenester i New York for Svenske, Norske og Danske. Den ene Gang paa et svensk Skib. Den anden Gang i St. Matthæus tysk ev. luth. Kirke hos Pastor Stohlmann, ca. 200 og ca. 50 Nadvergæster. Saa til Buffalo til Pastor Grabau. I hans Kirke prædikede Pastor Dietrichson for første Gang paa tysk over Luk. 10,

Digitized by Google

42, "Et er nødvendigt." Pastor Grabaus Søn, Pastor W. Grabau, har i et Brev af 4de Februar 1897 skrevet, han husker som Barndomsminde en Præst, om han hed Dietrichson eller Clausen husker han ikke, prædikede i hans Faders Kirke paa tysk, og det som vakte Drengens Opmærksomhed var, han havde en hvid Kjole paa ved Alteret, og sang baade Kollekt, Epistel og Evangelium, og paa Prædikestolen sort Kjole, og Pibekrave.

Det er utvivlsomt Dietrichson. Han rejste videre og kom helt uventet til Clausen i Muskego, hvor han opholdt sig noget. Der blev straks Venskab og Samvirke. Saa drog han videre for at finde et passende Udgangspunkt. Det blev Koshkonong, og nu delte Præstebrødrene Virksomheden imellem sig.

Han prædikede i Huse og Lader, og under et stort Egetræ holdt han Alteragng for ca. 60 Altergæster ud fra de Ord: "Dækker Gud nu Bord i Ørkenen." — Clausen fik begyndt at bygge Kirke i Moskego før Dietrichson, og taget i Brug; men Dietrichson fik to helt færdig og indviet før Clausen. 19de December 1844 og 31te Januar 1845. Clausen assisterede ved Indvielsen. Clausens Menighedsforfatning var ikke meget fast. Dietrichson derimod begyndte straks at faa fastere Menighedsordninger i sine egne og Clausens Menigheder. Begge delte de Grundtvigs Syn paa Tros-Ordet og Sakramenterne; men Dietrichson stod mere som Gammel-Lutheranerne, at kun den lutherske Kirke var den ene sande synlige Kirke. Han vilde have fast Orden i Frikirken med Kirketugt. Ritualet skulde strengt følges ogsaa med Bansættelsen, hvorved han truedes med Retssag, kom i Strid med flere. Nidkær var han og deri var han og Clausen enige, at Kirken skulde have sin Forfatning og Tilslutning til Moderkirken og der blev arbejdet derfor.

Pastor Dietrichson foretog udstrakte Rejser. Han kom ogsaa til Pine Lake, han siger Gasmann modtog ham med Venlighed. Grundtvigs Syn paa den engelske Kirke delte han ikke og kom i Strid med Unonius om Forholdet til Episkopalkirken. Bispedømmet, Prædistinationen, Daab og Nadver. Dietrichson delte det tyske Syn — trods al Protest — den var reformert. Unonius stillede sig venlig og Dietrichson skriver: "Af Artighed og kirkelig Liberalitet var det, kan jeg tænke, Unonius opfordrede mig til at prædike ved den Gudstjeneste, han til den

Digitized by Google

næste Søndag havde tillyst; men herfor undslog jeg mig naturligvis af flere Grunde." Han anvendte paa Unonius Ebr. 10, 25: "Forladt vor egen Forsamling." Der kom en svensk Pastor Bøckmann for at faa Settlementet fra Episkopalkirken, ham indbød Dietrichson til en Kirkeindvielse, men han kunde ikke komme. Kolonien holdt paa Unonius, der af Fribert havde lært at tale Dansk.

Da Dietrichson i Norge skrev om Unonius, og gentog det i den 1846 udgivne Rejseberetning: Saa i "Nordlyset" No. 30, 16de Marts 1848 kom der en lang velskreven Indsendelse af Unonius:

"Om de Norskes Forholde og den biskoppelige Kirke i Nord Amerika". Den hører i sin Helhed til Unonius Biografi; men da Dietrichson var Grundtvigianer, og Unonius anfører i Efterskrift Grundtvig imod ham — vist første Gang i Amerika — saa skal Efterskriften følge.

Unonius skriver:

"Efter at jeg havde sluttet dette Brev, og medens jeg var beskæftiget med at tilføje de nærværende Noter, faldt mig af en Tilfælidghed i Hænderne nogle Hefter af "Maanedsskrift for Kristendom og Historie, udgivet af J. C. Lindberg, København 1831." Der traf jeg paa en Afhandling af Nordens og den lutherske Kirkes berømte Theolog, N. F. S. Grundtvig. "Skal den lutherske Reformation virkelig fortsættes? Hæder og Tak være ham for det Vidnesbyrd, som han der i en oprigtig og sand kristelig Aand afgiver! Skulde han se disse Linier, maa han da ikke forsmaa en varm og inderlig Taksigelse fra en ung Ordets Tjener, som i hin Afhandling saa i klare og liflige Farver de Billeder, der i hidindtil ubestemte Træk have lagt paa Bunden af hans eget Hjerte. Saaledes har jeg med Tanken dvælet ved den lutherske Reformation, og at den saaledes maa blive fortsat og en Gang fuldbragt, vil jeg bede til Ham, der er sat til Hoved over Alting i Menigheden, der er hans Legeme, hans Fylde, som opfylder alt i alle. — "Skyggen" skal vige, og "Billedet" endnu en Gang komme igen i sin fulde Herlighed! Hedningerne maa fnyse, og Folkene grunde paa Forfængelighed; Jordens Konger maa fremstille sig, og Fyrsterne raadslaa tilsammen imod Herren, Kirken, Guds Menighed skal alligevel sejre. Der skal ingen Trolddom lykkes imod Israel. Guds Aand

Digitized by Google

hviler end over Norden; "farende med Kirkeskibet kækt over Bølgerne," skal han "med Velsignelsens Fylde" igen "skænke Verden et Syn, som selv Engle lystes ved at skue!" Amen.

Fra hin Afhandling kan jeg ikke undlade at anføre nogle Ord, hvilke, da vi befinde fra hvilken Autoritet de komme vel kunde gælde som et Vidnesbyrd og Forsvar for os, at vi jo ikke saa ganske maatte have afveget fra den sande Kirke, hvori vi ved Daaben vare indlemmede, og hvilke Ord desuden ingenlunde synes at indrømme den biskoppelige Kirkes Lære om Bisepdømmet at være tværtimod den lutherske Kirkes. Pastor Grundtvig siger: "Naar man nægter at der, lige fra den kristne Kirkes Begyndelse, har været en ved særdeles Indvielse udkaaret Lærestand, med forskellige Grader, da vrøvler man kun; thi Herren selv indviede jo tolv Apostle og halvfjerdsindstyve Disciple, og kun ved de mesthaartrukne Fortolkninger af Petri og Pauli Breve og ved grundløse Magtsprog om de tydeligste Vidnesbyrd af Kirkefædrene, kan man undgaa den Tilstaaelse, at Bispedømmet er en apostolisk Indretning, saa det er en ren Sag at Biskopperne, naar de blot lode sig beherske af Menighedens uforandrede Tro, have Ret til paa eget Ansvar at prædike og fortolke Skrifterne som de fandt tjenligst." (Maanedsskrift for Kristendom og Historie, udgivet af J. C.Lindberg, M. A., første Binds femte Hefte, Pag. 429). Videre: "Skolens Homesterskab over Kirken, eller Theologiens over Troen, udspringer nemlig, naar den kristne Tro er sand, af en djævelsk Grund, Bispemyndigheden udspringer derimod af Kristendommens Livskilde, og ka nderfor i høj Grad udarte, uden at forgribe sig paa Livsprincipet, og gælder her i højeste Maade, at saalænge der er Liv, er der Haab (Pag. 432)." Aj, aj! Hr. D., De har her fundet i den lutherske Kirkes eget Skød en Modstander, som De maaske ikke vil faa saa let at stride imod som mod den episkopale Kirkes Missionærer i det nordlige Amerika. Da Grundtvig videre siger (Pag. 471), at "ingen tænkelig Grund kunde bevæge Apostlerne til at indføre noget i Kirken, som skulde afskaffes," da maa vi spørge, og Grundtvig synes selv at erkende det, indførte de ikke som Orden og Lov, en apostolisk eller biskoppelig Kirkevie'se? Hvorledes har den da kunnet afskaffes og sættes til Side, uden at en Del af Kirkens væsentlige

Digitized by Google

Grundlov er rokket? — — Men til Slutning af hin Afhandling: "Skyggen kan ikke genføde Billedet, men den baade kan og skal minde os om, hvad vi fattes, og hvor man, som i Danmark, aldrig har forsmaaet, men lige siden Reformationen savnet Bispevielsen, vil Herren sikkert ogsaa skænke os den, med Velsignelsens Fylde. — Skønt den biskoppelige Kirke i England ej synderlig ærer sit Navn*), saa er det dog en rettroende Kirke med virkelige — ikke selvgjorte — Biskopper, og jeg ved nu af egen Erfaring, at det har anderledes Fynd, naar en Biskop, end naar en af os velsigner i Herrens Navn. Naar det sker, saa Præsterne staa ved Daaben som Zions Vægtere i Aandens Kraft, og Biskoppen staar ved Alteret, afbildende virkelig den gode Hyrde, der sætter Livet til for Hjorden, medens Menigheden gladelig lader Lyset skinne i gode Gerninger, og de Skriftkloge vaage over Bogen med Natlampen, tændt ved Alterlyset, og vaage over, at Kirken har aabne Døre til Udgang saavel som til Indgang, da er alt i den kristelige Orden og da er den lutherske Reformation fuldbragt." (Pag. 422, 483).

Da nu en af den lutherske Kirkes Theologer paa en saadan Maade taler om Bispedømmet og kalder den Kirke, med hvilken vi her have forenet os, for en rettroende Kirke, da er det temmelig haardt , at vi for en saadan Forening skal beskyldes af en Pastor D. at have "overgaaet fra Fædrelandets sande Kirke, hvori vi ved Daaben vare indlemmede." Er nu den biskoppelige Kirke, som Grundtvig siger, en rettroende og have vi ved en Forening med samme overgaaet fra vor forrige Tro, hvordan var da denne Tro? Men som sagt er, vi erkjende os ikke skyldige til nogen Overgang: Vor lille Menighed har fuldbragt den lutherske Reformation."

———

*) Den er nu, siden Grundtvig skrev disse Ord, vakt til at ære samme. Den amerikanske Kirke har altid gjort det.

Gustav Unonius."

———o———

I Tanken ligger det nær at spørge, af hvem fik Unonius "Maanedskrift"? Af Fribert eller Clausen, der var saa fortrolig med Grundtvig? Paa de gamle Dage skrev Unonius i et

Digitized by Google

Brev, trods Striden med Dietrichson: Clausen og jeg bevarede vort Venskab.

Dietrichson kom tilbage fra Norge efter at have holdt Bryllup med sin anden Hustru. — I 1850 rejste de til Norge for at blive. Var Præst for adskillige Menigheder til 1876, da han blev Postmester i Porsgrund, tog Afsked med Pension 1882. Døde 14de November 1883 i København; begravet 28de November i Porsgrund.

———o———

Der er en Ordinationssag, der som et mørkt Punkt i den norsk-amerikanske Kirke endnu, trods alt hvad der er skreven om den, ikke er helt opklaret: Eielsens Ordinationssag. Clausen siger, Eielsen holdt sig tilbage fra ham; men ved den Tid Clausen blev ordineret traf han Eielsen, som da talte haant om Ordination og fraraadede Clausen det. Senere traf Clausen ham paa Rock Prairie, og da sagde Eielsen: "nu er jeg lige saa godt ordineret som Dig," og viste Clausen et Bevis. Clausen læste det og sagde: "men det er ikke Ordinationsbevis, men kun en License." Eielsen rev det fra ham og sagde: "det er Ordinationsbevis godt nok for mig."

Provst Christensen meddelte efter Clausen i Dansk Kirketidende: "Selv Beviset omtalte ingen Ordination, kun en Sort "License", der selv som saadan kunde være tvivlsom. Clausen har spurgt i Chicago; der siges den foregivne Prøve og Ordination skal være foregaaet paa tysk, som Eielsen ikke forstaar. Eielsen har aldrig kunnet legitimere sig som Præst, der kunde anerkendes."

Pastor Dietrichson skriver i den af ham udgivne Rejsebeskrivelse, Side 31:

"Samme Høst, Clausen blev kaldet, prøvet og indviet, fremstaar ogsaa Elling og paaberaaber sig ligeledes et Kald, en Prøve og en Indvielse, og paastaar at være luthersk Præst med lige saa stor Ret som Clausen. Han lader paa forskellige Steder oplæse et Vidnesbyrd herom paa Engelsk, hvilket han udgiver for sit Ordinationsbevis. Det varede længe inden jeg fik ta'e med Elling og fik se dette Papir; ved Paasketid 1845 lykkedes det mig endelig, og da jeg spurgte ham, med hvilken Ret han udgav sig for Præst, paaberaabte han sig Kristi Bud til sine

Digitized by Google

Disciple, at de skulde gaa ud i Verden og prædike Evangelium ......og viste mig efter nogen Nølen et paa Engelsk skrevet Papir, som han paastod at være sit Ordinationsbevis; i dette bevidner en Francis Alex Hoffmann, der kalder sig Sekretær for en Forening af lutherske Præster i den nordlige Del af Staten Illinois, "at Elling Eielsen 3die Oktober 1843 er bleven ordineret til Præsteembedet i den lutherske Kirke."

Angaaende Kaldelsen, han beraabte sig paa, siger Dietrichson Side 33—34, der blev en hel Trætte blandt Folk, som paastod Eielsen havde misbrugt deres Navn. En Mand sagde til ham: "ja mit Navn og Fleres til mig har Du stjaalet." Dietrichson sagde til Eielsen, at han vilde blotte hans Færd, og fik til Svar: "ja saa faar Du være en Barbar da", og dermed skiltes de.

Den norske Synodes Formand, Pastor H. A. Preus, udgav 1867 i Christiania "Syv Foredrag", der siger han Side 83 fl., at Eielsen 1862 skrev i "Morgenbladet", at han var ordineret af en Pastor F. Hoffmann af Missouri Synoden i en stor Forsamling i Chicago, hvad ikke er Tilfældet. Hoffmann hørte ikke til Missouri Synoden. Han var en Tysker, der en Gang var Præst, saa Advokat og gik fallit som Bankier. Den foregivne Ordination var efter en Forsamling, Eielsen holdt i et privat Hus i Chicago for 20 a 30 Emigranter, saa kom en Mand og læste af en Bog, de tænkte var Bibelen, for dem uforstaaelige Ord, og gik, derefter sagde Eielsen til deres Forundring, han blev ordineret til Præst.

I "Kortfattet Beretning om Elling Eielsens Liv og Virksomhed" ved Præsterne C. O. Brohough og J. Christensen, Chicago 1883, siges Side 76—77, at Pastor S. M. Krogness forhørte sig hos Hoffmann, der sagde, Eielsen blev ikke examineret, men **ordineret til Præst**, og et Øjenvidne Søren Wilson i Neenah har sagt, det var paa Engelsk, og han kunde følge med; det var under Bøn og Haandspaalæggelse, Eielsen blev ordineret til Præst.

Beviset er meddelt paa Engelsk og Norsk, Side 204 fl. saaledes:

CERTIFICATE OF ORDINATION.

Chicago, County of Cook, State of Illinois,
October 3d, 1843.

Digitized by Google

This is to certify that Elling Eielsen, a native of Norway, was on this day ordained for the Ministry of the Lutheran Church.

He is fully authorized to perform every act (and) sacerdotal function among the people of said Church, complying with the rules and canons of the Lutheran Church.

In witness whereof I, the Clerk of the Union of Lutheran Ministers of North Illinois, herunto set my hand and seal the day and year first above written.

(Seal) **Francis Alex Hoffmann**, D.D.

The above is a copy which I have taken from the original credentials of ordination.

Le Grand Rockwell.

Filed and recorded May 11th, 1845.
S. **Mills**, Clerk.

State of Wisconsin.

In Circuit Court for Dane County.

Dane County, ss.

I, S. H. Butler, Clerk of the Circuit Court in and for the County of Dane and State of Wisconsin, do hereby certify that I have carefully compared the foregoing and annexed copy of certificate of ordination on record in my office, and that the same is a true and correct copy of said record and the whole thereof.

In testimony whereof, I have hereunto set my hand and affixed the seal of said Court, at the City of Madison, in said County, this 15th day of March, A. D. 1883.

(Seal.) .... **S. H. Butler, Clerk.**.

(Oversættelse)

Ordinations-Bevis.

Chicago, Cook Co., Illinois, 3die Oktober 1843.

Herved gøres vitterligt, at Elling Eielsen fra Norge idag blev ordineret for Prædikeembedet i den lutherske Kirke.

Han har saaledes herved fuld Bemyndigelse til at udføre enhver Handling, præstelig Forretning inden nævnte Kirke, i Overensstemmelse med de Regler, Love og Lærebestemmelser, som i den lutherske Kirke ere gældende.

Digitized by Google

Til Bekræftelse hvoraf jeg, Sekretær i Ministerium for den lutherske Kirke af Nordre Illinois, herunder sætter mit Navn og Segl samme Dag og Aar som ovenfor angivet.

(Segl) **Francis Alex Hoffmann, D.D.**

Foranstaaende er en Afskrift, som jeg har taget af det originale Ordinationsbevis.

Le Grand Rockwell.

Lovlig registreret 11te Maj 1845.

S. Mills, Clerk.

Wisconsin.

I Circuit Court for Dane County.

Dane County, ss.

Jeg, S. H. Butler, Clerk of Circuit Court i og for Dane County, Staten Wisconsin, gør herved vitterligt, at jeg har omhyggeligen sammenholdt foranstaaende, vedheftede Afskrift af Ordinationsbevis med vedkommende Protokolindførsel i mit Office, og at samme er en paalidelig, korrekt og fuldstændig Afskrift af nævnte Protokol.

Til Stadfæstelse heraf har jeg herunder sat mit Navn og nævnte Courts Segl, i Staden Madison i nævnte County denne den 15de Marts, A. D. 1883.

(Segl) **S. H. Butler**, Clerk.

Al Tvivl om Eielsens Ordination skulde dermed være hævet efter den paalidelige Afskrift og bevidnet 15de Marts 1883, fuldtud i Overensstemmelse med Record. Der er ingen Tvivl om, der staar Ordination; men License gav fuld Præsteret overfor Staten, og der er Records hvor der i Stedet for "License" staar "Ordination". Saaledes er Pastor Rudes License recorded i Virginia. — Der er sagt Eielsen raadede Paul Andersen til at studere; men Pastor J. C. Jensen (Roseland) siger i "American Lutheran Biographies," det var modsat; "da det kunde være farligt for det kristne Liv." Det stemmer med Eielsens Optræden paa den Tid og med han **1843** taler haant om Lærdom og Ordination. Ved **1845** siger han ordineret, og fremviser et Bevis, der i Clausens Mening gør ham til tvivlsom Licensepræst.

Ved 1845 lykkedes det Clausen og Dietrichson at faa det saakaldte Bevis at se. Clausen læser: "License", men nævner ikke Dato og Aar. Dietrichson læser: Ordination den 3die Ok-

Digitized by Google

tober 1843 — før Clausens Ordination — men tror ikke paa Ordinationen. Det er sikkert nok med Record: Ordination; men der er den Mærkelighed, der staar: **Ordination 3die Oktober 1843 i Chicago, recorder 11te Maj 1845 i Madison, Wisconsin.** Er der ikke Grund til at spørge, hvorledes forholder det sig med Record 2 Aar efter og i en anden Stat? Der er sagt af Eielsens Venner, hans Karakter var vanskelig at bedømme, er det ikke paa samme Maade med hans Ordination?

Er Originalen ikke fundet blandt Eielsens Papirer? Var Hoffmann den Tid han var Præst, ordineret eller Licensepræst? Kan Embedsbrødre med Ordination fra Eielsen virkelig lade sig nøje dermed?

E. Eielsen var født 19de September 1804 paa Vos, Bergens Stift, døde 10de Januar 1883 i Chicago. Ved sin Hustru sendte han Bud: "hils mine Venner og Bekendte med, at jeg dør i Troen paa min Frelser." Om Frelseren har han vidnet trindt omkring. Af Naade er han sikkert gaaet hjem.

Med Clausens Vidnesbyrd skreven paa de gamle Dage i Selvbiografi, skal den uhyggelige Ordinationssag sluttes og med det forsonende Ord om ikke at kaste Sten paa Graven.

Clausen skriver:

"Pastor Clausens første Sammenstød med Elling Eielsen var ved et gudstjentsligt Møde i Moskego, enten umiddelbart før hans Ordination eller ganske strax derefter. Eielsen var tilstede i Forsamlingen og Clausen bad Even Heg, som gjorde ham opmærksom derpaa, at anmode ham om at tale nogle Ord til Slutning, som Eielsen vægrede sig for. Clausen lod ham derpaa sige, at han meget ønskede en Samtale med ham, og saasnart Forsamlingen var forbi traf han Eielsen og gik frem og tilbage med ham paa Vejen under Samtalen. Eielsen udtalte sig i Begyndelsen ganske forekommende med Clausen, sagde, han havde hørt ham meget omtalt af de troende Lægfolk i Norge igennem deres Breve, men han havde nu ogsaa hørt, at han havde søgt Præste-Ordination og det kunde han slet ikke, sagde han, skønne, hvad godt det skulde være til. Han for sin Del mente, at det ikke kunde være godt for andet end at han kunde faa Kjole og Krave og befæste den gamle Overtro derpaa. Clausen foreholdt ham, at det efter Guds Ord var fornødent at den som

skulde administrere Sakramenterne og udføre andre kirkelige Handlinger, maatte være ordineret, men det blæste han ad paa en aldeles formastelig Maade. Clausen traf senere sammen med Eielsen nogle Gange og navnlig en Gang paa Rock Prairie i Wisconsin, hvor han havde holdt en Opbyggelsesforsamling hos Paul Skavlan. Dette var et eller to Aar senere. Eielsen kom den Gang netop ud fra Huset, hvor Forsamlingen var afholdt, og da han saa Clausen gaa over Gaardsrummet, kaldte Eielsen ad ham og tog frem et Papir og sagde: "Ja, nu er jeg lige saa godt ordineret som Dig, og det kan Du se heraf." Clausen modtog Papiret og aabnede det og læste det højt og sagde derpaa: "Men dette er jo ikke noget Ordinations Bevis, Eielsen, men simpelt en License Certificate, underskrevet af en vis Mand, som kalder sig Sekretær af Nordre Illinois Synode, bemyndigende Dig til at prædike en vis Tid som deri bestemmes." Clausen sagde til Eielsen, at han forundrede sig over, at han skulde søge at erholde saadan License, thi han havde altid forstaaet, at Eielsen følte sig bemyndiget til at prædike Guds Ord, naar og hvor somhelst, men han havde neppe udtalt før Eielsen rev Dokumentet til sig og puttede det i Lommen, sigende: "dette er Ordinations Bevis godt nok for mig," og gik derpaa ind i Huset igen.

Da Eielsen nu er afdød for flere Aar siden vil Clausen tilføje, at Eielsen vistnok havde sine alvorlige Skyggesider, som helst viste sig i Stridens Hede, men han erkender ogsaa, at desuagtet var der meget godt hos Eielsen, navnlig i hans alvorlige Hævdelse af Børnelærdommen og ihærdige Virksomhed til med Guds Ord at kalde Syndere til Omvendelse og Frelse, og dette er, naar alt kommer til alt, noget saa stort, at ingen Kristen bør med Føje kaste Sten paa hans Grav."

Digitized by Google

I 1841 kom en Prædikant til Koshkonong, Wisconsin, ved Navn Johan Gustav Schmidt (Smith). Han fortalte han var svensk luthersk Præst og havde i Stockholm været Hofprædikant. Pastor Dietrichson kalder ham Baptist. Han søgte at samle Nybyggerne og blev gift med en norsk Pige, der døde efter et kort Ægteskab. Intet vilde lykkes for ham, hverken som Præst el'er Forretningsmand. Saa rejste han til Chicago. Der fik han samlet en lille Menighed og begyndte Indsamling til Kirke. Han kaldte sig baade for "norsk" og "dansk". Freden var snart forbi, det gik saa alvorligt, han blev beskyldt for at have købt Revolver. Han fik optaget et Forsvar i "Nordlyset", dateret Chicago 21 December 1847. Bladet optog det som skreven, og man skulde ikke tro, han havde gaaet i Skole. Han skriver han var "Luthrianer", men hans Modstandere kendte ikke "Luthers Kjerke eller og at de ikke kjender til Guds egen befaling af Bibelen om Constitution i den Reene Kjerke." Han underskriver sig: "Johan Gustav Schmidt, Pastor af St. John Ch." 27de December 1847 fik han et skarpt Svar, de spørger: "Havde det lutherske Consistorium eller Ministerium intet bedre at sende os til Hyrde og Sjælesørger end som Dig?" De skriver: "Du vilde ligne Dannefolket," men er "svensk." I sin præstelige Virksomhed kom han til at spille en ret mærkelig Rolle, som assisterende ved en Ordination.

Fra Hannover var kommen Cand. theol. Ernest August Brauer for at virke blandt Tyskerne, I Chicago havde Pastor C. A. T. Selle en lille tysk Kirke og Menighed. I Addison, Ill., var der en tysk luthersk reformert Kirke uden Præst. Kandidat Brauer blev kaldet, men vilde ikke modtage Kaldet uden det blev en helt luthersk Menighed, det blev vedtagen, og paa Ordinationsdagen blev de af Pastor Selle tilspurgt, om de alle vilde være lutherske, og alle rejste sig. Som man kunde vente, blev Menigheden kort efter delt i luthersk og reformert. Pastor Albert Brauer har 1898 fra Concordia, St. Louis, udgivet en Livsskildring af sin Fader, Pastor Ernest August Brauer, og i den skriver han Side 33: "Am 15 December 1847 wurde Pastor Brauer in Addison von Pastor Selle under Mitwirkung des dä-

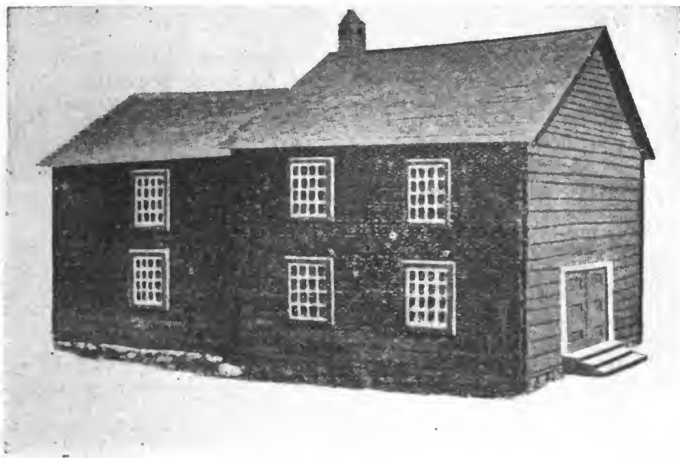
Digitized by Google

nisch-lutherischen Pastor Schmidt ordinirt. Pastor Selle die Ordination vollzog."

Pastor E. A. Brauer, i hvis Ordination Schmidt deltog, blev en megeta kendt Professor i Theologie i St. Louis, hos hvem flere norske kom til at studere. Gennem hele sit Liv deltog han i Kampen for Missouri Synodens rene lutherske Lære.

Efter Schmidts korte Optræden som "dansk luthersk Præst" i Chicago 1847, hvor han assisterede ved en tysk Ordination, synes "Hofpræsten" helt at forsvinde.

———o———

KIRKEN I MUSKEGO.

Muskego i Wisconsins Storskove, meget skønt, romantisk er knyttet dertil i Kirkens Begyndelse, Liv og Udvikling. Derfra kom Bud til Norge fra Nybyggerne om at faa en Lærer, der kunde blive deres Præst. Kaldet blev modtaget af den

Digitized by Google

danske Clausen. Et ungt dansk Præstepar dannede det første Præstehjem. Da de drog til en anden Menighedskreds, kom ikke længe efter et ungt norsk Præstepar, Pastor H. A. Stub, ordineret af en af Norges Biskopper, ægteviet i Norge.

Pastor Dietrichson, den første der kom fra Norges Kirke, ordineret af en Biskop, tog ind i det danske Præstehjem. Broderligt stod de to Præster sammen.

Der var Laden, første Kirke hvor Ordinationen blev udført. En rigtig Kirke, tømret af Skovens store Træer, blev der snart rydde Plads til og Træerne faldt for Øxens Hug. Bygget paa en Høj, hvor Indianerne samlede sig, Indianerhougen. Indianer-Højen.

Den unge Præst var blandt Skovhuggerne. Den toges snart i kirkeligt Brug, halv færdig, uden Indvielse. Ved Familien Backe, Drammen, kom et Sammenskud fra Slægt og Venner paa 420 Specier til at fuldføre Kirken.

Dietrichson gik foran med de af ham senere begyndte Kirker, fik dem færdig og indviet; den første 19de December 1844 paa Vestre Koshkonong; den anden 31te Januar 1845 paa Østre Koshkonong. Clausen assisterede ved Indvielsen.

Muskego Kirke med Alter og Prædikestol stod færdig til Indvielsen den 13de Marts 1845, da kom Dietrichson til Højtidsfesten og Clausens Ordinator, Pastor Krause. En stor og glædelig Højtid for de norske Nybyggere. Clausen stod venlig til den norske St. Olavs Menighed ved Pine Lake, der havde sluttet sig til Episkopalkirken, med den svenske og dansktalende G. Unonius til Præst, og som Ven indbød han Unonius. Derved kom der en lille Mislyd. Dietrichson anvendte paa Unonius Ebr. 10, 25, "forlade vor egen Forsamling." Unonius sagde til Dietrichson, naar han skulde slutte sig til et Samfund i Amerika, der havde Nordens biskoppelige Forfatning, da var der intet andet Samfund end Episkopalkirken. Han tilbageviste Beskyldning for reformert Daabs- og Nadverlære. Unonius vilde bruge den svenske og norsk-danske Alterbog ved sine Gudstjenester, bad Dietrichson skaffe sig norsk-dansk Ritual og Alterbog.

Digitized by Google

C. L. Clausen
(mellem 1844 og 51)

J. W. C. Dietrichson

Hans A. Stub og Hustru.
(Dette Billede blev taget strax før det unge Par reiste til Amerika

Da Dietrichson i en Rejsebeskrivelse skrev om Unonius, svarede Unonius ham i "Nordlyset" af 16de Marts 1848 med Citat fra Grundtvig, og om Kirkeindvielsen skriver han:

"Paa mig kan saaledes ikke med gyldig Grund anvendes Ebr. 10, 25, hvilket Hr. Dietrichson gjorde, da han som officerende Præst ved Kirkeindvielsen i Muskego, hvor jeg var indbudt som Gæst, oplæste hine Sprog fra den norske Kirkes Ritual. At Hr. Dietrichson skulde i sin aandelige Nidkærhed forglemme sig selv saa vidt, at han med Blik og Adfærd skulde udpege mig for den forsamlede Menighed, havde jeg ikke ventet, og om det Sømmelige i en saadan personlig Hentydning under en almindelig Gudstjeneste lader jeg ethvert tænkende Menneske dømme."

Den danske Jurist L. P. Fribert, der hørte til Unonius Menighed, skriver saaledes om Clausen i "Haandbog for Emigranter," Side 14—15:

"Et af de ældste Settlementer, nemlig det i Muskego, fik allerede i 1843 en dansk Mand, Hr. Claus Lauritz Clausen, født paa Øen Ærø, ordineret til sin Præst og Sjælesørger. Næppe kunde der have været truffet et heldigere Valg end af denne med et fromt Hjerte, udholdende Vilje og et mer end almindeligt Taler-Talent begavede Mand, hvis elskværdige Egenskaber ikke alene have forskaffet ham hans Menigheders Hengivenhed og Kærlighed, men maa vinde ethvert Hjerte, som kommer i Berøring med ham.

Da der ved hans Ansættelse ikke fandtes nogen anden skandinavisk Præst, hverken i Wisconsin eller Illinois, udstrakte han sin Virksomhed til begge Stater over en Strækning af henved 400 Mil i Længden, og besøgte ikke alene Settlementerne paa Landet, men prædikede ogsaa i Byerne Milwaukee og Chicago. Ved Menighedens Arbejde samt ved en betydelig Understøttelse fra Drammen i Norge, nærmest tilvejebragt af Søren Bache under et Besøg i Fædrelandet, blev en stor og rummelig Kirke opført paa en af Even Heggs Jord hørende meget høj Bakke, omtrent midt i Muskego Settlementet og indviet i Marts 1845, ligesom en Jordlod af 40 Acres afsattes til Brug for Præsten, hvis Gaard ligger ved Foden af Bakken. I Efteraaret 1844 fik Pastor Clausen en Medhjælper til sit besværlige Kald,

Digitized by Google

da Pastor Dietrichson ankom til Amerika fra Norge og virker som Missionær. De norske Bønder synes overmaade meget om Clausen og kommer langvejs fra at høre ham prædike, og Forfatteren har paa sin Rejse sidste Efteraar mødt mange Norske om Lørdag Middag paa Henvejen til Kirken og om Mandag Eftermiddag paa Tilbagevejen, saa at de ikke have skyet at anvende henved tre Dage paa deres Kirkegang."

Til det danske Vidnesbyrd skal føjes norsk. I den af J. R. Reierson udgivne: "Vejviseren" kalder han Clausen en ung Seminarist, der blev ordineret til Præst, og siger: "Han er en meget dygtig og godt uddannet ung Mand, som i kort Tid har vunden Agtelse og Fortrolighed i hele Settlementet."

Knud Langeland skriver i "Nordmændene i Amerika", Chicago, 188, Side 45 fl.:

"Det var her (Muskego) den velbekendte Pastor C. L. Clausen fik bygget den første norske Kirke i Amerika Aar 1844. Han kom herover om Høsten 1843, han var en elskværdig, begavet og gudfrygtig Præst og samlede snart de spredte Nybyggere i Muskego og Yorkville om sig til norsk-lutherske Menigheder. Han blev imidlertid ikke ret længe i Muskego, men flyttede til Luther Valley paa Rock Prærie og afløstes i Muskego af Pastor H. A. Stub. ...... Da han snart blev det engelske Sprog mægtig, var han de tidligt efterkommende norske Præster til stor Tjeneste, og det er ikke for meget at sige, at han var deres højre Haand ved Arbejdet med at organisere norske Menigheder blandt de spredte Nybyggere. Det maa vel siges, at det senere gik ham, som det gaar de fleste Banebrydere, der af Hjertet opofre sig for sin Gerning, hans Tjenester glemtes hurtigt og fuldstændigt af de Mænd, som havde mest at takke ham for."

Tilstede ved Muskego Kirkens Indvielse var Kirkens Præst,

Pastor C. L. Clausen,

ordineret 18de Oktober 1843 af den gammellutherske Pastor E. F. E. Krause i Muskego;

Pastor J. W. C. Dietrichson,

ordineret 26de Februar 1844 af Biskop Sørensen i Oslo Kirke, Norge;

Digitized by Google

Pastor C. F. E. Krause,

tysk luthersk Præst, Clausens Ordinator, og

Pastor G. Unonius

den først ordinerede Præst i Episkopalkirken i Wisconsin af Biskop J. Kemper i 1845.

Tre Banebrydere: Dansk — Nork — Svensk — for Kirken i Amerika.

———o———

Saa stod den i mange Henseender uanseelige Blokkirke i Storskoven som et indviet Herrens Hus, med Daab og Nadverbord. Den unge Præst skulde ved Herrens Naade i den bygge paa det aandelige Kirkehus, og trofast blev der virket ud fra den, og det ikke mindst da Kolonien blev hærget med Sygdom og hvor den unge Herrens Tjener var paa Færde ude omkring i Hjemmene med Guds Ords Trøst. Trods de ringe Kaar hviler der noget vidunderlig skønt over Nybyggerlivet. Ud over de smaa Hjem i Skoven lyser Solen, Naadesolen skinner ind i de lave Stuer og Hjerter. Kirken staar i Solglans, skygget af de store Træer, den staar i Mindet belyst af Naadesolen, skygget af Herrens Varetægt.

———o———

Pastor Clausen havde Syn for det var af Betydning for Kolonien at faa sin egen Avis, og der blev allerede 1844—45 talt derom; men der gik et Par Aar før det kunde udføres; men saa fik Muskego det første norske Trykkeri med Bache, Heg og Reymert som Ejere.

1847 begyndte Heg og Reymert at udgive den første norske Avis i Amerika:

"Nordlyset."

Evin Heg satte en hel Del Penge deri og en af hans Sønner ufdørte det meste af Sætning og Trykning. James D. Reymert, der blev Redaktør, var en oplyst og begavet Mand, stammende paa Moders Side fra Skotland, og var uddannet baade i Norge og Skotland. Han kastede sig over Politik og under en Agitation optraadte han med stor Flothed, kørte i en Vogn med 6 Heste forspændt. Rejste til New York og blev en anset Sag-

Digitized by Google

fører. Ved Slutningen af 1849 købte Knud Langeland Trykkeriet og flyttede til Racine. Navnet blev forandret til:

"Demokraten."

Paa Clausens Foranledning blev Trykkeriet flyttet til Janesville, hvorfra der ogsaa skulde udgaa et Kirkeblad:

Maaneds-Tidende.

Knud Langeland solgte Trykkeriet til et Aktieselskab og det blev flyttet til Inmansville, Rock County, hvor Clausen da boede.

Aktieselskabet begyndte Udgivelsen af

"Emigranten"

med Clausen som Redaktør. Tidligere Emigrant-Agent i New York John Holfeldt skulde være Bestyrer. Clausen opgav snart Redaktionsvirksomheden og overgav Redaktionen til Premier-Løjtnant Carl Martin Riise (født i København 1824). Han var tilligemed en Broder kommen til Amerika i 1853.

Trykkeriet blev en Tid overgivet til Riise. Da Borgerkrigen brød ud gik Riise med som Major ved 15de Wisconsin Regiment, hvor Clausen blev Feltpræst. Aaret efter tog han sin Afsked og gik som Menig til et Illinois Regiment. Var efter Krigen Journalist i Ottawa, Illinois, under Navnet Charles M. Reese.

Trykkeriet overgik til Konsul K. Fleischer og blev derefter privat Eje af C. F. Solberg og blev forenet med: "Fædrelandet," der udkom i La Crosse under Navn:

"Fædrelandet og Emigranten."

Ved 1850—52 udkom i Chicago:

"Frihedsbanneret."

1851 udkom i Madison:

"De Norskes Ven."

1852 udkom i New York:

"Skandinaven."

1856 begyndte Elias Stangeland i Madison at udgive:

"Den norske Amerikaner."

Det ene Blad voxede frem efter det andet, politisk, ogsaa fritænkersk af Markus Thrane; som Modvægt kom de kirkelige Blade.

———o———

Digitized by Google

Nu skal Pastor Clausen atter fortælle. Han skriver:

"Clausen gjore udover Vinteren Rejser Vest over Wisconsin for at opsøge og besøge de forskellige norske Settlementer, navnlig paa Jefferson Prærie i Rock County og Rock Prærie i samme County, Rock Run i Stevens og Winnebago Counties, Illinois, Wiota i Lafayette County, Wis., og Koshkonong i Dane og Jefferson Counties, Wis. Det var i det Hele taget et frugtbart og smukt Prærieland han besøgte i Selskab med Even Hegg. Imod Vaaren 1844 rejste Pastor Clausen i Selskab med Johanneson, en ældre og erfaren Mand, som i sin Tid havde været Bogholder hos gamle Bache i Drammen, til Chicago. Det var saavidt vides den første Gang nogen Skandinavisk luthersk Præst gæstede denne By. Han prædikede Guds Ord dersteds og forvaltede Sakramenterne, men organiserede den Gang ingen Menighed i Chicago. Heller ikke organiserede han Menigheder i nogen af de Settlementer, som han besøgte paa sin vestlige Tur.

Ud paa Vaaren 1844 skænkede Gud en liden Søn til Pastor Cluasen, som ved Hjemmedaaben fik Navnet Martin Nicholai, men han døde til Forældrenes Sorg faa Dage efter Fødselen. I Slutningen af Juli Maaned 1844 ankom Pastor J. W. C. Dietrichson fra Norge, som var ganske uventet for Pastor Clausen, saasom han ikke havde hørt et eneste Ord om hans Komme. Dietrichson tog ind hos Pastor Clausen i Muskego og hvilede sig noget ud efter den lange Rejse. Pastor D. hilste paa Pastor Clausen paa den venligste og hjerteligste Maade som en Embedsbroder. Efterat han havde udhvilt sig hos Clausen nogen Tid og faaet Underretning om de norske Settlementer som Clausen havde besøgt, drog han først Vest over Wisconsin til de Settlementer, som Clausen havde besøgt og betjent, men siden efter gjorde han ogsaa en Rejse til Fox River Settlementerne i Wisconsin. Clausen havde imidlertid ogsaa saa smaat tænkt paa at flytte til Rock Prærie og Jefferson Prærie Menigheder, saasom Sundhedstilstanden i Muskego var slet ikke god, fornemmelig paa Grund af de store Skove og det meget sumpige Land dersteds. Det blev dog endnu udsat med hans Forflyttelse noget over et Aar.

Digitized by Google

Pastorerne Dietrichson og Clausen delte nu Settlemneterne imellem sig og betjente dem; i Reglen hver sine Menigheder. Jo længere Tiden gik hen, jo mere voxede Venskabet og Fortroligheden mellem de to Brødre. I Aaret 1845 havde Pastor Dietrichson allerede fra Norge af bestemt at ville rejse tilbage til sit Fædre'and, og det blev nu i Efteraaret 1844 bestemt med Menighedernes Samtykke at ud paa Vaaren 1845 skulde Pastor Clausen og Hustru flytte til Koshkonong og derfra betjene de Menigheder, som han og Pastor D. hidindtil havde betjent. I Henhold dertil flyttede Pastor Clausen tilligemed sin Hustru om Vaaren 1845 til Koshkonong og Pastor Dietrichson ved en Gudstjeneste overgav højtideligt sine Menigheder til Pastor Clausens midlertidige Pleje og Varetægt. Snart efter rejste Pastor D. tilbage til Norge. Før han rejste havde han offentlig banlyst en Drukkenboldt ved Navn Halvor Finkelien med alle de Ceremonier, som det norske Kirkeritual foreskriver. Dette havde vakt overordentlig Opsigt i Menighederne, men det gik dog mere stille af under Clausens Betjening det følgende Aar end han havde haft Grund eller Haab til at vente.

I Aaret 1845 bestemte han sig til at flytte til Rock Prærie, saa snart hans Tid paa Koshkonong var ude, og efter Samraad med Menighederne paa Jefferson Prærie, Long Prærie, Ill, Rock Run, ligeledes i Ill., og Wiota Menigheder blev det ordnet saaledes, at Rock Prærie skulde være Hovedmenigheden i dette Præstekald og de andre sku'de være Annexmenigheder.

I Foraaret 1846 kom Pastor Dietrichson tilbage fra Norge, medbringende sin Hustru, til hvem han var ægteviet derhjemme. Pastor Clausen var allerede flyttet til Rock Prærie, da Pastor D. ankom. I Foraaret 1846 velsignede Gud igen Pastor Clausen og Hustrus Ægteskab med en Søn, som de opkaldte efter hans i Muskego fødte og døde Broder, nemlig Martin Nicholai. Den kære Herre Gud lod dette blive et Prøvelsens Aar for Pastor Clausen. Han var rejst til Annex-Menigheden i Rock Run, da der kom Bud efter ham, at hans Hustru var pludeselig bleven dødelig syg af Lungebetændelse, som havde angrebet hende saa voldsomt, at Pastor Clausen kom kun tidsnok hjem til at kunde toge Afsked med hende. Omtrent en Time efter hans Hjemkomst hensov hun ved Døden i hans Arme. Hendes

Digitized by Google

jordiske Levninger ligge begravede paa Rock Prærie Kirkegaards Gravplads. Hun var en trofast og elskelig Hustru for ham og var altid rede med Guds Ords Trøst og Opmuntringer til ham, naar det saa mørkest ud og Sorgens Vande vilde mest overskylle hans Sjæl. Alle, som kendte hende, holdt meget af hende, thi hun havde altid et godt og kristeligt Ord og Farmaning til enhver. For Pastor Clausen var det naturligvis et særdeles stort Tab at skulle miste hende da han mest trængte til hendes moderlige Ømhed og Hjælp for sin lille Søn."

Paa de ældre Aar stod det for Clausen, som han kun naaede hjem til at være "en Time" før Hustruens Død. Det var dog en lang Time, selv om den senere syntes saa kort, derom vidner det Brev, han skrev til hendes Broder, Forpagter i Simmerbølle Præstegaard. Et Brev, som fuldtud vidner om Kærlighedsforholdet mellem de unge Præstefolk; men tillige om hendes skønne, sejrrige Udgang af Verden, hun saa alt den tilkommende Verdens Herlighed.

Pastor V. Lütken i Simmerbølle har faaet nøjagtig Afskrift af Brevet, som meddeles i sin Helhed:

"S. T. Hr. Forpagter Peder Rasmussen,

Cimmerbølle Præstegaard, Rudkøbing,

via New York. Havre de Grace, Denmark.

Hamburg.

Town of Newark, Rock County, W. T.,

December 7th, 1846.

Inderlig elskede Ven og Broder!

Gid jeg i dette Øjeblik kunde lade Pennen hvile og lade mine Taarer fortælle det Sørgebudskab jeg har at bringe Dig og de mange kære, Det vil gaa tungt til Hjerte i det kære Danmark! Dog, jeg kan jo ogsaa lade Ordene være faa; thi jeg ved, at i det mindste Du har fristet en lignede Prøvelse, og derfor vil kunne fatte mit uerstattelige Tab og forstaa og dele min Smerte. Din Søster, min elskede trofaste og uforglemmelige Hustru er død!

Ak, at jeg skulde leve at bringe Eder denne sørgelige Tidende; men det er nu saaledes Guds urandsagelige Vilje, og min tunge Pligt. Lørdagen den 7de November rejste jeg til en af

Digitized by Google

mine Annex-Menigheder at afholde Gudstjeneste om Søndagen og videre om Mandagen at ordne adskillige af Menighedens Anliggender dersteds. Da jeg rejste var hun frisk og veltimode, og sagde at hun medens jeg var borte vilde besvare Eders sidst ankomne Breve, og saaledes denne Gang fritage mig for dette Arbejde, som hun vidste jeg havde saa saare liden Tid til, da jeg ved en noget langvarig og haard Sygdom, af hvilken jeg nylig var kommen op, var sat langt tilbage i mine Forretninger, og hun lagde spøgende til, at nu kunde hun dog fortælle til Danmark, at jeg var nu igen som oprejst fra de Døde (alt Haab var nemlig under Sygdommn en Tid opgivet om min Helbredelse). Jeg blev saa underlig stemt ved dette Udtryk, at Taarerne uvilkaarligt trængte sig frem i mine Øjne, hvorpaa hun da, ogsaa rørt til Taarer, spurgte, om jeg da nu ikke syntes at Sygdommen var vel overstaaet, saa jeg var taalelig frisk igen, og da jeg dertil svarede jo, men at jeg ikke vidste hvad det var for en besynderlig Ængstelse der overfaldt mig, som jeg dog ingen Grund vidste til, saa tørrede hun Taarerne af mine Øjne og sagde, at der kunde vel sagtens snart komme noget igen, men at saa vilde nok ogsaa Vorherre give Kraft til at bære det, hvorpaa hun tog vor lille Martin og lagde ham op til mit Bryst idet hun sagde: "Nu saa rejs Du nu i Guds Navn og vær glad tilmode, og skynd Dig at komme hjem igen til din lille Kæledægge." Om Søndag Eftermiddag havde saa Kirkesangeren og adskillige andre kristelige Venner været her, og efter at de havde læst, sunget og samtalet en Del, saa havde hun taget de sidst ankomne danske Breve frem og oplæst en Del deraf for dem, og i det hele taget været særdeles munter og fornøjet. Men samme Aften havde hun for Tjenestepigen klaget over nogen Hovedpine og Tunghed i Kroppen, hvorfor de efter hendes Ønske gik allesammen tidlig til Sengs; omtrent Kl. 10 om Aftenen kaldte hun paa en af Pigerne, til hvem hun siger, at hun var meget syg, men paa adskillige Spørgsmaal, som Pigen gjorde, fik hun intet Svar. Hun tændte da Lys, men da hun saa den overordentlige Forandring i hendes Ansigt blev hun saa forskrækket, at hun troede hun alt var død, løber derpaa efter den anden Pige samt Tjenestekarlen, hvilken sidste løb strax til et Par of Naboerne, som strax ilede til. Men imidlertid var min Kone

Digitized by Google

kommen til sin Bevidthed igen, fra hvilken hun i over en halv Time havde været, og nu klagede hun over frygtelige Sting i den venstre Side ind under Brystet, ved hvilke hun ofte maatte skrige højt. Under unævnelige Smerter hengled Natten for hende, medens de Tilstedeværende intet vidste at hjælpe hende med. De vilde have sendt Bud strax efter Doktor, men det forbød hun dem, sigende, at hun havde haft dette Tilfælde før og troede det vilde snart gaa over. Ak, hvor ofte har jeg dog nu ønsket og tænkt, at havde hun dog ladet dem hente Læge strax, da kunde der muligt været Redning; men det var vel ogsaa saaleeds Guds Styrelse, saavelsom at jeg ikke skulde være hjemme, og det staar i alt Fald nu ikke til at ændre. Om Mandags Morgen bad hun om at sende Bud til mig, hvilket der ogsaa strax blev, men saa uheldigt gik det ogsaa dermed at Budet ikke fandt mig før ud paa Aftenen, og da var det saa mørkt, at vi i bogstavelig Forstand ikke kunde se en Haand for os, medens Regnen skyllede ned i Strømme. Ingen Vej havde jeg at følge, men skulde rejse igennem vild Skov og Prærie og tildels store moradsige Egne, og jeg havde endogsaa at rejse over en temmelig stor Elv, hvor der var ingen Bro, og hvor Vandet paa det laveste Sted gik op midt paa Hestens Sider. Ikke desmindre satte jeg mig strax til Hest og fik en Mand som var velbekendt med Egnen til at følge mig; men efter at vi omtrent et Par Timer havde tumlet omkring i den tykke Skov, stødte vi paa en liden Nybyggerhytte, og fandt nu, at vi var rejst saa aldeles vildt, at jeg nu havde tre engelske Mil længere hjem, end jeg havde derfra hvor vi tog ud. Vi nødtes nu til at tøve der i Hytten til henimod Morgen, da det begyndte at lyse lidt igennem, og nu brugte jeg ogsaa min Hest saa godt, at jeg i to Timer og otte Minutter tilbagelagde 18½ engelske Mile. Da jeg kom, havde en Mand aareladt hende, men været for bange til at tage saa meget Blod, som Tilfældet udkrævede. Der var ogsaa sendt Bud efter en Doktor, som kom ud paa Formiddagen om Tirsdagen. Han erklærede da, efter nogen Examination, at det var, hvad jeg selv frygtede meget for, en meget heftig Lungebetændelse, som vel alt vilde være vanskelig at hæve, fordi Hjælpen blev saa sent anvendt, men havde imidlertid at gøre hvad han kunde. Han begyndte da strax med at aarelade hende igen,

Digitized by Google

men Blodet, som kun besværlig vilde løbe, var næsten ganske galdegrønt ligesom det kom ud af Aaren, og stadfæstede kun altfor sørgelig Sandheden af hans Udsagn om Sygdommens Farlighed. Han koppede hende derpaa adskillige Steder over Brystet og paa Siden, hvor hun følte mest Smerte og lagde derpaa et Par spanske Flueplastre paa de endnu hele Steder, samt gav hende adskillig Medicin, efter hvilket hun fik lidt Rolighed og Søvn, som hun endnu ikke havde haft siden Sygdommen begyndte. Da hun igen opvaagnede syntes hun at være betydelig meget bedre, og sagde at hun syntes slet ikke at føle til nogen Smerter; men saa mat var hun, at hun ikke kunde røre sig det mindste, og heller ikke kunde hun nyde noget til Styrke. Saaledes laa hun hen til om Torsdag Aften uden at vi kunde mærke nogen Forandring til det Bedre eller Værre; men da begyndte hendes ydre Lemmer, Hænder og Fødder, at blive ganske kolde, skjønt vi godt tildækkede dem, og hendes Puls saavelsom hendes Aandedræt at blive mattere. Den Eftermiddag havde jeg meddelt hende, efter hendes Ønske, Herrens hellige Nadvere, og hun havde baade forud og bagefter denne hellige Handling ualmindelig Lyst til at tale med mig om hendes Sjæls Anliggender, hvilken Længsel jeg ogsaa søgte at tilfredsstille saa godt Gud gav mig Naade til. Jeg bad Gud inderlig at hjælpe mig, at jeg mindre maatte ihukomme at jeg var Ægtemage end Sjælesørger, at ikke min urolige, bekymrede Sindsstemning skulde foraarsage, at nogen Trøst og Beroligelse skulde forholdes hende; og Gud hørte min Bøn, han gav mig dertil Naade! Alle hendes Sjælsudgydelser i denne vigtige Stund, da hun ligesom atter paany skulde trolove sig med sin Forløser, for hartad med det samme at følge ham til Paradiset, — var Vidnesbyrd om, at hun slet intet havde, eller vilde have at trøste sig med og støtte sig til, undtagen Jesum Kristum og ham korsfæstet, og at hun ogsaa var ham ganske opofret i den inderligste barnlige Kærlighed og Taknemmelighed. Da hun havde annammet Herrens Legeme og Blod, udbrød hun med triumferende Aasyn: "Ja Gud være nu evig Tak og Pris, min Frelser er nu min og jeg er hans! nu er jeg færdig at følge hvad Øjeblik det skal være, slet ingen Ting holder mig nu mere tilbage, heller ikke Du, min kære Mand eller vort kære Barn! Jeg befaler Eder i Troen i Guds Haand, han

Digitized by Google

skal sørge for Eder! Jeg skilles glad fra Eder og alt hvad der er i Verden, og gaar nu i Forvejen hjem at skue min Guds Salighed!" Strax efter faldt hun i en Slummer, under hvilken jeg med Ængstelse vaagede over hende, da jeg mærkede den Forandring, der foregik med hende. Men Glædesrørelser trængte sig ogsaa ofte igennem min Sjæl, naar jeg saa de rolige Smil, som ofte under hendes Slummer drog sig over hendes dødblege Ansigt; i saadanne Øjeblikke stod mig Pauli Ord levende fore: "Død, hvor er din Brod, etc" Da hun vaagnede og saa mine Taarer, anstrængte hun sig for endnu en Gang at ville afviske dem, hvorpaa hun drog mig ned til sig og hviskede mig i Øret: "Nu ved jeg, at jeg skal snart komme hjem, jeg har alt set min Bolig, o hvor den er dejlig! men Du og Martin skal ogsaa snart følge efter! saa vær nu glad og græd ikke mere!" Efter dette laa hun ganske stille hen og talede sjelden et Ord hele Fredagen og Lørdagen, men hendes Aandedræt og Puls blev stedse mattere og Arme og Ben koldere, ihvormeget vi end søgte at holde dem varme, og om Lørdagen erklærede da Doktoren, at han troede næppe hun vilde leve den følgende Nat over. Doktoren var her hver Dag saa længe hun levede, og jeg tror han gjorde alt hvad der mulig kunde gøres, men det eneste, som udrettedes var, at Smerterne stilledes saa hun laa nogenlunde smertefri lige til det sidste. Nu senere har jeg hørt af mange, at denne Doktor skal være en af de dueligste her i Wisconsin. Strax efter at jeg kom hjem sendte jeg ogsaa Bud til en norsk examineret Læge paa Koshkonong, med Begæring ufortøvet at komme ned, men han var ikke hjemme, da Budet kom, og kom saaledes først herned Lørdag Aften og havde i Følge med sig en anden nylig ankommen norsk Læge. Skønt de i Begyndelsen lod til at have Haab om endnu at kunne hjælpe, saa varede det dog ikke længe før ogsaa de maatte opgive det; og skønt de som sædvanligt, havde adskilligt at udsætte paa den amerikanske Doktor, og især mente han havde været formeget forsigtig, saa maatte de dog begge tilstaa, at hans Operationer og Mediciner, ja i det Hele taget hans Fremgangsmaade, havde været ganske rigtig. Omtretnt Kl. 11 Lørdag Aften faldt jeg for et Øjeblik i Afmagt eller Besvimelse, vel som Følge af, at jeg nu saa lang Tid ikke havde faaet mindste Søvn og desuden endnu

Digitized by Google

var svag efter min Sygdom. Efter at jeg kom til mig selv, maatte jeg derfor lægge mig lidt paa Sofaen, medens jeg bad nogle af de Tilstedeværende at lædske hende omhyggelig med Drikke og give vel Agt paa enhver Forandring de mærkede hos hende, og hvis hun blev daarligere, da strax at kalde paa mig. Jeg faldt snart i en urolig Slummer, i hvilken jeg vel havde ligget omtrent en tre Timers Tid, da min Kone selv med klar og tydelig Stemme kaldte paa mig, hvorved jeg vaagner, springer op og iler til Sengen. Hun bad mig da rejse hende lidt op i Sengen, hvorpaa hun tog enhver af de Tilstedeværende i Haanden og bød dem Farvel, da hun, sagde hun, vilde nu til at sove, og formanede dem med nogle faa Ord til at opofre sig ret til Vorherre. Derpaa lagde hun sig igen tilbage i Sengen og bad derpaa mig at hilse alle hendes Søskende, Slægtninge og Venner i Danmark, at hun rolig i Troen paa Jesum sin Frelser gik i Døden, og at hun allerede havde smagt saa stor Salighed i hans Samfund, at hun ikke i al Evighed kunde fuldelig prise ham derfor, og end mindre for den evige, fuldkomne, unævnelige Salighed, som biede paa hende. Fremdeles bad hun mig at formane dem alvorlig fra hende, at de maatte dog alvorligt tragte efter det ene Fornødne og daglig paany sætte sig Herrens Vej for, at ogsaa de maatte komme til at se paa Guds Salighed. Derpaa bad hun mig ikke at tage mig hendes Død for nær, men være tilfreds med Herrens Styrelse ogsaa i dette, og yttrede derpaa det Ønske, at vort Barn en Gang maatte opofre sig til at være et Fredens Sendebud i Herrens Haand til at føre Sjæle til hans Rige, hvorpaa hun oplæste Pauli Ord i Rom. 10, 15: "hvor dejlige er deres Fødder, som forkynde Fred i Evangelium." — Derefter laa hun igen omtrent et Par Timers Tid som i en Slags Slummer, og da hun opvaagnede spurgte hun hvad Klokken var, og da jeg sagde 4 f. m., udbrød hun: "nu Gud ske Lov, saa er det kun en Time!" Et Øjeblik efter spurgte hun atter, om det ikke var Søndag, og da jeg svarede ja, saa smilede hun og sagde: "min Frelsers Opstandelse!" Omtrent Kl. 5½ begærede hun at komme op at ligge paa Sofaen, og da vi havde lagt hende der, opgav hun to Salmer, som hun ønskede skulde afsynges ved hendes Begravelse, nemlig No. 589 og 590 i Wexels Salmebog, hvorpaa hun tog mig om Halsen, trykkede det

67325A

Digitized by Google

sidste Kys paa mine taarevædede Kinder og sagde: "Nu Farvel, kære Clausen! jeg gaar nu. Befal Du min Aand i min himmelske Faders Haand i Jesu Navn, som jeg alt har gjort det, og tryk mine Øjne til i Døden." Disse vare hendes sidste Ord. Et Øjeblik laa hun stille, derpaa drog hun et Par dybe Suk, og hun var ikke mere! — Som Søndags Morgenrøden udbredte sig over Himmelen, hævede sig hendes frigjorte Aand til den hun havde elsket og tjent, til Opstandelsen og Livet, Vorherre Jesus Kristus. — Følgende Torsdg, den 19de November stædtes hendes jordiske Levninger til Hvile i Graven. Pastor Dietrichson holdt Ligprædiken og de af hende opgivne Salmer, tilligemed flere af Wexels Salmebog — den Bog havde hun stedse inderlig kær — bleve afsungne.

Saaledes staar jeg nu her ene tilbage med mit elskede moderløse Barn i dette fremmede Land, og ak hvor jeg nu ret føler, at Verden er mig fremmed, Livets Lysside er som forsvunden for mig, og kun som enkelte Glimt og venlige Minder har jeg i mit Barns Smil, naar jeg trykker det til mit blødende Hjerte, tilbage af min nys, i tykke Skyen forsvundne, skønne Lykke. Ej blot Amerika, men al Jorden synes mig fremmed og øde, og kun Et drager mit Hjerte og mit Øje med mægtig Kraft til sig, og det er det salige Hjem, hvortil min elskede Martha er indgaaet. Dog en kær, hellig og dobbelt Pligt har jeg endnu at opfylde, og det er Pligten som Fader mod mit Barn, og som Sjælesørger mod min Menighed. Gud selv give mig Naade til ret at hellige mit Liv til Opfyldelsen af samme!

Lever nu alle inderlig vel i Herrens Naade og Fred! Beder for mig og mit kære Barn! Lad mig snart høre fra Eder!

Lad dette Brev komme omkring, kære Broder, til alle dine Søskende, til Moder og til din Morbroder i Kragholm, samt til mine Forældre og Søskende paa Ærø, med de kærligste Hilsener til dem alle fra mig; men lad det siden forøvrigt blive hos Dig.

Din i Christo hengivne, sørgende Broder

C. L. Clausen.

NB. Vore Breve til Ærø af August i Sommer, hvori var indlagt et lille til Dig, haaber jeg er vel rigtig fremkomne."

———o———

Digitized by Google

Saaledes kæmpede den første danske Præstehustru i Amerika og gik herfra med det skønne Vidnesbyrd: **Hun vandt Kronen.**

---o---

Nu skal Clausen fortælle igen:

"Da Pastor Dietrichson med sin Hustru kom tilbage til Amerika, gjorde de ganske strax et Besøg til Pastor Clausen paa Rock Prærie og bragte ham al den Trøst, de formaaede. Pastor D. medbragte ogsaa opmuntrende Efterretninger fra Norge, at man derhjemme i den norske Kirke havde begyndt at faa Øjnene op for Tilstanden iblandt de Norske i Amerika og at det forhaabentlig ikke vilde gaa lang Tid hen før der vilde komme flere unge Præster herover. Et eller to Aar senere kom ogsaa Pastor H. A. Stub hid over fra Norge til Muskego Menighed, hvortil han havde modtaget Kald i Norge.

Der kom dog ingen flere i den nærmeste Fremtid, men Immigrationen fra Norge i de Dage tiltog stadig og de norske Settleemnter herovre udbredte sig og voxede i tiltagende Grad, og dermed voxede ogsaa naturligvis Arbejdsmarken for Præsterne. I Aaret 1850 rejste Pastor Dietrichson tilbage til Norge og hans Eftermand i Kaldet paa Koshkonong mødte ham i New York. Pastor Dietrichson havde udkastet en Plan til at forene de norske Menigheder herovre i et større Samfund eller Synode, men havde udsat det hermed indtil hans Eftermand kom herover. Pastor A. C. Preus, som var hans Eftermand, besøgte Clausen ganske snart efter hans og hans Hustrus Ankomst og Samtalen mellem dem drejede sig snart om det nye Samfund, som Pastor Dietrichson havde foreslaaet skulde ordnes, og de blev snart enige om at sammenkalde Delegater fra alle de forskellige Menigheder, som da var organiserede, til at møde i Rock Prærie Kirke og bekendtgjorde Tiden og Stedet for Mødet gennem det eneste den Gang udkommende Blad i det norske Sprog "Nordlyset". Ved dette første Synodemøde blev Pastor Clausen valgt til Formand, eller Superintendent, som man den Gang kaldte det, for et Aar, eller indtil det følgende Synodemøde. Det næste Synodemøde blev holdt i Muskego, og da blev Pastor A. C. Preus valgt til Formand. Men den Tid var

Digitized by Google

ogsaa Pastorerne H. A. Preus og Nils Brandt ankomne. Sidenefter kom der stadig flere og flere norske Præster herover."

Pastor Dietrichson var optaget af at faa Kirken fra dens Begyndelse fast knyttet til Moderkirken, dens Ritual og Alterbog i Synodal Form, og sammen med Clausen gjorde han Udkast til en Kirkeforfatning. Han rejste dog snart til Norge. Han opfordrede Theologer at rejse til Amerika; men da ingen meldte sig, saa rejste Dietrichson selv igen i 1846. fulgt af en Hustru. Clausen var flyttet til Rock Prærie, og Muskego blev kun lejlighedsvis betjent op til 1848, da kom der et ungt Præstepar fra Norge, Pastor H. A. Stub og Hustru, for at optage Virksomheden ud fra Kirken i Muskego.

Nu blev Dietrichson virksom for Dannelsen af Kirkesamfund. Han skriver:

"Vi følte Mangelen af organisk Forbindelsen. Da vi efter Pastor Stubs Ankomst til Menigheden i Muskego, Clausens første Menighed, blev tre Præster herovre, besluttede vi i Aaret 1849 at arbejde for at faa et Kirkemøde i Stand for at afhjælpe nogenlunde denne Mangel. I den Hensigt lod jeg derfor i Forening med Stub og Clausen en Opfordring udgaa til de forskellige Menigheder om at udvælge Repræsentanter til et kirkeligt Møde, som var foreslaaet at skulle afholdes St. Hansdag, 24de Juni 1849 paa Koshkonong."

Hverken Stub eller Clausen kunde give Møde. Til det første Kirkemøde var det kun Dietrichson og nogle faa, som han fremlagde et Udkast til en "Grundlov."

I Sommeren 1850 rejste Dietrichson til Norge. Til sine Menigheder havde han faaet kaldet Pastor A. C. Preus. De mødtes i New York, hvor Dietrichson talte med ham om Kirkeforfatningen.

Præsterne Clausen, Stub og Preus var alle tre paavirkede af Grundtvig; i Amerika hed det "Wexels Lære." Pastor W. A. Wexel i Christiania var dybt greben af Grundtvig og satte betydelig Spor i norsk Kirkeliv. Stub, der efter Clausen blev Præst ved Kirken i Muskego, var en elskelig og nidkær Præst.

Forholdene var ikke lette, thi Eielsen havde en Kreds i Muskego, og fra den Side blev der advaret mod Wexels Lære, som Clausen forsvarede . Clausen var heller ikke aandelig nok.

Digitized by Google

Naar han tog ud til de spredte Nybyggere i Skovene, eller paa anden Maade færdedes omkring, havde han ofte sin Bøsse over Skulderen, og han hjembragte baade Dyre- og Fuglevildt til Husholdningen; men naar han gik med Bøsse, da mente de, han var "en verdslig Præst". — Nogle kom ind til Stub og saa han havde Wexels Skrifter i sit Bibliothek, og da han sagde han nærede Haab for Hedningers Frelse efter Døden, saa blev der Røre. Da der blev holdt Kirkemøde kom det frem. Ved det foreslog Clausen, og det blev vedtaget, man forkastede Læren om Omvendelse efter Døden. Stub fastholdt Haab for Hedningerne, og det bragtes frem imod ham, indtil han meddelte i "Kirkelig Maanedstidende" No. 9 1860, at han for længere Tid siden "ved den Hellig Aands naadige Oplysning gennem Ordet er kommen til at se, at min tidligere Anskuelse var falsk."

———o———

, Det laa for Clausen at virke for Udgivelsen af et Kirkeblad, og i "Nordlyset" No. 22, 2den Januar 1848 udsendte han følgende Subskriptions-Indbydelse:

"Nork-luthersk Maanedsskrift."

Jeg tillader mig herved at underrette "Nordlysets" Læsere, og gennem dem de øvrige Norske, Svenske og Danske i Wisconsin og Illinois etc. om, at da jeg formedelst Legems-Svaghed, sandsynligvis for en længere Tid er hindret fra at udføre mine præstelige Forretninger, saaleeds som hidtil, men dog ikke ønsker at opgive al aandelig Virksomhed for og iblandt Norske, eller undlade fremdeles efter bedste Evne at aagre med det mig af Herren anbetroede Pund, til hans Ære og mine Medmenneskers Gavn — saa har jeg besluttet, om Gud giver mig Liv og fornødent Helbred, og Sagen finder den nødvendige Deltagelse, at udgive et kristeligt Tidsskrift, under Titel af "Nork luthersk Maanedsskrift," som skal udkomme maanedlig i Hefter mindst to Ark store, i almindelig Bogform (oktav).

Hensigten med, og Indholdet af dette Skrift, skal fornemmelig være: 1) at give Læseren en almen fattelig Oversigt over, og Oplysning om den norsk-lutherske Kirkes Forfatning og Skikke, samt kortelig besvare de væsentligste af de Indvendinger, som have været, og bliver gjorte. 2) At meddele efterhaanden en tro og saavidt muligt upartisk Skildring over de

Digitized by Google

forskellige Kirker og religiøse Samfund, vi ere omgivne af, deres Oprindelse og Historie, deres Forfatning, Lære og Skikke, samt vor Kirkes Forhold til dem, etc. 3) Kirkelige Efterretninger, fornemmelig fra vore Fædrelande og fra de lutherske Menigheder her, men ellers ogsaa fra andre Steder i Almindelighed. 4) Missions Efterretninger, især de lutherske. 5) Korte religiøse Afhandlinger, som kunne tjene til almindelig Belærelse og Opbyggelse, etc.

Skønt Skriftet med førnævnte Hensigt vil komme til at berøre og bedømme mangt og meget, som staar i Modsætning baade med min egen og vor Kirkes Lære og Overbevisning, saa kan jeg vel ikke forsikkre Læseren, at min Hat skal altid passe akkurat til hans Hoved, eller med andre Ord, at mine og hans Anskuelser skulle altid være ens; thi baade byder Kristendommen at tale Sandhed, enhver med sin Næste, og Hykleri er altid dobbelt afskyelig og strafværdig naar det kommer fra en Præst, som er med hellig Ed forpligtet til ærlig at vidne Sandheden uden Persons Anseelse, efter sin bedste Kundskab og Overbevisning, men det skal jeg forsikkre Læseren, at jeg altid af min Formue skal bestræbe mig for at være saa kærlig og skaansom i mine Meddelelser og Bedømmelser, som kan kristelig forenes med Sandhed, og holde Skriftet saa frit som muligt for al personlig og ukristelig Bitterhed. Ethvert kristeligt og ordentlig skrevet Bidrag til Skriftet, som er i Overensstemmelse med dets førnævnte Plan, skal jeg med Glæde modtage og indføre deri, uden Betaling, saa hurtig der er Plads for det. Ogsaa Bidrag fra anderledestænkende skulle blive antagen til Indrykkelse, men dog kun med den Forbeholdenhed; 1) at alle saadanne Bidrag ingenlunde maa indeholde noget direkte eller indirekte Angreb paa noget af det, som er det væsentlige, nødvendige og uforanderlige i den kristne Kirke, hvortil jeg fornemmelig regner Daabspagten og Sakrament-Orden ved Daaben og Nadveren; 2) at det maa være stilet og skrevet tydeligt og ordentligt og vedføjet Forfatterens Navn og Bopæl, som føjes til, naar hans Bidrag trykkes. Intet Bidrag optages i Skriftet uden Forfatterens Navn følger med. Det er saaledes vel tilladt for enhver at yttre sig igennem dette Skrift paa førnævnte Betingelser, ja selv om de ville gøre Angreb paa vor Kirke i en eller anden

Digitized by Google

Henseende, f. Ex. med Hensyn til dens Orden og Skikke etc., da skal saadant ikke nægtes dem, naar det sker i Overensstemmelse med det ovenfor anførte, men Vedkommende ville i saa Tilfælde forudvide og finde det i sin Orden, at vi forbeholde os samme Ret til at forsvare, som de til at angribe.

Jeg tror saaledes her at have givet al den Frihed, som nogen Kristen kan ønske; og skulde nogen synes, at jeg har gjort Friheden for stor, da vil jeg kun svare, at efter min Overbevisning er det bedst at faa alt, saavidt muligt, frem at drøftes i Lyset, thi derved renses Hveden og Avnerne adspredes.

Jeg antager det saa indlysende for enhver forstandigt tænkende Kristen, at et saadant Skrift som det her foreslaaede, ej alene maa være interessant og gavnligt, men i høj Grad tiltrænges blandt os, at jeg slet ikke vil gøre nogen Undskyldning eller Forsvar for samme. En anden Sag kunde det vel være med mig selv som Forfatter om hvorvidt jeg nemlig besidder den fornødne Dygtighed til at forstaa og udføre et saa vigtigt Arbejde. Hertil vil jeg kun bemærke, at havde jeg Udsigt til at nogen dygtigere og bedre begavet Mand vilde tage fat paa Værket, da skulde jeg vist med inderlig Glæde overgive det til ham; men af saadan en kender jeg kun iblandt os Hr. Pastor J. W. C. Dietrichson, som aldeles har afslaaet at forestaa dette Værk, af Mangel paa Tid og Lejlighed dertil. Da nu mit Kald er at arbejde i Herrens Vingaard efter min bedste Evne og min Stilling, som før meldt, er saaledes, at jeg næppe kan virke paa nogen bedre Maade for mine Medkristne, saa tror jeg det er min Pligt at gøre et Forsøg i den Herres Navn og Kraft, hvis Tjener jeg er, haabende at han naadelig vil krone mit Arbejde med Velsignelse til hans Navns Ære og sine Igenløstes Gavn, ligesom jeg er forvisset om, at han har tilforn været med mig i min Gerning som hans Ords Tjener.

Saasnart der tegner sig et Antal af 500 Subskribenter vil det første Hefte udkomme. Prisen bliver 1 Dollar for et Exemplar eller Aargang, og indbetales saasnart Subskribenterne have modtaget det første Hefte. Mindre end for en hel Aargang modtages ikke Subskription. Subskribenterne kunne tegne sig hos "Nordlysets" Redaktion, hos Pastor J. W. C. Dietrichson og hos mig selv, og desuden tør jeg haabe, at der i de forskellige

Digitized by Google

Settlementer vil findes et tilstrækkeligt Antal agtværdige og paalidelige Mænd, som ville interessere sig for Sagen, at søge at fremme den ved at samle Subskribenter og indsende Listerne til mig snarest muligt. Hvis saa mange Subskribenter tegne sig for Skriftet, at det til den angivne yderst billige Pris kan nogenlunde bære sine egne Omkostninger, skal det udkomme; thi Gud er mit Vidne,at det er kun det almene Gavn, og ej min egen Fordel jeg her bestræber mig for.

Luther Valley, 3die December 1847.

C. L. Clausen, Ordets Tjener."

K. Langeland gav det følgende Anbefaling:

"Indsendt.

Jeg kan ikke undlade gennem "Nordlyset" at henvende et Par Ord til dets ærede Læsere i Almindelighed, og til mine Venner og Bekendte i Særdeleshed angaaende den i No. 22 af "Nordlyset" fra Hr. Pastor C. L. Clausen bekendtgjorte Plan og Subskriptionsindbydelse for "Norsk Luthersk Maanedsskrift." — Ved at gennemlæse Planen for dette Skrift, var det mig ret kært at erfare, at et saa vigtigt, længe savnet, og højligen tiltrængt Arbejde blev overtaget af den maaske eneste Mand iblandt os, fra hvem vi kunde vente samme udført tilfredsstillende og paa en Maade, der kan sikre Sagen det Udfald dens høje Interesse og Vigtighed for os alle fortjener.

Formodende at mange med mig have følt sig utilfredse og bedrøvede over den Forvirring og Uenighed, som med Hensyn til den kirkelige Orden har fundet Vejen næsten til alle vore Settlementer, ligesom den Kendsgerning, at mange Naboskaber have været og end ere saa foruroligede ved Partistrid og Meningsforskel, at Fred og kristelig Omgængelse desværre har været en næsten fremmed Ting for mange, saa vil jeg haabe, ligesom jeg ogsaa ønsker, at det af Hr. Pastor Clausen foreslaaede Maanedsskrift vil finde en ret almindelig Deltagelse og være en velkommen Læsning for ethvert oprigtigt Medlem af den norske lutherske Kirke; jeg vil ogsaa haabe, at der kun gives saare faa, som ønsker at skjule sig bag et underfundigt Hykleri; thi for saadanne kunde det muligvis være uvelkommet at se alt, saavidt muligt, bragt "frem at drøftes i Lyset". Vi

Digitized by Google

kunne vente mange og vigtige Fordele af dette Skrift; hvilke disse Fordele især ere, vil enhver let indse ved med Eftertanke at gennemlæse, hvad dets Udgiver allerede har sagt derom. Enhver ,som har set Hr. Clausen, ved ogsaa, at den mest samvittighedsfulde Sandhed vil være Indholdet af hans Arbejde, og derfor vil Indsenderen heraf ingenlunde tro, at der hverken hersker saa megen Ligegyldighed eller Egennytte iblandt os, at dette Arbejde ikke skulde finde den fornødne Deltagelse.

Vort Naboskab tæller ikke mange Norske, men de fleste have tegnet sig for det omhandlede Skrift, hvilket jeg ogsaa ønsker at maatte være Tilfældet i ethvert andet norsk, dansk og svensk Settlement. Undskyld, at jeg saa ukaldet har berørt denne Sag: Genstandens Vigtighed, min egen og andre Venners Trang til Læsning af Beskaffenhed som den foreslaaede var alene hvad der bevægede mig dertil.

Yorkville, January 30te 1848.

K. Langeland."

Der blev virket for Tilslutning til Kirken i Norge, Forfatning og et Kirkeblad; men ved iSden deraf var der endnu en lavkirkelig Bevægelse for Samfund og et Kirkeblad. Eielsen førte Kamp mod de "Norske Statskirke Præster". Der kom unge Mænd, der ønskede at virke blandt Landsmænd, og enkelte var en Tid sammen med Eielsen; men brød af da de følte, de trængte til mere Uddannelse, og blev draget mod den Del af den amerikansk-lutherske Kirke, der havde Virksomhed paa Engelsk. Eielsen stod temmelig ene.

1846 var Ole Andrewson bleven Præst, han havde været paa et Seminar i Norge.

Paul Andersen (Norland) kom til Amerika 1843 med en god Uddannelse, han kunde alt tale og skrive Engelsk, og det var kun Midler, der havde hindret ham i at studere ved Christiania Universitet. 1848 fik han Ordination fra den engelsk-lutherske Frankean Synode i New York Stat. Han kom saa i Forbindelse med den ligeledes engelske Nord Illinois Synode.

O. J. Hattlestad havde været Lærer i Norge; han fik License af Nord Illinois Synoden og blev ordineret 1855.

Digitized by Google

Den svenske Pastor L. P. Esbjørn (ordineret 11te Juni 1832 i Sverrig) kom 1849 til Amerika for at virke blandt Svenskerne. 1852 kom den svenske Pastor T. N. Hasselquist.

Disse to betydelige Mænd kom i Forbindelse med Nord Illinois Synoden, senere gav de Augustana Synoden sit Præg. Det drog baade norske og svenske unge Mænd. Paa en broderlig Maade skilte de sig fra Nord Illinois Synoden og dannede "**Den skandinaviske Augustana Synode**", 5te Juni 1860 paa Jefferson Prærie, Wisc., den fik svensk Præsteskole i Paxton, Illinois. Den kom ind i et godt kirkeligt Spor. Svenske og norske unge Mænd søgte dertil for videre Uddannelse, blandt dem var den senere saa bekendte Johannes Müller-Eggen.

Bevægelsen ud fra Frankean Synoden og Nord Illinois Synoden var lavkirkelig reformert præget, der førtes Kamp baade imod Præstedragten og flere Ting i norsk Alterbog.

Fra den Side blev der ogsaa virket for Udgivelsen af et Kirkeblad.

Den 8de Januar 1851 udsendte Pastor O. J. Hattlestad i Racine en Bekendtgørelse, han vilde udgive:

"Evangelisk-luthersk Kirketidende",

som skulde trykkes hos Knud Langeland. Den udkom som:

Norsk Luthersk Kirketidende"

redigeret af P. Andersen og O. J. Hattlestad. Den blev flyttet til Leland, Illinois, og udkom idetmindste til 1860.

Denne Bevægelse mødte bestemt Modstand baade af Dietrichson og Clausen paa Grund af det reformerte ukirkelige Præg uden Syn for Trosbekendelsen og Sakramenterne. Brugen af engelsk Sprog var Clausen ikke imod, han udtalte endog, det vilde være ønskeligt at faa lutherske Lærebøger oversatte paa Engelsk til Brug hvor engelsk Undervisning blev nødvendig. Ligeledes talte han om at faa Forbindelse med et College hvor unge Mænd kunde studere. Han tænkte nærmest paa Gammel-Lutheranerne.

Pastor Dr. A. G. Rudelbak havde Indflydelse i den Del, der dannede Ohio-Synoden, hvor man havde Syn for at faa en kirkelig Læreanstalt.

Forbindelse med den engelsk-lutherske Frankean Synode, og dermed Nord Illinois Synoden og dens Læreanstalt, optraadte

Digitized by Google

Clausen skarpt imod. Det viser følgende Advarsel i "Nordlyset" for 15de Marts:

"**For Nordlyset.**

"Da det er bleven mig bekendt, at adskillige Norske her i Wisconsin og Illinois have forladt den norsk-lutherske Kirke, og ere overgaaede til et amerikansk religiøst Samfund, som kalder sig "the Frankean Evang. Lutheran Church," samt at flere er i Begreb med at overgaa til nævnte Samfund; — og da jeg har Grund til at antage, at maaske Størstedelen af bemeldte Samfunds Proselyter blandt de Norske have ladet sig indbilde formedelst det "lutherske" Navn, som bemeldte Samfund giver sig, at der ej skulde være nogen synderlig Forskel mellem samme og Fædrene Kirken, som de have forladt, eller ere i Færd med at forlade, saa føler jeg mig opfordret til gennem "Nordlysets" Spalter i Korthed at paavise for saadanne, at der er saa væsentlig Forskel i Læren hos bemeldte Samfund og vor, d. e. den ægte lutherske Kirke, at en Forening mellem samme er saa umulig som mellem Lys og Mørke, mellem Sandhed og Løgn. Og at disse Meddelelser ombedes optaget i "Nordlyset" sker især fordi det troes af andre saavelsom mig selv, at de ville være gavnlige og interessante for mange af "Nordlysets" Læsere for nærværende Tid. — Bemeldte Samfunds Lære anføres i ordret Oversættelse efter deres Konstitution eller Ritual trykt i Cooperstown, N. Y., 1839, som er den almengældende Regel for Samfundets Lære og Orden, og til samme henvises Læseren, hvis han ønsker at vide mere derom end hvad jeg her meddeler.

I bemeldte Konstitution, Side 19, hvor Samfundets Trosbekendelse (Declaration of Faith) fremstilles, hedder det i 9de Artikel: At Kristus har indstiftet Daabs- og Nadverens Handlinger for Kirkens bestandige Iagttagelse og Opbyggelse. Daaben er den indledende Handling og betegner Nødvendigheden af Hjertets Hellighed; og Herrens Nadvere bør ofte højtideligholdes som et Tegn paa Kristi Forsoning og broderlig Kærlighed." Saa dette er hele Samfundets "Trosbekendelse" om Sakramenternes Væsen og Betydning; og at de heller ikke ville have noget mere forstaaet ved Daaben og Nadveren end hvad der er udtrykt i ovenanførte Artikel, der vises end yderligere ved Overskriften over Artiklen, hvor de, som overalt, have for-

Digitized by Google

kastet det betydningsfulde oldkristelige Ord "Sakramenter", og derimod kalde Daaben og Nadveren "evangeliske Regler" eller "Bestemmelser" (Gospel Ordinances), sættende derved Kirkens højeste Goder og Saligheds-Midler i Klasse med de simpleste kristelige Levnets-Regler. Daaben og Nadveren bliver efter denne Lære ikke andet end som Ceremonier, som vel betegne noget aandeligt og kristeligt, men slet ikke anderledes end som mange andre jordiske Ting, selv i Naturens Rige, kunne for den Aandelige, naar de betragtes med et kristeligt Øje, betegne noget aandeligt og kristeligt. Derimod indeslutter eller meddeler Daaben og Nadveren efter den anførte Lære, ikke nogen virkelig Naadegave; og heri er det denne Lære kommer aabenbart i Strid med Guds hellige Ord og med den ægte lutherske og apostoliske Lære om Sakramenterne; thi efter Guds Ord og vor Kirkes Lære have baade Daaben og Herrens Nadvere en trefoldig Egenskab, som bestaar i, 1. hvad de i og for sig selv ere, 2. hvad der er deres Brug og Nytte, og 3. hvad de betyde; men alene den sidste Egenskab tillægges dem i hint Samfunds Lære. Derfor kalde vi dem ogsaa med Rette Sakramenter, fordi dette Ord betegner en trefoldig Egenskab i og ved den hellige Handling. (Se Pontoppidans Forklaring om Daaben). Men en saadan Lære, som det ovennævnte Samfund fører, er i højeste Grad falsk og ukristelig, derom vil enhver redelig og oplyst Kristen snart overbevises ved at sammenholde den med Herrens Indstiftelses-Ord til Daaben og Nadveren, saavelsom følgende klare og utvetydige Steder i den hellige Skrift: Mark. 16, 16. Joh. 3. 5. Rom. 6, 3-4. Tit. 3, 5-6. 1 Pet. 3, 21. samt om Nadveren: Joh. 6, 53-56. 1 Cor. 10, 16-17 og 11, 23-29, osv. — og at den er i højeste Grad uluthersk d. e. stridende mod den ægte lutherske Lære, derom kan ingen være i Tvivl, eftrat have sammenholdt den med og overvejet følgende klare og utvetydige Steder af den ægte lutherske Kirkes Bekendelses-Skrifter; den uforandrede Augsborgske Confession og Luthers lille Katekismus, nemlig: "Om Sakramenternes Brug lære de, at Sakramenterne ere indstiftede ikke alene for at være udvortes Tegn paa de Kristne, men meget mere at de skulle være Tegn og Vidnesbyrd om Guds gode Vilje imod os, fremsatte til at opvække og styrke Troen i dem som bruge dem. Derfor maa man bruge

Digitized by Google

Sakramenterne saaledes at Troen kommer til, som troer Forjættelserne som meddeles og vises i Sakramenterne." (Augsb. Conf. 13de Art.) "Om Daaben lære de, at den er nødvendig til Salighed, og at Guds Naade tilbydes ved Daaben, og at Børn skulle døbes, for at de ved Daaben overantvordede Gud kunne annammes i hans Naade. De fordømme Gendøberne, som misbillige Barnedaaben og forsikre, at Børn kunne blive salige uden Daab." (Augsb. Conf. 9de Artikel). "Om Herrens Nadvere lære de, at Kristi Legeme og Blod virkelig er tilstede, og uddeles til dem som nyde Herrens Nadvere; og de forsage dem, som lære anderledes." (Augsb. Conf. 10de Art.) "Hvad er Daaben? Svar: Daaben er ikke slet Vand alene, men den er Vand, som er indesluttet med Guds Befaling og sammenføjet med Guds Ord." Hvad er Daabens Brug og Nytte? Svar: At den virker og udretter i os Syndernes Forladelse, frier os fra Døden og Djævelen, og giver alle dem det evige Liv, som tro Guds Ord og Forjættelse." (Dr. Luthers Cathec. 4de Part). Hvad er Alterens Sakramente? Svar: Alterens Sakramente er vor Herres Jesu Kristi sande Legeme og sande Blod, under Brød og Vin, indsat derfor af Kristo selv, at Kristne skulle æde og drikke det." "Hvad gavner det saaledes at have ædet og drukket? Svar: Det give disse Ord til Kende, som gives for Eder, item som udøses til Syndernes Forladelse, Livet og den evige Salighed: thi Liv og Salighed følger af Fornødenhed med Syndernes Forladelse." (Luthres Cathec. 5te Part).

Enhver som det er ærligt om Sandhed at gøre, vil ovenstaaende være nok for, og for saadanne er det kun jeg nedskriver disse Linjer, vel vidende, at de som først have forelsket sig i Vildfarelse, lade sig vanskelig overbevise, hvor klart end Sandheden straaler dem i Møde og dømmer dem. Det bedragelige Hjerte i sin fordærvede Egenvilje vælger sig let Afveje og befæster sig i dem; og den ene Afvej leder til den anden, alt længere bort fra Sandhed, og det mangler aldrig paa Omsvøb og Udflugter til at dæmpe og modstaa Samvittighedens Stemme saavelsom Guds Ords Overbevisninger, ejheller er det mere vanskeligt at saadanne Omsvøb og Udflugter smykkede med et falsk Skin af Kristelighed, end det er for Satan at iføre sig Lysets Klædebon. Men den redelige Kristen skal Gud ikke til-

Digitized by Google

lade at blive et Vildfarelsens Bytte; om han end fristes og snubler, saa skal han dog ej falde, og om han falder skal han atter blive oprejst og komme tilbage til Zion, til sin Pagts Gud og prise ham i hans Helligdom!

Det er ogsaa værd at lægge Mærke til, at det er blandt dem som have staaet udenfor de norsk-lutherske Menigheder her, at de forskellige Sekter, og blandt andre den heri nævnte, have faaet Proselyter (Tilhængere), hvorimod de hidtil ej have faaet Indgang hos nogen af Menighedernes Lemmer, saavidt mig bekendt; og dette kommer dels deraf, at de som staa udenfor finde sig efterhaanden ikke vel tilfredse med deres Stilling, men dog føle en Slags Skamfuldhed ved at komme tilbage til vor Kirke, saa meget mer som de tildels have vist Ukærlighed i Indtryk og Adfærd imod den, og derfor i deres skibbrudne Tilstand gribe efter det første Straa til Redning; dels kommer det deraf, at de som holde sig til Kirkens Moderskød, skønt ingenlunde bedre Kristne i sig selv, ere uvilkaarlig paavirkede af Samfunds-Aandens Kraft og Oplysning, og styrkede af Kirkens Goder, hvorimod Erfaring daglig viser, at de, som staar udenfor, strax paavirkes og røres hid og did af mange Slags Lærdoms Vejr. Men om de end ville glemme Moderen, som fødte dem med Smerte, og opammede dem kærlig i sit Skød, hvis Tugt er Kærlighed, og hvis Løfter er Sandhed, Ja og Amen i Kristo Jesu; ja om de og ville glemme Moderen, den kærlige, den ømme, som aldrig bedrog dem, som aldrig gav dem Aarsag at klage, saa vil hun dog ikke glemme dem! Ja hvor kunde hun og forglemme sit diende Barn og ej forbarme sig over sit Livs Frugt! derfor beder og formaner hun dem ogsaa med Brudgommens Røst gennem sine Tjenere: "Hvorlænge vil Du bortvende Dig, Du forvendte Datter?" Jeremias 31, 22. "Hvi veje I Penge der, hvor ikke er Brød, Eders Arbejde der, hvor I ikke kunne mættes? hører mig nøje, og æder det Gode, saa skal Eders Sjæl forlyste sig med det Fede. Bøjer Eders Øre og kommer hid til mig, hører, saa skal Eders Sjæl leve; thi jeg vil gøre en evig Pagt med Eder (som er) Davids trofaste Miskundheder." Esaias 55, 2—3. "Omvender Eder, I forvendte Børn! siger Herren, thi jeg, jeg har været Eders Husbonde og jeg vil antage Eder igen, — — og jeg vil føre Eder til Zion. Og jeg vil give Eder Hyrder

Digitized by Google

efter mit Hjerte og de skal føde Eder med Kundskab og Forstand." Jerem. 3, 14—15.

Hermed vil jeg denne Gang slutte, haabende, at Gud i Naade vil lade disse velmente Advars'er være velsignede for en og anden af Læserne. Dog maa jeg først bemærke, at de Vildfarelser jeg her har paapeget i hint Samfunds Lære, ere ingenlunde de eneste, skjønt i sig selv nok, som skiller det fra vor Kirke; nej desværre! det viser sig her som altid, at Vildfare'ser staar sjelden alene, men have en hel Trop i Følge med sig. Jeg vil lade det være nok med her at bemærke, at dette ofte omtalte Samfund hverken bruger Djævle Forsagelse el'er Troes Bekendelse ved Daaben, og selvfølgelig har aldeles skilt sig fra den kristne Kirke; og det kan da heller ikke forundre os, at Skriftemaal og Absolution er forkastet ved Altergangen osv.

Luther Valley, den 26de Februar 1848.

C. L. Clausen,
Norsk luthersk Præst."

———o———

DEN NORSK EVANGELISK-LUTHERSKE KIRKE I AMERIKA.

Superintendent C. L. Clausen.

I 1849 indbød Pastor Dietrichson til det første Kirkemøde, han blev eneste Præst ved Mødet. Derefter sammenkaldte Præsterne: A. C. Preus, H. A. Stub og C. L. Clausen til Kirkemøde.

Det skulde holdes i Pastor Clausens Menighed og Kirke, Luther Valley, Rock Prairie i Januar 1851. Lørdag den 4de Januar 1851 blev Gæsterne indlogerede. Den 5te Januar samledes man i Herrens Hus til "Bøn, Sang og Betragtning" for at berede sig til det vigtige Møde, Pastor Preus prædikede over Ef. 4, 15—16. Mandag den 6te Januar samledes de tre Præster og 20 "Deputerede" i Kirken fra 19 norske Menigheder, 4 havde ingen sendt. Clausen bød Velkommen og holdt en alvorlig Tale rettet til Præster og Delegater.

Forhandlingerne skal ikke nærmere følges, kun dette: her stiftedes det første Samfund i Amerika, der vilde staa i Forbindelse med Moderkirken:

"Den Norsk Evangelisk Lutherske Kirke i Amerika."

Digitized by Google

"Kært Barn har mange Navne", der var følgende Navne foreslaaet:

"Den Norske Kirke i Amerika"
(I det af Dietrichson efterladte Samfunds Udkast)

"Den Norsk Lutherske Kirke i Amerika"
(Pastor Clausen)

"Den Evangelisk Lutherske Kirke i Amerika"
(Jacobsen, Muskego)

"Den sande Religions Kirke"
(Ole Nielsen, Heart Prairie)

"Den Norsk Evangelisk Lutherske Kirke i Amerika"
(Pastor Preus)

Det sidste blev vedtaget, Samfundet var dannet.

Det blev vedtaget: "Kirkens Bestyrelse skal indtil videre være en synodal-presbyterialsk"; men hele "Grundloven" er ikke alene "Grundtvigsk i Lære", men tillige den mest biskoppelige et evangelisk-luthersk Samfund har vedtaget i Amerika, vel endnu ikke med **Biskop**; men med en **"Superintendent for Kirken."**

Pastor Preus skrev et udførligt Referat, og da han forstod, de vilde vælge ham, saa skriver han:

"1. At jeg er en Nykommer, ukendt med Landets Forhold og langt fra at være fortrolig med Sproget.

2. At jeg har saa store og talrige Menigheder at bestyre, at det udgør paa mig alene næsten det samme Antal Menigheder og Sjæle som for Stub og Clausen tilsammen.

Jeg henleder derfor Valget paa Clausen. Det samme gjorde ogsaa Stub, der ogsaa har meget mere at overtage end Clausen, der desuden til Somren bliver fri for sit Præsteembede, eftersom en norsk Candidat i Theologien, Gustav Frederik Dietrichson er valgt til hans Eftermand (I. W. C., Dietrichsons Fætter).

Ved disse Erklæringer havde vi da den Fornøjelse at se **Hr. Clausen enstemmig udvalgt til Superintendent**, og saa vel Stub som jeg følte os forvissede om, at det i mange Henseender

Digitized by Google

vil være en Vinding for Menighederen at han blev valgt til dette Hverv."

Clausen, Superintendent
Preus, Vice Superintendent,

6 Lægmænd og 4 Suppleanter i Kirkeraadet. Alle underskrev de næste Dag Forhandlingerne. Preus skriver Clausen prædikede med hjertelige Ord til Afsked.

"Grundloven" var vedtagen, Kirken var stiftet og dens Organ udkom

Marts 1851:
"Maanedstidende

for den Norsk Evangelisk Lutherske Kirke i Amerika. Redigeret og udgivet af A. C. Preus, H. A. Stub og C. L. Clausen."

En Del af Grundloven findes i "Festskrift til Den norske Synodes Jubilæum 1853—193. Decorah, Iowa, 1903.

Her følger den helt:

GRUNDLOVE

for den Norsk-Evangelisk Lutherske Kirke i Amerika.

§ 1. Kirkens Navn skal være: "Den Norsk Evangelisk Lutherske Kirke i Amerika."

§ 2. Kirkens Lære er den, som er aabenbaret gennem Guds hellige Ord i vor Daabspagt, samt i det gamle og nye Testamentes kanoniske Skrifter fortolkede i Overensttemmelse med den norske Kirkes symbolske Bøger eller Bekendelses Skrifter, hvilke ere: 1) den apostoliske Bekendelse, 2) den nicænske Bekendelse, 3) den atanasianske Bekendelse, 4) den uforandrede augsborgske Konfessions Artikler som blev overleveret Kejser Carl den 5te i Augsburg 1530, 5) Luthers liden eller mindre Katekismus.

§ 3. Denne Kirke erkender ingen som Præst, medmindre han er rettelig prøvet, ordentlig kaldet og kirkelig indviet til det gejstlige Embede.

§ 4. Kirkens Ceremonier eller gudstjenstlige Handlinger, skulle gennemføres overensstemmende med Norges og Danmarks Kirkeritual af 1685, og den i samme Riger brugelige Alterbog, saaledes modificeret, som Kirkens øverste Besyrelse nærmere maatte bestemme.

Digitized by Google

§ 5. Kirkens Bestyrelse skal indtil videre være en synodalsk-presbyterialsk, saaledes at det hvert Aar holdes en Synode eller Kirkemøde, der er Kirkens højeste Autoritet.

§ 6. Synoden skal bestaa af Kirkens Gejstlige, d. e. Superintendenten og Præster, som ere forenede med Synoden og forestaa Menigheder, hvis Lære og særegne Kirkeorden stemmer overens med Kirkens, og valgte Repræsentanter fra hver Menighed forenet med Synoden.

Anmrk. De Menigheder, som staa uden Forbindelse med Synoden, men hvis Lære og Kirkeorden stemmer overens med Kirkens, skulle kunne sende Delegater med Ret til at gøre Forslag direkte og ved Fremlæggelsen at begrunde disse. Synoden kan derefter, efter eget Godtbefindende, tilstaa disse Delegater at deltage i Diskussionen angaaende deres Forslag.

§ 7. De med Synoden forenede Menigheder sende Repræsentanter i følgende Forhold: Enhver Hovedmenighed sender 3 Repræsentanter, enhver Annex-Menighed der har 200 Medlemmer, 2, og enhver Annex-Menighed, der har under 200 Medlemmer, 1 Repræsentant; Repræsentanterne maa være Menighedsmedlemmer og forsynede med Fuldmagter fra de Menigheder, de repræsenterer.

§ 8. Synoden skal have Magt til 1st, at give almindelige og specielle Regler og Bestemmelser i alle religiøse kirkelige Sager, 2det, at dømme i sidste Instants i alle kirkelige Sager, 3dje, at udvælge en Superintendent iblandt de med Kirken forenede Gejstlige, 4de, blandt Medlemmerne at udvælge et Kirkeraad, bestaaende af ikke mindre end to Gejstlige og fire Lægmænd, hvilket Forhold bibeholdes naar Antallet formeres.

§ 9. Superintendenten er, 1st Synodens Formand, 2det exofficio et af Kirkeraadets gejstlige Medlemmer og dets Formand, 3dje har han at gennemføre alle Synodens Regler og Bestemmelser, samt exiquere Synodens og Kirkeraadets Domme, 4de vaage over Gejstlighedens Vandel og Embedsførelse, 5te at visitere alle med Kirken forenede Menigheder en Gang aarlig, 6te iøvrigt er han , i Tilfælde af Anklage, saavel Kirkeraadet som Synoden underordnet, og denne kan Tid efter anden nærmere bestemme hans Myndighed og Pligter. Hans Embede som Superintendent vedvarer saalænge han udfører samme til Syno-

Digitized by Google

dens Tilfredshed og ej selv frasiger det, men i sidste Tilfælde maa han give tilstrækkelig af Synoden erkendt Grund for saadan Frasigelse.

§ 10. Kirkeraadet har Magt til i første Instants at afgive Kendelse i alle religiøs-kirkelige Sager, og skal for saadan Hensigt forsamles tvende Gange i Aaret, hvis der er Sager at behandle, nemlig tredie Onsdag i Maj og tredie Onsdag i September Maaned, paa de Steder, som Superintendenten dertil finder mest bekvemme og hvorom han gennem Kirkeraadets Sekretær maa give betimelig Underretning til alle Kirkeraadets Medlemmer, saavelsom til det Offentlige i Almindelighed.

§ 11. Naar en Menighed ønsker at træde i Forening med Kirken, skal den indgive et Andragende derom til Superintendenten, underskrevet af Menighedens Præst, hvis den har Præst, og Forstandere. I dette Andragende maa det udtrykkelig anføres, at Menigheden underkaster sig den for den Norsk Evangelisk Lutherske Kirke i Amerika gældende Grundlov, samt dens øvrige Regler og Bestemmelser. Dog forbeholdes enhver enkelt Menighed Ret til at have egne Love for sin indre Bestyrelse, kun at disse ikke staa i Strid med Kirkens Grundlov og Bestemmelser.

§ 12. Naar undtages Paragraferne 2 og 3—som stedse skulle forblive uforandrede og uigenkaldelige—kan denne Grundlov eller hvilkensomhelst Del deraf blive forandret paa følgende Maade: den foreslaaede Forandring eller Forbedring skal blive fremlagt for det aarlige Kirkemøde, og hvis dette ved Stemmeflerhed bifalder Forandringen, skal Forslaget kommuniceres inden 3 Maaneder til alle de med Synoden forenede Menigheder, gennem deres Forstandere eller Menighedsraad, og derpaa atter foretages paa det næstpaafølgende aarlige Kirkemøde, og hvis Forslaget da atter bifaldes ved Stemmeflerhed, da vorder det Lov.

———o———

Digitized by Google

Love

for Den Norsk Evangelisk Lutherske Kirke i Amerika.

§ 1. Superintendenten har at føre følgende Embedsbøger:

1. En Visitationsprotokol.

2. En Kopibog over indkomne og afsentde Embedsbreve, hvilke Protokoller autoriseres af Synodens Formand og revideres sidenefter af hver følgende Synode.

§ 2. Kirkeraadet har ved sin Sekretær at føre følgende Embedsbøger:

1. Forhandlingsprotokol.

2. En Kopibog over indkomne og afsendte Embedsbreve, hvilke Protokoller autoriseres af Synodens Formand og revideres aarlig af Synoden.

§ 3. Enhver til den Norsk Evangelisk Lutherske Kirke hørende Præst, som forestaar en Menighed, har at føre følgende Embedsbøger:

1. En Ministerialbog over Fødte, Konfirmerede, Kommuniserede, Ægteviede, Jordkastede. Menigheds Medlemmer, med Dagregister over alle udførte gejstlige Forretninger.

2. En Protokol over alle Menighedens kirkelige Forhandlinger.

3. En Kopibog over alle indkomne og afsendte Embedsbreve, hvilke samtlige Protokoller autoriseres og revideres af Superintendenten.

§ 4. Enhver til den Norsk Evangelisk Lutherske Kirke i Amerika hørende Menighed har gennem Sekretæren for dens Trustees samt dens Religions Skolelærer at føre følgende Protokoller:

a) en Forhandlingsprotokol over alle Menighedens ydre, økonomiske Anliggender, hvilken Protokol føres af Sekretæren.

b) En Protokol over Skolevæsenet, hvilken føres af Skolelæreren under Præstens Direktion. Disse Protokoller staa under Superintendentens Revision.

§ 5. Præsten skal jevnlig besøge Kirke-Skolerne og en Gang om Aaret afholde en offentlig Examen i ethvert af Menighedens Skoledistrikter, samt desangaaende afgive Forklaring i Skoleprotokollen.

Digitized by Google

§ 6. Ingen Præst i Forbindelse med Kirken kan optage Nogen i sin Menighed, medmindre Vedkommende fremlægger tilfredsstillende Vidnesbyrd om sit Forhold fra sin forrige Sjælesørger, bekender sig til Kirkens Lære og underkaster sig dens Orden.

Anmærkning. Skulde det Tilfælde indtræffe, at Nogen ej er i Besiddelse af Præsteattest og ej uden for stor Vanskelighed kan skaffe den, skal tvende Menighedsmedlemmers gode Vidnesbyrd om Vedkommendes Forhold gælde det samme som Præstens Attest.

§ 7. Ingen Præst i Forbindelse med Kirken skal tilstede nogen Nykommer fra Norge eller indflyttet fra en anden Menighed i Amerika, der ej har sluttet sig til hans Menighed, Adgang til Altersakramentet mere end 1, højst 2 Gange.

§ 8. Naar et Medlem af en Præst er nægtet Adgang til det hellige Alter-Sakramente, da maa Præsten derom inden 8 Dage underrette Superintendenten, samt angive Grunden for saadan Nægtelse. Ligeledes skal Præstens Medhjælpere eller Menighedsraad vedføje deres Erklæring og Mening angaaende saadan Nægtelse. Hvis Superintendenten finder, at vedkommende Præst i saa Fald har handlet rigtig, skal han meddele denne sin Kendelse til samtlige med Kirken forenede Præster, og maa da ingen af disse stæde saadant Menighedsmedlem til Alters, saalænge denne Kendelse ikke er tilbagekaldt, eller underkendt ved Dom i Sagen af Kirkeraadet eller Synoden.

Finder derimod Superintendenten den angivne Grund for saadan Nægtelse at være tvivlsom eller utilstrækkelig, da skal han meddele vedkommende Præst og Menighedsraad saadan sin Mening, og hvis Præsten endda vedbliver Nægtelsen, skal Sagen forelægges Kirkeraadet til Afgørelse ved dets første bestemte Møde, og hvis dette finder, at vedkommende Præst har handlet rigtig, skal der med dets Kendelse forholdes som foran sagt om Superintendentens Kendelse.

§ 9. Ingen med Kirken forenet Præst maa tilstede nogen Adgang til Nadveren, om hvem det er bevisligt, at han med Vilje og Velbehag lever i en eller anden herskende Last eller Ondskabs-Synd, medmindre Vedkommende lover alvorlig Bedring.

Digitized by Google

Dersom den, der paa saadant Løfte en Gang er antaget til Alters fremdeles lader Synden herske over sig, da skal han ej oftere stedes til Sakramentet, om han end lover Bedring, saalænge der ej viser sig en sand Forandring til det Bedre i hans Levnet.

§ 10. De Laster for hvilke Adgang til Sakramentet bør nægtes, skal ej alene være saadanne, som ere usædvanlige, og almindelig kaldes de grovere; men saadan Nægtelse bør ligefuldt ske for de mere sædvanlige og saakaldte finere Laster, f. Ex. Banden og Sværgen, Drukkenskab, letsindig og ublu Tale og Væsen, ondskabsfuld Bagtalelse, Ulydighed mod Forældre, Bedrageri i Handel, osv. Og Præsten skal i sit Embeds Udførelse ej vise Persons Anseelse eller gøre Forskel paa Synder; men blot agte paa, om den Synd han straffer hos en Person, er en herskende eller Ondskabssynd hos ham, saa at han fremturer i den med Vidende, Vilje og Velbehag. Har Præsten nogen Tvivl om en saadan Synders Afviselse fra Sakramentet, da bør han ej afvise ham før han derom har raadført sig med Menighedsraadet og med Superintendenten eller indhentet Kirkeraadets Erklæring i Sagen.

§ 11. Naar nogen er nægtet Adgang til Sakramentet, skal Præsten ikke agte sin Pligt som Sjælesørger mod en saadan at være ophørt; men han skal derimod ved hver Anledning søge at paaminde og raade en saadan til en sand Omvendelse fra sin Vejs Vildfarelse, og naar Tegn til Bedring viser sig, skal han hjælpe ham tilrette med Sagtmodigheds Aand.

§ 12. Naar nogen har noget at klage over en med denne Kirke forenet Præst, da skal Klagen, som skal være undertegnet af i det mindste tvende Vidner, der er Medlemmer af en med Kirken forenet Menighed, indsendes til Kirkeraadet adresseret til Superintendenten. Mindst 15 Dages Varsel gives baade til Klagerne og den Anklagede, om hvad Tid Sagen skal tages for i Kirkeraadet. Er nogen af Parterne misfornøjet med Kirkeraadets Kendelse, utilstrækeklig, da skal han meddele vedkommende Præst og Menighedsraad saadan sin Mening, og hvis Præsten endda vedbliver Nægtelsen, kan Sagen indankes for den næstfølgende Synode. Saadan Indankning maa være og anmeldt for Kirkeraadet inden 15 Dage efter at dets Dom er bleven Parterne forkyndt.

Digitized by Google

§ 13. Finder Kirkeraadet Sagen mod en Præst at være af den Beskaffenhed, at Præsten bør suspenderes fra sit Embede, da maa Suspensionen bekendtgøres saavel for vedkommende Præst, som for Menighedsraadet i hans Menighed, og maa han, saalænge Suspensionen varer, ej udføre nogen gejstlig Forretning.

§ 14. Det skal paaligge saavel Kirkeraadet som Dommer i første Instants, som Synoden som Dommer i sidste Instants, at besørge Dommen ordentlig forkyndt, for enhver af de i Sagen interesserede Parter, samt ledsage denne Forkyndelse med en udførlig Beretning om Sagen.

§ 15. Enhver af Kirkeraadets Domme som ej indankes, skal exekveres inden 30 Dage fra dens Forkyndelse; enhver af Synodens Domme inden 15 Dage fra Dommens Forkyndelse.

§ 16. Naar en Præst ved endelig Dom er dømt fra sit Embede, da kan en saadan ej derefter antages til Sjælesørger af nogen med denne Kirke forenet Menighed, medmindre Synoden maatte anderledes bestemme.

§ 17. Anklages Superintendenten som saadan, eller som Præst for en Menighed, skal der forholdes med ham, aldeles som med Præsterne. Kender Kirkeraadet, hvori Superintendenten da taber sin Stemme, det fornødent, at han susepnderes fra sit Embede som Superintendent, da optræder det andet gejstlige Medlem som Superintendent indtil Dom er faldet, og dette Medlems Suppleant indtrædre som det andet gejstlige Medlem af Kirkeraadet.

Specielle Synodal-Beslutninger.

No. 1.

Den Norsk Evangelisk Lutherske Kirke i Amerika kan fremdeles ikke erkende den Daab, der er udført af Personer, som Kirken ej erkender for rettelig prøvede, kaldede og viede Præster, for andet end Hjemmedaab; men Kirken vil, paa Grund af Omstændighederne, ej paastaa nogen kirkelig Oprettelse af Daabspagten, førend den senere indlægges i den kirkelige Konfirmationsakt, derved, at Konfirmanten, istedetfor at tilspørges med det andet Konfirmations Spørgsmaal, tilspørges efter det hele apostoliske Troesbekendelse.

Digitized by Google

No. 2.

Den Norsk-Ev. Lutherske Kirke i Amerika kan fremdeles ikke erkende nogen anden Konfirmation for kirkelig gyldig, end den som er forrettet af en i Kirken rettelig prøvet, kaldet og indviet Præst, men paa Grund af Omstændighederne vil Kirken ikke nægte en Person, der er konfirmeret af en, som denne Kirke ikke erkender for Præst, Optagelse i en til Kirken hørende Menighed. Dog maa hverken saadan Optagelse, eller Tilstædelse til Alter-Sakramentet, ske med Nogen, som er paa en saadan Maade konfirmeret, førend Vedkommende af Menighedens Præst er prøvet og erkendt for at være i Besiddelse af den nødvendige Kristendoms-Kundskab, og i Menigheden offentlig har aflagt sit Daabsløfte.

No. 3.

Saasom den hellige Skrift og vor Kirkes symbolske Bøger, overalt paa det tydeligste lærer, at Menneskets Liv paa denne Side af Graven er dets Beredelses- og Omvendelses Tid, er Naadens Tid, som maa igenkøbes og Salighedens Dag; og saasom ingensteds i Skriften omtales eller loves at Mennesket efter Døden kan komme til Omvendelse og Salighed, hvis det døde i Ubodfærdighed, men tværtimod, det Modsatte overalt læres, derfor besluttet: At vi forkaste som i højeste Grad vildfarende og farlig, den i den senere Tid paany udbredte Lære om Mulighed af Omvendelse efter Døden, og vi fraskille os, i kirkelig Henseende, alle de Personer og Brugen af de Bøger, som forkynde en saadan Lære. Denne Beslutning skal for stedse blive staaende uforanderlig og uigenkaldelig.

———o———

Maanedstidende bragte udførlig Meddelelse om Mødet samt Grundloven; Superintendent Clausen udgav Lovene i et særskilt Hefte, som han slutter saaledes:

"Vor kære Herre Gud i hvis Navn og ved hvis Naade den foreliggende Kirkeforfatning er udarbejdet, velsigne dens Indgang og dens Udgang i vore Menigheder for Jesu Skyld. Amen!

Luther Valley, den 24de Marts 1851.

C. L. Clausen.

Superintendent for Den norsk ev. luth. Kirke i Amerika."

———o———

Digitized by Google

Der var gode Artikler i Maaneds Tidende, baade originale og optrykte, ogsaa fra Danmark. I det Clausen skrev var der et kirkeligt Syn med Vægt paa Embede og Sakramenter. Han skrev om den danske Mission i Trankebar og om gudelige Forsamlinger, som han ikke fik afsluttet. Et Svar til Passavantis Blad: "The Missionary", hvorfor de ikke kunde samarbejde med Nord Illinois Synoden. Der var Forhandling om Bansættelsen, som nogle holdt paa. Pastor A. C. Preus skrev om Embedet: "Saa er da altsaa fra Kirkens Grundlæggelse af en ordentlig Lærerstand indsat fra Slægt til Slægt ved højtidelig Indvielse under Bøn og Haandspaalæggelse (Ordination)." Pastor Unonius kom sammen med Præsterne, og da Pastor Paul Andersen angreb Unonius, skrev Preus: "Pastor Unonius giver sig ud for hvad han virkelig er, nemlig Episkopal Præst og dermed opfordrer han idetmindste de Norske til selv at undersøge, om der er nogen Forskel mellem den Episkopale og den Lutherske Kirke. Vi ville hermed ingenlunde rose Pastor Unonius Fremgangsmaade; men vi maa langt mere dadle Paul Andersen og hans Stalbrødres Færd, naar de efter at være overgangen til en Sekt, som fører en Lære, der er himmelvid forskellig fra den evangelisk lutherske Kirkes, fremdeles vedbliver at indbilde vore norske Brødre, at der er ingen Forskel mellem dem og os......der er kun i deres Samfund noget mere aandeligt Liv."

Clausen henviste i Chicago nogle unge Mennesker, der vilde undervises paa Engelsk, til en Episkopal Præst. Maaneds Tidende udgik i 2 Aar, standsede Marts 1853 og Extra No. August 1853, da Synoden blev stiftet.

I Danmark fik man at vide, Clausen var bleven Superintendent; men brugte det danske Navn: Biskop Clausen. Embedet var ham en Alvorssag; men han fik at mærke ingen let Sag. Han mødte Vanskeligheder, der ikke blev mindre, da der i Aarets Løb kom tre Præster mere fra Norge. I et Brev til sin Moder 14de December 1851 fortæller han en Del om sine Rejser og sit Helbred. Provst Christensen meddelte Brevet i "Dansk Kirke Tidende", deri skriver Clausen: "Jeg ser af Provstens Brev

Digitized by Google

at I have faaet Underretning at jeg ved vort Kirkemøde forrige Vinter blev valgt til Superintendent af vor Kirke i Amerika, som I naturligvis lige saa lidt som jeg havde ventet. Havde Valget ej været saa aldeles enstemmigt, da havde jeg ej modtaget det; thi jeg indsaa godt, at det især under Forholdene her vilde blive en saare vanskelig Post at betjene, og mine Erfaringer i dette Aar har allerede bestemt mig til at frasige mig denne Post ved næstkommende Synode, som afholdes i førstkommende Februar Maaned. Hvad jeg anede har tildels indtruffet, at de praktiske Fortjenester, som man tillagde mig og gjorde mig særdeles afholdt mellem Præsterne, oversaas saasnart jeg, en Dansk, og tildels uvidenskabelig, stilledes over dem. Vel har jeg al Grund til at tro, at min Popularitet i Menigheden er urokket, men til vort unge, ubefæstede Kirkesamfunds Velvære er det af væsentlig Nødvendighed, at dets Lærere maa virke i Samdrægtighed, og da jeg frygter for, at denne kunde lide ved at jeg vedbliver i et Embede, jeg aldrig adtraadte, saa agter jeg det for min Pligt, som jeg med Fornøjelse opfylder, at nedlægge det. Min Indflydelse paa vore kirkelige Anliggender vilde desuden derved i Virkeligheden snarere forøges end formindskes."

Digitized by Google

DEN NORSKE UDVANDRERS AFSKED

(Efter Maleri af A. Tideman)

Med Velsignelsen fra Fædrehjem drog de ud, byggede egne Hjem, byggede Kirker, fra smaa uanseelige indtil det blev store og prægtige, med Døbefont og Alterbord i det frie, store Amerika, under Herrens Velsignelse.

Digitized by Google

Den Norske Syncde

5te Februar 1853.

Som "Superintendent for Den Norsk Ev. Luth. Kirke i Amerika" underskreven Luther Valley den 4de April 1851 indbød Clausen 3die Onsdag, 21de Maj til Kirkeraadsmøde paa Koskonong. Der skulde forberedes et nyt Kirkemøde. De tre ny Præster fra Norge var: G. F. Dietrichson, H. A. Preus og N. Brandt. Før Afrejsen fra Norge sagde Preus til J. W. C. Dietrichson, han vilde arbejde for at faa Grundtvigianismen — Wexels Lære kom ud af Kirken, og faa det ud af Grundloven om Daabspagten, og han holdt Ord. Kirkemødet blev holdt 5te Søndag efter Hellig tre Konger i Muskego. Superintendent Clausen aabnede Gudstjenesten med Bøn i Kordøren. Pastor Stub prædikede over Evangeliet.

Mandag den 2den Februar 1852 begyndte Forhandlingerne. Da Superintendent Clausen havde erklæret Mødet for aabnet, foreslog Pastor A. C. Preus den vedtagne Forfatning skulde betragtes som forberedende Forslag. Det blev vedtaget, og Superintendent Clausen fratraadte. Nu sluttede Præsterne H. A. Preus, G. F. Dietrichson og N. Brandt sig til Mødet, der nu bestod af 6 Præster og 37 Repræsentanter. Kirkens Navn blev vedtaget uforandret. Derpaa foreslog Pastor H. A. Preus: Ordene: i **vor Daabspagt** udgaa, som blev vedtaget, kun Clausen stemte imod, da han fandt sin Anskuelse udtalt deri. Pastor Dietrichson foreslog: "Benævnelsen Superintendent strøget, da ingen af Kirkens nuværende Præster kunde overtage dette Embede." Pastor A. C. Preus foreslog i Stedet: "Formand," som blev vedtaget.

Ved Valget paa Formand fik Clausen og Dietrichson lige mange Stemmer; ved Omvalg blev A. C. Preus Formand og Dietrichson Viceformand.

Det gamle Samfund var opløst og der forberedtes et nyt i et andet Spor, det bedste var, man fastholdt i Forbindelse med Moderkirken, men det blev mere synodalt. For Superintendenten, der var afgaaet, kom der en ubehagelig Ordinationsforhand-

Digitized by Google

ling. Af de 6 Præster var han den eneste, der ikke var ordineret af en Biskop i Norge. Pastor Stub foreslog, der med Hensyn til Ordination skulde staa: "I den norsk ev. luth. Kirke ordineret." Pastor H. A. Preus foreslog som Tillæg: "ordinerede Præster, som kom fra et andet Samfund, skulde aflægge den norske Præsteed." Formanden (A. C. Preus) udtalte sig paa det bestemteste herimod, da han syntes at Pastor Clausens Berettigelse til at være Præst i vor Kirke underkendes og Forslaget i det Hele taget syntes at staa i Strid med Ordinationens kirkelige Begreb, Stub erklærede, at han dermed ikke sigtede til Clausen, hvis Ordination jo af vor Kirke allerede var erkendt gyldig, og denne Lov ej kunne have tilbagevisende Kraft. Pastor Clausen troede, at denne Erkendelse maatte anses for privat; men Underkendelsen derimod som Kirkens. Stub erklærede, at hans Hensigt med Tillæget kun var, at sikkre Kirken mod sekteriske Præsters Indtrængen. Hvis imidlertid Tillæget skulde anvendes paa Clausen, vilde han, at der skulde tilføjes en bestemt Erklæring, at Tillæget ej angik ham. Stubs Forslag forkastedes med 1 Stemme. Pastor Preus' Forslag: "at aflææge den norske Præsteed" blev antaget.

———o———

Det første Kirkesamfund var opløst som forberedende Arbejde. Den norske Synode regner sin Stiftelse befriet fra Grundtvigianisme ved Mødet i Kirken paa Koshonong fra Lørdag den 5te Februar 1853 med følgende Dage. Der var nu Præsterne: A. C. Preus, H. A. Stub, G. F. Dietrichson, H. A. Preus, N. Brandt, J. A. Ottesen, alle ordineret af norske Biskopper, og C. L. Clausen, dansk, samt 45 Repræsentanter. Den blev almindelig kaldt **Den norske Synode** eller **Wisconsin Synoden.**

Pastor A. C. Preus var Formand fra 1853 til 1862. Pastor H. A. Preus, Formand fra 1862 til 1894. Det var ham, der væsenlig satte Præg paa Synoden og styrede den med fast og sikker Haand. Pastor C. L. Clausen var Viceformand 1855—1856 og i Kirkeraadet 1855—1857, ellers ikke i Styrelsen. Det første Kirke Samfunds Blad gik ind og Synoden var uden kirkeligt Organ til Marts 1855, da udkom 1ste Aargang No. 1 af

"Kirkelig Maanedstidende."

Digitized by Google

Af de, som i de første Aargange skrev gode Bidrag til Kirkelig Maanedstidende var en dansk Mand, Ferdinand Sophus Winslow, som da boede i Brooklyn, New York. Han og Broderen Wilhelm Winslow stod igennem Aarene som Clausens Venner. En anden dansk Mand, Jens Andersen, indsendte, skriver "Maaneds Tidende" No. 7, 1857 en "Opsats"; men den kunde ikke optages, da den var skreven for "Emigranten." Jens Andersen havde sluttet sig til Nord Illinois Synoden. Hans Søn, Charles Andersen, blev luthersk Præst i General Synoden. Da han kunde tale svensk, blev han svensk Præst og Medstifter af den nu opløste St. Ansgars Synode. En Broder, A. Andersen, var Sagfører i Neenah, Wisc. En kendt Lægprædikant, P. Nicolaisen, af Grundtvigsk Retning, blev i September 1857 License Præst i General Synoden. Han boede i Luzerne, Iowa, i en selvfornægtende Virksomhed, medvirkede til der blev dansk Mission.

I No. 11, 1856, foreslog Pastor A. C. Preus den bekendte danske Theolog, Pastor Dr. A. G. Rudelback skulde spørges om han vilde tilraade Synoden sluttede sig til en af de lutherske Synoder i Amerika, og om saa, da hvilken?

Ved 1856 kom Pastor P. C. Sinding fra Danmark. F. S. Winslow, C. T. Christensen med flere, støttede ham i et dansk Menighedsforetagende i New York, der aldeles mislykkedes. Han søgte om Optagelse i Synoden; men kunde ikke give Synoden tilfredsstillende Oplysninger om, hvorfor han kom til Amerika, og blev ikke optaget. Efter et bevæget Liv døde Sinding paa et lille Hotel i New York i November 1887. Han fandtes død i Sengen, pengeløs, med H. C. Andersens Livs Eventyr opslaaet. General Christensen lod ham begrave paa luthersk Kirkegaard.

Clausen var eneste danske Præst i Synoden til 1861, da blev Pastor H. P. Duborg fra Slesvig optagen, han var forud tysk Præst. 1869 fik Synoden Pastor M. F. Wiese og 1871 Pastor E. P. Jensen, og derefter blev en Række danske Mænd Præster i Synoden.

Digitized by Google

NORDENS APOSTEL, ST. ANGARIUS, DØBER ET BARN.
(Efter Maleri af C. Dalsgaard.)

Pastor Clausen anlægger den norske Koloni St. Ansgar, Iowa.

Clausen som Feltpræst.

Over Nybyggerlivet med dets vexlende Kaar med Kamp og Strid hviler en Friskhed og Glans. Kraftige Arme svang Øxen i Wisconsins Skove, de store Træer faldt, de smaa solide Blokhuse med indskrænkede Bekvemmeligheder, dog saa hyggelige, rejste sig.

Blokkirker blev bygget og ad lange vanskelige Veje søgte Folk til Herrens Hus.

En rig velsignet Præstevirksomhed i trange Kaar fik de unge danske Præstefolk blandt Norges Nybyggere.

Det tungeste for Clausen, da hans Hustru lagdes i den tidlige Grav, over hvilken Gensynshaabet lyste velsignet.

Digitized by Google

Clausens Helbred var vexlende, og det laa for ham ud paa Missionsrejser, bryde nye Baner. Rejser helt til Iowa, hvortil der endnu kun var draget faa, dels for om Klimaet passede bedre for hans Helbred og nyt Kolonianlæg.

Vor Herre gav ham atter en god Hustru, til Moder for den lille moderløse Søn.

Han blev i 1847 paa Rock Prærie gift igen med **Bergetha Pedersdatter**, født 29 Maj 1819 i Rellangs Præstegjæld i Nummerdal, Norge, ung Enke efter en Landejer Hans Erasmus Hjorth i Indiana.

Der blev forhandlet i Menighederne om hvem der vilde rejse med Clausen til Nybyggerliv i en ny Koloni, hvortil der var omtrent 300 Mil. Clausen havde lovet at blive deres Præst og 40 Familier vilde drage med. Clausen købte 50 Vogne til omtrent $48 hver. Fik samlet en Kvæghjord paa omtrent 300. Over Vognene spændtes Seildug, der boede Familierne. Alle Vognene blev trukket af Oxer. Saaledes drog "Express-Toget" afsted, der ofte gjorde Hvil, og saa blev der opslaaet Telte.

Clausen havde andre Forretninger, da de brod op, men kom siden til Rejsefølget.

Det blev Begyndelsen til den store blomstrende norske Koloni, der nu skal tælle over 40,000 Norske med deres Efterkommere.

Der var en Masse Vildt. Clausen saa Hjortene samlede sig ved en Bæk for at drikke af det rindende Vand, og han gav Bækken Navnet: **Deer Creek.** Som Hjorten skriger efter Vandstrømmen saa skriger min Sjæl til Dig, o Gud. Min Sjæl tørster efter Gud, efter den levende Gud. Sal. 42, 2—3.

Det første hvide Barn, der endnu var født paa de Egne, hed Anna Oline Lee, født 14de August 1853. Det første Drengebarn født og døbt der blev Clausens Søn: Edvard Eramus Clausen, født 21de September 1853. Det første Dødsfald var 12te Oktober 1854 og den første Ægtevielse 4de Januar 1855.

Clausen fik bygget Posthus, fik bygget Mølle og Nybyggerhuse blev bygget, og der blev bygget Kirke.

Clausen stod som Leder i hele det store Foretagende. Han udnævntes til Fredsdommer og valgtes ind i Iowas Legislatur.

Den danske Mand, norsk Præst, der anlagde den store nor-

Digitized by Google

ske Koloni, kaldte den ikke efter Norges St. Olav; men efter Nordens Apostel, St. Ansgarius, hvis Apostelnavn nærmest gælder Danmark og Sverig. Koloniens Navn blev:

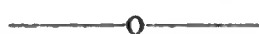
"St. Ansgar."

Nu skal Clausen fortælle:

"I den sidste Tid Pastor Clausen levede paa Rock Prærie, Wis,, var hans Helbred af og til meget svageligt, saa at han tilsidst besluttede at nedlægge sit Præstekald dersteds og søge en Forandring i klimatiske Forholde. Til hans Eftermand blev kaldet fra Norge Pastor Gustav Dietrichson, en Fætter til den før omtalte Dietrichson, og i Sommeren 1852 gjorde Pastor Clausen en Rejse til Iowa i Følge med Guldbrand Nybro og Hans Dallager for at udse sig Land til et nyt Hjem. De rejste Vest paa Grændselinien mellem Iowa og Minnesota, til de var kommet over Red Cedar River og havde ogsaa rejst et Stykke længere, da de besluttede at dreje af fra Stat Linien til Venstre og kom da ned til hvor Byen St. Ansgar senere blev udlagt. De fandt her et udmærket smukt Landskab, dejlig frugtbar Prærie og forsynet særdeles godt med Skov og Vand, saa de besluttede at standse her og tage sig Claims. Landet var endnu ikke kommet i Marked, men det brød de sig ikke om, da der var saaledes intet i Vejen for at kunde hver for sig udtage sig saa store Claims som de ønskede og kunde have Udsigt til at betale for. Efter at have fuldendt denne Rejse, drog de igen tilbage til Rock Prærie, men allerede samme Efteraar rejste Pastor Clausen, tildels ledsaget af et andet Rejsefølge, igen ud til Cedar River for at gøre Forberedelser til at bygge og bo der det følgende Aar. At det var noget ganske eventyrligt i saadan Rejse og Oplevelserne, som nødvendig knyttede sig til dem, er let at forstaa, men det gjorde ogsaa saa meget mere behageligt for Pastor Clausen og hans ejendommelige Maade at være paa. I Foraaret 1853 flyttede Pastor Clausen med Familie fra Rock Prærie til det vordende St. Ansgar. Landet blev snart settlet op i vide Strækninger paa begge Sider af Cedar River, saavelsom østenfor der helt ned til Mississippian og langt Nord op igennem Minnesota. Nogle Aar før den Tid havde Pastor Clausen, ledsaget af et andet Rejsefølge, rejst Nord til St. Paul og

Digitized by Google

langt nordenfor St. Paul. Det sidste Stykke af Rejsen paa den første lille Dampbaad, som sejlede opover Mississippi River ovenfor the Falls of St. Anthony til omtrent Stedet hvor St. Cloud nu er. Derpaa tilbage ned til Mundingen af St. Peter River, op ad denne Flod omtrent en 40 Mile og saa Syd igennem Landet indtil de kom til en Flod, som antagelig var Cannon River, og ned ad den til den flyder ind i Mississippian ikke langt fra Red Wing. Derpaa over Mississippian et Stykke højere op ad denne Flod, nemlig ved Indledet til Lake St. Croix, derpaa op Lake St. Croix til Willow River eller det nærværende Hudson, derpaa over Kinnikinik til Rush River, hvor Pastor Clausen og flere af hans Følge tog sig Claims og hvor der var overmaade vakkert Land. Pastor Clausen havde ved den Tid været fraværende fra sine Menigheder al den Tid han havde bestemt, og rejste derfra hjem igen. Hans Claim ved Rush River betalte han en af Følget for at holde for ham indtil Landet kom i Markedet. Dette var som sagt nogle Aar før han endelig flyttede til St. Ansgar. Med hans Claim ved Rush River gik det saaledes, at den Mand, Pastor Clausen havde lejet til at passe den om en Tid rejste fra den, og Pastor Clausen solgte den da for en Pris tilstrækkelig til at betale hans Udgifter paa Rejsen."

Under hele den travle Virksomhed genvandt Clausen forunderligt sit Helbred. Der dannedes norske Menigheder og der begyndte dansk Indvandring og Clausen tog sig af Danskerne, den siden saa kendte danske Menighed i Cedar Falls, Iowa, henføres til Clausens Virksomhed. Hele den store verdslige Virksomhed optog ham saa meget, at han følte, han kunde ikke være Præst for Menigheden som han burde, og nu var der kommen Præster, der kunde tage sig af hans Menighedskredse, og saa nedlagde han 1856 sit Embede som Præst i den norske Synode. Præst ophørte han ikke at være, de Syge kaldte paa deres prøvede Ven. Han kastede sig med hele sin Styrke ind paa at virke til Koloniens Vel. I Danmark havde man hørt at han var bleven "Biskop," nu hørte man om hans store verdslige Virksomhed og der blev sagt, nu er: "Biskop Clausen bleven Herre-

Digitized by Google

mand." En af hans Ungdomsvenner, Farvermester Axel Thomsen — min Svigerfader — i Odense fortalte mig det; men føjede glad til: "nu er Herremanden igen Præst." Det samme fortalte en Lægprædikant Niels Hansen i Balslev, da jeg rejste til Amerika.

"Herremand" kunde ikke tilfredsstille Clausen, han længtes efter at være i Herrens Tjeneste, og St. Ansgar ønskede han igen skulde overtage Præsteembedet, og 1859 blev han deres Præst og søgte om atter at optages som stemmeberettiget Præst i Den norske Synode.

Synoden havde nu voxet sig stor, med mange Præster og Menigheder, og den førte bitter Kamp til flere Sider for den "rene lutherske Lære." Professor O. B. Asperheim siger i sin Bog: "Missouri Synoden og den norske Synode": "Havde Synodens ledende Mænd, efter at de kom til "Klarhed" om, at Grundtvigianismen var forkastelig og aldrig kunde forliges med den lutherske Kirkes Bekendelse, af Skade lært noget mere Visdom og Forsigtighed, da havde de ikke saa ubetinget antaget og tilegnet sig alt, som kom fra Missouri Synoden." (Her efter O. J. Hattlestads "Historiske Meddelelser," Side 209). De havde imidlertid givet sig Tyskerne i Vold. Pastor Lauritz Larsen blev ansat som theologisk Professor for Norske Studenter ved Missouri Synodens Præsteskole i St. Louis. De kom ind i Kampen med de tyske Spidsfindigheder fra 16de Aarhundrede. Der var kommen en hel Række dygtige svenske Præster og en Del norske Præster stod sammen med den Skandinaviske Augustana Synode, som havde egen Præsteskole.

Mellem de to Synoder førtes bittre Lærekampe, hvorved Menigheder blev splittede. Lærestridighederne drejede sig om: "Det aandelige Præstedømme," "Lægmandsvirksomhed," "Absolutionen," "Hviledagen eller om Søndagen," "Fader Myndigheden," "Chiliasme," "Genfødelsen," "Genfødelsen ved Ordet," "Hemmelige Selskaber,, og om "Slaveriet." Det er ikke godt at vide, hvor meget de fleste i Menighederne forstod, men splitte i Smaapartier kunde det. Her skal antydes Striden mellem Norsk Synode og Augustana Synoden om Genfødelsen; thi fra et dansk kirkeligt Stade maa man ubetinget holde med de svenske Præster i Augustana Synoden. Om denne Lærestrid

Digitized by Google

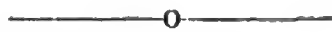
skriver Norsk Synodes Formand, Pastor H. A. Preus i "Syv Foredrag," Side 115 saaledes:

"Efter mange Opfordringer fik vi endelig i 1863 en skandinavisk Konferents i Stand i Chicago. Vi forhandlede der først om Genfødelsens Begreb og bleve enige derom. Men da vi saa kom til Spørgsmaalet om Genfødelsens Midler, da var det forbi med Enigheden . Alle Præsterne af vor Synode tilligemed flere norske Præster af Augustana Synoden, holdt fast ved den gamle lutherske Lære, at Ordet for sig selv er Genfødelsesmiddel ligesaavel som Daaben. Dette kunde den anden Park ikke tilstemme. Vistnok var det kun en af de svenske Præster, som var ligefrem nok til ved den endelige Afstemning at erklære, at ikke Ordet i og for sig, men kun Daaben var Genfødelsesmiddel. Men alle de andre svenske Præster og nogle faa af de norske vare dog enige i at benægte, at Ordet alene kan genføde."

Pastor O. J. Hallestad i "Historiske Meddelelser," Side 192-93 gengiver det saaledes:

"Alle vare enige i, at baade Daaben og Ordet ere Genfødelsesmidler. Flere af de svenske Præster fremholdt især Daaben som Igenfødelsesmiddel og syntes at befrygte, at den norske Synodes Præster ikke stærkt nok betonede Daabens Nødvendighed. En af de svenske Præster udtalte sig noget uklart og svævende, men blev tilrettevist af de andre. Alle — med Undtagelse af den ene — erklærede dog ved den endelige Afstemning, at **baade Ordet og Daaben** ere virkekraftige Igenfødelsesmidler."

Den ene svenske Præst havde den største Klarhed og det dybeste Syn paa Daaben.

I 1861 holdtes Synodemødet paa Rock Prærie, det var en af Clausens første Menigheder, og her søgte han om Genoptagelse som Præst i Synoden. Der var lange Forhandlinger, der var ymtet om, at Clausen var maaske allerede i 21 Aars Alderen i Danmark optaget i en Frimurerloge, og man huskede hans Grundtvigianisme. Endelig underskrev Clausen, han var kommen fra Vildfarelsen og blev atter Præst i Den Norske Synode. Derom hedder det i Festskrift, Side 84 fl.: "Pastor C. L. Clau-

Digitized by Google

sen begærede igen at optages som Medlem af Synoden. Han bekendte at det havde været Synd af ham, at han for nogle Aar siden havde nedlagt sit Præsteembede. Tillige maatte han bekende, at han gennem indre Kampe og ved sine Medbrødres Hjælp, men fremfor alt ved Guds Naade havde lært at indse, at den saakaldte "kirkelige Anskuelse," han før havde haft, og som betragter de tre apostoliske Troesartikler som inspireret Guds Ord ved Siden af Skriften, var falsk og en farlig Vildfarelse, som han maatte forkaste og fordømme baade hos sig selv og hos andre, skønt han troede, at der ogsaa blandt dem, som var hildede i denne Vildfarelse kunde være oprigtige Kristne. Men han ansaa sin egen Vildfarelse i dette Stykke som en stor Synd, som han hjertelig angrede og bad Gud og Mennesker at tilgive ham."

Efter denne Bekendelse optoges Pastor C. L. Clausen igen i Synoden, idet denne bevidnede sin Glæde og sin Tak til Gud, der atter har ført denne vor kære Broder tilbage til vort Samfund."

Tænkte Clausen paa rolig Præstevirksomhed, da tog han fejl. Synoden fik Strid om: "Søndagen og det tredie Bud." Synoden sagde Budet nu gjaldt de Kristnes hele Liv, mindre en bestemt Dag, og det fandt mange var vaklende og ved Synodemødet 1863 hævdede Clausen udfra Kristi Opstandelsesdag, det var de Kristnes Hviledag; Søndagen havde guddommelig Gyldighed og var en guddommelig Ordning. Denne Vildfarelse, blev der sagt, skadede Sandhedens Sag; men siger Festskrift, Side 238: "Clausen kom senere til Erkendelse af sin Vildfarelse i dette Stykke og paa Synodemødet i Chicago 1868 tilstemte han ubetinget den Lære om det tredie Bud og Søndagen, som nu efter Guds Ord og den lutherske Kirkes Bekendelse var bleven den raadende i Synoden."

———o———

En "Vildfarelse," som Synoden beskyldte Clausen for, vedkendte han sig aabent. Under et Pres kunde han vakle, men han kom aldrig til Erkendelse.

Der var Uro i Tiden; det stod truende mellem Nord- og Sydstaterne. Professor L. Larsen var ved Seminariet i St.

Digitized by Google

Louis; der blev sagt Missouri Synoden holdt med Sydstaterne, og Professor Larsen blev i Avisen opfordret til at give en offentlig Erklæring, men taug. Saa brød Slaveri Striden ud. Ved Synodemødet, hvor Clausen blev optaget var det stærkt fremme. Der vedtoges en Beslutning, som Clausen ogsaa maatte underskrive, der lød saaledes (Festskrift 242):

"Skønt det efter Guds Ord i og for sig ikke er Synd at holde Slaver, saa er Slaveriet dog et Onde og en Straf fra Gud og vi fordømmer alle de Misbrug og Synder som er forbundne dermed, ligesom vi, naar vor Kaldspligt kræver det og kristelig Kærlighed og Visdom byder det, vil arbejde for dets Ophævelse."

Det varede ikke længe før Clausen blev urolig over sin Underskrift og tilbagekaldte den med følgende Erklæring (Festskrift, Side 248):

"Det Slaveri, hvori Ejendomsforholdet er det væsentlige, saa at nemlig et Menneske betragter og behandler et andet Menneske som sin Ejendom, det vil sige, ikke som en Person, men som en Ting, er i sig selv Synd; derimod kan under visse Omstændigheder et tvunget eller ufrit Tjenerforhold finde Sted uden Synd, saaledes som f. Ex. det Tjenerforhold Apostelen omtaler, Efes. 6, 5—9, der ogsaa baade i og udenfor Skriften betegnes med Ordene "Træl" og "Trældom" eller "Slaveri". I dette er dog Ufriheden det væsentlige, men i det første Ejendomsforholdet er det væsentlige, og de er derfor væsentlig forskellige fra hinanden."

Det kunde Synoden ikke tilstemme. Professor Larsen og Pastor Clausen bleve bestemte Modstandere. Kirkeblade og Aviser var fulde af bitter Strid, der trængte dybt ind i Menighederne. Clausens Ven Wilhelm Winslov stod trofast ved hans Side i Kampen.

Under alt dette nærmede det sig mod Brudet mellem Syd og Nord, der snart stod i Vaaben overfor hinanden.

I New York samlede C. T. Christensen, som var i Svogerskab med Winslov, en Afdeling og stødte til Nordstaternes Hær. Han gik ud af Krigen som General Major.

Oberst Hans Christian Heg,

født i Lier ved Drammen den 21de December 1829, kendte

Digitized by Google

C. L. Clausen fra Muskego, da Clausens Kirke var Faderens Lade. Han fik samlet: **Det skandinaviske Regiment — 15de Wisconsin Regiment** — hvor han tjente til han som Oberst fandt Heltedøden 19de September 1863 ved Chickamauga.

Clausen gik med og blev udnævnt til Feltpræst.

Første Skandinaviske Feltpræst i Amerika.

Om Virksomheden som Feltpræst har han meddelt følgende til J. A. Johnsen: "Det Skandinaviske Regiments Historie," Side 92 fl.:

"Den moralske og religiøse Tilstand i Regimentet."

Da jeg først overtog min Stilling i Regimentet, den Gang liggende i Lejr i Camp Randal, saa jeg snart Sandheden af hvad Oberst Heg havde sagt i et Brev, i hvilket han instændigen anmodede mig om at modtage Ansættelse som Regimentets Feltpræst.

Jeg fandt mange, baade Officerer og Menige, som ikke syntes at bryde sig det mindste om Guds Ord og hvad dermed staar i Forbindelse, og de viste ikke alene Ligegyldighed for Religionen, men endog aaben Foragt derfor. Jeg næsten fortvivlede om at kunne udrette noget blandt en saadan Skare af Mænd, men eftersom jeg blev bedre kendt med dem, glædede det mig at opdage en Understrømning af religiøse Følelser, som jeg fra det første ikke havde set; det bragte mig til at tænke paa, at Skummet altid flyder paa Overfladen, medens den klare Strøm rinder nedenunder uset.

Hos nogle herskede der en falsk Undseelse for at lade sine religiøse Følelser komme for Dagen, da de vare bange for, at deres Kammerater skulde gøre Nar af dem, men hvorsomhelst jeg fandt en saadan Frygt, gjorde jeg mit bedste for at forjage den ved at vise dem, hvor lidt Mod og Manddom der fandtes i saadanne Følelser, og jeg havde snart den Tilfredsstillelse at se, at mit Arbejde ikke var ganske forgæves.

Saalænge Regimentet laa i Camp Randal vare de udsatte for de værste Fristelser. Der laa nemlig flere andre Regimenter i Lejren paa samme Tid; Disciplinen var i det hele taget slet, og mange af Soldaterne fik Tilladelse til at rangle omkring i Byen.

Under saadanne Omstændigheder kan man ikke forundre

Digitized by Google

sig over, at ogsaa nogle af det skandinaviske Regiment kom paa Afveje, gik paa Drikkehuse, bleve drukne osv., men dette hørte dog til Undtagelserne; de fleste af Regimentet vare ordentlige og ædruelige Mænd.

Efterat Regimentet havde forladt Camp Randal og især efter at nogle af de mindre ædruelige blandt Officererne vare blevne nødte til at tage Afsked, blev dets Tilstand i denne Henseende betydelig forbedret og kunde nu staa ved Siden af om ikke over hvilketsomhelst andet Regiment i Tjenesten.

En Feltpræst finder snart at hans Stilling er omringet af mange Vanskeligheder.

Den Orden og Regelmæssighed med Hensyn til Embedsgerninger, til hvilken han er vant i sine Menigheder, kan naturligvis ikke her gennemføres, og han er nødt til at tage saadanne Lejligheder, som fra Tid til anden tilbyder sig, til at prædike Guds Ord for sin Hjord.

Medens vi var i Madison havde vi vore Gudstjenester i Courthuset, men efter vor Afrejse derfra maatte vi holde dem i Skyggen af et eller andet Træ. Foruden vore regelmæssige Søndagsforsamlinger havde vi ogsaa, naar Omstændighederne tillod det, gudstjenstlige Sammenkomster om Aftenerne. Tilstedeværelsen ved Gudstjenesterne var aldeles fri baade for Officerer og Soldater, undtagen ved enkelte Lejligheder, som hele Armeafdelinger var kommanderet ud, og et Par Gange, som Regimentet blev trukket op i en Firkant.

Havde Tilstedeværelsen været tvungen, kunde vi naturligvis ikke fra Antallet af de Tilstedeværende have draget nogen Slutning med Hensyn til Regimentets moralske og religiøse Tilstand, men som det nu var, at enhver i den Henseende kunde følge sin egen Lyst, og det endda viste sig, at den største Del af Regimentet besøgte Gudstjenesten og fulgte den med dyb Interesse, ledes man til deraf at drage de gunstigste Slutninger. Vistnok var der mange, baade blandt Officerer og Menige, som sjælden eller aldrig besøgte Gudstjenesten, men dette er uden Tvivl Tilfældet i alle Regimenter og i alle Armeer den hele Verden over.

Som Præst havde jeg naturligvis ofte Lejlighed til at samtale med Soldaterne om deres aandelige Vel, og jeg fandt altid

Digitized by Google

Mænd, som med Glæde greb disse Anledninger til at aabne deres Hjerter, ja jeg fandt forholdsvis flere her end i vore Settlementer paa Landet. At deres forandrede Stilling og de nye Omgivelser tjente til at bringe dem til alvorligere Tanker er utviv'somt, og det er at haabe, at disse Tanker maa have haft en varig og god Virkning paa dem.

I Hospitalet fandt jeg altid min bedste Arbejdsmark, og jeg følte mig ofte styrket og forfrisket ved de Samtaler, jeg havde med de syge. Jeg fandt mangen Gang stor Uvidenhed om og Mangel paa Interesse for de Ting, som ikke høre til dette Liv, men i intet Tilfælde, saavidt jeg kan erindre, aabenbar Ugudelighed eller Forhærdelse. De Syge modtog mig derimod med Glæde malet i deres Ansigter og lyttede med Begærlighed, naar jeg forklarede Guds Ord for dem.

De Døde bleve begravede paa den efter Omstændighederne bedst mulige Maade. Liget blev lagt i en simpel Ligkiste og fulgt til Graven med Musik og et passende Følge. Efterat Bøn var afholdt af Præsten, blev Kisten sænket ned, Graven fyldt og en Afskedssalut afskudt over den. Derpaa blev der rejst et simpelt Gravminde, der bestod af et Stykke Bord, paa hvilket var antegnet den Afdødes Navn, Kompagni og Regiment, samt Tiden, da han døde. Paa den Afdødes Slægtningers Vegne takkede nu Præsten hans Kammerater for dette sidste Bevis paa deres Venskab, hvorpaa Følget med dæmpede Trommer begav sig tilbage til Lejren.

C. L. Clausen, Feltpræst."

Regimentets Historie, Side 115, giver Clausen følgende Vidnesbyrd:

"Da Oberst Heg begyndte at organisere det skandinaviske Regiment, skrev han et Brev til Clausen, hvori han indstændig anmodede ham om at modtage Ansættelse som Feltpræst i Regimentet; han modtog Ansættelsen og gik ind i Regimentet i Camp Randal. Han beklædte dog dette Embede blot et Aar; thi da hans Menigheder hjemme ventede med Længsel paa hans Tilbagekomst, og Regimentets Størrelse var svundet betydelig ind, troede han at han kunde virke mere godt hjemme og tog derfor sin Afsked.

Pastor Clausen er en aandrig Mand med tiltalende Væsen,

Digitized by Google

og erhverver sig Venner hvorsomhelst han kommer. Hans gamle Venner i Muskego, paa Koshkonong og Rock Prærie har bevaret sit varme Venskab for ham lige siden de lærte hans mange ophøjede Egenskaber at kende og dette Venskab vil vare til Døden. I Clausens Menigheder er alt Fred og Harmoni, og den Inderlighed, med hvilken de hænger fast ved deres Præst er i Sandhed ophøjet og man kan ikke tænke sig nogen anden Grund derfor, end at han virkelig er en god og ædel Mand. Clausen har ikke haft Fordelene af en klassisk-videnskaeblig Uddannelse, men hans overlegne naturlige Begavelse sammen med hans store Erfaring og udstrakte Læsning i hans senere Liv har givet ham en Dannelse og Kundskabsrigdom meget mere omfattende end man finder hos de fleste af de Mænd, der have nydt en videnskabelig Skoleopdragelse. Det maa i Virkeligheden kunne sættes som en fast Regel, at den, som benytter sig af de Lejligheder, der gives ham i Livserfaringens store Skole til at berige sin Forstand, er bedre skikket til at dømme om Forholde og Mennesker, har et bedre Begreb om Ret og Uret, en større Sindsligevægt, en bedre opdraget og derfor mere følelsesfuld Samvittighed end den, som har modtaget sin Opdragelse indenfor Skolen og Universitetets Vægge.

I Regimentet var Clausen meget afholdt. Alle følte, at i ham havde de en sand Ven, til hvem de altid med Frimodighed kunde henvende sig efter Raad og Vejledning saavel i timelige som i aandelige Sager. Han var altid færdig til at hjælpe; et venligt Ord laa altid paa hans Læber. Ikke en Mand af det brave 15de vilde for et Øjeblik give Rum for den Tanke, at der ligger Svig, Bedrageri, Falskhed og en overvættes Ærgerrighed skjult i hans Bryst, og saa længe som Blodet bevæger sig i deres Aarer vil de holde ham i taknemlig Erindring som den venlige Ledsager, som sørgendes og nedtryktes trofaste Ven."

Mærkeligt nok i: "The American Scandinavian Review" No. 6, 1915, er der af W. Ager en god Artikel om 15de Wisconsin Regiment; men Side 327 er der et Billede af "Pastor J. H. Johnson, Chaplain of the Fifteenth," men Clausen er ikke omtalt. Jeg gjorde opmærksom derpaa og meddelte, jeg havde Clausens Billede. Det blev ikke rettet.

Digitized by Google

Nu skal det rettes: **Clausen var Regimentets eneste Feltpræst.**

Da han maatte resignere gik der lang Tid hen uden nogen Betjening. Sergeant J. H. Johnson af Co. G, der tilhørte Methodistkirken, søgte at samle Soldaterne om Guds Ord. Officererne blev enige om at anbefale ham til Feltpræst, og han fik Kaldsbrev; men da Regulativet var **ordineret Præst**, kunde han som uordineret ikke indmønstres. Han fik Titel af Feltpræst og gjorde god Tjeneste. Han var født 9de Juli 1839 i Bergens Stift og blev efter Krigen ordineret og en fremragende Præst i Methodist Episkopal Kirken.

Der var Danske i Regimentet. Den mest kendte var Adjutant Hans Borchsenius (født 19de September 1832 i Næstved).

Den danske Pastor C. L. Clausen var Regimentets eneste ordinerede indmønstrede Feltpræst.

Ved 2det Wisconsin Regiment var en dansktalende Feltpræst, Pastor James Cook, Richmond født 18de Marts 1808 i Providence, R. I., død 28de Juli 1866 i Poughkeepsie, New York. Han og Pastor Lic. J. F. Fenger var Ungdomsvenner, de mødtes i Europa under deres Studier og Richmond besøgte Fenger i Danmark. Se: Den danske Kirke og Episkopalkirken, Side 181—183.

Den danske Pastor Dr. A. R. Rude i Virginia, der var paa Sydstaternes Side, mistede alt ved Krigen, hans Hustru blev mishandlet saa hun døde. Han rejste sig atter til fortsat Virksomhed. Krigen satte dybe Spor baade Nord og Syd.

I 1867 udnævnte Iowas Guvernør Clausen til Statens Repræsentant ved Verdensudstillingen i Paris. Clausen rejste og opholdt sig en Tid i Frankrig, saa rejste han baade til Danmark og Norge. Slaveri Striden rejste han ikke fra. I Christiania var Synodens Formand, Pastor Preus, paa Besøg; der blev en Forhandling mellem Clausen, Pastor Preus og Professor Gisle Johnson ved Christiania Universitet om Slaveristriden, og som i sin Tid med Ordinations Spørgsmaalet blev nu Fakultetet opfordret til at afgive Erklæring.

———o———

Digitized by Google

Pastor Clausens Danmarksbesøg.

Virksomhed for dansk Mission — Den norsk-danske Konferens.

I Danmark blev alle de kære Minder fra Ungdomstiden opfriskede. Han kom sammen med Pastor Johannes Clausen i Ryslinge, som havde været Feltpræst i den danske Hær, og de to Feltpræster havde meget at tale om. De var sammen og holdt Forsamling og der maa have været meget baade i Tale og Udseende, der mindede om svundne Tider; thi min Svigerinde, der var i Ryslinge Præstegaard, fortalte mig, at ved en Forsamling sad en ældre Kvinde og lyttede til hun bagefter udbrød: "men er det ikke Claus?" Jo det var endnu den samme om end ældre og saa var der mange fælles Minder der kom frem.

C. L. Clausen virkede for der fra Danmark skulde blive Mission blandt Danske i Amerika, og J. Clausen med det varme Hjerte var helt optaget deraf; men Fortællingen om de norske Forhold virkede til, at J. Clausen hævdede en selvstændig dansk Mission. 1866 havde Biskop Whitehouse i Chicago været i Danmark for at virke for Intercommunion og for at faa en dansk Kandidat med til Amerika til Præst for Danske i Forbindelse med Episkopalkirken, det lykkedes ikke. Ligesaa bestemt hævdede Pastor J. Clausen heller ikke med norske Kirkesamfund.

Da Clausen rejste til Amerika var der truffen den Aftale mellem de to Navnebrødre, Embedsbrødre og Feltpræster, at J. Clausen skulde virke for nærmest gennem Den indre Mission, at der blev sendt danske Præster til Amerika, og i Amerika skulde C. L. Clausen vække Interesse blandt Danske for Menig-

Digitized by Google

hedsdannelser, og give Meddelelser om, hvor der boede flest Danske. Pastor C. L. Clausen gav det Løfte, lykkedes det ikke at sende en ordineret Præst, da om der sendtes en Mand med gode Anbefalinger skulde han udføre hans Ordination.

Clausen var ledsaget af sin første Hustrus, Marthas Søn: Martin Nicolai Clausen, og der taltes om, han ønskede han vilde studere i Danmark og blive dansk Præst i Amerika og Faderens Medhjælper.

Hjemkommen til Amerika skrev Clausen en Opfordring i "Skandinaven" og flere andre Blade om at give Oplysning om, hvor der boede flest Danske og om den paatænkte danske Mission. Det er ikke lykkedes mig at faa Afskrift af Clausens Opfordring. Den 12te November 1867 skrev Clausen et langt Brev til Pastor J. Clausen i Ryslinge.

Det blev meddelt i "Kirkeligt Maanedsblad" No. 2, 15de Februar 1868. Udgivet af Kateket i Fredericia, senere Biskop Viggo Gøtzsche, saaledes:

"De Danske i Nordamerika.

Hvert Aar udvandrer en Masse Danske til Amerika, og det ikke blot de stakkels af Mormonerne forførte Sjæle, men ogsaa mangfoldige, som bekende sig til vor lutherske Kirke. Det er maaske gaaet de fleste af os saaledes, at vi aldrig have tænkt paa, hverken hvor stort Tallet af Danske i Amerika efterhaanden er blevet, eller hvorledes deres aandelige Tilstand er. Det efterfølgende Brev fra en dansk Præst derovre til Pastor Clausen i Ryslinge giver Oplysning om begge Dele. Gid det maatte virke til, at danske Kristne herhjemme ville tage under alvorlig og virksom Overvejelse, hvad der herfra kan gøres for at afhjælpe deres Trang til at faa Guds Ord forkyndt i Modermaalet ved troende danske Præster!

Kære Medbroder i Herren!

Endelig ser jeg mig i Stand til nogenlunde at indfri mit Løfte til Dem, nemlig at meddele Dem Oplysninger om de danske Udvandredes Opholdssteder og Stilling her i de nordvestlige Forenede Stater. Strax efter min Tilbagekomst fra min Rejse til Danmark, Norge, etc., udstedte jeg en Opfordring i de her i Landet udgivne skandinaviske Aviser, hvoraf hermed følger en Genpart. Ifølge denne Opfordring har jeg modtaget en

Digitized by Google

Mængde Breve, fornemmelig fra Danske, men ogsaa enkelte fra Norske og Svenske, hvoraf følgende er en kortfattet Hovedsum:

1. Chicago, den største Købstad i Staten Illinois og i de nordvestlige Stater med en Befolkning af over 200,000 Sjæle, indeholder et større Antal Danske, end der ellers findes samlet paa noget andet Sted her i Vesten. Det har dog hidtil været mig umuligt at komme til Vished om deres Antal, men jeg antager, efter alle de Oplysninger, jeg har modtaget, at det kan næppe være mindre end omtrent 300 Familier, foruden et idetmindste ligesaa stort Antal af ugifte voxne Personer af begge Køn. De i Chicago boende Danske ere Størstedelen Haandværkere, Handlende og Søfolk, og der gives mange agtede og velstaaende Mænd iblandt dem. Af det hele Antal antages det, at mindst Tre-Fjerdedele endnu bekende sig til den evangelisk-lutherske Kirkes Lære, men mange ere, desværre, nedsunkne i stor Ligegyldighed med Hensyn til deres aandelige og evige Velfærd. Enkelte have sluttet sig til de norske og svenske lutherske Menigheder i Chicago, men Flertallet staar udenfor alt Menighedssamfund, dels af Ligegyldighed derfor, dels ogsaa paa Grund af de forargelige Stridigheder om Lærespørgsmaal o. a. m., som har fundet Sted inden og imellem de skandinaviske lutherske Menigheder. Jeg tvivler ikke om, at en alvorlig kristeligsindet og nogenlunde begavet dansk Præst vilde under Guds Velsignelse snart faa samlet en vakker dansk luthersk Menighed i Chicago, som, i det mindste om kort Tid, vilde være i Stand til at underholde en Præst for sig selv.

2. I Købstaden Racine (Wisconsin) og Omegn er der ogsaa et betydeligt Antal Danske, hvoraf dog over Halvparten er Baptister, Methodister, etc. De danske Lutheraneres Antal dersteds anslaas til omtrent 400 Sjæle. De fleste af disse, i Forening med nogle norske Familier, have sluttet sig tilsammen til en luthersk Menighed, og have i den senere Tid været betjente af en Pastor Gjertsen, der tidligere var Medlem af den svensk-norske Augustana-Synode, men for et Aarstid siden forlod denne, og har siden staaet udenfor al Synodal-Forbindelse. Jeg har netop faaet Underretning om, at Pastor Gjertsen har forladt, eller staar i Begreb med at forlade Menigheden i Racine,

Digitized by Google

for at drage hen til et andet Sted, af hvad Grund vides ikke. Nævnte Menighed vil formodentlig da igen blive uden Præst, som er saare at beklage, da der skal være mange vakte og alvorlige Kristne i den, og den er omringet af ivrige, tildels fanatiske Sekterere, som sagtens ville benytte Lejligheden til at sondersplitte og nedbryde, hvad der ved Guds Naade er samlet og opbygget paa Sandheds Grund. Gud holde sin Haand over Menigheden og sende den snart en trofast Hyrde! — Da det aldeles overvejende Antal i denne Menighed ere Danske, saa vilde det vistnok i alle Henseender være ønskeligt og bedst, om den kunde erholde en dansk Præst og Sjælesørger, hvad ogsaa almindeligt ønskes.

3. I Milwaukee (den største Købstad i Staten Wisconsin) er der ogsaa en Del danske Familier og Tjenestefolk omtrent i det Hele en 250 Sjæle. De fleste af disse bekende sig til den lutherske Kirkes Lære, og, forsaavidt Religionen er dem en Hjertesag, have de sluttet sig til derværende skandinaviske lutherske Menigheder. Efter et Par Breve at dømme, som jeg har modtaget fra Danske dernede lader det dog til, at de ønske helst at danne en liden Menighed for sig selv, fordi de, som de sige, "ikke altid kunne komme saa godt ud af det med de Norske og vilde gerne være udenfor de Stridigheder, som disse altid have imellem sig." Hvorvidt det kan være ønskeligt og tilraadeligt for de faa Danske i Milwaukee at adskille sig fra de Norske og danne en egen Menighed, tør jeg ikke indlade mig paa at afgøre. De maatte i saa Fald danne et Annex til Racine, hvormed de have direkte Forbindelse ved Jernbane og om Sommeren ved Dampskibe — forudsat, at de faa sig en dansk Præst i Racine. Afstanden mellem Milwaukee og Racine er kun omtr. 20 engelske Mile.

4. New Denmark, beliggende imellem Green Bay og Manitowoc (Wisconsin) er et dansk Settlement paa omtrent 1200 Sjæle, som næsten udelukkende skulle være Lutheranere. De have tildels, men meget lidet og uregelmæssigt, været betjente af norske Præster af Wisconsin- og Augustana-Synoderne, og eftersom jeg er underrettet, føles der almindelig stor Længsel efter at erholde en dansk luthersk Præst iblandt sig. Jeg har dog ikke modtaget Brev fra en eneste Dansk i dette Settlement,

Digitized by Google

og de Oplysninger jeg har modtaget og her meddeler om New Denmark har jeg modtaget dels i Breve fra Danske i Neenah og dels fra en Norsk i Manitowoc, hvilken sidste siger, at han har opholdt sig i længere Tid i New Denmark og kender godt alle de Danske der. De Danske i dette Settlement siges at være for det meste velstaaende Folk og ville uden Tvivl være villige til at underholde en dansk Præst godt, naar de blot kunde faa En, som de kunne have Kærlighed og Agtelse for. Settlementet bestaar af Agerdyrkere og enkelte Haandværkere.

5. I Neenah og Omegn (Wisconsin) anslaas den danske Befolkning til henved 1000 Sjæle, som ogsaa Størstedelen er Lutheranere. I Købstaden Neenah have de, tilsammen med de der boende Norske, dannet en luthersk Menighed og været betjente af en Pastor Olsen af Augustana-Synoden. med hvem de siges at være vel tilfredse. En stor Del af de Danske i denne Egn er fra Jylland og siges at være "faste lutherske Kristne." Nogen Begæring om dansk Præst har jeg ikke hørt derfra. Derimod har jeg haft gentagne indstændige Opfordringer fra de Danske i 6. Waupaca (Wisconsin) til at gøre alt i min Magt for at skaffe dem en dansk luthersk Præst. I selve Byen Waupaca boer der 22 danske Familier, og i Nærheden omkring Byen 35 Familier (danske) foruden en Del konfirmerede ugifte Personer "som alle er opdragne i og bekende sig til den lutherske Lære." Af et Brev til mig, undertegnet Ole Larsen, Hans Benlik og Jens Jensen, vil jeg hidsætte følgende: "som foran bemærket havde vi, i Anledning af Deres Opfordring i Bladene, et Møde her i Byen Søndagen den 8de September, hvor omtrent 30 Familiefædre vare tilstede, og de ønskede alle meget at faa en Præst hertil fra Danmark. Flere holdt dem borte fra Mødet, fordi de er bange for, at det skal koste for meget for os at underholde en Præst, og at vi ikke skulde være nok til at give ham tilstrækkelig Løn. De fleste af de Danske heromkring har ikke været her længere end 4 a 5 Aar. De havde, paa meget faa Undtagelser nær, Intet, da de kom her, saa de kan jo ikke have meget tilovers endnu, og en Præst kan saaledes i de første Aar ikke vente nogen stor Løn. Nogle ville ogsaa først se, hvad det bliver til, og dersom vi faar en Præst da først se, hvorledes de synes om ham, førend de gaar ind i Menigheden. Vi under-

Digitized by Google

tegnede antage for bestemt, at dersom en Præst kom hertil, som forstod at gøre sig agtet og elsket af Beboerne, da vil han i kort Tid samle sig en Menighed her paa Stedet. Tillige er her et lille svensk Settlement, 2½ (eng.) Mil fra Byen, der har kun Gudstjeneste hos dem selv hver 6te Uge, og da altid paa en Arbejdsdag, som jo ofte træffer ubeleiligt for flere; og jeg ved, at de skulle ønske at faa en Præst til at komme til dem om Søndagen. — Vi Danske have hidtil været og er endnu delte i to Partier, ikke paa Grund af Troen, men paa Grund af Forholdene, og vi er omtrent som Faar foruden Hyrde. For tre Aar siden havde vi ingen dansk Gudstjeneste her, og vi fik da en dansk Præst ved Navn M. F. Sørensen til at holde Gudstjeneste for os i den Kirke, hvorved han er Præst, nemlig den episkopale, hvor vi nu har Gudstjeneste hver 3die Søndag. Efter en kort Tids Forløb syntes Nogle, at de hellere vilde have en luthersk Præst, og fik da Pastor Mikkelsen fra Scandinavia til at komme herop og holde Gudstjeneste for dem hver 6te Uge. Men dette blev da ogsaa altid paa en Arbeids- eller Søgnedag, saasom Pastor Mikkelsen har mange Steder at holde Gudstjeneste paa, og kan ikke komme naar eller saa ofte Folk ønsker det. Nu har vi Danske, i det mindste en Del af os, bestemt, at dersom vi kan faa os en dansk luthersk Præst, vi da ville forene os til een Menighed, og vi haabe det vil lykkes os. De som høre til Mikkelsens Menighed, have et Hus, hvori de forsamles, og dette vil i Begyndelsen blive stort nok for os alle. Haabende, at De vil gøre alt, hvad De kan, for at vi kan faa en Præst og samles til een Menighed, tegne vi os etc."

Efter andre Oplysninger, som jeg har modtaget om de Danske i og omkring Waupaca, og navnlig ogsaa af et særskilt Brev fra Jens Jensen, der endnu omstændeligere forklarer Forholdene, har jeg al Grund til at antage, at der i dette Settlement, som endnu er i stadig Tilvæxt, vil kunne dannes en vakker dansk Menighed, og at der virkelig hos de Danske dersteds er en levende følt Trang dertil, som det er en hellig Pligt saavidt muligt at tilfredsstille. Den omtalte Pastor Mikkelsen hører til samme Synode som jeg, nemlig den norsk-ev.-lutherske, eller som den almindelig kaldes: "Wisconsin-Synoden," og jeg ved, at han er baade en dygtig og nidkær Mand, som vil gøre for dem

Digitized by Google

alt hvad han kan; men han, som vi alle, har saa mange norske Menigheder at betjene, at han, som ovenfor anført, ej kan faa megen Tid til at betjene og virke for den lille danske Waupaca-Menighed, som jeg særlig anbefaler til danske Kristnes deltagende Kærlighed og Forbønner.

Foruden de nævnte Steder, hvor de større Samlinger eller Settlementer af Danske findes her i Vesten, ere desuden mange mindre Settlementer, hvoraf jeg vil nævne nogle af de betydeligste. I og omkring den lille Købstad Manestee i Michigan er der nogle danske Familier bosatte — henved et Hundrede Sjæle — foruden en Del Arbejdere ved Savmøllerne og Tømmerdriften, hvis Antal og Opholdssted er afvexlende. Ligeledes er der smaa Settlementer af Danske ved Washington Mines (Kobberminer) Marquette County, Michigan; ved Musquegon, Michigan; og i Nærheden af Grand Haven, Michigan; ligeledes i Nærheden af Købstæderne Davenport og Clinton, Iowa; — men Antallet af Danske paa de fleste af disse Steder har jeg ej kunnet faa paalidelig Oplysning om. De fleste af dem ere aldeles uden Menighedsordning og præstelig Betjening, men Længselen derefter er stor hos mange, efter hvad de have forsikkret mig i deres Breve. Desuden er der mange spredte her og der, dels mellem Amerikanerne, dels i de større norske Settlementer. I sidste Tilfælde have de sædvanlig sluttet sig sammen med de Norske i Menigheder og betjenes af norske Præster; men naar enkelte Familier eller Personer bo i længere Tid blandt Amerikanerne, adskilte fra deres Trosbrødre, ender det gerne med dem snart, enten i aandelig Ligegyldighed og Død, eller i at de slutte sig til et andet Religionssamfund, hvori de dog sjelden finde varig Tilfredsstillelse. Det hænder jo vistnok, skønt yderst sjældent, at nogle faa Familier bo saaledes i længere Tid isolerede, uden derfor ganske at miste Troslivet, og et Exempel derpaa blev mig for kort Tid siden berettet af en Dansk ved Navn P. Nicolaisen. Stedet, hvorfra han skriver, kaldes Le Roy Township, Benton County, Iowa. "Vi ere her — skriver han — fem danske Familier samt 12 ugifte Personer, saa og to norske Familier — ialt 34 Danske og 11 Norske, smaa og store indbefattet. Ingen af dem har direkte forenet sig med noget andet Religionssamfund, skønt der vel hos nogle enkelte er megen Uklarhed i Tros-

Digitized by Google

sager. I Byen Marengo, 9 Mile (eng.) herfra, bor ogsaa en opvakt luthersk kristelig Familie, som med inderlig Længsel attraar Guds Ord og Sakramenterne: enkelte er vel fristede af New Lights og Quækervaas, men — saalænge der er Liv, er der jo Haab. — — — I næsten et Aar har vi holdt Opbyggelse i vort Hus hver Søndag, for at prøve paa at sammenholde i vor fælles dyrebare Tro nogle af Kristi Lemmer; men jeg føler og indser, at dette ikke er tilstrækkeligt. Kort sagt: jeg er ikke Manden, der kan samle og føde en Menighed med Guds Ord og uddele baade til Faar og Lam hvad de have behov. Desaarsag er det mit varmeste Ønske, at her maatte komme en Præst af de gammeldags lutherske Kristne, som kunde høste ind til Himmeriges Lade."

Jeg vil endnu tilføje Uddrag af et Par Breve — et fra Hr. Prof. T. N. Hasselquist af Augustana Synoden, dateret Paxton, Illinois den 27de August d. A., og et fra en F. R. Mathiesen, dateret Milwaukee, Wisconsin, den 22de Oktober d. A. — Den første skriver: "I Anledning af Deres Forespørgsler i de offentlige Blade om, hvor de Danske findes bosatte her i Landet, etc., kan jeg meddele lidt Oplysning, som jeg selv har indhentet under min Rejse i de østlige Stater i sidstleden Juli Maaned. Der maa findes et ganske betydeligt Antal Danske i New York, hvilket jeg slutter deraf, at det ugudelige Blad "Skandinavisk Post" for en betydelig Del underholdes af Danske. Men jeg ved med Vished, at i Jamestown, N. Y., findes ej faa Danske, omtrent 100 Communikanter, ifølge en Samtale med en Dansk, som var med paa en svensk Lysttur. Ligeledes skal der være bosat en Del Danske i Warren, Pennsylvania, men Antallet ved jeg ikke. Disse have ofte anmodet Pastor Halfgren i Jamestown om at besøge sig. — Jeg har ogsaa hørt, at omtrent 40 Mile (eng.) herfra skal findes et dansk Settlement; men Navnet har jeg ej kunnet faa Rede paa. Kan jeg faa nærmere Oplysning om dette sidstnævnte, skal jeg tilskrive Dem derom." — Hr. Mathiesen skriver: "Det er først for et Par Dage siden, at jeg tilfældigt fik se i et Nummer af "Skandinaven" Deres Velærværdigheds Opfordring til at meddele Dem de Oplysninger om danske Settlementer her i Amerika osv., og at der endelig er Haab om, at vor kære Moder, den danske Kirke, vil komme sine hertil ud-

Digitized by Google

vandrede Børn ihu og sende hid en Herrens Tjener, som kan samle de adspredte Faar og føde dem af Naadens rige Forraadskammer. Det er sandelig paa høje Tid at der gøres noget for vore hidvandrede Landsmænd og Trosbrødre, hvis ikke Flertallet af dem skulle bortfalde fra Fædrenetroen, enten hensynkende i Materialisme og Vantro, eller hendrages i Mangfoldigheden af amerikanske Sekter og "Ismer". I Norge, Sverrig og Tyskland har den lutherske Kirke ikke aldeles forsømt sine udvandrede Børn, men sørget for, at de har faaet Ordet og Sakramenterne gennem det ordentlige Prædikeembede; og dette har ogsaa øjensynligt ej alene været til uskatterlig Velsignelse for dem i aandelig Henseende, men ogsaa bidraget til, at de have holdt sig mere samlede i større Kolonier og bevaret deres Nationalitet, saaledes, at om end de alle med Tiden maa forenes med og sammensmeltes til et amerikansk Folk, saa vil dette dog ikke ske uden at de have kendelig bidraget til den nye Folkekarakters Dannelse, og deres oprindelige Folkeaand mer eller mindre genkendes i samme. Blot det danske Folk i Amerika synes som saadant ingen Fremtid at have, men derimod at maatte hastig sporløst forsvinde; og dette tror jeg er for en stor Del den danske Folkekirkes Skyld, som hidtil har saa aldeles forsømt og forglemt deres udvandrede Trosbrødre og Søstre. Havde den danske Kirke, lig dens Søsterkirker af den lutherske Bekendelse, plejet Troslivet hos dens udvandrede Børn, da havde den med det samme ogsaa plejet Folkelivet. Dog, skønt meget er forsømt, saa kan dog endnu meget, usigelig meget, gøres; og Deres Landsmænd i Amerika, Hr. Pastor, skylde Dem stor Tak for hvad De har gjort, eller herefter maatte gøre i denne Sag." — Hr. Mathiesen omtaler derpaa en Artikel af mig i Bladet 'Skandinaven," og mener, at jeg har været for stræng i min Bedømmlsee af Grundtvigianismen; men han kommer derefter tilbage til sit første Thema, nemlig Vigtigheden af at faa dansk-lutherske Præster herover; og han slutter som følger: "Jeg er, som De vel af det foregaaende har opdaget, hvad man kalder en "Grundtvigianer," men skønt jeg saaledes vel for min egen Del helst kunde ønske, at Præster af hvad der kaldes "den grundtvigske Retning" vilde komme herover, saa indser jeg dog nok, at de vilde have mange særegne Vanske-

Digitized by Google

ligheder her at bekæmpe, dels fordi kun forholdsvis faa af de Danske her have faaet Øje og Hjerte opladt for det herlige i denne "Retning", men fornemmelig fordi de allerede ordnede skandinaviske Kirkesamfund ere allesammen saa afgjort anti-grundtvigianske, at skønt de ellers indbyrdes ere uenige nok, saa vilde de dog sagtens være enige i at fordømme de grundtvigianske Præster som Kættere og lægge alle mulige Hindringer i Vejen for deres Virksomhed; og dette kunne de, som Forholdene ere, gøre noget ganske eftertrykkeligt. Ja, en stakke's "grundtvigiansk" Lægmand kan jo knap aabne sin Mund og sige sin Mening, uden at man strax er færdig at hakke ham sønder og sammen, og værre blev man vel endda mod "grundtvigianske" Præster, om nogen af disse vovede sig til at optræde her. Jeg kan da ogsaa nok skønne, at De (som Præst af Wisconsin Synoden, selv om De ikke af Overbevisning — som jeg beklager at se — var imod Grundtvig) ikke ønsker at faa en grundtvigiansk Præst herover iblandt Deres Landsmænd; og deri er De uden Tvivl ganske enig med Pastor Clausen i Ryslinge, der, som jeg af Deres Opfordring ser, vil virke hjemme for at faa Præster til at rejse hid. Nu vel, jeg skal være glad og taknemmelig, om jeg end ikke i den Præst, som kommer hid, kan finde en Mand, der i et og alt er efter mit Hoved og Hjerte, naar han blot er en rigtig gammeldags troende Kristen, — en Sjælesørger og ikke en Lejesvend."

Jeg har anset det rigtigst at meddele Dem Slutningen af Hr. Mathiesens Brev Ord til andet, thi uagtet han deri gør sig skyldig i Overdrivelser, saa har han dog ganske Ret i, at den theologiske Retning inden de skandinavisk-lutherske Kirkesamfund herti lands er afgjort anti-grundtvigiansk, og medens jeg fuldelig indrømmer, at mange af de saakeldte "grundtvigske" Præster ere iblandt de dygtigste, nidkæreste og mest begavede Præster i Danmark, saa tror jeg dog, alt vel overvejet, at de gøre bedre i at blive i Danmark end at komme herover.

Da min Tid for nærværende er meget optaget af presserende Embedsforretninger, og jeg dog ikke længere bør udsætte med at afsende dette Brev, saa vil jeg kun hertil føje nogle faa Bemærkninger. Under mit korte, men behagelige Ophold hos Dem, Hr. Pastor, sidste Foraar, glædede De mig

især ved den Interesse, De udtalte for vore hertil udvandrede Landsmænd, og navnlig for at faa Præster sendt over til dem med Ordet og Sakramenterne, og De yttrede, at De vilde bruge Deres Indflydelse i Foreningen for den indre Mission til, at den kunde anskaffe de fornødne Midler til at dække en Præsts Rejseomkostninger og Ophold herovre en Tid for at samle og ordne danske lutherske Menigheder. En saadan Opoffrelse hjemmefra tror jeg ogsaa vil for det første blive aldeles fornøden, om denne højst vigtige Sag skal fremmes, hvad enten saa Opoffrelsen kommer gennem Missions-Foreningen eller paa anden Maade. Den aandelige Nød og Fare blandt de danske heri Landet er større end den vel kan beskrives; og at den ofte kun lidet føles og erkendes, gør den i Virkeligheden desto større. Ja, var der mere almindelig og levende Erkendelse blandt vore Landsmænd her af denne Nød og Fare, da fandtes der nok ogsaa snart blandt dem de fornødne pekuniære Midler til at koste sig Hyrder og Lærere hidover og til at sikkre dem anstændigt timeligt Underhold; men Sagen er, at saadan Erkendelse maa først for en meget stor Del vækkes hos dem, og dette kan kun ske ved Guds Ords Prædiken iblandt dem. — Send blot en nogenlunde dygtig og begavet Præst herover, der fremfor alt er vel hjemme og befæstet i de evangeliske Sandheder og er besjælet af en levende Attraa efter at befordre Guds Ære og Sjælenes Frelse, og han vil visselig, under Guds Velsignelse, snart samle Menigheder, der baade er istand og villige til at underholde ej blot en men flere Præster. — At troende Kristne i Danmark ville med Glæde bidrage til, at en retskaffen Ordets Tjener saa hastigt som muligt kan blive sendt over til hertil udvandrede Landsmænd og Trosbrødre med de hellige Naademidler for at samle, føde og pleje de arme Sjæle, der ellers maatte omkomme, — derom kan jeg intet Øjeblik tvivle, og lige saa lidt kan jeg tvivle om, at Gud vil rigelig velsigne saadan Gerning i Jesu Navn langt over hvad vi formaa eller forstaa at bede om. — I Herrens Haand lægger jeg hermed denne Sag, som ligger mig saa inderligt paa Hjerte. Han selv efter sin Visdom give den Fremgang til hans Navns Pris og Ære og til mange dyrekøbte Sjæles evige Frelse! Amen.

I Haab om snart at høre fra Dem, og da om muligt gode

Digitized by Google

Tidender, vil jeg kun til Slutning forsikre Dem om min Beredvillighed til efter Evne at skaffe Dem alle videre Oplysninger, som De maatte ønske, og i det Hele gøre alt hvad jeg kan til denne Sags Fremme. Hils, osv., osv.

Deres i Kristo forbundne Medbroder,

C. L. Clausen.

St. Ansgar, Mitchell County, Iowa.
U. S. North America, den 12te Novbr. 1867."

Om Waupaca maa det være Trykfejl. Pastor Sørensen begyndte der 1856—57. Dansk Gudstjeneste hver Søndag Eftermiddag, naar han ikke en Søndag maatte rejse bort.

Hvem var Mathiesen? Ønskeligt at vide mere om ham. Han saa ret.

Et godt Vidnesbyrd af Clausen om de grundtvigske Præster.

P. Nicolaisen var License-Præst i General-Synoden.

—o—

Den folkelige Oplysning med Höjskolen i Ryslinge, der tillige skulde forberede baade til Seminar og Universitet, Missionsskole og fri Præsteskole, var Pastor J. Clausen paa den Tid meget optaget af, og de to Præster har nok drøftet den Sag; thi da Pastor C. L. Clausen kom hjem til Amerika, talte han med sine Venner, Brødrene Winsløw i Chicago om Dannelsen af et Selskab for: "**Skandinavisk Folkeoplysning.**" Flere traadte sammen. En Forfatning blev udarbejdet, og den 4de Marts 1869 blev der holdt Skolemøde i Madison, Wisconsin. Af ved tagne Paragrafer skal nævnes følgende:

"1. Foreningens Navn skal være: Det skandinavisk-lutherske Folke-Oplysnings Samfund (Scandinavian Lutheran Educational Society).

2. Foreningens Formaal er at fremme sand Folkeoplysning blandt Skandinaverne i Amerika.

3. Foreningen erkender, at saadan Folkeoplysning kan i intet Stykke være stridende mod den kristelige Tro- og Sædelære i den evangelisk-lutherske Bekendelses Aand, men maa derimod være i fuld Harmoni og Overensstemmlese dermed, og

Digitized by Google

kun saadan Folkeoplysning er det Foreningens Formaal at fremme.

4. Medens denne Forening fuldelig paaskønner de Bestræbelser, der hidtil ere gjorte for Religions Læreres Uddannelse ved de forskellige Læreanstalter, er det dens Formaal at ophjælpe en længere og dybtfølt Trang til en mere altomfattende Folkeopdragelse i Overensstemmelse med de Fordringer, der stilles til dette Lands Borgere.

5. Som et Middel til Opnaaelsen af dette Formaal vil Foreningens Bestræbelser fornemmelig gaa ud paa at faa oprettet et eget skandinavisk-luthersk Universitet, og midlertidig anvende en Del af de dertil indkomne Funds til Oprettelsen af skandinavisk-lutherske Professorater ved amerikanske Højskoler. Bemeldte Professorater foretrækkes oprettede ved Højskoler ved hvilke den amerikanske Undervisning ikke er i et anti-luthersk Kirkesamfunds Interesser, men hvor den er anlagt paa at give de Studerende en højere Dannelse uden at ville paavirke dem i konfessionel Henseende."

Man vilde virke for, der blev uddannet Lærere dygtige i begge Sprog, Færdighed i Modersmaalet og Kendskab til Nordisk Historie og Literatur, udbrede nyttige og belærende Folkeskrifter og oprette gode Bogsamlinger.

Pastor Krogness af Augustana Synoden gik med; men, skriver Pastor C. Hvistendahl: "Foranlediget ved en Indbydelse fra Pastor C. L. Clausen rettet til "alle Venner af sand Folkeoplysnings Fremme," fremmødte paa Courthuset i Madison, Wisconsin, den 4de Marts 1869 flere Præster af vor Synode og en talrig Skare af kristelig sindede Lægfolk fra vore Menigheder; "men Pastor Clausen satte ganske egenmægtig igennem, at ingen skulde have Tale- eller Stemmeret, der ej vilde underskrive en "Erklæring", hvori man paa Forhaand forpligtede sig til at arbejde for Oprettelsen af skandinavisk-lutherske Professorater ved amerikanske Højskoler, og det kunde de to Trediedele ikke være med til for deres Samvittigheds Skyld, og enhver oprigtig Lutheraner maatte advares mod at indlade sig med den Forening, der i den lutherske Kirkes Navn vilde undergrave denne Kirkes Mure. Saa bekendte Synodens Formand, Pastor H. A.

Digitized by Google

Preus, de Dagen efter vilde holde Møde og forhandle den vigtige Sag."

Dermed var der to Partier.

Imidlertid fortsattes Forhandlingerne i det af Clausen med flere tillyste Møde. Foreningen blev stiftet, Forfatningen vedtaget; Clausen som foreløbig Formand. Den 17de Marts 1869 holdt Styrelsen Møde i McGregor, Iowa, hvor Styrelsen blev fast vedtaget: C. L. Clausen, Formand; Ferd. S. Winslov, Sekretær; C. B. Solberg, Vice Formand; J. A. Johnson, Kasserer. Tillige underskreven af: S. M. Krogness, G. T. Mandt, O. H. Lücken, C. Kragh, M. Grimsager, S. Rustad.

Forfatningen og Forhandlingerne blev udgivet i et lille Skrift paa norsk-engelsk, trykt hos "Skandinaven" i Chicago.

Det af Pastor Preus tillyste Møde blev holdt 5te Marts 1869 i Madison norsk-lutherske Kirke, derom blev der af Pastor Chr. Hvistendahl udgivet Beretning trykt i Decorah.

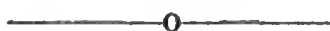
Det begyndte med at minde om Hovedsagen, "søger først Guds Rige og hans Retfærdighed," gik derpaa over til at sige hvorfor de ikke kunde arbejde sammen med det Selskab, Clausen var Formand for og med Ansættelse af Professorer ved amerikanske Højskoler, de siger: "til den katholske Kirkes Højskoler vilde vel ingen Lutheraner tænke paa at sende sine Børn. Men var det da meget bedre at betro dem til de forskellige reformerte Sekter — Methodister, Episkopale, Presbyteriaenre, osv. Vi kunde ikke arbejde sammen med Papister, fordi Guds Ord jo siger: "Vogter Eder for de falske Profeter," og "En liden Surdejg gennemsyrer hele Dejgen." Men ere ikke de reformerte ogsaa falske Profeter? Eller kunne vi anerkende dem som rette Kirkens Tjenere og som saadanne, der have den samme Aand som vore Fædre og vandre i deres Fodspor? Eller kunne vi godt benytte os af reformerte Højskoler og arbejde i Forening med dem og dog vogte os for dem?

Der var heller ingen Garanti i Foreningen for at de Professorer, der blev ansat, var virkelige Lutheraner og det samme gjaldt, om der blev oprettet et Universitet; thi som den gamle lutherske General Synode kun var luthersk i Navn og Papir saa det kun er "Udhængsskilt", saa, "I samme Lys maatte vi se denne Forening." Man maatte arbejde for Skolen i Decorah, saa

Digitized by Google

den blev en bedre udrustet Skole, og faa oprettet egne Skoler og Akademier indenfor Synoden."

Det siger sig selv, Synoden opnaaede at hindre Foreningens Virksomhed. Helt forgæves var det alligevel ikke. Tanken var kastet ud om skandinavisk Professor ved Universiteter. I første Række er Professor Rasmus B. Andersen ved Universitetet i Madison, senere amerikansk Minister i København, og nu er der skandinaviske Professorer ved flere Universiteter. — I den danske Kirke talte man en Gang om dansk Universitet.

Det synes som alt, Clausen førte frem efter Danmarksrejsen skulde modarbejdes; baade Folkeoplysningssagen og en dansk Mission, der ikke blev ledet af Synoden, og det kom atter frem, at Clausen førte "falsk Lære om Slaveriet." Der var et stadig Pres, der blev kaldt "broderlig Paamindelese"; men Clausen sagde den værste Samvittighedstvang, og den havde været øvet imod ham i en hel Aarrække.

Da Udvalgets tre Udsendte skulde rejse blev i en Samtale Birkedals Bog, "Kirkeklokkeklangen i den norske Dal" omtalt med den Bemærkning, Pietismen var skildret for mørk og Grundtvigianismen for lys; dertil sagde Pastor Melbye: "Pietismen kan være mørk i Danmark, men den er mørkere i Norge, og i Amerika maa den være sort; thi da C. L. Clausen blev spurgt hvorledes han kunde underskrive Erklæringen mod Grundtvigianismen, fortalte han, at under stadig Pres sagde Præsterne "kære Broder," om han ikke kunde se det var falsk, og naar en sluttede, tog en anden fat, han blev udmattet og træt, og kom til at se, at de havde Ret, og skrev under." — Nu var han under det samme Pres, saa med St. Ansgars Menighed meldte han sig atter ud af Synoden. Synodens Kirkeraad udgav derpaa et Skrift paa 56 Sider imod Clausen:

"Historisk Fremstilling af den Strid, som i Aarene 1861 til 1868 indenfor den norske Synode i Amerika har været ført i Anledning af Skriftens Lære om Slaveri." Man begyndte med Clausens Bekendelse, da han i 1861 atter blev optaget i Synoden. Det gjaldt at vise, hvilken falsk Lærer Clausen var, og hvor vaklende. I Kommission hos den danske Fritz Frantzen, 43 West

Digitized by Google

Kinzie Street, Chicago, svarede Clausen 1869 i et Skrift paa 86 Sider: "Genmæle mod Kirkeraadet for den Norske Synode." Man mærker det danske Navn fra Kirkekampen. Han gennemgaar alt Punkt for Punkt. De to Skrifter maa læses i sin Helhed; man forundres over Kampen, Maaden, Spidsfindigheder og haarde Ord. Begyndelsen af Clausens Svar paa hans Bekendelse 1861 og Vaklen samt Slutning skal anføres. Han skriver Side 13—14: "Det er vel nu ikke for at "blotstille" mig, at Kirkeraadet har med megen Nøjagtighed omtalt mine Bekendelser ved dette Møde, af Fejl, jeg havde begaaet, og Vildfarelser, jeg havde været hildet i, og som jeg da var kommen til Overbevisning om; thi en saadan Hensigt vilde jo være saa helt ukristelig, at man ikke uden tvingende Nødvendighed bør tiltro kristelige Religionslærere den. Og dog er det næppe muligt at undgaa den Slutning, at Forf. have med Flid fremholdt dette, for at faa opfrisket Erindringen hos Læseren om mine da bekendte Fejl, som noget, der endelig ikke maatte glemmes — som noget, der, hvis det blot erindredes, ogsaa kunde bidrage sit til at berøve mig den store "Tillid", Folket skænker mig. Eller hvorfor denne Omstændelighed om Ting, som slet ikke kommer den foreliggende Sag ved? Det havde jo alt være fuldstændig offentliggjort i sin Tid, aldrig senere fragaaet af mig, og vilde ligefuldt blive bevaret til Efterslægten, uden dette nye Opkog. Men lad nu alt dette staa derhen; Forf. have, om med eller mod deres Villie ved jeg ikke, dog ogsaa heri gjort mig en Tjeneste, ved til Overflod at vise, at naar jeg er bleven ret overbevist om at have fejlet, da har jeg været ærlig og frimodig nok til ogsaa at bekende det. Dette har jeg gjort mere end en Gang, og har endnu aldrig skammet mig ved at have bekendt mine Fejl, men derimod desmere ved at have fejlet. Naar jeg nu under denne lange Slaveristrid, trods alle mine Embedsbrødres Argumenter, Forestillinger og Overtalelser (for ikke at tale om deres Trusles og Domme) dog ikke kunde bringes til at frafalde den Overbevisning, at Slaveri i sig selv er Synd, skønt jeg flere Gange vaklede og slet ikke lagde Skjul paa den Kamp, der foregik i mit Indre til forskellige Tider, hvorunder alt ofte var i Forvirring og Mørke, og jeg næppe kunde holde fast ved det store Kærlighedsbud; da mener jeg, at dette ogsaa maatte for dem selv være

Digitized by Google

et Vidnesbyrd om, at det var ikke Menneskefrygt eller falsk Skam, som holdt mig tilbage fra at erklære mig enig med dem, men kun Umuligheden for mig at slippe den Overbevisning, at Slaveri er stridende mod Guds Villie til og med Menneskene, imod den rette kristelige Kærlighed, og har sin Rod og Næring i de urene, syndige Lyster og Begærligheder — altsaa i sig selv Synd."

"De her tilsigtede "Fejl" og "Vildfarelser" var, at jeg nogle Aar tilbage, tilde's som Følge af min Stilling, i en Nybygger-Koloni var bleven indviklet i forskellige Slags verdslige Forretninger og havde varetaget adskillige borgerlige Tillidshverv, hvorfor jeg en Tid nedlagde mit Embede som Præst, og at jeg havde medbragt fra mit Fædreland noget af den saakaldte "Grundtvigske Anskuelse" angaaende Daabsbekendelsens Inspiration."

Han slutter saaledes Side 86: "Hermed nedlægger jeg nu Pennen hvad denne Strid betræffer. Om end Modstanderne ville vedblive at rive ned paa mig, og søge at gøre mig mistænkt for Folket baade for det ene og det andet paa Grund af hvad jeg kan have talt eller skrevet i denne Sag, saa vil jeg herefter ikke agte mere derpaa, men heller anvende de Kræfter, Gud har givet mig, til at arbejde for hvad der kan være til hans Ære og Menighedens Gavn, end til Fortsættelse af en unyttig Strid, hvorved kun helst onde Lidenskaber vækkes og næres. At jeg i denne Strid ofte har fejlet, det har jeg ej søgt at dølge hverken for mig selv eller andre; men det ved jeg dog med mig selv, at det har altid været mig oprigtigt og alvorligt om Sandheden at gøre, og jeg tror ogsaa forvist, at jeg i det væsentlige har staaet og nu staar paa Sandhedens Grund.

Gud velsigne nu ogsaa dette ringe Vidnesbyrd til sin Ære og Menighedernes Gavn!"

Saa kom der 1870 fra La Crosse, Wisconsin, et Skrift paa 60 Sider af Pastor T. A. Torgerson: "Mærkelige Tildragelser." — I Kirkeblade og Aviser vedvarede Striden endnu en Tid.

Kirken er et Samfund, Forholdene kan medføre, Præst og Menighed kan en Tid staa ene; men ikke i Længden, det følte Clausen. Blandt de norske Præster i Augustana Synoden var

Digitized by Google

der en Virksomhed for paa en broderlig Maade at løse Forbindelsen med Svenskerne og danne norsk-dansk Samfund. Pastor J. Mülelr-Eggen, hvis Menighed i Racine hovedsagelig var dansk, var virksom derfor. Han var alt traadt i Brevvexling med Pastor Vilh. Beck, og nu haabede de at faa Pastor C. L. Clausen og Pastor B. Gjeldaker, nylig ankommen fra Norge, med.

Der blev et Møde hos Pastor Clausen i Kirken i St. Ansgar fra 10de til 16de August 1870. Med Svenskerne blev alt ordnet i Venlighed. Det nye Samfund skulde træde frem. Navnet blev:

"Konferentsen for den norsk-danske evangelisk-lutherske Kirke i Amerika."

Pastor C. L. Clausen, Formand.
Pastor J. Olsen, Vice-Formand.
Pastor J. Müller-Eggen, Sekretær.
Pastor O. Poulsen, Kasserer.

Det nye Samfund haabede paa en god Virksomhed blandt Norske og Danske.

Pastor J. Müller-Eggen var nidkær og virksom for dansk Mission. Ved hans Meddelelser i "Den Indre Missionsc Tidende" rejste unge Mænd til Amerika og fik Forbindelse med Müller-Eggen. Den danske Episkopalpræst M. F. Sørensen i Waupaca var helt ud præget af Kærlighed til dansk; men da der fra Synoden blev stiftet en anden dansk Menighed, gjorde Striden med den samt Sygdom, han tog mod et helt engelsk Kald i Illinois og i 1870 rejste fra Waupaca. Hans Kreds tilligemed en Del nylig ankomne henvendte sig til Pastor Vilh. Beck om at faa Præst, og det er sikkert første Henvendelse til Danmark; derved kom Konferentsen i Forbindelse med Waupaca med Løfte om at hjælpe saa de fik Præst. Pastor J. C. Jacobsen, Præst for en Menighed i Winchester, skilt ud fra Synoden, og en norsk-dansk Menighed i Neenah, skulde tage sig noget af dem.

Missionselev Søren Hamborg Madsen rejste til Amerika, kom i Forbindelse med Pastor Müller-Eggen og Seminariet og begyndte Virksomhed i Waupaca. Han rejste snart til Danmark, holdt Bryllup, og begyndte Uhrmagerforretning i Herninge. Kom senere til Amerika som Præst i Den danske Kirke.

Søren Christian Madsen fik Pastor Müller-Eggen til Semi-

Digitized by Google

nariet. Rejste temmelig hurtig derfra og blev i Michigan ordineret af en engelsk Congregationalistpræst. En Del Aar efter blev han optaget i Den danske Kirke. Var mere Fotograf end Præst.

Hans Nielsen Thorup var efter kort Ophold ved Missionsskolen rejst til Amerika og ved Pastor Eggen kommen til Seminariet. Han kom ogsaa til Waupaca og fik en lille Kreds til at ansøge om hans Ordination ved Konferentsens Aarsmøde i Minneapolis 4de til 13de Juni 1871. Pastor Mikkelsen af Synoden indsendte Protest og hævdede han var Præst i Waupaca. Det blev henstillet til Mødets Beslutning. En Komite, dern Professor Weenaas, Præsterne Clausen og J. Olsen skulde examinere Thorup. Udfaldet blev Ordinationsnægtelse indtil Thorup havde gennemgaaet et længere Seminariekursus. Dermed forlod Thorup Waupaca. — Konferentsen lovede at hjælpe de Danske i Waupaca indtil de fik dansk Præst og 25de September 1871 blev der af Sørensens Kreds og en Del andre dannet en ny Menighed.

I Pastor Clausens Formands Indberetning meddelte han om Dannelsen af den danske Menighed i Cedar Falls, Iowa. (See Aarsberetningen 1871.)

I Marshall, Wisconsin, havde de et prægtigt College, hvor amerikansk, norsk og dansk Flag vajede. Theologisk Præsteseminar med Professor A. Weenaas som Pricipal. — En Del Præster holdt sig tilbage og underskrev ikke Forfatningen, og før man ret tænkte sig var der en indre bitter Kamp. Præsterne, der holdt sig tilbage, dannede Samfund med Navn:

"Den norsk-danske ev. lutherske Augustana Synode."

Den Del tog College Bygningen. Konferentsen maatte leje for det theologiske Seminar. Saaledes gik 1870 i bitter Kamp.

Da Konferentsen samledes til Møde fra 4de til 13de Juni 1871 i Mnineapolis, Minn., var Clausens Helbred nedbrudt, og han havde begyndt at søge andet Klima. Som han kun var Superintendent i det allerførste Samfund et Aar, saaledes frabad han sig nu efter et Aar om Fritagelse som Konferentsens Formand; men han blev indtrængende bedet om at vedblive, og han lovede det endnu et Aar, men hævdede det blev mere raadgivende Formand; thi det blev Vice Formand Pastor J. Olsen,

Digitized by Google

der kom til at udføre de fleste af hans Embedspligter. Han beholdt Formandsembedet; men maatte efter 3 Dages Ophold ved Mødet rejse syg hjem.

Da Konferentsen sluttede sit Møde 13de Juni 1871 landede Udvalgets 3 Udsendte i New York for at begynde den Mission, Pastor Clausen havde forberedt, tillige Begyndelsen til en bitter Kirkekamp under hvilken Clausen kom ind i de pinligste Forhold; men holdt sig meget taus.

———o———

PROVST J. VAHL.

Digitized by Google

Udvalget Den danske Mission i Amerika.

OM ung Præst staar Provst Vahl i Spidsen for Virksomhed blandt Danske i Udlandet. I 1862 førte han det frem ved Missionsmødet i Ribe om Sømandsmission, og 1867 blev den danske Forening stiftet. Dansk Missions Selskabs Formand, Dr. Kalkar talte ogsaa derom. Vahl virkede for Intercommunion med den anglikanske Kirke, og i den Anledning kom Biskop, Dr. W. J. Whitehouse i Chicago til København og for om muligt at faa en dansk Kandidat til at virke blandt danske i Amerika, hvor to danske Mænd, M. F. Sørensen og J. Gjerlow var Præster i Episkopalkirken; det lykkedes ikke, men vakte Opmærksomhed baade i Danmark og Amerika. Den 1ste Maj 1867, No. 13, kom der i Den indre Missions Tidende "Et Forslag til den indre Missions Forening" af "Monitor." En indtrængende Opfordring om Mission blandt Danske i Amerika. "Paaminderen" var Lærer N. M. Hansen, der siden blev Præst i Episkopalkirken i Canada. 1868 kom Pastor C. L. Clausen til Danmark og opfordrede til dansk Mission i Amerika.

I Den indre Missions Tidende kom der Breve fra Amerika. Pastor J. Müller-Eggen var bleven Præst i Racine, hvor Menigheden for en stor Del var dansk. Han var en alvorlig, nidkær Præst, virksom for Mission blandt Danske og i Forbindelse med den Synode, han tilhørte. I Den indre Missions Tidende No. 3, 15de Februar 1869 var der et Par Breve fra Müller-Eggen. Han skrev blandt andet: "Vore to Synoders Præsidenter ordinerer ikke uden at Vedkommende paa samme Tid slutter sig til Synoden. Jeg tilhører Augustana Synoden, som har ligget i Strid med Wisconsin Synoden (Norsk Synode) om Slaveriet, Lægmandsvirksomheden, o. m., i hvilke Wisconsin Synoden siger, at Slaveri ikke er Synd, men at Lægmands Tale og Bøn i enhver Forsamling, der ej kan henregnes under Husandagt, er Synd. — Nogen Udvikling af Læreforskellighederne er her ikke Tid eller Anledning til; kun vil jeg bemærke, at Wisconsin Sy-

Digitized by Google

noden drev den nidkære og gamle, meget agtede danskfødte Præst, Clausen, ud af Synoden for et Par Maaneder siden, fordi han lærte, at Slaveri var Synd, og kaldte denne hans Lære djævelsk, falsk og sjæleforførende. Clausen er nu traadt i en venskabelig Underhandling med vor Synode."

Dermed blev begyndt en venlig Brevvexsling mellem Pastor Vilh. Beck og Pastor Müller-Eggen for dansk Mission og Forbindelse med hans Synode.

Der kom et Brev fra Waupaca, Wisc., i Den indre Missions Tidende No. 8, 25de Februar 1869, om at faa Præst. Der kom: "Svar til de Danske i Amerika" fra Monitor No. 30, 8de August 1869. I No. 12, 25de Marts 1870, var der en Prædiken af Pastor J. Müller-Eggen: "Forskellige Slags Febersygdomme", der skildrede amerikanske Forhold.

I Oktober 1868 holdt Præster i Fyens Stift et Møde i Ryslinge . Pastor C. L. Clausens Meddelelse fra Amerika havde 15 Februar 1868 været i "Kirkeligt Maanedsblad" og der blev dannet: "Kirkelig Forening for Fyens Stift." Blandt det man optog paa sit Program var: "Vi ville særlig gøre vore Brødre og Søstre opmærksomme paa, at vore to eneste Missionærer ude i Hedningelandene, Andersen og Thomsen, ere udgaaede fra Menigheden her i Fyen, de og deres Gerning maa derfor ligge vort Hjerte end mere nær."...."Der er en anden Sag, som vi dernæst ville henlede Opmærksomheden paa, nemlig Bestræbelsen for at faa sendt troende Mænd over til Amerika for at forkynde Evangeliet blandt vore derboende mange Landsmænd, de ere som Faar uden Hyrde. Denne Sag har alt længe været paa Tale; men hidtil er det ikke lykkedes at fremme den." — Det næste Møde skulde holdes 2den Juni 1869 i Svendborg. Da det blev holdt var den første dansk-amerikanske Missions Elev, R. Andersen, der ogsaa var fra Fyen, antaget og paa Skolen i Ryslinge. Der blev indvarslet til et Kirkemøde i Odense. Det blev aabnet Tirsdag den 7de Oktober 1869 i St. Knuds Kirke, hvor Pastor J. Clausen prædikede over Luk. 5, 1—11: "Fortsættelsen af Peters Gerning." Om Eftermiddagen Møde i Ridehuset. Der bragte Pastor Johannes Møller i Odense: "Sagen for om de Danskes kirkelige Stilling i Amerika." Med C. L. Clausens Brev til Grund var det med henrivende Veltalenhed

Digitized by Google

en indtrængende Opfordring til at begynde Missionen. Pastor J. Møller foreslog at danne et Udvalg. Pastor J. Clausen foreslog at vælge: Pastor Møller og Pastor Strøm for sammen med to Mænd af Styrelsen for "Kirkelig Forening for Fyens Stift" at sætte Sagen i Gang. Af Kirkelig Forening valgtes Pastor Clausen og Kammerraad Plesner. Som 5te Medlem valgtes Pastor, Dr. L. Helveg, Odense.

"Udvalget for Den danske amerikanske Mission" var dannet, almindelig kaldet "**Det fynske Udvalg,**" Navnet i sin Helhed var: "**Udvalget til at fremme Evangeliets Forkyndelse for Danske i Nord-Amerika.**"

Udvalget bestod af Pastor J. Clausen, Ryslinge; Pastor J. Møller, Odense; Pastor, Dr. L. Helveg, Odense; Pastor G. Strøm, Marslev, og Kammerraad Plessner, Hellerup ved Ullerslev.

Pastor J. Clausen, Ryslinge.

Digitized by Google

Pastor J. Møller og Pastor Dr. L. Helveg
Odense.

Pastor G. Strøm, Marslev.

Pastor Grove-Rasmussen.

Digitized by Google

Fra den indre Mission var der et lille Haab om, at "Monitor" (Lærer N. M. Hansen) kunde blive udsendt; men han havde Lærerembede og stor Familie; Tanken maatte hvile. — Lærer M. Lauritzen i Ommel paa Ærø (hvorfra Clausen var) meldte sig; men traadte tilbage, saaledes blev R. Andersen, eneste første dansk-amerikanske Missions Elev. Under Mærket R. A. skrev han 1ste Juli 1870 i Almindelig Kirketidende og med Navn 15de Maj 1871 i Den indre Missions Tidende, som blev optaget i Dansk Kirketidende, om: "De Danske i Amerika."

Pastor B. J. Muus af Norsk Synode var i Norge og kom til Pastor J. Clausen i Ryslinge i Anledning af den danske Mission, og Pastor Müller-Eggens Skrivelser mod Synoden. Pastor Muus var med til Udvalgsmøde i Odense, hvor han var meget betænkelig ved Udvalgets Grundtvigianisme, og Udvalget blev end mere fast bestemt paa den danske Mission skulde ikke i Forbindelse med norske Samfund.

Biskop Whitehouse havde i Brev til Provst Vahl, "Almindelig Kirketidende" No. 18, 1867, foreslaaet at sende en Præst og to Lægmænd til at undersøge Forholdene for Menighedsdannelse. Det Raad fulgte man med **Hævdelse af en fuldstændig dansk Mission.**

Udvalget virkede for at udsende tre Mænd i Foraaret 1871, og man forhandlede med nogle Præster til man efter Udvalgsmøde i Odense 10de Marts 1871 kunde meddele, Pastor Thomas Rørdam vilde blive udsendt. Hans Helbred gjorde, han maatte trække sig tilbage.

Det blev følgende tre: Pastor A. C. L. Grove-Rasmussen, Lægprædikant A. S. Nielsen, der havde meldt sig for at blive i Amerika som Præst, og Missionselev R. Andersen. De mødtes hos Pastor Grove-Rasmussen i Fol Præstegaard, hvoraf han skulde drage ud, da den af Prøjserne ansatte Pastor Johansen skulde drage ind. Lærer A. L. J. Søholm, som tænkte paa at drage til Amerika, kom for at tale med Udvalgets Udsendte.

De tre sejlede **31te Maj** med **"Thuringia"** fra Hamborg og **13de Juni 1871** landede de i New York.

Digitized by Google

Pastor N. Thomsen, Missionær i Indien, var rejst til Amerika. Foranlediget ved Clausens Opfordring i Aviserne, sendte en Menighedskreds i Indianapolis en Forespørgsel til Bladet "Fremad", redigeret af Hr. S. B. Beder i Chicago, om hvor de kunde faa en Præst. Det gav Anledning til Thomsen kom i Forbindelse med dem og han var dansk Præst uden Samfundsforbindelse i Indianapolis, da Udvalgets Udsendte landede i New York. Thomsen staar i første Række.

Pastor J. Müller-Eggen havde taget mod Kald fra en norsk Menighed paa Rock Prærie og faaet Menigheden i Racine til at kalde Missionær Adam Dan i Jerusalem. Dan var fra St. Chrishona, Sweitz, rejst som Missionær til Galafolket i Afrika. Forholdene tvang ham til at rejse til Biskop, Dr. Samuel Gobat i Jerusalem og virkede under ham. Kristuskirken paa Zion var bygget af den danske Sønderjyde, Pastor H. Nicolaisen i engelsk Tjeneste, og i den Kirke fik Dan sin første Indvielse af Biskop Gobat den 2den Januar 1871, som svarede til Under-Diacon eller Lægreader i Episkopalkirken. Dan modtog Menighedskaldet og rejste til Danmark for at drage til Amerika. Dan var en Del hos Beck og Vahl. Efter kort Ophold med Møder i Danmark rejste Dan til Amerika uden at komme i nærmere Forbindelse med Udvalget. Dan og hans Brud landede i Amerika nogle Dage før Udvalgets tre Udsendte. — Saaledes var der to danske Præster paa Menighedskald i Amerika før Udvalgets Præster.

Udvalgets Udsendte rejste efter faa Dages Ophold i New York til Chicago. Der blev Missions Elev R. Andersen indlagt paa Koppehospitalet. Pastor Grove-Rasmussen og Lægprædikant A. S. Nielsen tog ud paa Rundrejse.

Den 17de Juli, da Andersen gik i Hospitalshaven, gik en Herre udenfor Stakittet, det var Grove-Rasmussen, der blev en Samtale paa Afstand. Han meddelte Nielsen var kaldet til Præst i Cedar Falls og rejst hjem efter Familie og søge Ordination. Det troede han ikke han fik. Selv skulde han skynde sig og med Toget og paa Hjemrejse, han kunde ikke taale Klimaet. Medhjælper og Børnelærer hos Nielsen for Andersen

Digitized by Google

kunde ikke ordnes, og han spurgte om han skulde faa Udvalget til at sende Penge til Hjemrejsen? Svaret var: "Ja, hvis Udvalget vil lade mig studere videre og atter udsende mig, hvis ikke bliver jeg."

Paa Rejsen til Chicago havde jeg fortalt, at Capt. C. S. Petersen, Broder til Pastor F. Nygaard, ved Castle Garden havde sagt: dansk Lærerplads fik jeg ikke, jeg skulde paa et engelsk College og studere videre til Præst. Den Tanke syntes Rasmussen ikke om, og da jeg spurgte om den norske Skole, troede han ikke jeg fik Støtte dertil. Penge til Hjemrejse var eneste Haab. Han sagde Nordmændene fra Augustana Synoden var splittet i to Samfund, der stod skarpt overfor hinanden. Pastor C. L. Clausen var Formand for den norsk- danske Konferents, jeg kunde skrive til ham. Han gav mig Clausens Genmæle mod Synoden, og det lykkedes at faa den gennem Stakittet. Farvel og hurtig afsted. Jeg var ene tilbage. Hjem uden at studere vilde jeg ikke. Udskreven af Hospitalet gik jeg til Biskop Whitehouse med et Brev fra Provst Vahl. Biskoppen var bortrejst . Derpaa til Winslows Bank, hvor der var $50 til mig. Jeg havde en lang Samtale med Clausens Ven, Wilhelm Winsløw, der ganske bestemt raadede mig til at tage paa Konferentsens Præsteskole, Augsburg Seminar i Marshall, Dane Co., Wis. Clausen skulde nok hjælpe mig. Dan var nylig ordineret og vilde slutte sig til Konferentsen. Jeg gjorde mig strax færdig og rejste til Racine.

Den 6te Juli 1871 skulde Dan ordineres i hans Menigheds Kirke i Racine paa Pastor Clausens Vegne af Vice-Formand Pastor J. Olsen og Sekretær Pastor J. Müller-Eggen. Paa Grund af et Toguheld naaede Pastor J. Olsen ikke frem. Pastor Müller-Eggen udførte Ordinationen ene. — Det var lykkelige unge Præstefolk, jeg kom til i Racine. Dan og hans Signe havde holdt Bryllup den 25de Juni i Luther Valley. — Med Anbefaling fra Dan rejste jeg til Müller-Eggen i Luther Valley. I et godt Præstehjem fik jeg et Ophold, jeg tiltrængte efter Hospitalet. Professor A. Weenaas kom til Præstegaarden. Vore Samtaler, om man vil, Examen fik det Udfald, naar Seminariet

Digitized by Google

Pastor J. Müller-Eggen.

begyndte i September skulde jeg være theologisk Student i Klassen der tog Afgangsexamen i Foraaret og Lærer i Historie i den forberedende Afdeling.

Nielsen kom med sin Familie fra Danmark uden Ordination. Udvalget holdt sig til Pastor Clausens Løfte; det trak ud. Endelig meddelte Clausen, han vilde ordinere Nielsen og norsk Kandidat Ole Amundsen den 17de November 1871 i St. Ansgars iKrke.

---o---

Digitized by Google

Da Grove Rasmussen kom hjem, skrev han en "Rejseberetning" i "Nordisk Maanedsskrift," der udkom i Særtryk. Han fortæller om St. Ansgar og Pastor Clausen saa'edes, Side 31, fl., Særtryk:

"Paa Rejsen til St. Ansgar passerede jeg Mississippi. Det var med underlige Følelser i mit Hjerte. Mississippi havde altid staaet for mig som noget af det fjerneste, indhyllet i et vist romantisk og mystisk Slør. Nu laa den for mig. Stille og majestætisk gled den sydpaa mellem høje skovrige Banker, opad hvis Sider Husene i den lille By Mac-Gregor ligesom klattrede. Det tager et Kvarter omtrent at sejle over fra Prairie du Chien til Mac-Gregor. Paa den anden Side af Floden kom vi først til et Klippeland, derfra ud paa Iowas Sletter, der dels bestaa af bølgeformet Land, dels af ganske flade Prærier. Det bølgede Land ligner Jyllands Østkyst, Prærien Jyllands Heder. Men i Stedet for at Heden er brun, er Prærien grøn, og i Iowa blomstrer den vilde Rose, Frugtbarhedens Tegn, allevegne. Hvad man savner, saavel i Skoven som paa den fri Mark i Amerika, det er Fuglesangen. St. Ansgar ligger paa Prærien, i Læ af en Skov, der strækker sig ned til Cedar River. Byen er velbygget og venlig. Her var jeg for første Gang i en amerikansk Landsby-Præstegaard; den lignede en dansk kun i den gæstfri, hjertelige Modtagelse, men den var meget hyggelig. Da jeg kom til St. Ansgar var jeg syg. Klimaet er i det hele taget noget af det, jeg har mest at udsætte paa Amerika; jeg tror, at det i det hele taget er meget usundt. Det hedder rigtignok gerne i de Beskrivelser af de forskellige Stater, som sendes til Europa for at lokke Udavndrere over, at "Klimaet er det sundeste i Verden"; men man skal være meget varsom med at tage saadan Anbefaling for gode Varer, og jo stærkere den er, desto varsommere. Naar man i Amerika høre om et Landskab, som hedde Richland (Rigland), da ved enhver, der kænder amerikanske Forhold, at det maa være fattigt, et som hedder Woodland (Skovland), at det maa være skovløst, et som hedder Water County (Vandland), at det maa lide af Vandmangel. En saadan Benævnelse (efter det latinske Ord "lucus a non lucendo") er meget gængs. Naar derfor en eller anden Egns Klima lovprises med meget høje Toner for sin Sundhed, da kan man

Digitized by Google

med temmelig Sikkerhed slutte, at det er usundt. Enhver, der vil nedsætte sig i Amerika, bør derfor anstille de nøjagtigste Undersøgelser i saa Henseende, mange har ved at forsømme det sat baade Formue, Helbred og Liv til. Mange af de frugtbareste Egne ere de usundeste. Jeg traf i Præstegaarden, foruden Pastor Clausen, hans Kapellan og endnu en norsk Præst. Clausen opfordrede mig til strax den næste Dag, som var Søndag, at prædike i hans Kirke. Skønt jeg, som sagt, var syg, kunde jeg ikke afslaa Opfordringen, og det var mig en inderlig Glæde saa fjernt fra Hjemmet at forkynde Evangeliet paa Modersmaalet. Alt var der saa hjemligt; Gudstjenestens Form var aldeels som i Folkekirken. Kirken i St. Ansgar er en smuk Stenbygning med Taarn. Jeg tilbragte tre behagelige Dage i Præstegaarden i St. Ansgar, og havde mange fornøjelige og opbyggelige Samtaler med de ovennævnte tre Embedsbrødre, som kom mig i Møde med broderlig Kærlighed. Clausen sagde altid: "send blot Præster herover, der er Plads nok." Der var flere danske Menigheder, hvor de fungerende norske Præster med største Glæde vilde vige Pladsen for danske, da der var Brug nok for dem andre Steder. Han nævnede som saadanne Menigheder særlig Neenah i Winnebago County i Wisconsin og Sheffield i Bureau County i Illinois. Den dansk-norske Konferents, hvis Formand Clausen er, vil sikkert stille sig i venligt Forhold til de danske Præster, som forhaabentlig ville komme, men ganske at slutte sig til den, vil næppe lade sig gøre, da den første Artikel i Konferentsens Lærebegreb lyder paa, at "Bibelen er den eneste Kilde for kristelig Tro, Liv og Lære." Men denne Artikel kan næppe nogen Præst af den danske Folkekirke underskrive med Sandhed, efter det Lys, som er opgaaet iblandt os over Forholdet mellem Ord og Skrift. At faa den Artikel forandret vil vanskelig lade sig gøre; thi netop det Lys, som brænder i vor Kirke, skærer slemt i mange, baade norske og danske Kristnes Øjne ogsaa i Amerika. Det var stundom baade til at le og græde over den "Grundtvigianer-Skræk", man derovre kunde støde paa. Jeg rejste f. Ex. en Gang med en norsk Præst, som havde en dansk Menighed. Han sagde, han vilde saa inderlig gerne overlade sin Menighed til en Dansk; men det skulde rigtignok gøre ham meget ondt, hvis der kom

en Grundtvigianer, som vilde rive ned, hvad han havde opbygget. Jeg spurgte da: "hvad han da egentlig havde imod Grundtvigianerne." Og hvad Svar fik jeg? "at jeg vist kendte Grundtvigianismen bedere end han," hvilket ogsaa utvivlsomt var Sandhed; thi han kendte i Virkeligheden, det kunde jeg mærke, omtrent lige saa meget til Grundtvigianerne, som til Beboerne paa Maanen. En anden norsk Præst vilde undskylde sin Frygt for Grundtvigianisme ved at bemærke, at man vel mattte skelne mellem danske og norske Grundtvigianere. De danske Grudntvigianere, sagde han, var i Reglen fromme og alvorlige Folk, som han ikke kunde have noget imod, men de norske var efter hans Erfaring de værste af de allerslemmeste Verdens Børn. Jeg tror nu i det hele, at det er det ønskeligste, at de danske Præster i Amerika komme til at staa i et venligt, men ua'hængigt Forhold til de forskellige lutherske Kirkesamfund, og at de holde sig helt udenfor de blandt disse brændende Stridigheder.

Fra St. Ansgar rejste jeg i Forening med Clausen til Cedar-Falls, hvor der var en dansk Menighed, som Clausen af og til holdt Gudstjeneste for. Vor Ankomst var forud meldt og en Aftengudstjeneste ordnet. Ved et underligt Træf, hvori jeg ser en Guds Styrelse, stødte vi i Cedar-Falls sammen med Nielsen. Medens jeg havde været i Milwaukee og Madison, havde han dvælet i Luzern. Men der var for faa Danske der til at danne en enestaaende Menighed, og han var derfor paa Vejen til St. Ansgar for at tale med Clausen og mig; men da han undervejs i Cedar-Falls ved et Tilfælde hørte om vor Ankomst, saa standsede han der og biede paa os. Vi blev da alle tre enige om, at Nielsen skulde blive en Tid i Cedar-Falls, for om muligt der, maaske i Forening med Luzern, at finde den Præstegerning han søgte. Denne Beslutning blev ved Aftenmødet, hvor jeg prædikede for den talrige forsamlede Menighed, meddelt denne, og modtaget med Glæde. Der syntes i det hele i Cedar-Falls at være ikke saa lidt aandeligt Røre. I Cedar-Falls blev jeg i to Dage for at vente paa en haabet Fribillet til Omaha, som desværre ikke kom. Jeg benyttede Tiden til, efter bedste Evne at anbefale Nielsen hos de Danske. Jeg besøgte ogsaa den tyske Præst der, som velvillig laante den danske Me-

Digitized by Google

nighed sin Kirke. De tysk-lutherske Præster i Vesten høre til to Synoder; den ene er Missouri Synoden, som er nøje allieret og inderlig beslægtet med den gamle norske Synode; den anden Synode (jeg har glemt om den hedder Iowa eller Ohio Synoden) er mere frisindet og slutter sig til den dansk-norske Konferents. Denne Præst hørte til den sidste Synode; han var meget imødekommende og glædede sig til at faa en dansk Embedsbroder. Han holdt stærkt paa sin Folkelighed. Han havde været i 2 Aar i Amerika og endnu ikke lært Engelsk; hans Børn skulde opdrages paa Tysk og maatte ikke tale andet end Tysk hjemme. Tyskerne og Normændene ere i den Henseende helt forskellige fra de Danske. Medens disse ere tilbøjelige til at aflægge deres hjemlige Sæder og Modersmaal, som et aflagt Klædebon, og sætte en Ære i at synes Amerikanere, saa hævder Tyskerne og Normændene deres Nationalitet og sætte en Ære i at vedblive at være sig selv. Jeg kunde ikke andet end harmes over den Sløvhed, jeg ofte stødte paa hos mine Landsmænd ogsaa i folkelig Henseende; det er det "magelige ved de danske Drenge" som ogsaa her kommer frem, saa vi kan da se, det kommer ikke alene af "de skyggefulde Bøgetræer," som Richardt mener; thi i Amerika er der ingen Bøgetræer. Hvilken gavnlig Indflydelse ogsaa i den Retning et kristeligt og sundt Menighedsliv har, det bemærkede jeg med Glæde i St. Ansgar. De Danske, jeg der fandt, var som helt andre Folk end de Landsmænd, jeg ellers hyppigt traf paa. Der var noget fribaarent og løftet over dem; de følte sig som Danske og vilde blive ved at være danske."

Side 23 skriver han: "Rasmus Andersen var syg, det viste sig siden at være Smaakopper; ham maatte vi derfor efterlade. Vi havde haabet paa vore Rejser at finde en eller anden Plads for ham som Lærer, men det lykkedes ikke."

Grove-Rasmussen rejste atter til Cedar-Falls. Han skriver Side 46: "jeg traf Nielsen i Begreb med at rejse hjem til Danmark for at hente sin Familie og om muligt blive ordineret. Det var mig en stor Glæde at bemærke hvor glad Menigheden i Cedar Falls var ved Nielsen og hans Forkyndelse; jeg haaber, at Gud vil krone hans Virksomhed der med Velsignelse." — Pastor Grove-Rasmussen saa i det hele ikke lyst paa Præstens

Digitized by Google

Kaar i Amerika og endnu mindre paa Præstens Hustru. Det hedder Side 43: "En Vanskelighed for at Præstegerning i Amerika kan komme i Gang indser jeg vil være den, som Søren Kirkegaard betegner med Benævnelsen: "Juliane." Det vil falde vanskeligt for en dansk Dame at bekvemme sig til at bære de Savn og den Møje, som utvivlsomt vil falde i en Præstekones Lod der...... Men Gud, som bevægede Gertrud Rask til at drage til Grønland, kan vel ogsaa nok finde en dansk Kvinde, som er rede til for hans Skyld at give Afkald paa Frænder, Venner og magelige Dage."

Grove-Rasmussen siger, der var ingen Bøge i Amerika, der er Steder hvor der er mange, ligesom der er Fuglesang og danske Børn. Da han ikke var rask, saa han det fra den graa Side.

Kommen tilbage over Atlanterhavet skrev han: "jeg følte mig saa lykkelig ved atter at have europæisk Grund under mine Fødder......alt saa vidt forskelligt fra de grændseløse Prærier og de malede Træhuse i Amerika."

Det er dog det rige, store Land med Bjerg og Dal, Skov og Prærie, hvor de mange Danske har bygget Hjem med gode Kaar. Mange Præstehjem hvorfra der er øvet velsignet Virksomhed.

I Amerika gav Herren mig min Livsgerning; med 50 Aars Tilbageblik et Gud ske Lov at jeg blev tro mod Herrens Kald; og blev det end ikke altid lette Kaar, det blev en velsignet Virksomhed. Naar Dagen er endt, da, om Herren vil, skal jeg hvile i Amerika, hvis Borger jeg blev.

Digitized by Google

Den danske Kirke i Amerika.

De kirkelige Stridigheder

Udvalget for den dansk-amerikanske Mission, ligesom Dansk Missions-Selskab, betragtes som private Selskaber, og efter Folkekirkens Ordning maa det være saaledes; men helt igennem en Bestræbelse for at knytte Missionen saa nær som muligt til Moderkirken, den danske Folkekirke. — Sømandsmissionen har fastere Tilslutning, idet Sømandspræsterne skulde have Examen fra Universitetet og ordineres af dansk Biskop og staa under Holmens Provst og Sjællands Biskop, ligeledes danske Kandidater, der blev Præster i Amerika.

Udvalgets tre Udsendte fik et Udsendelsesbrev, der vidner om Udvalget vilde virke i Tilslutning til Moderkirken. Ligeledes fik hver et Udsendelsesbrev paa fransk fra Udenrigsministeriet med Henvisning til de danske Konsulater. De tre Udsendte kom til at rejse med samme Skib som Gesandten til Washington, Kammerherre Bille og Sekretær Andræä.

Udsendelsesbrevet lød saaledes:

"Undertegnede Udvalg, som ved et i Oktober 1869 i Odense afholdt kirkeligt Møde af talrige Medlemmer af den danske lutherske Kirke blev valgt til at træffe Foranstaltninger for at fremme Evangeliets Forkyndelse for de Danske i Nord-Amerika, erklære og bevidne herved, at vi til denne Gerning have valgt Præsten A. C. L. Grove-Rasmussen, som i en længere Aarrække har været Præst i Nordslesvig, Missionæren og Lægprædikanten A. S. Nielsen, som ligeledes i flere Aar har forkyndt Evangeliet i Vendsyssel, og Missionseleven Rasmus Andersen af Asperup Sogn i Fyen, for at de ved at bese de Egne i de vestlige Stater, hvor Landsmænd have nedsat sig kunne virke til Oprettelsen af dansk-lutherske Menigheder og tilhørende Børneskoler og knytte Forbindelsen mellem disse Menigheder og Moderkirken herhjemme.

Vi udsende dem med den Fortrøstning, at der hos mange af vore udvandrede Landsmænd er en Længsel efter ikke blot at høre Evangeliet forkyndt paa Modersmaalet, men tillige paa

Digitized by Google

den hjemlige Maade, som de have faaet kær fra deres Barndom, saa de ville glæde sig ved atter at kunne deltage i en Gudstjeneste, hvor de ville genfinde den danske Menigheds Prædiken og Salmesang, dens Bønner og Sakramenters Forvaltning.

Idet vi nu fremfor alle Ting anbefale vore Udsendinge til ham, som er Menighedens Hoved og Herre, og til hvis Tjeneste de liegsom vi have indviet sig, bede vi tillige danske Mænd og Kvinder i det fjerne Vesten, som dele vor Tro og vort Haab, at modtage dem med Kærlighed i Vor Herres Jesu Navn og staa dem bi i deres Virksomhed, om det derved maatte lykkes, om end kun ved en ringe Begyndelse, at grundlægge en Gerning, som ved den Hellig-Aands Naade kunde blive til Guds og vor Frelsers Ære og til Velsignelse for Menneskers Sjæle.

Til alle kristne Landsmænd i Amerika, hvem denne Skrivelse maatte blive meddelt, sende vi herved i den danske Menigheds Navn en broderlig Hilsen.

Odense i Fyen, den 21de Maj 1871.

Udvalget til at fremme Evangeliets Forkyndelse for de Danske i Nord-Amerika.

Ludvig Helveg,
Dr. phil., residerende Capellan, St. Knuds Kirke i Odense.
Johannes Clausen,
Sognepræst i Ryslinge.
G. Strøm,
Sognepræst i Marslev.
Johannes Møller,
Ord. Katechet ved Frue Kirke i Odense.
Plessner,
Fhv. Godsforvalter."

I Overensstemmelse dermed fik Nielsens Kaldsbrev fra Menigheden i Cedar Falls, Konsulatspaategning med Anmodning om Ordination i Danmark.

Da Nielsen stod i personligt Venskab til Biskop P. C. Kirkegaard, haabede han det. — Kort før Udvalgets Udsendte rejste holdt Indre Missions Rejsepræst, Ph. Jeansson Missionsmøde i Brenderup. Bagefter var en lille Vennekreds i en Familie, der spurgte Pastor Jeansson, hvis Nielsen fik Kald som Præst i Amerika, hvorfra han skulde faa Ordination. Jeg nævnte

Digitized by Google

Nielsens Haab, og det gjorde mig ondt, der blev sagt det var umuligt. Noget lignende mærkedes hos Pastor Grove-Rasmussen; kun med Universitetsexamen kunde der blive virkelig ordineret. Det blev bestyrket for mig ved hans Hjemrejse, da han ikke troede der var Midler til sammen med min Ven M. C. Jensen at studere i København og imod at studere ved en amerikansk Skole. Da Lærer A. L. J. Søholm ved hans Hjemkomst tænkte paa Amerika, læste han med ham.

Kirken i St. Ansgar, Iowa.

Digitized by Google

Nie'sen kom fra Danmark uden Ordination, og nu holdt Udvalget sig til Pastor C. L. Clausens Løfte. Han havde paa den mest venlige Maade faaet Nielsen kaldet til Præst for den af ham stiftede danske Menighed i Cedar Falls, Iowa; men Nielsen var Grundtvigianer og vilde ikke indme'des i Konferentsen, det var en meget pinlig Stilling for Clausen, der paa den Tid led af et daarligt Helbred. Clausen var taus, saa Nielsen var ved at blive betænkelig; men saa fik han Medde!e'se han vilde ordinere ham.

Ordinationen blev Fredag den 17de November 1871 i St. Ansgars Kirke sammen med norsk Kandidat O'e Amundsen. En Højtidsdag Nielsen mindedes med Glæde.

Han sagde senere helst vilde han været ordineret af "Bisp Peder" (P. C. Kirkegaard), men skulde han ordineres af en Præst, da af Clausen, og han mærkede ingen Mislyd fra C'ausen ved Ordinationen, kun forekom det ham, Kapellanen Pastor Østby var lidt betænkelig ved at skulle deltage i Haandspaalæggelsen; men, sagde Nielsen, det kan være, jeg tog Fejl, thi Pastor Østby lagde Haand paa mit Hoved, og vi havde det godt sammen. Nielsen talte om Clausens alvorlige Ordinationstale, hvor han hævdede Embedets Storhed og Skønhed og med stor Vægt paa at være tro; men et Ve blev man utro. — Nielsen var g'ad ved Oridnationen — nu ordineret Præst.

Clausen fik at mærke, det var ikke med Venlighed, der blev set paa den Ordination. Mül'er-Eggen og Clausen var rigtig gode Venner; men Eggen blev betænkelig.

Endnu haabede man at Præsterne Dan og Thomsen skulde fastere knyttes til Konferentsen og R. Andersen var ved Seminariet. Pastor Grove-Rasmussen skrev med Misbil'igelse til R. Andersen om Forholdet til Konferentsen, og Pastor J. Clausen skrev venligt, han forstod Stillingen. Venner vilde støtte til der var taget Examen; men Udva'get maatte løse Forbindelsen. Andersen skrev til Biskop Whitehouse, fik strax venligt Brev, hvori Seminariet i Nashotah blev nævnt. Da det blev kendt, blev der Forelæsning om Episkopalkirkens Vildfare!ser, det virkede ikke meget, men vilde Stillingen til Udvalget blive bedre, og bange for, om Undervisningen paa Engelsk kunde følges. Resultatet blev et Brev til Biskoppen om Forbliven ved

Digitized by Google

Angsburg Seminar. — **Et Brev, der ses tilbage paa med Skam.** — Til Julen blev Andersen spurgt om han vilde rejse til Waupaca og holde Gudstjeneste for de Danske. Heller end gerne. Hans Petersen havde taget ledende Del i Sørensens Menighed, Frederik Larsen, fra Danmark Ven af Pastor V. J. Hoff og Højsko'eforstander E. Trier, var senere kommen og var ledende b'andt Nykommere. De to stod nu i Spidsen for den 25de September 1871 fra begge Dele stiftede Menighed, og for den sku'de der holdes Gudstjeneste.

Der blev en forunderlig skøn Juleaften i Frederik Larsens lille Hjem ved Sø og Skov. Velsignede Julegudstjenester. Professor A. Weenaas havde skreven Student Andersen tog Examen i Foraaret; men kaldte de ham og Ordination var nødvendig kunde han strax ordineres. Der blev et enstemmigt Kald, der kun betingelsesvis blev modtaget med Nægtelse af strax at ordineres, og kun med Udvalgets Billigelse, og kunde Udvalget sende en anden, da traadtes der tilbage. Rejsen tilbage over Racine, hvor Pastor Dan endnu saa haabefuldt paa Samvirke med Konferentsen. Til Konferentsens Blad "Lutheraneren" skrev Dan til No. 2 1872 om "Ord, Daab og Nadvere", det kom med Rettelse. Dan sendte en anden Rettelse, og efter et Foredrag ved Seminariet af Dan kom det til et Brud.

———o———

R. Andersen

F. Larsen.

Digitized by Google

Ved Nytaar søgte H. N. Thorup om Optagelse paa Seminariet. Han kom i den forberedende Klasse; der var en anden Dansk, N. Madsen, og ganske kort, J. Danielsen. Thorup deltog ogsaa i den theologiske Afdeling. Fra Udvalget kom Brev til Andersen: fasthold Kaldet, løs Forbindelse med Konferentsen. Forholdet som før; Nielsen kan ordinere.

Det nærmede sig Examen. Andersen nægtede at blive Præst i Konferentsen. Efter en Del Forhandlinger gik han ind paa, om Thorup kunde bestaa en Prøve saa han kunde ordineres, da at skrive til Waupaca om at kalde Thorup. Andersen fik Examen. Thorup slap igennem og saa rejste han til Waupaca med Brev fra Professoren, han kunde ordineres. Der blev holdt Møde. Kaldet til Andersen fastholdtes og de sendte Brev og Penge til Andersen ved Seminariet: "Kom strax, vi har Tillid til Dem." Thorup rejste fra Waupaca og Andersen skyndte sig dertil. (Se længere Fremstilling i "Den danske Kirke og Episkopalkirken" Side 223—232.)

Før Afrejsen gav Professor Weenaas de skriftlige Afhandlinger med paategnet Karakter tilbage til Andersen og sagde: "som Grundtvigianer er der nægtet Examensbevis og Ordination; dog med Haab om bedre Erkendelse."

Der var skreven til Pastor J. C. Jacobsen i Winchester om at rejse til Waupaca og forhandle med Menigheden og Andersen.

Menigheden skrev til Pastor Jacobsen, at han skulde ikke komme, da de ikke ønskede flere Forhandlinger. Jacobsen vilde nødig ind i mere Strid og kom ikke.

I ~~Neenah, hvor~~ der var Strid mellem Norsk og Dansk, stillede han sig venlig til, at de Danske dannede egen Menighed.

Jacobsen og Andersen havde været sammen i Luther Valley og de bevarede deres Venskab, der blev venligt Samvirke. — Striden i Winchester er skildret af P. O. Strømme i "Hvorledes Halvor blev Præst."

I Haab om at fastholde Menigheden, indsendte Undersøgelseskomiteen følgende til Aarsmødet i Luther Valley fra 9de til 18de Juni 1872:

"Til den ærede Konferentse!

Komiteen nedsat til at undersøge Menighedsforholdene i

Digitized by Google

Waupaca dansk ev.-luth. Menigehed i Wisconsin, skal herved berette, at den paa ordentligt Menighedsmøde har forhandlet med Menigheden angaaende Kand. Thorups Kaldelse til Menighedens Præst, men at alle Komiteens Bestræbelser for at tilfredsstilelende ordne denne Sag have været frugtesløse. Uagtet Hr. Thorup har imødekommet vort Ønske og besøgt Seminariet dette sidste Aar, har Menigheden dog opgivet sit Kald til Hr. Thorup og halstarrigen holdt fast ved et senere udstedt Kald til Student Andersen, uagtet denne saavel paa Grund af sin unge Alder som delvis Uklarhed i Læren ønskede sig helst løst fra dette Kald. Imidlertid nærer Komiteen det glade Haab, at, om Hr. Andersen, som er en begavet og i flere Henseender lovende ung Mand, faar Naade til at arbejde i en sund kristelig og kirkelig Retning, Forholdene endnu kunne ordne sig tilfedsstillende i Waupaca Menighed.

Marshall, Wis., den 13de Juni 1872.

Ærbødigst,

A. Weenaas. J. Olsen.

(Se Aarsberetning 1872, Side 44).

Da Konferentsen samledes til det 3die Møde i Luther Valley, 9de til 18de Juni 1872, indsendte Clausen med sin Aarsbebretning tillige sin Resignation som Formand. Han kom ikke til Møde i den gamle Virkekreds. Aarsberetningen er skreven fra St. Ansgar, men hans Adresse opgivet til: "Milton Hail. Richmond, Virginia."

Af Aarsberetningen skal efter Referatet Side 17 Begyndelsen meddeles:

"Til Konferentsen for den norsk danske ev.-luth. Kirke i Amerika!

I Jesu Navn!

Den Frygt, jeg udtalte ved Konferentsens Aarsmøde ifjor, at jeg nemlig (i Tilfælde af Genvalg til Formands-Embedet) ej vilde være i Stand til at opfylde dette Embedes Pligter tilbørligt paa Grund af min daarlige Helbredstilstand, har desværre vist sig at være altfor velgrundet. Det er kun saare lidet jeg har været i Stand til at udrette i Egenskab af Formand, og følgelig har jeg ogsaa kun lidet at indberette til den ærede Forsamling. Til Viceformanden saavelsom til de forskellige staa-

Digitized by Google

ende Komiteer maa jeg henvise for Oplysninger, som man her vil savne.

Fire Kandidater har jeg i Aarets Løb indviet til det hellige Prædikeembedes Forvaltning, nemlig 1) Kand. theol. Johan Arndt Berg fra Augsburg Seminarium i Marshall, kaldet til Præst for den norsk evang. luth. Menighed i Town of Tordenskjold, Ottertail County, Minnesota, og anbefalet af Ordinationskomiteen, blev ordineret her i St. Ansgar Kirke den 21de Oktober 1871; 2) Kand. theol. Ole Amundsen, kaldet til Præst i den norsk ev.-luth. Menighed i Rochester, Minn., og anbefalet af Ordinationskomiteen, blev ordineret i St. Ansgar Kirke den 17de Nov. 1871. (Her følger Indberetning om Ordination af Hr. A. S. Nielsen fra Danmark; da Formanden selv erklærer denne Ordination udført ikke i Egenskab af Konferentsens Formand, men kun som ev. luth. Præst, og den som Følge deraf ikke angaar Samfundet, udelades den ifølge Indberetningskomiteens Forslag og Konferentsens Beslutning.) 3) Kand. theol. Olaus Hansen fra Augsburg Seminarium i Marshall, kaldet til Kapellan i mine Menigheder og anbefalet af Ordinationskomiteen, blev ordineret i St. Ansgar Kirke den 1ste Marts 1872. Alle have de ved Ordination aflagt Embedsed efter den ved kgl. Resolution af 25de Oktober 1870 for den norske Kirke foreskrevne Form.

Clausen slutter saaledes Side 19—20: "Med inderlig Tak for den mig beviste Kærlighed og Tillid, nedlægger jeg nu i den velærværdige Konferentses Hænder det vigtige Embede, den betroede mig, og som jeg desværre i stor Skrøbelighed har kunnet udføre. Om Gud vil, saa agter jeg at flytte til Virginia næste Efteraar, og vil formodentlig blive, i det mindste for en Tid, uden Menighed og præstelig Virksomhed, paa Grund af min daarlige Helbredstilstand; men skønt det saaledes falder af sig selv, at jeg ikke længere kan tjene Konferentsen som Formand, saa vil jeg ikke desmindre altid omfatte den med inderlig Kærlighed og haaber ogsaa fremdeles at kunne bevise dette i Gerningen om end i en anden Stilling og paa et andet Sted.

Hermed Gud befalet i Jesu Navn! Amen!

St. Ansgar den 24de Maj 1872.

C. L. Clausen."

Digitized by Google

Indberetningen om Pastor A. S. Nielsens Ordination besluttet udeladt med Anmærkning, den ikke var udført i Egenskab af Konferentsens Formand, og ikke angik Samfundet.

Da Pastor Nielsen blev gjort opmærksom derpaa og sagt: "mon Konferentsen vil anerkende Ordinationen?" saa paa den for Nielsen ejendommelige Maade sagde han: "Pastor Clausen udførte Ordinationen da han var Konferentsens Formand, og jeg har mit Ordinationsbevis med hans Underskrift. Jeg kunde have Lyst til at fremlægge det for Konferentsen og spørge som Josephs Brødre: **Se efter om det ikke er din Søns Kjortel.**"—1. Mose 37. 32.

Det var ikke endt med at stryge det af Indberetningen, derefter blev en Forhandling hvoraf Aarsberetningen giver følgende Referat. Side 23:

"Er Ordination Indlemmelse i Samfundet?

Dette Spørgsmaal besvaredes efter en længere Diskussion benægtende med følgende Begrundelse:

Ordination og Indtrædelse i et Kirkesamfund ere to forskellige Handlinger udførte af forskellige Personer og kunne saaledes ikke sammenblandes. I Konstitutionens Art. 5 hedder det: "Naar Optagelse i Konferentsen ønskes, maa der til dens Formand indsendes Erklæring om, at man uforbeholdent tilstemmer Konferentsens Konstitution."

"En Præst maa tillige, inden Optagelse kan ske, godtgøre, at han er rettelig kaldet, prøvet og indviet til det hellige Præsteembede."

"Sagen, tilligemed de vedlagte Papirer, forelægges Konferentsen til Afgørelse."

Heraf fremgaar, at Konstitutionen bestemmer som Betingelse for en Præst at være Medlem af Kirkesamfundet, ikke alene Kaldelse, Prøvelse og Ordination, men ogsaa en uforbeholden Tilstemning af Samfundets Konstitution samt Konferentsens Afgørelse, hvilken ifølge Art. 7 kun kan ske med mindst to Trediedele af dens Stemmer.

Praktiske Hensyn gjorde ogsaa Nødvendigheden af et saadant Princip indlysende. Der kunde jo ofte indtræffe Omstændigheder, paa Grund af hvilke en Ansøger om Ordination ikke formelt kunde slutte sig til vort Samfund, omendskønt han var

Digitized by Google

ganske enig med os i Tro, Lære og Praxis; saadanne Forhold kunde man f. Ex. tænke sig inden Menighederne og disses Stilling til Samfundet.

Nogle syntes dog at frygte for, at der her gaves for megen Frihed, og at vort Samfund kunde komme til at ordinere en hel Del Personer, som siden vilde gaa sine egne Veje og forøge det kirkelige Virvar.

Sandheden heraf gjorde det indlysende, hvor nødvendigt det var at iagttage al mulig Forsigtighed ligeoverfor enhver Ansøgning om Ordination.

Besluttet, at angaaende Ordination under Aarsmødet fattes Beslutning af Konferentsen efter Indstilling af en Komite, nedsat til at examinere og afholde Kollokvium med Kandidaterne.

Mod denne Beslutning stemte Pastorerne N. C. Brun, N. Andersen, J. A. Bergh og O. Olsen. Pastor N. Olsen og Hr. C. Rasmussen stemte ikke."

Der var endnu en Ordinationsforhandling tilbage. Sekretæren Pastor Müller-Eggen havde ordineret Pastor A. Dan. Nu maatte han gøre Rede derfor og for de Danskes Stilling til Konferentsen, og hvad han fremlagde var noget af det mest overraskende. — Dans Ordination var udført paa Clausens Vegne. — Derom meddeler Aarsberetningen fra Side 89 til 95 saaledes:

"De danske Forholde.

Samtidig med Bekendtgørelsen af indeværende Konferentsmøde udstededes af Konferentsens Sekretær følgende Indbydelse til Fælleskonferentse med de udenfor ydre Samfundsforbindelse staaende 3 danske lutherske Præster:

De i Amerika boende dansk-lutherske Præster, som ikke er indtraadte i nogen ydre kirkelig Samfundsforbindelse, indbydes herved til et konfererende Møde med "Konferentsen for den norsk-dansk luth. Kirke i Amerika" ved dens Aarsmøde Tirsdag den 18de Juni d. A. paa Rock Prairie, Wis. Ligeledes indbydes de dansk-lutherske Menigheder i Amerika til at sende en eller flere Repræsentanter til ovennævnte Fælleskonferentse. Forhandlingsgenstande blive:

1) Diskussion af et eller flere Lærespørgsmaal, som ved Mødet nærmere maatte bestemmes.

Digitized by Google

2) Samraad om hvorledes en dansk-luthersk Kirke bedst kan opbygegs i Amerika.

Lutherdalens Præstegaard den 4de Maj 1872.

Müller-Eggen, Sekretær.

Paa denne Indbydelse svarede Pastor Adam Dan i Racine paa sine og Embedsbrødre Vegne, at de ikke kunde modtage denne, som han selv kalder "venlige og velmente Indbydelse", da de agtede alene "at føre Forhandlinger med Moderkirken i Danmark."

Om end saaledes ingen af de indbudne Præster fremmødte, men nogle Danske alligevel vare tilstede, besluttedes, at man skulde tage de "danske Forholde" under Behandling.

Følgende er et kort Uddrag af disse Forhandlinger:

1. Navnet "den norsk-danske Konferentse."

Som bekendt antoges dette Navn ved Samfundets Organisation i St. Ansgar. Man fandt sig særlig foranlediget dertil ved den Omstændighed, at saagodtsom de fleste danske Menigheder her i Landet havde søgt Betjening hos Præster, der organiserede Konferentsen, og omendskønt endnu ej nogen dansk Præst uden Pastor Clausen stod i Forbindelse med Samfundet, betragtede man den Omstændighed, at saa mange danske Menigheder havde sluttet sig til os, som Grund nok til at optage Navnet dansk, saameget mere som Samfundet indehavde dette Navn, medens de bestod som den norsk-danske Augustanasynode.

Det har ogsaa vist sig at Navnet norsk-dansk har været det rette Udtryk for Samfundet. Flere og flere danske Menigheder have søgt Betjening af vore Præster, saa at hines Antal nu er ca. 20; flere danske Studenter have søgt hen til vor Læreanstalt for at uddannes til Præster; i Juli vil en af dem, Kand. theol. Thorup, ordineres til Pastor for nogle danske Menigheder i Minnesota.

Dette Navns Berettigelse er ogsaa bleven anerkendt af "den indre Missionsbestyrelse i Danmark, idet den til Konferentsens Sekretær har oversendt Bidrag til Understøttelse af danske Studerende ved Læreanstalten og anbefalet danske Ynglinge, der agte at opoffre sig for Kirkens Tjeneste, at henvende sig til vort Kirkesamfund ved deres Ankomst til Amerika; Pastor Vilh. Beck, Lederen af den indre Mission i Danmark, har ogsaa som

Digitized by Google

Svar paa en Forespørgsel fra Konferentsens Sekretær i et Brev dateret April d. A., paa det indstændigste opfordret Konferentsen til at holde fast paa den nærværende Ordning og ikke give Slip paa de danske Menigheder, saa længe de ville betjenes af Samfundets Præster.

Hr. Pastor Beck skriver bl. a.: "Den anden og vigtigere Sag om Eders Forhold til den danske Menighed og de nye Præster, er vi ogsaa af samme Mening. Det har stedse været mig imod, at "Udvalget" (Udvalget bestaar af nogle mest grundtvigianske Præster, der have forenet sig om at skaffe Landsmænd i Amerika danske Præster) vilde sammensmelte Grundtvigianerne og os andre i Amerika-Sagen; — jeg siger: vi faa ikke Menighederne herhjemme med paa den Maade, og det er ogsaa gaaet saaledes. Naar vi ikke kunne virke sammen herhjemme, vil Uenigheden strax dukke op ogsaa i Amerika, og det er jo ifærd med at ske. De to Retninger (den grundtvigske og den indre Mission) kunne ikke virke sammen uden i Retning af Slagsmaal og Nedbrydning af hverandres Arbejde......Derfor er det mit indstændige Raad: Giv ikke Slip paa den Stilling I have til de danske Menigheder saalænge disse ikke give Slip paa Eder. Og det saa meget mere, som der ikke er en eneste af de nye danske Præster i Amerika, som er Mand til at forestaa noget."

Det blev i Forbindelse hermed bemærket, at Konferentsens Betragtning af de danske Menigheders og Præsters Forhold til Samfundet var den, at da disse vare forholdsvis faa og svage, vilde det være nødvendigt at have et større Samfund at støtte sig til., indtil de selv følte sig stærke nok til at organisere sig som et selvstændigt Kirkesamfund; Konferentsen havde altid derfor betragtet det nuværende Forhold som kun et midlertidigt, og vilde gøre alt, hvad den formaaede, for at det nævnte Maal lykkelig maatte naas.

2. De udenfor Konferentsen staaende danske Præstres og særlig Hr. Dans Forhold.

I de sidste to Aar vare tre danske Mænd komne over fra Danmark og overtaget Betjening af dansk-lutherske Menighedet heri Landet. Den ene, Thomsen, Pastor i Indianapolis, havde fordum været Missionspræst i Indien, de to andre, Adam Dan

Digitized by Google

i Racine og A. S. Nielsen i Cedar Falls, vare ordinerede i Amerika.

Disse Forhold til vort Kirkesamfund har i længere Tid været uklart. Først i den sidste Tid er det mere og mere fremgaaet, at Pastor Nielsen og Pastor Dan hylder, forsvarer og prædiker grundtvigianske Anskuelser; som Følge deraf kunne de naturligvis ikke staa i nogen kirkelig Forbindelse med Konferentsen, som stadig har advaret mod denne falske lutherske Retning.

Da en af Samfundets Præster, Pastor Müller-Eggen, havde ordineret Adam Dan, vistnok ikke paa Samfundets Vegne, ønskede de Tilstedeværende Oplysning om dennes Ordination. Pastor Eggen oplyste, hvorledes Adam Dan blev kaldet til Præst for Racine dansk-lutherske Menighed og paa dette Kald af ham ordineret, da Konferentsens Viceformand ved et Uheld med Jernbanen blev forhindret fra at være tilstede paa den til Ordinationen bestemte Dag. Pastor Müller-Eggen oplyste endvidere, hvorledes han saa samvittighedsfuldt og omhyggeligt, som det lod sig gøre, havde søgt at erkyndige sig om Hr. Dans kirkelige og kristelige Standpunkt, havde vistnok fundet dette i nogle Bi-Henseender noget uklart, men dog hans Erklæringer i det Væsentlige tilfredsstillende. Saaledes havde han uforbeholdent tilstemt Konferentsens Læreartikel, hvor Guds Ord antages som den eneste Kilde, Regel og Rettesnor for Samfundets Tro, Lære og Liv; hvor foruden de gamle Symboler i det apostoliske, nicænske og athanasianske ogsaa antages den uforandrede augsburgske Konfession og Luthers lille Katechismus forstaaet i Overensstemmelse med den Udvikling deraf, som indeholdes i de øvrige lutherske Bekendelsesskrifter."

Da han tillige erklærede, at han saa langt fra var nogen Grundtvigianer, meget mere betragtede sig som en kirkelig Modstander af disse, troede Pastor Eggen med god Samvittighed at kunne ordinere ham.

Siden fik han desværre altfor megen Grund til at angre dette Skridt.

Ved et Par senere Samtaler begyndte han at nære Frygt for, at Dans Tilstemning af Konferentsens Læreartikel enten ikke maatte være ifølge indre Overbevisning eller ogsaa, at han

i dette Stykke maatte have forandret sit Standpunkt; dette bekræftede sig ved en Artikel, som han sendte Professor Weenaas til Offentliggørelse i "Lutheraneren," hvori han bl. a. erklærer:

"De Reformerte, som jeg godt kender fra Schweitz, siger at Kristus er lyslevende i Bibelen, i den trykte og indbundne Bog, og at dens Læsning er et Middel til Salighed, men den lutherske Kirke siger: Bibelen er den eneste ufejlbare Kundskab om Kristus, hans Lære, Liv og Gerning; men ikke Livet og Gerningen selv; thi dette skaber han først i sine Sakramenter og sit Ord. Ord og Skrift er ingenlunde et, Skriften kalder aldrig sig selv Guds Ord, men nyttig til Lærdom, til Overbevisning osv., kort sagt: til et Guds Barns Dygtiggørelse i alt Godt. Vi have ikke Lov til at sætte Skriften højere end den sætter sig selv. "I mene i Skriften at have Livet, men disse vidne om mig." Ja, et guddommeligt, evigt og uforfalsket Vidnesbyrd om Frelseren og Frelsen er den hellige Skrift, og derfor skal al falsk Lære prøves efter denne Kilde, men ikke Menighedens Tro. (Her siger Hr. Dan det stik modsatte af, hvad vor Læreartikels første Del siger.) Den kan kun prøves af den levende Jesus selv, der ikke lader sig indbinde i en Bog. "Ikke Bogstavtrældom og Papirsforguderi" kan frelse, men Genfødelsen af Vand og Aand. Skriften er et Billede, et Udtryk af Ordet, men min Sjæl kan ikke lade sig nøje med et Billede, men maa have det helt og fuldt."

Her forsvarer saaledes Hr. Pastor Dan saa ægte grundtvigianske Anskuelser, saa de knapt findes mere ægte hos Grundtvig selv; og dog erklærer han i Forbindelse med sin Lære: "Nu maa man gerne kalde mig en Grundtvigianer; det er jeg ikke, men jeg vilde gerne baade leve og dø som ægte luthersk, tilmed som en luthersk Dansk."

Med Hensyn til, at han ikke kan være enig med Konferentsen i Tro og Lære, erklærer han endvidere i samme Artikel: "Gaa vi ind paa den norske Retning, faa vi Modermenigheden imod os derhjemme og det vilde være højst sørgeligt og bør ikke ske. Vi herovre tør ikke sætte os paa det høje Stade og rose os af bedre Oplysning end vore Fædre og Brødre hjemme; men vi have bedst af at holde os i det Lave. Hvad vil den grundtvigske Retning hjemme sige? Og den er ingenlunde

Digitized by Google

nogen Sekt, hvilket Navn man herovre i Sekternes Paradis har paa rede Haand til at kaste en i Øjnene med, men de (Grundtvigianerne nemlig) ere gode danske Lutheranere, skøndt de rigtignok ikke ere norske Pietister. De ved ogsaa hvad "den indre Missions" Venner sige (Det er i det foregaaende oplyst, at den indre Missions Bestyrelse er enig med Konferentsen i den midlertidige Ordning af de danske Forholde. Hvorledes den indre Missions mest fremragende Præster er ganske uenig med den af Hr. Dan forsvarede grundtvigianske Lære, vil af det senere erfares). Og disse er næsten endnu talrigere og ivrigere end de forrige. Vil man forkaste disse to Retninger blandt vort Fædrelands Troende, for "falsk Læres Skyld, saa faar man en Minoritet tilbage, som jeg er svært bange for, man ikke vil være tjent med at kalde Brødre i Kristus, maaske med Undtagelse af en enkelt Skrifttheolog, men disse findes kun blandt de Lærde — ikke i Menigheden."

Senere hen indsendte Hr. Dan en anden Artikel til Offentliggørelse i "Lutheraneren", hvor han lærer: "Skriftens Læsning gør ikke salig og giver ikke noget nyt Liv, men den vækker det, som allerede er," osv.

"Skriften er ikke Aanden og Aanden ikke Skriften," osv. "Skriften skal fortolkes udaf Kirkens Tro," osv.

Disse Pastor Dans grundtvigske Læresætninger: "at Bibelen ikke er Guds Ord," at "den ikke giver Liv," at "den ikke er den eneste Kilde, Regel og Rettesnor for Menneskers Tro, Lær og Liv," at "den ikke er Kirkens Grundvold," osv. beviste Pastor Weenaas i "Lutheraneren" No. 5 d. A. paa det klareste at være stridende mod Guds Ord, vore lutherske Bekendelsesskrifter ligesom ogsaa mod vore Kirkefædre.

3. Vidnesbyrd fra den danske Kirke.

Saasnart disse Pastor Dans grove Vildfarelser bleve bekendte i Forbindelse med hans Paastand om, at det netop var, hvad "den levende Menighed" i Danmark lærte, tilstillede Konferentsens Sekretær 4 af Danmarks mest fremragende Præster, alle ledende Mænd i den "indre Mission," 3 af Danmarks Biskopper samt Professor Clausen, i Samfundets Navn en Forespørgsel om, hvorvidt denne Lære var den danske Kirkes eller den "levende Menigheds" Lære i Danmark.

Digitized by Google

Da det ikke er mere end ca. 7 Uger siden nævnte Forespørgsel blev sendt, er Svar ikke indløbet fra flere end Professor Clausen, Pastorerne Frimodt og Blædel i København. Disse erklære i Skrivelse af 14de Maj d. A. bl. a.: "Ved Indtrædelsen til det præstelige Embede aflægger enhver Ordinand en Forpligtelse, som, hvad Forkyndelsen af Læren angaar, lyder saaledes: "Jeg lover for den alvidende Guds Aasyn, at jeg vil beflitte mig paa at forkynde Guds Ord rent og purt som det findes i de profetiske og apostoliske Skrifter og i vor danske ev. luth. Folkekirkes symbolske Bøger."

Enhver Præst i den danske Folkekirke er saaledes ved den højtidelige Forpligtelse, han har afgivet, henvist til Kirkens symbolske Hovedbog, den Augsburgske Bekendelse, hvor der i Indledningen er opstillet den Regel for de evangeliske Prædikanter: "at foredrage Læren efter den hellige Skrift og Guds rene Ord" — og særlig henvist til Bekendelsens 5te Art., saalydende: "For at vi maa kunne opnaa denne Tro, er Embedet, at lære Evangeliet og meddele Sakramenterne indstiftet; thi ved Ordet og Sakramenterne gives, ligesom ved Redskaber den Hellige Aand, som bevirker Tro, hvor og naar det behager Gud, hos dem, der høre Evangeliet."

Der behøves følgelig ikke yderligere Bevis for, at Paastande, som De i Deres Skrivelse anførte: "at Guds Ord er at søge udenfor den hellige Skrift, at denne ikke er den eneste Regel og Prøvesten for kristelig Tro og Lære, — at den hellige Skrift skal prøves efter "Kirkens Tro", — at Sakramenterne skulle stilles mod Guds Ord i Skriften, at disse skulle stilles over dette, som de, der alene ere livskabende — at saadanne Paastande intet have at gøre med den danske Folkekirke.

Dette er Paastande, som tilhøre et enkelt Parti, der her i Fædrelandet almindeligvis gaar under Benævnelsen "den kirkelige (det vil sige den grundtvigianske) Retning." Hinsides Verdenshavet erfare vi, at Navnet "den levende Menighed" foretrækkes. Men dette (det grundtvigske) Partis Paastande og Meninger har den danske Folkekirke aldrig vedkendt sig.

H. N. Clausen N. G. Blædel. R. Frimodt."

Digitized by Google

4. Forhandlingernes Resultat.

Efter disse Oplysninger fandt Konferentsen som sin Pligt:

1) At blive staaende i det samme kirkelige Forhold til de af dens Præster betjente danske Menigheder, som forhen, indtil disse Menigheder og de rettroende danske Præster, som maatte overtage deres Betjening, troede at kunne organisere sig som et selvstændigt dansk Kirkesamfund.

2) At Konferentsen maatte erklære Hr. Pastor Dans i de offentlige Dokumenter fremsatte og forsvarede Læresætninger som ganske stridende mod Guds Ord og den norsk-danske luth. Kirkes Bekendelsesskrifter.

4) At Konferentsen anser sig forpligtet til at advare de af dens Præster betjente danske Menigheder især deleshed og det danske Folk i Amerika i Almindelighed mod de grundtvigianske Vildfarelser, enten de aabenbarer sig under dette Navn eller i en anden Skikkelse.

Besluttet, at Konferentsens Sekretær paalægges at offentliggøre de officielle Skrivelser, som fra Danmark ere og maatte blive Konferentsen tilstillede vedkommende omhandlede danske Kirkeforholde samt begrunde denne Offentliggørelse."

Menigheden i Waupaca beredte til Ordination og Højtidsfest. Der blev skreven til Pastor A. S. Nielsen om at komme som Ordinator og Præsterne A. Dan og N. Thomsen om at assistere. En skotsk Presbyterian Kirke, hvis Menighed var uden Præst, blev overladt til Festen. Den havde reformert Præg, dog smuk og kirkelig.

Der blev en stemningsfuld Ordination **Onsdag 26de Juni 1872**, hvor Nielsen første Gang var Ordinator. De fire Præster: Nielsen, Dan, Thomsen og Andersen, dannede Begyndelsen til **Den danske Kirke i Amerika**. Frederik Larsen, i hvis Hjem der var holdt den første skønne Juleaften i Amerika og Forsanger ved Gudstjenesten, var Kordegn ved Ordinationen og blev ved at være det under Andersens Præstevirksomhed. Den danske Kirkes tro Ven. Hans Familie, Børn, Søskende blev knyttede i Venskab til Præstens, der har varet op under de graa-

Digitized by Google

**De fire første Præster i Den Danske Kirke i Amerika
Nielsen, Thomsen, Dan og Andersen.**

nende Haar. Fra Kirkens første Aar under trange Kaar skal hans Navn i Historien staa i venligt Minde. Frederik Larsen er født 16de Maj 1838 i Hørve, Sjælland. Død 15de Marts 1901 i Waupaca, Wisc.

F. Larsens Søster, Fru Mary Christensen, Chicago, var i første Konfirmationsklasse. Hans Datter Stine Larsen senere konfirmeret og en Søn Nicolai døbt.

Efter Ordinationen, da Nielsen og Dan var rejst, blev Thomsen nogle Dage. Thomsen var optaget af at faa Missionen fra Begynde'sen knyttet til Moderkirken og med Old Kirkens Form: en Biskop. Selv var han i Indien ordineret af en Præst og da paavirket af Missionær Ochs, kun delvis ønskede Ordination af Biskoppen i Madras, men Ordinationsspørgsmaalet var derefter kommen meget frem hos ham. Han fastholdt, at en Præst kunde ordinere en Præst, saa om ikke helt Brud, dog veget af fra Oldkirken, og det maatte rettes. Til Overvejelse for den begyndte Mission skrev han som "Apostoliske og oldkirkelige Betragtnin-

Digitized by Google

ger af Ordinationen" følgende med Paamindelse at trænge dybere ind deri:

"Smaabemærkninger om Ordinationen.

Joh. 20; 21, 22, 23: Dette er Disciplenes Ordination. Der staar ikke: "Annammer den Helligaand," men blot "annammer Hellig Aand." Aandens personlige Komme fandt først Sted paa Pintsedagen.

Det første omtaler Ap. G. 1, 2; det sidste Ap. G. 2, 1 fg.

Disciplene fik Befaling til at sende andre, ligesom Jesus sendte dem, og som han selv var sendt. At de, som ikke selv ere sendte og salvede, kan sende og salve andre, er uhjemlet og fremmed for den hellige Skrift.

Selv Paulus, som var sendt af Jesus Kristus, maatte dog tilligemed Barnabas lade sig sende af Mennesker. Ap. G. 13, 1—3, dog ikke af Menigheden, men af dem, som forud var i Embedet. Hverken Menigheden i Efesus eller paa Kreta fik Befaling til at indsætte Præster; men Biskopperne Timotheus og Titus fik denne Befaling. 1 Tim. 5, 23, Tit. 1, 5. — Embedet er aldeles nødvendigt, og ikke blot en Skik; Ef. 4, 11 fg. "Han beskikkede osv.", altsaa Herren selv. Se 1 Kor. 12, 28—29.

Det almindelige Præstedømme, omtalt 1 Pet, 2, 9, har ikke det fjerneste at gøre med Ordets Forkyndelse eller Sakramenternes Forvaltning. Der tales der alene om,, at vi ere Offerpræster. Se Kap. 2, 5. Offrene, vi frembærer, er Hjertets "Takoffer", svarende til "Mad- og Takoffer" i den gamle Pagt, som Syndsbekendelsen er svarende til "Syndoffer" i den gamle Pagt o. s. fr. N. Thomsen."

I September kom Præsterne: Dan og Andersen til Neenah, der blev dannet Menighed, Annex til Waupaca, og det første danske Samfund i Amerika under Navn af:

"Kirkelig Missionsforening"

med Udgivelsen af "Kirkelig Samler." Samtidig, 8de September 1872, havde A. S. Nielsen i Cedar Falls sin anden Ordination af A. L. J. Søholm, der kom fra Udvalget og begyndte Missionen i Østen ud fra Perth Amboy og Castle Garden. Nu 5 Præster

Digitized by Google

I Juli 1873 kom Pastor J. A. Heiberg til Chicago. Den første Kandidat fra Universitetet og ordineret i Danmark. Pastor Heiberg og Hustru er første unge Præstefolk fra Danmark i Den danske Kirke. I November 1873 kom den anden, Pastor H. Rosenstand og Hustru.

Pastor J. A. Heiberg.

Der blev i Danmark Præsteskole for Missionen i Ryslige-Askov. Den første Præst, der havde været i Embede i Danmark, var Pastor Jakob Holm, der kom i Juli 1876. Missionen gik frem under Herrens Velsignelse. Ved et Møde i Chicago, der sluttede i Racine i Juni 1874, blev Navnet forandret til:

"Den danske evangelisk-lutherske Kirke i Amerika."

Digitized by Google

Der blev indbudt til Kirkemøde i Maj 1878 i Neenah, med Forslag fra Pastor N. Thomsen om at faa Biskop. Det lykkedes ikke, det blev Ordinator. Mærkeligt nok har man fra dette Møde talt Samfundets Aarsmøder. — Den videre Udvikling skal ikke følges, der maa vendes tilbage. En uhyggelig Strid fulgte

Fru Julie Magdalene Heiberg.

---o---

Det var under alt andet end lette Forhold Pastor Clausen syg trak sig tilbage som Formand.

Herren velsignede "de Hænder svage, der lagde Grund med bange Kaar."

---o---

Digitized by Google

Pastor A. L. J. Søholm.

Pastor Jakob Holm.

Digitized by Google

Den amerikanske Fejde.

Slaget ved Katekismen.

DER er næppe nogen Mission, der vilde staa i Forbindelse med Moderkirken, der er begyndt under vanskeligere Forhold af unge, uerfarne Mænd, end den dansk-amerikanske Mission. — Fra Danmark ledet af en privat Forening i den danske Menighed, og i Amerika selvstændig uden Samvirke med andre Samfund. Strax indviklet i de amerikanske Stridigheder, unge Mænd, mer og mindre paavirket af Grundtvig; og tillige af Forsamlingslivet og Indre Mission; stemplet som udprægede Grundtvigianere og fra Moderkirken, man beraabte sig paa et Svar, der banlyste Grundtvigianismen. Blev man spurgt, om man var Præst som Præsterne i Danmark, naar man ikke havde Universitetsexamen og Ordination i Danmark og svarede Ja, kunde næste Spørgsmaal blive: "kan I blive Præster i Danmark?" og dertil saa Nej. Da der kom "virkelige Præster fra Danmark under Sjællands Biskop" mildnede det; thi i Amerika stod de sideordnede; det bedste var, Herren kunde bruge og velsigne.

Præstehjemmet i Luther Valley stod skønt for Pastor Andersen. Et kærligt Forhold i Hjemmet, Pastor Müller-Eggen en tro, nidkær Herrens Tjener, som Guds Riges Sag laa inderligt paa Hjerte. Med ham til Gudstjenester, Møder og Husbesøg, i et Sommerophold efter haard Sygdom, hvor den Fremmede blev taget ind som hørende til Hjemmet; en god Forberedelse til Præstetjeneste i Amerika.

Ved Augsburg theol. Seminar var knyttet Venskab med unge Mænd, der forberedte sig til Herrens Tjeneste under en dygtig Professor, der ikke sparede sig selv, strængt fordrede, Studenterne skulde lære noget, og om Søndagen virke som Missionærer. Professor A. Weenaas var i Hjem og i Klasse kærlig, vejledende; der ses tilbage med Tak, der lærtes meget. Et Skoleaar med stor Betydning for den vordende Præst. — Der var sket et Brud, som gjorde ondt. — Ud fra de gode Minder

Digitized by Google

skrev Andersen som ordineret Præst til Pastor Müller-Eggen om ikke Venskab og Samvirke trods al Forskel kunde bevares; der kom et Svar, der nedslog alt Haab. Skrivelsen fra Amerika med Svaret fra Danmark gjorde, der kom Spørgsmaal om vort Forhold. Brevet blev sendt til Udvalget, der i Heftet: "Den dansk-amerikanske Mission", III. Side 35, meddelte følgende deraf:

"Af et Brev fra den norske Præst Müller-Eggen til R. Andersen i Waupaca:

Luther Valley Præstegaard den 23de Novbr. 1872.

For Sandhedens Skyld blive vi nødsagede til at advare mod Eders Unionisme og grundtvigianske Vildfarelser; og dersom I med Eders Kamp mod vort Arbejde for at grundlægge en rettroende luthersk-dansk Kirke i Amerika nøder os til at kæmpe for dennes Væxt og Trivsel, blive vi nødsagede til at vise det danske Folk, hvad Slags Personer der have opkastet sig til Ledere for sine Landsmænd ...... Naar De taler om Samarbejde, Andersen, da beklager jeg, at De kan endog drømme om noget saadant paa Eders nærværende Standpunkt; — vi kunne ej forsvare for vor Gud og Samvittighed i den Grad at lefle med vor dyrebare Kirkes Tro og Lære, i den Grad letsindigen at omgaas med det Hellige, at gøre fælles Sag med et saa frafaldent Parti som Grundtvigianerne, som end ikke fortjener Navn af "luthersk"; da sige vi med Paulus: "Hvad Fællesskab haver Lys med Mørke"; den Retning staar for os som den farligste og mest sjælefordærvende af alle falske Lærdomme i den kristne Kirke; vi saa Dem før sammen med Methodister og Baptister. — —"

Pastor Vilh. Beck, som stod i venlig Brevvexling med Pastor Müller-Eggen, men ogsaa gennem "Den indre Mission" havde baaren Udvalgets Mission frem, skrev et venligt personligt Brev til Pastor Andersen med en Erklæring, han maatte offentliggøre i Amerika. Den kom som Svar paa et Angreb i "Skandinaven" og derefter som Tillæg til "Kirkelig Samler" No. 15, 1873. Her følger det helt som Pastor Dan optog det:

"Erklæring fra Pastor Vilh. Beck i Danmark.

"Til Brødre!"

Da det er kommen til min Kundskab, at mit Navn ikke blot

Digitized by Google

bruges, men ogsaa misbruges under de Stridigheder, som er opstaaende i Amerika ved de ny danske Præsters Ansættelse, føler jeg mig tilskyndet til i Sandhedens Interesse at sige et Par Ord til Forstaaelse af min Stilling til denne Sag.

Det var dels ved en Mands Opraab herhjemme i "Den indre Missions Tidende," dels ved Breve fra udvandrede Landsmænd i Amerika, som sendtes til samme Blad, at Opmærksomheden herhjemme for Alvor blev henledet paa den danske Menigheds Pligt: at gøre noget for Guds Riges Sag iblandt vore amerikanske Landsmænd. Senere modtog jeg Breve fra en norsk Præst i Amerika, som havde taget sig af adskillige Danske ved Siden af sin Omsorg for den norske Menighed, han var ansat som Præst for, hvilket yderligere bidrog til, at Sagen blev sat igang herhjemme. Imidlertid havde min Ven, Pastor Johannes Clausen i Ryslinge faaet dannet en Forening i Fyen, som vilde arbejde for at bringe de Troende til at tage sig af praktiske kirkelige Opgaver og sætte deres Tro i Virksomhed ved Kærlighedsgerninger for deres Medmennesker; da denne Forening var begyndt at træde i Virksomhed, spurgte han mig, om ikke den amerikanske Mission kunde overgives til den, hvilket jeg med Glæde gik ind paa, da jeg i Forvejen havde saa meget at tage Vare paa i "Den indre Missions" Virksomhed herhjemme. Dermed var Sagen tagen ud af min Haand, saa at jeg ingen Indflydelse har haft paa Valget af de Mænd, der ere udsendte som Præster for de Danske i Amerika. Men Sagen var ikke tagen ud af mit Hjerte, hvorfor jeg vedblev at følge den med stor Medfølelse og var naturligvis villig til at give Raad, naar jeg blev spurgt; den norske Præst, som var den, der ved at henvende sig til mig, havde været med til at give det første Stød til, at Sagen kom i Gang, henvendte sig atter til mig, efter at de danske Præster havde begyndt deres Virksomhed i Amerika, og spurgte mig tilraads, om hvorvidt han skulde overlade Styrelsen af de danske Menigheder til de nye danske Præster, eller vedblive at beholde dem staaende under de norske Præsters Styrelse*). Idet jeg gik ud fra, at disse danske Menigheder

*) Den norske Præst, der skrev dette til Pastor Beck, maa have glemt, at Menighederne i Amerika have Selvstyrelse og ikke styres hverken af norske eller danske Præster. Adam Dan.

Digitized by Google

virkelig stode under norske Præster, og idet jeg stod i den Formening, at Foreningen i Fyen fremdeles virkede for Missionen i Amerika gennem de norske Præster, gav jeg den norske Præst det Raad, at han af Hensyn til de udsendte danske Præsters Mangel paa Kendskab til de for dem nye Forholde, og fordi disse Mænd vare ny i Præste-Embedet, helst burde beholde Overbestyrelsen over de danske Menigheder, dersom disse vilde have det, og først overlade dem helt til de ny danske Præster, naar de danske Menigheder forlangte det. Nu hører jeg bagefter, at Foreningen i Fyen har slet ikke benyttet de norske Præsters Hjælp ved den amerikanske Mission, og at de norske Præster slet intet Overtilsyn har haft over de danske Menigheder; saaledes skriver i det mindste de Danske i Amerika til mig; men det vidste jeg ikke den Gang jeg gav mit Raad. Det var jo min Fejl, at jeg ikke vidste bedre Besked. Dette er kortelig det Historiske i, hvad jeg har haft med den Sag at gøre.

Men naar der nu skrives til mig atter og atter fra Amerika, at mit Navn bruges til at fortrædige de danske Præster i deres Virksomhed og gøre dem mistænkelige som uduelige Personer og falske Lærere, saa er det et Misbrug af mit Navn, som jeg ikke vil have det brugt til. Hvad for det første de danske Præsters Duelighed angaar, saa har jeg ganske vist frygtet for, at nogle af dem var for unge eller uerfarne til at kunne magte de vanskelige og for dem ukendte amerikanske Forholde; og jeg har ogsaa yttret det i den Hensigt og Mening, at de kunde trænge til at staa under erfarne Præsters Overtilsyn og Vejledning. Og hvad dernæst deres meget omtalte falske Lære angaar, saa er jo Meningen dermed, at de ere Grundtvigianere, og derom kan jeg kun sige, at efter mit Kendskab tilhører kun en af dem den grundtvigske Retning, medens de andre ikke var Grundtvigianere i deres Hjemstavn og endnu staa i et hjerteligt Forhold til den indre Mission i Danmark. Det er jo ogsaa en almindelig Vildfarelse imellem mange Kristne, at man strax bliver kaldt Grundtvigianer, naar man holder fast ved Herrens genfødende Gerning i Daaben, og naar man staar fast paa vor Daabspagt i de tre Troens Artikler som Saligheds-Vilkaaret, hvorpaa Jesus har sluttet Pagten med os, som Indbegrebet af vor kristne Tro. Men paa den Maade kan der jo rigtignok blive

mange Grundtvigianere, som ikke have det mindste med den grundtvigske Anskuelse og Retning at gøre. Men selv om disse Præster vare Grundtvigianere, saa var dette dog ingenlunde en tilstrækkelig Grund til at fortrædige dem i deres Virksomhed; der er meget i den grundtvigske Anskuelse og Virkemaade, som jeg slet ikke kan med; men for det første er der da ogsaa ærlige, alvorlige Kristne imellem Grundtvigianerne, som arbejde for Guds Rige, om ogsaa de ikke ville arbejde paa samme Maade som den indre Mission, og for det andet kunne vi dog ikke gaa hen og forkættre en hel kirkelig Retning, om ogsaa vi ikke kunne følge den, uden at vi falde ind under Pavedømmets Vildfarelse, der erklærer sig selv for den ene ufejlbare Kirke og forkættrer alle andre Kirkeafdelinger som staaende udenfor den hellige almindelige Kirke. Hvad nu mit Forhold til den grundtvigske Retning angaar, saa har jeg i mange Aar arbejdet paa at forlige Grundtvigianerne med den indre Mission, for at vi, om end vi ikke vare enige i Alt, dog kunde arbejde sammen paa den fælles Tros-Grund imod vor fælles Fjende; men det er mislykket; Forskellighederne ere for store baade i Anskuelsen om Læren og om Maaden at virke paa; og jeg valgte da Abrahams Raad til Lot, da der var Strid imellem deres Hyrder; "der bør ikke være Trætte mellem Brødre, lad os for at bevare Broderskabet, vælge hver sine Græsgange." Og siden den Tid har der været bedre Fred i Danmark imellem de to Retninger; vi have hver sin Virksomhed og hver sin Afdeling af Menigheden; og om ogsaa der stundom kan blive et Ordskifte mellem os, vi ligge dog ikke i Haarene paa hverandre, og den indre Missions Styrere advare bestandig Guds Børn for denne ufrugtbare Strid. Og det er denne Advarsel, jeg gerne vilde sende mine Brødre i Amerika, enten de ere Danske eller Nordmænd: Lad dog hverandre i Fred! der kommer intet andet end Ondt ud af denne Strid imellem Brødre; den ene Retning omvender dog ikke den anden; hver bliver ved sit uagtet alle Disputer, men I ødelægge Kristenlivet i Eder selv; I slukke den lille Kærlighedsgnist, som Herren har tændt; og naar den indbyrdes Kærlighed, Kendemærket paa Jesu Disciple, er borte, hvor blive saa Jesu Disciple af? Gør som Abraham og Lot, at I kunne vedblive at bevare Broderskabet, om ogsaa I ikke kunne bevare Samvirken med

Digitized by Google

hverandre. Og naar Brødre saaledes ligger i Strid med hverandre, hvor bliver saa Kampen af mod vor fælles store Fjende, Djævelen? Sandelig, han er den eneste, som vinder ved denne Borgerkrig imellem Guds Folk. Og lad os huske, at det var altid i Kirkens Historie et Tegn paa, at Livet sygnede hen, naar Kampen begyndte om "den rene Lære"; saadan var det efter Luthers Dage; man stredes om Læren saa længe, at man glemte at leve. Lad os dog ikke gøre vort til at slaa Livet ihjel med den rene Læres Stridsøxe. Og lad os dog huske paa, at Ingen af os er Indehaver af den rene Lære helt og fuldt; Himmeriges Lys bryder sig igennem vort ufuldkomne Syn, og hver af Kirkens Afdelinger har sine Straaler af Sandheds-Lyset, men ogsaa sine skæve Opfattelser, og det er først naar alle disse Straaler samles i Jesus ved hans Genkomst til Dom over alt Sandt og Skævt, naar han kommer i sin Herlighed, og vi se ham som han er, at det hele fulde og klare Lys vil gennemstraale de mange Kirkeafdelinger, der saa bliver til en Hjord under den ene Hyrde. Ingenlunde er det min Mening, at vi skulle være ligegyldige med Læren; hvad jeg selv erkender for den sande Lære, det forkynder jeg aabent og frit uden Hensyn til, om andre ikke synes om det. Men min Mening er, at vi ikke skulle æde hverandre for de forskellige Opfattelser af Læren; thi sandelig, Brødre! I blive ikke fede deraf, men meget magre, magre i Kærlighed; denne Strid om den rene Lære, den er som Faraos syv magre Kør, der opslugte de syv fede uden selv at blive federe; den kommer ovenpaa de frugtbare Aar for Livet og opsluger Livet; Meningen er, at Livet staar over Læren, og at naar blot et Menneske er en levende, troende Kristen, der lever af den Naade, som den korsfæstede og igen opstandne Frelser har givet os i vor Daab, saa er han min Broder, om han saa har nok saa mange løjerlige Anskuelser om mange Ting.

Saa sender jeg disse Ord ikke blot for at redde mit Navn fra Misbrug, men ogsaa med det inderlige Ønske, at det maa være et Fredsord imellem Guds Børn i Amerika.

Ørum Præstegaard ved Grenaa, den 3die Juni 1873.

Vilh. Beck."

Digitized by Google

Tillæg til Pastor Becks Erklæring.

"Erklæringen" fra Hr. Pastor Vilh. Beck i Ørum ved Grenaa blev mig tilsendt ledsaget af et rigtig kærligt Brev til mig personligt, hvori han skriver, at han "fuldstændig overlader det til mig og min Raadighed." Jeg havde først tænkt kun at indrykke det i "Kirkelig Samler"; men da dette vort Blad næppe kommer ret mange af de norske Brødre, til hvem "Erklæringen" ogsaa henvender sig, for Øje, saa blev det offentliggjort i "Skandinaven og Amerika" (Ugebladets Nr. 7).

Denne Erklæring er ikke nogen Stridsartikel, i den Hensigt er det ikke skrevet af Pastor Beck, og i den Hensigt at vække Strid blev det ikke offentliggjort. Saavel Pastor Beck som jeg ønsker det betragtet som et Ord til Fred og Kærlighed mellem Brødre i vor lutherske Kirkeafdeling, selv om man kan have forskellige Meninger i et og andet.

Dernæst er det jo ogsaa skrevet for at klare Forholdet, hvori vi danske Præster staa til Moderkirken i Danmark, og jeg tænker derfor ogsaa, Pastor Becks alvorlige og kærlige Ord vil læses med Glæde af danske Brødre og Søstre, da de deraf ville se, vi ikke er saa uenige med Pastor Beck og "den indre Mission", som der er bleven fortalt dem herovre; man vil tillige se, at den grundtvigske Anskuelse i Danmark heller ikke bliver stemplet som et Kætteri, selv ikke af de Mænd, som ere imod de grundtvigske Anskuelser.

Hvad mit Forhold til "den indre Mission" særlig angaar, da vil jeg svare med Pastor Becks Ord, at jeg har i min Hjemstavn staaet i et hjerteligt Forhold til den, og det samme hjertelige Forhold staar jeg ogsaa endnu i, og vil det med Guds Hjælp fremdeles. Pastor Becks Postille "Nyt og Gammelt", samt hvad han ellers har skrevet i "Indre Missions Tidende" og andre Steder, har jeg læst med stor Glæde og til Velsignelse. Pastor Becks Ven, Hr. Pastor Johannes Clausen i Ryslinge (hvor jeg var i 2 Aar), har jeg at takke for saa meget, at det ikke kan betales, og i Udførelsen af min præstelige Gerning, som Herren har sat mig til at udøve, vil jeg med Guds Hjælp stadig se hen til Pastor Clausen som et af de Mønstre, jeg især ønsker at ligne, om det end bliver i det Smaa. Det maa være nok om Forholdet

Digitized by Google

til den indre Mission; hvad min Stilling til den grundtvigske Retning angaar, da skal jeg ogsaa her ærlig sige, at jeg indenfor den har mange kære Venner, og at jeg ogsaa ønsker altid at have disse Venner; thi jeg ser dem som mine Søskende i Herren, ligesom jeg heller ikke nægter, at jeg har gamle Grundtvig og hans Venner at takke for meget.

Jeg vil endnu sige til mine danske og norske Brødre og Søstre, hvad enten de staa i Synode, Konferens eller udenfor disse: Lad os tage Pastor Becks Ord til Hjerte, og lad os ikke strides saa meget om "Læren." Vi ere jo Brødre og ville jo til det samme Faderhus; hvorfor saa strides saa meget paa Vejen dertil? Lad os huske paa

"Som gode Børn vi maa
Paa Vejen ikke strides."

Der stod for en Tid siden i "Skandinaven og Amerika", "at de danske Præsters Forhold til Konferentsen var bekendt"; Meningen var jo, vi stode ikke i Samfundsforbindelse med de norske Brødre; men er vort Forhold "bekendt" som saadant, Brødre! lad det da tillige være "bekendt", vi ønske Fred med Guds Børn, selv om deres Anskuelser ikke i alle Ting stemme med vore. Ja, lad det vorde bekendt, at

"Vor Hjertens-Lyst er Liv og Fred,
Som Perlen, der for alt maa købes,
I Tro og Haab og Kærlighed
Det Maal opnaas, hvortil der løbes."

Og lad os tillige med hverandre bede Herren om, at

"Rive ned hver Mellemvæg,
Som gør splidagtig Lærd og Læg,
Og stifte sand og varig Fred
I Tro og Haab og Kærlighed."

Lad os tillige huske paa Apostlens Formaning om ikke at kalde os hverken efter Paulus, Petrus, Apollos eller nogen an-

Digitized by Google

den stor Mand i Kirken, men alene efter Kristus. Det kommer heller ikke an paa at føre Sjælene hen til denne eller hin lutherske Præst, men hvad det gælder om er, at de maa blive førte hen til Kristus.

Brødre! Endnu en Gang: Lad os ikke strides om vore Meninger, og kan der ikke ret blive Sandhed i Samarbejdet, da lad os følge Pastor Becks Formaning til os fra vor Moderkirke i Danmark.

Med det samme vil jeg benytte denne Lejlighed til at bringe Hr. Pastor Beck min hjertelige Tak saavel for dette tilsendte Stykke, som for de kærlige Raad i de private Breve.

Og saa til Slutning: lad os huske paa, at **Kærlighed** er det store Bud i Loven!

"Kærlighed fra Gud
Er det store Bud,
Er det Eneste jeg ved!
Bliv i Kærlighed,
Og Du har Guds Fred!
Thi Gud selv er Kærlighed."

Waupaca i Juli 1873.

R. Andersen.

Hvad min Ven, Pastor R. Andersen i Waupaca, her har skreven, kan jeg hjertelig være med til. Ogsaa jeg staar, og vil staa, i et kærligt Forhold til Pastor Beck og "den indre Mission" i Danmark, medens jeg paa samme Tid baade kan og vil kærligt tilegne mig den levende Oplysning, som Vorherre har brugt Grundtvig og flere af hans Venner til at give den danske Kirke, af hvilken Pastor Beck selv nyder godt, hvad nemt kan skønnes i hans aandelige og hjertelige Forkyndelse af Ordet som jeg, hvad enten jeg hører eller læser den, er glad ved.

Hermed lader jeg følge et lille Stykke, jeg havde i "Skandinaven og Amerika" af 8de Juli d. A., med Tilføjende af, at hvad deri er sagt om mit Forhold til "Konferentsen" i samme Grad gælder Forholdet til de andre norske lutherske Kirkesamfund; fra min Side et **Fredsforhold**. Vorherre give os lutherske Præ-

Digitized by Google

ster stedse større Naade til at vidne for Menigheden om det **Livets Ord**, "underlig klædt i Kød og Blod"; lad os vidne det, Brødre! at kun i **den hellige almindelige Kirke** er Jesus, det Livets Ord, saa udenfor Kirken er der ikke Frelse for en eneste Sjæl; og lad os vidne det, Brødre! at Summen af Budene er "**Kærlighed** af et rent Hjerte," der skænkes og næres ved den hellige **Nadvere**; thi ikke al Kundskab, ja end ikke al Tro gavner, naar Kærlighed mangler, Kristi hellige Kærlighed, "der aldrig affalder"; og lad os vidne det, **Brødre!** at Ordet, vi skal **leve af**, taler Herren selv til os i Daab og Nadver, og at Ordet, vi skal **oplyses af**, taler Herrens Aand igennem den hellige Skrift, naar Livs-Ordet bor i vore Hjerter. Og lad dette vort Vidnesbyrd ikke være famlende og ubestemt, men i Aands og Krafts Bevisning, saa Livets Ord kan vorde kendt og elsket af saa mange, "som ere af Sandheden."

Racine, Wis., i August 1873.

Adam Dan.

Mit Forhold til "Konferentsen."

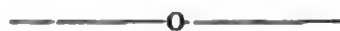
I "Skandinaven og Amerika" af 24de Juni findes anført en Del af Pastor J. Olsens Aabningstale ved "Konferensens" Aarsmøde i Eau Claire, og i samme hedder det bl. a.: "Forholdet til Pastor Adam Dan i Racine og nogle med ham forbundne danske Præster og Menigheder er bekendt." Om "Konferensens" Forhold til de danske Præster er "bekendt", ved jeg ikke; men ialfald tror jeg, at disses Forhold til "Konferensen" er meget ubekendt; — og da det vistnok i Almindelighed opfattes som et Strids- og Krigsforhold, hvad ogsaa antydes i Aabningstalen, saa kan jeg ikke undlade at gøre danske og norske Kristne bekendt med, at mit Forhold til "Knoferensen", saaledes som det udgaar fra mig, er et Fredsforhold. Jeg hader al Strid imellem Guds Børn; der skal ikke strides om Troen. Der er jo det i "Konferensen", som jeg ikke kan være med til, og ikke kan antage og forkynde, naar jeg vil ærlig imod Vorherre og mig selv; men det er aldrig faldet mig ind, at "Konferensen" skulde rette sig efter min Erkendelse af Guds Ords Sandhed, eller indenfor "Konferensens" Omraade at mistænkeliggøre dens Forkyndelse.

Digitized by Google

Den Dag, da "Konferensens" Præster og de danske Præster kunne række hverandre Broderhaand over det Grundkristelige, saaledes som Moderkirkens Præster i Danmark og Norge har gjort og gøre det, og lade al den jammerlige Strid fare, saa hver kirkelig Retning, der ikke fornægter Troen og Daaben, og følger den hellige Skrift og Moderkirkens symbolske Bøger, fredeligt faar Lov at gøre sin Gerning, den ene ved Siden af den anden — den Dag vil for mig være en Glædesdag. Saaledes er mit Forhold til "Konferensen". For de andre danske Præster kan jeg ikke svare, dog tror jeg, de fleste ville sige det samme.

Racine, 27de Juni 1873.

Adam Dan."

Pastor Vilhelm Beck.

Der blev ikke Fred: "Den amerikanske Fejde" brød ud. De politiske Blade, og især "Dansk Kirketidende" var Kamppladsen, og det ene Skrift udkom efter det andet. At Professor Clausen havde underskreven kunde man tildels forstaa, og

Digitized by Google

noget undskyldte Pastor Frimodt, som Professorens Svigersøn; desmere kom det til at gaa ud over Pastor Blædel, og hvad ikke var ventet, Pastor P. A. Fenger, som Pastor C. L. Clausen i de unge Aar havde set op til. Det er skildret i to Levnetsbeskrivelser. Af Provst W. Hjort i "Nikolaj Gottlieb Blædel. Et Livsbillede.' Nyborg 1881. En Ven, som skildrer en Ven. Ligeledes en Venneskildring af Historikeren Frederik Barfod i "Peter Andreas Fenger, en Levnedstegning." København 1878. De bør begge læses i sin Helhed. Her kun et Uddrag.

Provst Hjort fremdrager Venskabet mellem Pastor Blædel og Pastor V. Birkedal, og at der var en Tid, hvor Blædel blev regnet til Grundtvigianerne; men medens Birkedal kom helt over til Grundtvigianismen, kom Blædel længere og længere fra dem. Side 138—153 har et langt Brev fra Birkedal, som begynder:

"Ryslinge, den 14de December 1855. Min kære Broder Blædel!" — Birkedal gennemgaar en Del af Blædels Indvendinger. Deri Grundtvigs Syn paa det kirkelige Embede. Birkedal skriver: "Men efter denne Afvisning af en uhjemlet Paastand vil jeg, kære Blædel, bemærke med Hensyn til Dine enkelte Ankeposter: "de kirkelige Embeders Betydning "overser" Grundtvig saa lidet, at han nok noget nær er den første, i lang Tid den eneste og endnu den forreste og klareste, der har hævdet **Ordinationens** Karisma, hvori hins "Betydning" fra først af har Rod, og har forfægtet Embedets Forgrening med forskellige Naadegaver: **Biskop, Præst og Diakoner**, og kun Din forudfattede Mening om en anden Embedsstige (Ef. 4), som i al Fald er en Nyhed for os og har været det i Aarhundreder (saa langt, at Historien intet ved af hine Embeder at sige), kan have gjort Dig misfornøjet med Grundtvigs Betragtning af denne Sag, som han visselig langt fra at "overser" just har stillet i et klart Lys.—" Brevet er underskreven: "Din gamle uforandrede Vilhelm Birkedal."

Præsterne P. A. Fenger og Blædel havde staaet i Venskab og Samvirke med Forsamlinger, der havde været Misforstaaelser, der atter var jævnet. Blædel var virksom i Dansk Missionsselskab; men da Skat Rørdam, siden Biskop, blev Missionsskolens Forstander, var Blædel Modstander af Rørdam og støt-

Digitized by Google

tede Missionseleverne, der kom fra Forsamlingslivet, i Misfornøjelse. P. Andersen var fredelig og besindig. N. Thomsen (Præsten i Amerika) ungdommelig kritisk, og bag dem stod P. Pedersen (Fredenslund). Han forlod Skolen. Rørdam resignedede som Skolens Forstander. Hans Redegørelse er i sin Helhed i Bispinde Rørdams: "Tilbageblik paa et langt Liv." For Blædel var det kommen dertil, han maatte fralægge sig Grundtvigianismen. Saa kom Brevet fra Amerika, og han skrev under.

Præsterne Clausen og Birkedal i Ryslinge var kommen hinanden nær i Venskab. Birkedal kendte R. Andersen, som Missionselev i Ryslinge, og selv om Birkedal ikke var i Udvalget, følte han sig en Del knyttet til Amerika. Lægen Hans Benjamin Gram var Dansk-Amerikaner, og han var Birkedals Ungdoms Velgører. Birkedal blev harmfuld over Blædels Underskrift, og den uforfærdede Riddersmand han var, traadte frem med Skriftet: **"Den danske Folkekirke, Grundtvigianismen og Pastor Blædel".**

Nu skal F. Barfod fortælle. I "P. A. Fenger, en Levnedstegning", Side 81—90 hedder det:

"Som det er alle vitterligt, har der desværre raadet megen Strid mellem pietistiske norske Præster og mer eller mindre grundtvigske danske Præster i Nordamerika. De sidste sigtedes af de første for Vranglære. Saa fik en af Normændene, Præsten J. Müller-Eggen (han var nok Sekretær ved den norske Synode i Nordamerika (Konferentsen—R. Andersen), det Indfald den 12te April 1872 at sende et temmelig forvirret Brev til nogle "højt agtede og højt stillede......mest fremragende" Lærere i den danske Folkekirke, hvis Navne han hændelsesvis havde faaet fat paa, for at spørge disse, om det, som han udgav for de danske Præsters Lære i Nordamerika, ogsaa virkelig "er den danske Kirkes Lære." Tre af disse Mænd — Professor H. N. Clausen, Præsten N. G. Blædel ved Garnisonskirken og Præsten Frimodt ved Johanneskirken — fandt det sømmeligt i fællig at svare Müller-Eggen, uden dog først at forvisse sig om, hvad der maatte være sandt og hvad usandt i hans Klageskrift. Professor Clausen affattede Svaret (som han selv udtrykker sig: "paa den danske Folkekirkes Vegne"), og — Præsterne Blædel og Frimodt underskreve det tillige med ham! Men Svaret slut-

Digitized by Google

tede saaledes: "Der behøves følgelig ikke yderligere Bevis for, at Paastande som de i Deres Skrive'se anførte......intet have at gøre med den danske Folkekirke. Det er Paastande, som tilhøre et enkelt Parti, der i Fædrelandet almindeligvis gaar under Benævnelsen "den kirkelige (d. v. s. den grundtvigianske) Retning"; hinsides Verdenshavet erfare vi, at Navnet foretrækkes: "den levende Menighed." Men dette Partis Paastande og Meninger har den danske Folkekirke aldrig vedkendt sig." Altsaa — hvad Müller-Eggen slet ikke havde forstaaet, og kun daarlig havde gengivet, som han havde misforstaaet det, dette genkendes strax af de tre "mest fremragende" Lærere som "Grundtvigianisme", som et "Partis" (en Sekts?) Paastande og Meninger, hvilke den danske Kirke aldrig har vedkendt sig, fordi de slet "intet have at gøre med den danske Folkekirke." Det var saa omtrent med rene Ord at udelukke Grundtvig og hans Venner af den danske Folkekirke. Ja, Grundtvig selv var da allerede død og jordet, inden deres Skrivelse den 22de Oktober 1872 blev den danske Menighed bekendt. Det var, som "Udvalget for Evangeliets Forkyndelse b'andt de Danske i Amerika" (d. e.: Præsterne Joh. Clausen i Ryslinge, L. Helveg i Odense, Joh. Møller i Odense og G. Strøm i Marslev) udtrykte sig: "i Skrivelse til Amerika at give det Udseende af, at Grundtvigs Disciple brændemærkes af den aug burgske Bekendelse, at de ere, eller dog saa godt som ere, viste udenfor Folkekirken." Det særegne heri og det særegne i, at danske Præster paa Grund af en usammenhængende Anklage havde givet kættersyge norske Præster Vaaben i Hænde mod nogle enlige, unge og fredelige danske Præster, hvis Hverv derved i højeste Maade kunde vanskeliggøres, — fremkaldte selvfølgelig en temmelig hidsig Kamp her hjemme, i hvilken særlig Blædel flere Gange tog Ordet, ikke for at undskylde sig, heller ikke for at retfærdiggøre sig, men nærmest for, idet han væsentlig henholdt sig til Biskop Martensen, at gaa "Grundtvigianismen" paa K ingen. — Men nu var og er der et Præstekonvent, som talte og tæller en hel Del Præstr i og udenfor København, og af disse var baade Fenger og Blædel Medlemmer. I dette foreslog da Fenger, at, naar der var en saadan Meningsulighed til Stede, som ime'lem ham og Blædel var bleven aabenbar, skulde Konventet hellere i al Fre-

Digitized by Google

delighed opløse sig; og, vilde saa nogen af dem paany slutte sig sammen og danne et mindre Konvent, maatte dette jo staa dem frit. Den fredelige Fenger havde ikke hidtil taget Del i den hidsige Pennefejde; Blædel var tilfældigvis ikke til Stede i dette Konventsmøde, og de tilstedeværende Med'emmer af Konventet vare ikke forberedte paa et saadant Forslag. De mente, at der ved Forslagets Vedtagelse vilde ske et Brud, som helst maatte undgaas; de satte megen Pris paa Konventet, som det nu havde bestaaet i en Række af Aar; og man enedes derfor om at tage Sagen for paa et følgende Møde, hvor baade Fenger og Blædel kunde være tilstede, og hvor man da haabede at kunne fremkalde en fredelig Løsning. Haabet glippede dog. Blædel udviklede i næste Møde udførlig, hvorfor han var og maatte være en afgjort Modstander af den grundtvigske Retning, og vægrede sig bestemt ved at give nogen offentlig Erklæring, der i mindste Maade kunde formilde det stødende, som man havde fundet i de tre Herrers Skrivelse til Müller-Eggen. Og denne Beslutning fastho'dt han, skønt man baade paa selve Mødet og senere indstændig bad ham opgive den. Det kom altsaa til et Brud, men det var kun Blædel, som traadte ud af Konventet.

Som allerede sagt, var den amerikanske Fejde ført med stor Heftighed fra begge Sider, og ingen af de Kæmpende havde lagt Fngrene imellem. Men i et Forsvarsskrift mod Præsten Blædel ("Den danske Fo'kekirke, Grundtvigianismen og Pastor Blædel") havde Præsten Birkedal iblandt andet yttret (S. 10): "om vi kunne staa Maal......for Luthers lille Katekisme.... det maa dog vel nogenlunde kunne afgøres." Disse Ord greb Blædel, og i et Modskrift ("Pastor Birkedal og Grundtvigianismens Katekismus") udbrød han (S. 9—10): "Ja, Pastor Birkedal! det kan afgøres. Thi dersom Grundtvigianerne ere i fuld og god Overensstemmelse med denne "besvorne" Bog, hvorfor have de da i den af dem besørgede Udgave af Dr. Morten Luthers lille Katekismus **forandret og forvansket Luthers Lære om Daabsordet og Nadverordet?"** ...... "Det er en af de sørgelige Følger af den usikkre og næsten opløste Tilstand, hvori den danske Folkekirke for Tiden befinder sig, at enhver, der maatte

Digitized by Google

have den nødvendige Dristighed dertil, kan tiltage sig Ret til at udgive Luthers lille Katekismus, skønt den er en af vor Kirkes symbolske Bøger. Denne lovløse Tilstand have Grundtvigianerne benyttet sig af til at udgive en Katekismus, som bruges især af de Præster og Lærere, der henhøre til dette religiøse Parti"*). — Dette gav Biskop Monrad Anledning til i sin Bog "Om Slaget ved Katekismen" at sige: "Der udbrød en Strid i Nordamerika mellem norske og grundtvigiansk-danske Præster. De første søgte Understøttelse i Danmark og vare heldige i deres Bestræbelser; men, da saa Efterretningen herom kom fra Nordamerika til Danmark, saa tændtes Krigens Luer ogsaa i vort Fædreland, og navnlig udbrød der en heftig Kamp mellem Pastor Birkedal og Pastor Blædel. Imidlertid sad Præsten til Frelsers Kirke ganske stille, fredsommelig af Natur, maaske ogsaa fredsommelig ved Aarenes Vægt. Han anede ikke Uraad, mente sig vel forvaret og trak maaske lidt paa Skuldrene over de yngre Kræfters Ivrighed. Da endte Pastor Blædel Kampen ved en dristig og vel beregnet Manøvre; han opgav Fyn (d. e.: Birkedal), kastede sig over Kristianshavn, og førte et dræbende Slag mod en af Pastor Fenger udgivet Katekismus. Jeg kommer uvilkaarlig til at tænke paa Svenskernes pludselige Indfald i Jylland under Trediveaarskrigen." Saa vidt Monrad. Om han har Ret i, kun at se "en dristig og vel beregnet Manøvre" i Pastor Blædels sidste Skridt, maa han om; at det var dristigt, ja vel mer end dristigt, kunne vi 'et blive enige om. Men til Sagen! — Allerede 1841 havde Fenger paa Forlæggerens Anmodning udgivet: "Dr. Morten Luthers lille Katekismus med Morgen-, Aften- og Bordbønner, en Hustavle, samt Sentenser af Guds Ord." Han havde (ligesom forøvrigt Biskop Mynster og flere andre) undladt at sætte sit Navn paa som Udgiver, thi det var jo ikke hans eget Arbejde, men helt og holdent Luthers, og han mente, at det var den ligegyldigste Sag af Verden, hvem der sørgede for, at det blev udgivet. I Aarenes Løb udkom det ene Oplag efter det andet. Jeg har ikke de øvrige Oplag lig-

*) Denne grundløse Beskyldning fralagde iblandt andre Dr. Viborg i Slagelse og Birkedal sig. Birkedal tilføjede endog, at han ikke havde kendt den omhandlede Udgave af Katekismen, før nu Blædel gjorde ham opmærksom paa den.

Digitized by Google

gende for mig, men kun det 9de, 13de og 14de, det sidste trykt 1872. Alle ere navnløse som det første, skønt lidt efter lidt kunde der jo nok være større Grund til at nævne Udgiveren; men det tænkte Fenger ikke paa; han holdt det heller ikke hemmeligt for nogen; i al Fald var det en offentlig Hemmelighed. — Allerede i tidligere Oplag havde han gjort nogle Rettelser i Sproget, hvorved dette var blevet tydeligere og noget mere dansk. Disse Sprogrettelser savnede imidlertid al dogmatisk Betydning, det skulde da være, at han i den 2den Trosartikel havde rettet "undfangen af" til "undfangen ved", en Rettelse, om hvis Rigtighed der er tvistet og altsaa kan tvistes, og som det jo er vitterligt, at flere (selv "Grundtvigianere") ikke kan gaa ind paa. Endog Blædel siger om alle hine Rettelser: "de havde ikke nogen væsentlig og navnlig ikke nogen fremtrædende dogmatisk Betydning." Men saa kom 13de Oplag (1868), og her (men først her), siger Blædel, "ere disse Forandringer blevne af en aldeles gennemgribende Natur." Vi skulle se, hvorledes dette forholder sig, hvori den angrebne 13de Udgave afviger fra den menløse 9de Udgave. — I "den 4de Part" (Daabens Sakrament), i Spørgsmaalet: "hvad er Daaben?" hed det i

9de Oplag:	13de Oplag:
Daaben er ingenlunde Vand alene, men Vand indesluttet i Guds Befaling og sammenføjet med Guds Ord.	Daaben er ingenlunde Vand alene, men Vand indesluttet i Guds Befaling og sammenføjet med Guds Ord.
Guds Ord, som er sammenføjet med Vandet, er dette, som Vorherre Kristus siger (Matæos i det sidste):	Guds Ord, som er sammenføjet med Vandet, er Daabsordet paa den kristne Tro i Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn. Guds Befaling er denne, som vi læse hos Matæos i det sidste (Kristus sagde):
Gaar hen, lærer alle Folk og døber dem i Navnet Faderens og Sønnens og den Helligaands.	Gaar hen og lærer alle Folk og døber dem til Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn.
Hvad er Daabens Brug og Nytte?	Hvad er Daabens Nytte?
At den virker og udretter i os Syndernes Forladelse, frier os fra Døden og Djævelen og giver alle dem det evige Liv, som tro Guds Ord og hans Forjættelse.	Den virker Syndernes Forladelse, frier fra Døden og Djævelen og giver den evige Salighed til alle dem, som tro.

Digitized by Google

Guds Ord og Forjættelse er denne:

Mark. 16, 16.	Mark. 16, 16.
Hvo som tror og bliver døbt, skal blive salig; men hvo som ikke tror, skal fordømmes.	Hvo som tror og bliver døbt, skal blive salig; men hvo som ikke tror, skal blive fordømt.

I 13de Udgave var desuden i 5te Part ("Alterens Sakrament") det latinske Udtryk: "det nye Testamentes Kalk" givet paa Dansk ved: "den nye Pagts Bæger," og længere nede var "hvo som ikke tro" rettet til: "de som ikke tro"*). For at være aldeles fu'dstændig og nøjagtig skal jeg endnu tilføje, at i "Sentenser af Guds Ord" var der i 13de Oplag, i Afsnittet om "Daaben," til de øvrige Bibelsprog føjet dette: "Kristus rensede Menigheden ved Vandbadet i Ordet." Ef. 5, 26, — samt at i Grundtvigs Salme: "Et Barn er født i Bethlehem" var det sjette Vers ("I Kød og Blod blev han os lig") udeladt og i dens sidste Vers to Linier med en liden Ændring omflyttede; men ingen af disse tre Ændringer kan der vistnok tillægges nogen dogmatisk Karakter, hverken Tilføjningen eller Udeladelsen eller Omflytningen. — 14de Oplag var et aldeles bogstavret Optryk af 13de (kun at to smaa Trykfejl vare blevne rettede, og at i den nævnte Salme af Grundtvig det tyske "Ansigt" var ombyttet med det danske "Aasyn"). Hvis Ændringerne i 13de Oplag (thi om de tidligere er der jo ikke Tale) havde kunnet gøre Menigheden Skade ved at "**forvanske**" Troslæren, havde de altsaa i fulde fem Aar gennem Tusinder af Aftryk haft den rigeligste Lejlighed dertil, da Blædel pludselig — og dog meget sent — traadte i Skranken mod alt det "lovløse" Væsen eller Uvæsen; og, **hvis** der fandtes skadelige Vildfarelser i de Udgaver, der var ældre end den 13de, havde der jo endog været en saa meget rundeligere Tid til Udførelsen af Ødelæggelsesværket.

---

*) Pastor Blædel paaviser og bekæmper jo rigtignok i 5te Part adskillige andre Afvigelser fra — Lindbergs Udgave af Katekismen; men dels har jeg ikke denne ved Haanden, dels kommer det jo ikke Sagen ved, da han rundt ud har erklæret, at de Rettelser, som fandtes i de tidligere Udgaver end den 13de, "have ikke nogen væsentlig og navnlig ikke nogen fremtrædende dogmatisk Betydning." Han kan dog ikke paa den ene Side mene og sige et, og paa den næste mene og sige noget helt andet.

Digitized by Google

Der er mange Mærkeligheder ved dette Skridt af Blædel. Først at han først nu traadte op imod en Bog, som han dog længe havde kendt; dernæst at han stadig og udelukkende kalder denne Bog "Grundtvigianernes Katkismus," næsten som om den var vedtagen af disse paa en hemmelig Synode, uden med et eneste Ord at antyde, at han godt vidste, at Fenger, og Fenger alene, var denne Katekismes Udgiver (det samme havde han iøvrigt gjort i Roskilde Præstekonvent og faaet Svar, som sig burde); end videre at han, som Monrad meget rigtig siger*) egentlig slet ikke angriber selve de foretagne Ændringer, men "de skumle Planer, som han lægger ind i" Ændringerne; og endelig at han, der "ikke en men flere Gange har kaldt Fenger sin aandelige Fader"*), kunde faa det over sit Hjerte at tillægge denne "sin aandelige Fader" saadanne "skumle Planer", som intet andet Menneskebarn kunde tiltro den hæderkronede, "trohjærtige" Olding. Nok — han traadte op "i dybeste Alvor", hvad enten det saa var "en velberegnet Manøvre" eller ikke, og med glødende Pen skrev han (iblandt andet): "Hvad der er det særegne ved denne Katekismus, er dette, at et Parti, som erklærer sig i alle Henseender for at være i god og venlig Forstaaelse med den evangelisk-lutherske Kirke og med den danske Folkekirkes symbolske Bøger, paa egen Haand forandrer og forvansker en af denne Kirkes symbolske Bøger og dog vedbliver at paastaa, at de, der høre til dette Parti, kunne staa Maal, i det mindste lige saa godt som andre, for Luthers lille Katekismus. Jeg maa derfor tillige henvende mig til Ministeren for Kirke- og Undervisningsvæsenet og til Folkekirkens Biskopper som Værger og Tilsynsmænd for den evangelisk-lutherske Kirke i Danmark, og i den dybeste Alvor maa jeg spørge dem: **er den danske Folkekirke virkelig i en saa værgeløs Tilstand, at et særeget religiøst Parti i denne Kirke har Ret til at omdanne og tillæmpe denne Kirkes symbolske Bog for derved at indsmugle sine Privatmeninger i den kristelige Børnelærdom?**" — Hvad "Partiet" (d. e.: Fenger) havde tilladt sig af "Omdannelse og Tillæpmning," hvad det vilde "indsmugle", har jeg ovenfor paa-

*) "Om Slaget ved Katekismen," Side 18.

*) Fr. Nielsen, "Historiske Oplysninger om Luthers lille Katekismus." Side 37.

Digitized by Google

vist. Kan nogen finde Farerne, saa gøre han det. Som Ikke-Theolog skal jeg vel afholde mig fra ethvert Forsøg paa at godtgøre, hvor lidet Blædels Anklage har at sige, naar han raaber paa "Forvanskninger" osv. Jeg skal kun henvise til Biskop Monrads Bog "Om Slaget ved Katekismen." Ingen har hidtil mistænkt Monrad for enten hemmelig eller aabenbar "Grundtvigianisme," og han kan da heller ikke billige, "at Fenger har foretaget Forandringer i Luthers Katekismus, uden at disse Forandringer ere betegnede som foretagne af ham" (hvilket Fenger ogsaa strax beklagede, da han blev gjort opmærksom derpaa); men lige fuldt vidner Monrad, at disse Forandringer ere "Frugterne af en alvorlig Mands grundige Eftertanke" og "ere i det hele forsvarlige"; ja erklærer (Side 34), at "det skal staa fast som en aldeles ubestridelig Kendsgerning, **at Fengers Udgave viser større Troskab mod Guds Ord i den hellige Skrift og mod den gamle kirkelige Overlevering**"*) end den af Regeringen monopoliserede Vajsenhusudgave, som Biskop Mynster havde besørget. Desuden paaviste Fr. Nielsen ("Historiske Oplysninger om Luthers lille Katekismus"), at Luther selv og hans Samtid idelig foretoge Ændringer i Katekismen, saa det var vanskeligt at afgøre, hvilken af de mange Udgaver der skulde gælde for vor Kirkes symbolske Bog, og godtgjorde, "hvorledes Luthers Katekisme i Tyskland strax foreligger i en dobbelt Skikkelse: som symbolsk Bog og som Skolebog"; at det samme lige siden Peter Plades Tid stadig var Tilfældet hos os; samt at Fengers Udgave ligesom Mynsters var en Skoleudgave; "og at der altid har været Frihed tilstede overfor Udgivelsen af Katekismen som Skolebog." Det samme godtgør Monrad. Men det var dette, som Blædel havde været uvidende om, og det var denne hans Uvidenhed, der havde givet ham Mod til at kæmpe mod Vejrmøller. — Fenger selv gav kun et Par lige saa rolige som værdige Indlæg i denne Strid**), skønt den selvfølgelig maatte baade harme og krænke ham, og skønt han havdet let ved at godtgøre, at den paaankede Katekisme paa ingen

*) Jeg udhæver her, som ellers allevegne, saaledes som enhver Forfatter selv har udhævet, da jeg ikke vil lægge mere eller mindre i Udtalelserne, end vedkommende Forfatter selv har lagt.

**) I "Dansk Kirketidende" Nr. 43 for 26de Oktober 1873 og i "Berl. Tid." Nr. 269 for 17de November 1873.

Digitized by Google

Maade var "Grundtvigianernes," men — hvad Pastor Blædel ved lige saa godt som jeg selv" — slet og ret var hans egen; og lige saa let ved at godtgøre, at der slet ingen Mening var i Talen om "en **Forvanskning** af vor symbolske Bog." Han havde dog aldrig haft Lyst til Strid, og "Gud ved, at jo ældre jeg bliver, des mindre synes jeg om Strid, som kan undgaas uden at være utro paa sin Post." Han syntes heller ikke om, "naar to Mænd, der vare af ulig eller modsat Mening om kirkelige Sager, vilde give sig til højrøstet at skændes derom eller endog skælde hinanden ud paa et offentligt Torv eller i en stærkt befærdet offentlig Gade" (det vil sige: i Bladene), "allermindst naar de vare i Præstekjole." Man har jo imidlertid ikke Fred længer, end ens Nabo vil. Det Ordsprog maatte Ordsprogssamleren baade kende og sande. — Men, naar han i sin Troskyldighed mente, at det næppe vilde lykkes Blædel, hvad han syntes at tilsigte: at faa Brugen af Bogen forbudt, ja da tog han sørgelig fejl. Biskop Martensen og Kirke- og Undervisningsministeriet havde en anden Mening om Sagen, og Brugen af Fengers Katekismusudgave blev 11te Februar 1874 **forbudt** i Skolerne og ved alle de præstelige Vejledninger til Daabsfæstelsen! Et gammelt Bud, der hævdede Vajsenudgavens Ret til Brug i Skolerne, blev genopfrisket. Det er imidlertid godt, at et ministerielt Forbud kun kan ramme den døde Bog, men vanskelig den levende Undervisning. Det burde de høje Herrer have betænkt, og de vilde da maaske undladt Forbudet, hvad enten de saa vare mere eller mindre enige eller aldeles uenige i de gjorte Ændringer.*)"

Som Fortsættelse af udkomne Skrifter kan nævnes Biskop Monrads om Trosbekendelsen og senere Pastor F. L. Grundtvig: Troens Ord, m. fl.

---

*) Den, der vil læse en mild, klar og slaaende Udvikling af Stridsspørgsmaalets Kærne, han læse Skat Rørdams lille Bog (32 Sider): "Grundtvig og Luthers lille Katekisme" (Kbhvn. 1873). Den er skreven i en Aand, der lader Forfatteren sige (Side 9): "Det er nu aldeles ikke min Mening med ovenstaaende Bemærkninger at ville fejde imod Pastor Blædel, saalidt som jeg overhovedet ønsker at deltage i den opstaaede Strid, der efterhaanden har antaget en saa uhyggelig Karakter, at Kristne ikke skulle lystes ved at have med den at gøre."

Digitized by Google

Biskop Rørdam har Ret. Den amerikanske Fejde var saa uhyggelig, at Kristne ikke skulle lystes ved at have med den at gøre. Godt, der kan tilføjes om Fred. Det skal Provst Hjort fortælle. I Blædels Livsbillede, Side 169—171 siger han:

"Vi formaa i Blædels Skridt vel at se Kortsynethed, men ingen lav personlig Hævngerrighed. I Stridens Hede, i Iver for uden Persons Anseelse at værne om den rene Lutherdom, saa han en grundtvigsk Solidaritet, hvor der i Virkeligheden, som Monrad siger, kun forelaa "Enkeltmands Værk". Lad Blædel have taget Fejl heri, lad ham have handlet uoverlagt, lad ham i Kampen have brugt stærke Ord — hans Modstanderes vare ligesaa stærke — men hævngerrig, nej, det var Blædel ikke, og de, der dømme ham derfor, have kendt ham daarlig, dertil havde han et for mildt og kærligt Hjerte.

Og naar man overfor Fenger med fuldstændig Føje i denne Strid optog alt i den bedste Mening og erkendte, at han i Konventssagen, hvor han traadte op mod Blædel, havde set paa Sagen og ikke paa Personen, og i Katekismussagen havde handlet bona fide (paa Tro og Love), da han forandrede Luthers Ord, saa burde man ligeoverfor Blædel i det mindste ikke optage alt i den værste Mening. Det var et sandt Ord, Biskop Monrad skrev i det nævnte Skrift: "Hvor vi Theologer dog alle tilhobe trænge til Sagtmodighed og Ydmyghed, naar vi stride med hverandre og hvor let glemme vi vor fælles store Kærlighed til vor Herer og Mester over mindre Meningsforskelligheder." Den hele Strid lige fra Begyndelsen havde en uhyggelig, personlig Karakter; den frembød mange Exempler paa den menneskelige Skrøbelighed og er en Bodsprædiken for den hele gejstlige Stand. Vi give Pastor Tolstrup Ret, der, efter at baade Blædel og Fenger vare kaldte hjem, ved det omtalte Konvents 25-aarige Jubilæum i Gladsaxe Præstegaard udtalte følgende Ord: "Havde der været større Kærlighed i os, da var denne Strid ikke opkommen uden at være bleven bilagt, og vi kan i Dag ikke jubilere, uden at der gaar en Følelse af Skam derover gennem vore Hjerter, og uden at vi sende en Kærlighedshilsen over vore to uforglemmelige Venners og Brødres, Fengers og Blædels Grave."

Det er velgørende ovenpaa den megen Strid mellem Theolo-

Digitized by Google

ger at faa at vide, at de forskellige Parter forligtes med hinanden, inden de for sidste Gang skiltes. Blædel og Fenger traf sammen paa en Rejse og havde der et venskabeligt Møde, og — om vi saa maa sige — over Fengers Grav rakte Birkedal og Blædel hinanden Haanden. Herom meddeler Birkedal følgende:

"Jeg kom i Vinteren 1878 ind til Hovedstaden for at følge min Ungdoms Lærer og dyrebare, hæderlige Ven P. A. Fengers Støv til Hvile. Der fik jeg at vide, at Blædel havde talt om den pinlige Stilling, hvori han befandt sig ved dette Dødsfald. Skulde han følge eller ikke følge med paa Jordfæstelsesdagen? "Birkedal har sagt, at det maatte støde Følelsen, at jeg var med ved Grundtvigs Ligfærd, naar jeg nærede de Anskuelser om denne, at han var en Sekterer og vildledende Lærer i Kirken, hvad vil han da sige, naar jeg nu gaar med i Fengers Ven nedfølge?" (Efter hvad der er os meddelt var Blædel med i Fengers Ligfølge). Saaledes omtrent talte han til min Hjemmelsmand. Denne svarede: "Birkedal er her i Byen, gaa hen og forlig Dem med ham, medens De er med ham paa Vejen." Men han kom ikke. Jeg var inderlig bedrøvet derover og fortalte disse Blædels Ord til en ædel Kvinde og Veninde. Hun sagde: Hvorfor gaar De ikke selv hen til ham? Det slog mig og jeg bankede paa hans Dør. Han studsede, da jeg traadte ind, men ikke i Vrede. Det blev et bevæget Møde. Jeg begyndte omtrent saaledes: Nu er vi begge blevne gamle, og det vil ikke være godt, om vi gik bort med et uberigtiget Regnskab. Jeg kommer ikke her for at kalde tilbage, hvad jeg har skrevet imod din Fremfærd i den bevidste Sag, men heller ikke for egenretfærlig at frikende mig selv for al Brøde i vor Strid; der har ogsaa her blandet sig ind, hvad der hører det gamle Menneskes Vanart til: ufornøden haarde Udtryk, og jeg vil ikke skamme mig ved at bede Dig om Forladelse derfor. Men jeg kommer for at vi to gamle Mænd kunne inden vor Bortgang endnu en Gang se hinanden ind i Øjet og række hinanden Haanden uden at skulle skilles ad i personligt Fjendskab, i hvor forskelligt vi end dømme om de kirkelige Forhold." Han var som jeg meget bevæget og jeg følte, at der faldt en Sten fra hans Hjerte ved saaledes igen at kunne tale roligt og ærligt Ansigt til Ansigt med mig. Samtalen varede omtrent en Time. Han skulde ind

Digitized by Google

til sine Konfirmander. Men i denne Time blev der talt mange alvorlige Ord."

Birkedal raadede ham meget indtrængende til "offentlig at bede om Tilgivelse for sit uretfærdige Angreb navnlig paa Fenger." Dette vilde Blædel ikke, og som vi have opfattet denne Sag, maatte ogsaa de Tvende, der nu i Venskab talte med hinanden have en meget forskellig Anskuelse i dette Punkt, derimod indrømmede Blædel, at han ønskede, at han aldrig havde indladt sig med Clausen og Frimodt i Erklæringen til Nordamerika. "Han sagde," føjer Birkedal til, "at han var mig hjertelig taknemlig for dette Besøg, og jeg er inderlig taknemlig for, at Vor Herre indskød mig Tanken om at gaa til ham. Vi skiltes ad med gensidig Glæde over denne Times Samtale, idet vi kyssede hinanden, ikke uden Taarer. Næste Dag besøgte han mig, men traf mig ikke hjemme. Ikke anede jeg, at jeg næste Gang skulde staa ved hans Sotteseng, hvor han laa lidende, mærket til Hjemfarten." Saaledes var, takket være Birkedals forsonlige Sind, der ikke undsaa sig for at gøre det første Skridt, ogsaa her Striden jevnet."

"Kort efter sin Hustrus Død havde Blædel et Besøg af Birkedal, hvorom denne meddeler følgende: "Da jeg kom til København, hørte jeg, at Blædel laa, som man siger, for Døden, skønt denne Talemaade er saa trøsteløs og uanvendelig, naar det er en Kristen, der skal lukke sine Øjne her. Jeg gik strax til ham. Han var saa svag, at han egentlig ikke maatte tage mod noget Besøg, men da det blev sagt ham, at det var hans gamle Ven (en Gang hans Modstander), der stod udenfor, sagde han: "Naturligvis skal han komme ind." Der laa han med tydeligt Præg af, at hans Dage vare talte. Han rakte mig venlig sin Haand, saa paa mig med Mildhed og takkede mig for mit Komme. Hvad vi talte om i den lille Tid, jeg sad ved hans Leje, skal jeg ikke komme nærmere ind paa. Kun dette: hans nylig afdøde Hustru var en af Genstandene for vor Samtale og saa Bekendelsen af den Tro, der overvinder Verden, Synden og Døden. Alle Skygger, der havde været os imellem, vare som bortblæste. Det var en vemodig Stund, og som al Vemod er, en

Digitized by Google

Blanding af Smil og Taarer. — Da jeg rejste mig for at gaa, sagde han tilsidst: "Læg din Haand paa mit Hoved!" Det gjorde jeg og gik. Om det samme Besøg siger Blædels Datter efter at have omtalt, hvor bestemt og afgjort Faderen fordrede, at Birkedal skulde komme ind: "Da jeg kom ind igen til Fader, havde han Taarer i Øjet og sagde, at han var meget glad over dette Besøg."

Blædels sidste Dage var en Beredelse til Døden. Et Par Gange troede han det var paa det sidste. Han kaldte alle sine Børn til sig og sagde dem "Farvel indtil vi en Gang med Guds Hjælp mødes hisset." — Af og til mente han at se sin afdøde Hustru: "Jeg saa hende herinde," sagde han; "hun var her, hendes Sjæl var lige saa hvid som hendes Klædning, og hun sagde til mig: Jeg er i de Helliges Samfund."

Han bad sin Søn læse Joh. 14 Kapitel paa Græsk. Flere Gange gentog han 6te Vers paa Græsk: "Jeg er Vejen og Sandheden og Livet, der kommer ingen til Faderen uden ved mig." Han laa med foldede Hænder og bad Sønnen fremsige Trosbekendelsen og Fadervor. Han bad Børnene synge: "Vor Gud han er saa fast en Borg" og sagde: "Tak, Børn, hvor det var rart." Han døde Tirsdag den 15de Juli 1879.

Hertil vil jeg — R. Andersen — personlig tilføje: Min Brud Dorothea Elisabeth Thomsen, blev af Udvalget, som første danske Misionsbrud, udsendt 1874. Hun havde været Novice paa Diakonissestiftelsen og kendte godt Pastor Frimodt. Han var virksom ved hendes Udsendelse, og med hende sendte han en kærlig broderlig Hilsen, som hun bragte mig omtrent saaledes: "Sig Deres Forlovede, og han tror det nok, naar De siger det, jeg har været glad ved hvad jeg har hørt om hans Virksomhed, og det gør mig ondt, min Underskrift har lagt Hindringer i Vejen, havde jeg kendt Forholdene bedre, havde jeg ikke gjort det. Sig ham, jeg ønsker Guds Velsignelse over hans Virksomhed og over Eder begge i Hjem og Menighed."

Tiden gik. Emigrantmissionen og andre Forhold bragte mig i Forbindelse med General Council. Jeg skrev atter til Pastor Müller-Eggen og vi vexlede Vennebreve. Han var glad

Digitized by Google

ved min Bog: "Den ev. luth. Kirkes Historie i Amerika" og min Anmeldelse af hans Skrift: "Forlovelsen." Naar han udgav et Skrift, sendte han det til mig. Det sidste Skrift var: "**Kirkens Synder, Kirken er ikke Babel! Vi gaar ikke ud!**" 1889. Paa det stod: "**I Broderkærlighed fra Forfatteren.**"

Professor A. Weenaas havde store Forhaabninger om Augsburg Seminar, som han fik flyttet til Minneapolis, men Samarbejde med de andre Professorer blev ikke som haabet. Rejste til Norge og blev Præst. Der var saa meget, der havde hans Kærlighed i Amerika, saa da der kom Kald fra Hauges Synode tog han derimod og blev Professor ved deres Præsteskole. Jeg skrev til Professor Weenaas og fik venligt Svar. Jeg spurgte om han endnu vilde nægte mig Examensbevis. Saa sendte han strax følgende:

"**Examensbevis.**

Hr. R. Andersen har i Maj 1872 underkastet sig theol. Afgangsexamen ved Augsburg Seminarium med fø'gende Udfald:

Bibelsk Exegese	Godt.
Dogmatik	Godt.
Kirkehistorie	Meget godt.
Pastoral Theologi	Godt.

Hvilket herved attesteres med Tilføjende, at Hr. R. Andersens Forhold ved Seminariet var i enhver Henseende kristsømmeligt.

f. T. Redwing, Minnesota, 2den Maj 1885.

A. Weenaas, Professor."

Da han atter drog til Norge, Præst og Provst, fik jeg Brev om vi kunde mødes om Bord paa Skibet i Hoboken. Vi talte om gamle Minder og Kirkens Stilling. Saa sejlede min Ungdomslærer mod Norges Kyst. — Lutherdalens Præstegaard og Augsburg Theol. Seminar lyser i Ungdomsmindet med Tak til Herren. — Vi haaber snart at mødes i Lysets Boliger.

Ved min Ordination aflagde jeg den gamle Præsteed i Løfteform ene for Pastor Nielsen. Missionspræsterne P. Andersen og N. Thomsen havde aflagt den for Missionær Ochs i Indien, Thomsen medbragte den oversat fra Latin til Dansk og Nielsen benyttede den, men til "Biskop og Provst" kom "Ordinator og Embedsbrødre." Tredie Løfte lød: "jeg lover alvorligt og hel-

Digitized by Google

ligt, at jeg ikke blot vil fly og afsky al Lærdom, som er Guds Ord imod, men at jeg ogsaa af al Magt vil bekæmpe dem og hellere udgyde mit Blod end bifalde falske og fanatiske Lærdomme." Det sagde Nielsen skal udelades, og føjede til, det er saadan Løfte, der gjorde de norske Præster saa stridbare, "de er bunden af Præsteløftet." Der er Sandhed deri. Nidkærhed, maaske i Uforstand, for Herrens Sag maa dog agtes mere end Nutidens Slaphed. Jeg er mere tiltalt deraf end af de der nægter Led i Troens Ord og bliver i Embedet. Den Stilling forstaar jeg ikke. Som gammel i Herrens Tjeneste vil jeg sige, Præsteløftet har for mig været en Støtte. Maa jeg af Naade være tro.

I den amerikanske Fejde og anden Fejde har ogsaa jeg syndet; med Bønnen: Forlad vor Skyld, som vi forlader vore Skyldnere ser jeg frem mod Stunden, da Modstandere paa Jord, Sødskende i Herren, skal mødes i den evige Kærlighed

---

Pastor Dr. A. R. Rude
født 25de Oktober 1812 i København. Ordineret 9de Maj 1843 i Woodstock, Virginia. Død 21de Maj 1883 i Georgetown, Texas.

Digitized by Google

Pastor J. C. Richmond

Feltpræst ved 2. Wisconsin Regiment. (Se Side 141.)

(Laant fra Annals of St. Michaels).

Digitized by Google

Pastor C. L. Clausen og Hustru, Fru Bergethe Clausen
(Clausens Billede fra Fotografi paa Ærø ved Danmarksbesøg.)

Virginia Kolonien.

VIRKSOMHED I PHILADELPHIA. — SØMANDSPRÆST.

A CLAUSENS Helbred vedblev at være daarligt, saa kom Tanken alvorlig frem at søge til et andet Klima for om det kunde blive bedre. Han holdt Kapellan, men kunde ikke gøre Fyldest i den store Menighedskreds. Skulde han vedblive, som han gerne vilde, da maatte det kun være for en lille Menighed. Han rejste, nærmest for at finde den Plads, der var bedst at flytte til. Han naaede saaledes helt ud til de den Gang nætsen ukendte Black Hills. Feltpræsten, som havde været med i Sydstaterne i Kampen for Slavernes Frihed, droges mod Syd. Virginia har altid haft et vist romantisk Skær over sig fra Pilgrimme landede 1607 ved Jamestown, og Virginia blev Stedet han valgte.

Han blev tiltalt af "Northern Neck" ved Rappahammock Floden og sikkrede sig et større Landstykke for Anlæggelsen af en Koloni. Hans Besøg i Fædrelandet havde vakt mange danske Interesser, og han tænkte paa dansk Koloni med en lille dansk Menighed. Han var fuld af Haab, hans Helbred bedredes

Digitized by Google

og alt tegnede til at blive lyst og godt. Han var en ret velhavende Mand og han holdt ikke sine Penge tilbage.

Hans danske Venner, Brødrene Winsløw, var paa den Tid bleven daarlig stillet. I 1871 var Chicagos store Brand. Ferdinand S. Winsløw drev en betydelig Bankforretning og Broderen Wilhelm Winsløw var hos ham. Efter Branden kom Bankens ulykkelige Fallit. Med den dygtige Forretningsmand F. S. Winsløw talte han om Koloni Anlægget. Naar der er sagt F. S. Winsløw var Agent for Landsalg, og at Clausen skulde bruges i Landspekulation, og Winsløw drog Clausen til Virginia, da er det lige det modsatte. Det var Clausen som rejste til Virginia, syntes om Land og Klima, købte en større Ejendom med rummeligt Hus ved Floden. Saa skrev han til sin Ven Wilhelm Winsløw om at komme, ogsaa han syntes om Landet og ved Juletid 1872 flyttede han med Familie dertil og boede hos Clausen indtil de selv fik købt og indrettet Hjem ikke langt derfra. I kirkelig Henseende var W. Winsløw og Clausen i de senere Aar kommen længere og længere fra hinanden, idet W. Winsløw blev draget af Swedenborgs Lære (Den ny Kirke); men de bevarede deres personlige Venskab. — F. S. Winslow kom senere, han var optagen af Fabriksanlæg. Alt laa lyst for dem, og saa blev der averteret baade i Amerika og Danmark, og Clausens gode Navn og den blomstrende norske Koloni St. Ansgar, han havde anlagt, drog mange. Fra Danmark søgte flere unge Mennesker dertil.

Landet var en Del udpint, og Virginia og Sydstaterne i det hele var ikke efter Krigen som før. Plantager med Slavehold var der nu ikke, og den kulørte Befolkning vilde nyde Friheden, fri for Arbejde. Tilstrækkelig Arbejdskraft af Hvide kunde ikke faaes, blomstrende Plantager var i Ruin, Minde om svunden Herlighed. Den danske Pastor Rude, der fra 1842 havde sit Hjem, Plantage og Virksomhed som engelsk Præst i Virginia, var en ruineret Mand.

Det gik imidlertid en Tid ret godt med Clausens Koloni. En Del satte alle deres Penge i Landkøb. Clausens rosende Omtale af Landet benyttede Landsælgerne sig af, og hans Navn blev misbrugt for at drage dertil, som han bagefter fik at vide. Der blev opryddet en større Strækning af Sumpland, som man

Digitized by Google

antog vilde blive godt Agerland. Man haabede, Vandet kunde ledes bort; men trods alle Forsøg og store Udgifter, lykkedes det ikke. Vandet blev end mere ledet op mod Hjemmene og staaende. Saa brød Sumpfeber (Malaria) ud i en frygtelig Grad. Sygdomsepidemien greb hele Kolonien, man gennemlevede de gamle Rædsler fra Jamestown, og alle, som kunde, reddede sig bort, forlod Kolonien syge og fattige. Snart var alt opløst i et mislykket Forsøg. Der er senere udtalt, havde Anlægget været 10—12 Mil længere op ad Rappohammock Floden, vilde det have lykkedes, nu var det for silde.

Blandt de unge Mænd, der kom fra Danmark, og drog til Michigans Skove, var L. Hansen, der senere har været en trofast, virksom Præst i Den danske Kirke.

Der blev fældet haarde Domme og talt bittre Ord om Clausen og F. S. Winsløw. Jeg har imidlertid mange Udtalelser, der lyder, de der tabte mindst, og de der kom uden Penge i Tanken at blive rige, fældede de haardeste Domme. De der tabte mest kom til at holde endnu mere af Clausen; thi de saa, han holdt ikke sine egne Penge tilbage, de saa en god Villie, hvor der trods store Summer ikke var Midler nok til at føre det igennem under de vanskelige Forhold. Selv Penge, hans Hustru af andet Ægteskab bragte og havde bevaret, gik med, en Del for at redde andre. Sygdom og Tabet nedbrød hans Hustru, og for hende var det svært at overvinde, og det tyngede paa Clausen. De saa, han var den, der led mest og tabte mest.

Præstevirksomheden i Virginia fik ikke megen Betydning, dog under Sygdommen i Kolonien. Han gjorde mange Rejser, og det bidrog til, at hans Helbred blev bedre.

I Philadelphia tænktes der paa Verdensudstilling, og Clausen paa at danne Menighed. Det lykkedes at danne en skandinavisk Menighed, i hvilken der var faa Norske og Svenske, men Størstedelen var Danske. Pastor Søholm i Perth Amboy havde begyndt en nidkær Missionsvirksomhed ud omkring hvor der boede Danske. Han kom til Philadelphia; men da havde Clausen alt dannet Menighed. Maaske eneste Gang Clausen og

Digitized by Google

Udvalgets Præster er kommen i Vejen for hinanden. Alt lovede godt for den hovedsagelig danske Menighed; Clausen nærede Haab, at der kunde bygges et lille Kapel samtidig med Udstillingen. Gudstjenesterne blev holdt i St. Marks engelsk-lutherske Kirke paa Spring Garden Street. Han kom i Samvirke med General Council, Menigheden kom til at høre til Pennsylvania Synoden, der gav et betydeligt Bidrag til Præsteløn. I General Councils Mission i Indien virkede de danske Missionærer H. C. Schmidt og J. K. Poulsen, efter den danske Pastor C. W. Grønnings Hjemrejse, og Clausen blev draget til General Council.

Der tænktes at begynde engelsk-luthersk Mission i Chicago med den danske Pastor E. Belfour som Banebryder. Der var oprettet et Præsteseminar i Philadelphia, hvortil enkelte skandinaviske Studenter søgte. Det, der mest optog ham var de nordiske Sømænd; Philadelphia Hovedstation for Sømandsmissionen og Baltimore Annex. Til den norske Sømandsmissions Aarsmøde i Christiania, 5te August 1875, indsendte Clausen Ansøgning, anbefalet af Professor A. Weenaas, om Anerkendelse og Støtte som Sømandspræst, det blev delvis bevilget.

Han flyttede til Philadelphia, men maatte stadig rejse til Virginia for nogenlunde at redde sig ud af de fortvivlede Forhold. Kirkebesøg og Menighed blev ikke som han haabede, Lønnen for lille, Arbejdet stort. Saa tog han mod Kald fra Minnesota og flyttede dertil.

Han henvendte sig til Den danske Kirke for om der kunde komme dansk Præst til Philadelphia; det blev optaget i "Kirkelig Samler" August 1876. Han opgav Lønnen til $600; de $300 fra Pennsylvania Synoden. Han spurgte Pastor R. Andersen i Waupaca, som var draget mod Sømandsmissionen, om han ikke turde tage dertil; men han turde ikke den Gang bryde op.

I 1878 kom han til New York og gjorde Missionsrejser til Philadelphia. Menigheden var da opløst, den af Clausen begyndte Kirkebog bevaret.

Der gik Aar før der kom dansk Præst til Philadelphia. Pastor P. Nielsen, der som Student var Medhjælper hos Andersen i 1890, blev Præst i Philadelphia. Han flyttede til Chicago, Skiften og Vacance. Menigheden har naaet frem til at eje en lille Kirke med Præstebolig og har nu Pastor H. Berthelsen.

———o———

Digitized by Google

Pastor C. L. Clausen.

PASTOR CLAUSENS SIDSTE MENIGHED I MINNESOTA OG DØD.

Nu skal Slutningen af Clausens Selvbiografi følge, idet der vendes tilbage til hans Opbrud fra St. Ansgar. Han fortæller saaledes:

"I St. Ansgar forblev saa Pastor Clausen til nogen Tid efter Konferentsen var stiftet. Præsterne og Menighederne forøgedes stadig. Ved Konferentsens Stiftelse i St. Ansgar om Sommeren 1870 var Pastor Gjeldaker tilstede, der tilligemed Pastor Clausen var en Del af det nye organiserede Samfund, og den anden Del var Professor Weenaas, Pastor Johan Olsen, Pastor Müller-Eggen og flere andre af Augustana Synoden, som var udtraadte derfra og nu sluttede sig sammen med Pastor Clausen og Gjeldaker i et nyt Kirkesamfund, som blev kaldt "Den Norske og Danske Ev. Luth. Konferentse i Amerika." Pastor Clausen blev valgt til Formand for det nye organiserede Sam-

Digitized by Google

fund. En Tid efter Ordningen af Konferentsen fik Pastor Clausen et nyt Anfald af hans gamle Sygdom — Partial Paralysis.

Senere var der et Møde af Konferentsen i Augsburg, Minneapolis, hvor der blev blandt andet besluttet at henlægge den i Marshall, Wisc., paabegyndte Skole til Minneapolis. Ved dette Møde var Pastor Clausens Helbred meget daarligt, skønt han fungerede som Formand under største Del af Mødet. Hvad der fornemmelig havde ødelagt hans Helbred var hans ihærdige Rejser til at besøge Menigheder i den nordlige Del af Iowa og den sydlige Del af Minnesota, helt ud til Spirit Lake i Dickenson County, Iowa, i alle Slags Vejrligt og det yderligt koldt og yderligt varmt. I Løbet af Vinteren 1871—1872 bestemte han sig efter kyndige Lægers Raad at rejse til Virginia, hvor han flyttede hen med sin Familie om Høsten 1872. I Virginia genvandt Pastor Clausen efterhaanden tilsyneladende sin Helbred, saaledes at han i 1878 igen saa sig i Stand til at overtage Kaldet, som var udstedt til ham af nogle af Pastor Østby hidtil betjente Menigheder i Austin, Red Oak Grove, Blooming Prærie og Brorson. Under hans Ophold i Virginia blev Pastor Clausen kaldet til Præst af den Skandinaviske lutherske Menighed i Philadelphia.

Han rejste da med Familie til sit nye Kald og bosatte sig i Blooming Prærie. Efter Pastor Clausens Flytning til Virginia var Pastor Johan Olsen af St. Ansgar bleven valgt til Formand for Konferentsen. I 1882 fik Pastor Clausen atter et nyt heftigt Anfald i Blooming Prærie af Partial Paralysis, som efterhaanden foraarsagede, først at han maatte faa sig Hjælpepræst, og senere at ganske nedlægge sit Embede. I 1885 flyttede han til Austin, Minnesota, hvor han boede da hans Hustru om Høsten 1887 afgik ved Døden.

Foruden hans Stilling som Præst havde han ogsaa til forskellige Tider andre Stillinger i Samfundet. Han var saaledes valgt til Medlem af Legislaturen i Iowa i 1856 og var senere udnævnt af Guvernøren sammesteds til Commissioner of Emigration, hvilken Stilling han indehavde i tre Aar. Ligeledes var han udnævnt til Commissioner fra Iowa til Udstillingen i Paris i 1867, som Pastor Clausen besøgte.

Der er dog særskilt endnu to Punkter, som behøves at be-

Digitized by Google

røres, og det er nemlig den saakaldte Strid om Slaveriet ved hvis Ende han udgav sin bekendte lille Bog kaldet "Genmælet", samt hans Strid med Professorerne Oftedal og Sverdrup i Konferentsen.

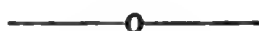
Angaaende Striden om Slaveriets Syndighed eller Ikke-Syndighed, der fortsattes i syv samfulde Aar, eller indtil Pastor Clausen udtraadte af den Norske Synode, gør vi bedst i at holde os til det Norske Theologiske Fakultets Betænkning, som rigtignok først efter at Striden havde varet nogle Aar, blev offentliggjort. I denne Betænkning udtaler Fakultetet sig derhen, at naar et Menneske betragter og behandler et andet Menneske ikke som en Person, men som en Ting, en livløs, retløs og upersonligt Object, da er det ganske vist Synd i sig selv, og just saaledes, paastod Pastor Clausen, var Slaveri Institutionerne i Sydstaterne, som havde foranlediget hele Striden, og ved denne Paastand har han altid holdt fast. Pastor Clausen har aldrig nægtet, at han i Stridens Hede stundom lod sig forlede til at bruge Argumenter, som han ved roligere Overvejelse selv ansaa for uholdbare. Men i det som var Hovedspørgsmaalet i Striden mellem ham og hans Modstandere mener han at han havde Ret.

Hvad Striden angaar mellem ham og de førnævnte Professorer, nemlig Sverdrup og Oftedal, erkender han med Bedrøvelse, at han brugte tildels meget for stærke Udtryk i sit Skrift imod dem, som han ingenlunde nu vilde bruge. Han fastholder dog, at de nævnte Brødres Angreb paa saa mange hæderlige Mænd i Konferentsen trængte til alvorlig Tugt og Bestraffelse, men han haaber, at de ogsaa selv, i det mindste til Dels, maatte have erkendt. Den alvorlige Bestræbelse, som navnlig Professor Sverdrup har gjort sig for at faa Foreningen i Stand mellem flere af de lutherske Kirkesamfund, bør forsone enhver billigt tænkende Kristen med meget i hans Fortid om det end synes mindre smukt og ædelt. Ved Borgerkrigens Udbrud blev Pastor C. Clausen valgt af det 15de Wisconsin Infantry Regiment til Feltpræst i Krigen. Han fulgte dette Kald, efter først at haev faaet Løfte af nogle af sine Nabopræster om at betjene hans Menigheder i hans Fraværelse. Hvor meget godt hans Virksomhed i Syden udrettede, navnlig hans flittige Besøg til de Syge paa Hospitalet, det lader sig overhovedet ikke godt

Digitized by Google

paavise, men endnu førend Regimentet kom til Island No. 10, under Beskydningen af Fæstningsværkerne dersteds, fik han et paralytisk Tilfælde, som formodentlig omsider vil blive Aarsagen til hans Død. Der hengik lang Tid forinden han bestemte sig til at søge Pension, og det var saaledes først i 1882 at han ansøgte om den og er velvilligt ydet ham af Regeringen indtil denne Tid, saa han har det fornødne til Livsophold.

I Aaret 1887, den 2den December, afdøde Pastor Clausens anden Hustru, som han havde ægtet paa Rock Prærie i Wisconsin i 1847. Hun var Enke, da han blev gift med hende, efter en Landejer Hans Erasmus Hjorth i Indiana. Hendes Pigenavn var Bergetha Pedersdatter fra Rollaugs Præstegjeld i Nummerdal i Norge. I Ægteskabet med hende havde han fem Sønner, af hvilke fire nu lever. Hun ligger begravet i Oakwood Cemetery i Austin, Minnesota. Hun var en trofast og elskelig Moder og Hustru."

Clausen slutter med det skønne Vidnesbyrd om sin anden Hustru ved hendes Død. Han levede med sine to forudgangne Hustruer i et kærligt Ægteskabsliv.

Clausens Helbred blev i Østen en Del bedre, hans Hustrues derimod daarligere, og i timelig Henseende var de ikke stillet som før. I Menighederne fik han endnu en god Virksomhed, og som Præst i sine Menigheder har han fra de første Aar haft deres Kærlighed.

Kirkens Udvikling fandt han sig mindre tilrette med, der var det af og til et Stridsforhold. Fra et kirkeligt Stade blev der godt begyndt, men standset en Del ved Synodens Stiftelse og det led Udviklingen under.

Han kom efter at være bleven Præst i Minnesota i Strid med den saakaldte "Ny Retning" i Konferentsen og udgav det af ham nævnte Skrift paa 90 Sider med Titel:

"Professor Sverdrups Angreb og Pastorerne J. Olsens og C. L. Clausens Tilsvar."

I Slutningen nævner han deres misvisende Udtalelser angaaende "Genfødelsen", "Kirken og de kirkelige Samfund" — deres Ideer om "Friheden" og om deres særegne "Kald og Op-

Digitized by Google

gave" til at arbejde for den —". Han slutter: "Naar jeg her har ta't a'vorligt og tildels har brugt skarpe Ord, da er det ikke fordi jeg har nogen personlig Uvillie mod Professorerne Oftedal og Sverdrup." "Der er, saavidt jeg ved, intet personligt udestaaende mellem os, og er derfor intetsomhelst personligt Opgør fornødent.

Gud lade sit Ansigt lyse over os og være os naadig. Han løfte sit Aasyn paa os og give os Fred! Amen."

Det var Clausens Danmarksrejse, som bidrog betydelig til den danske Mission og Udvalgets Dannelse, der trods den bittre amerikanske Fejde blev en af Herren velsignet Virksomhed.

Clausen var taus. Hans Ungdom var knyttet nær til Grundtvig og hans Venner og Forsamlingsfolket. Han havde afgivet Erklæring mod Grundtvigianismen ved Optagelsen i Synoden, dog bevarede han gammel Kærlighed, venlig overfor den danske Kirke i Amerika. Det fulgte af sig selv, de unge Mænd, der ikke kunde slutte sig til grundtvigsk Virksomhed og søgte Uddannelse ved Augsburg Seminar, saa Clausen paa med Kærlighed og som hørende til Konferentsen kom dem nærmere.

Der var, som nævnt: H. N. Thorup, N. Madsen samt H. Hansen, der senere blev Formand for det danske Kirkesamfund, A. M. Andersen, der samme Vinter, som R. Andersen var ved Ryslinge Højskole, kom paa Augsburg Seminar og til at indtage en ledende Stilling. Der kom flere danske Studenter: M. C. Hansen Rohe, H. P. Berthelsen, G. B. Christiansen, A. Rasmussen og andre. G. B. Christiansen, R. af D., blev Formand for Den forenede danske Kirke og var det i 25 Aar.

De danske Præster i Konferentsen dannede en dansk Forening indtil de broderlig løste Forbindelsen og dannede det danske Kirkesamfund. Da der blev Splittelse i den danske Kirke, sluttede en Del sig til det Samfund, der broderlig løste Forbindelsen med Konferentsen og dannede "Den forenede danske ev. luth. Kirke i Amerika."

Indenfor de norske Samfund var der en Bestræbelse for Sammenslutning, og det lykkedes tildels. Frikirken gik ikke med. Flere Synoder sluttede sig sammen til en Norsk Kirke i Amerika, og da Foreningsmødet i Juli 1890 blev holdt i Minne-

Digitized by Google

apolis, sendte Clausen et Brev, som blev oplæst og optagen i Beretningen. Han var da meget svag og skrev:

"Min Alder er nu meget fremskreden og paa Grund af min Legemssvaghed maa jeg helst betragte mit Livs Dagværk afsluttet. Mit Ønske er nu kun at skilles herfra i Fred med Gud og med alle Mennesker, især alle mine Embedsbrødre, som paa en eller anden Maade maa have følt sig krænket eller forurettet af mig."

Clausens Præstevirksomhed blev ikke lang. Han fik atter et appoplektisk Anfald, der hindrede ham i at udføre sit Embede.

Venner traadte sammen for at indsamle en Hædersgave til den svagelige Præst. Der skete fra norsk Side Opfordring i Kirkeblade og Aviser. Pastor R. Andersen bar det frem for Danske i den af ham udgivne Bog 1884: "Emigrantmissionen," Side 72, saaledes:

"Pastor Clausen har i længere Tid været saa svag, at han ikke har kunnet udføre sin Emuedsgerning, og da der i Frikirken ikke er Pension for Præster, som søge Afsked, og de her i Amerika sjelden have Formue, saa kan det ofte blive trange Kaar for gamle Præster. Det vilde dog være en Skam om en Mand, der har virket saa meget for Guds Rige og det skandinaviske Folk i Almindelighed, kom i Trang. Der er nu ogsaa dannet en Komite, som indsamler Bidrag til et "Fond som en Understøttelse og Hædersgave til Pastor Clausen." Komitteens Formand, Hon. J. A. Johnson, og Sekretær, Pastor J. Müller-Eggen, har indsendt en Henvendelse til det norske og danske Folk om at støtte Sagen; deri sige de: "Nu staar han iblandt os syg og udslidt efter en lang og tung Arbejdsdag; hans Aands- og Legemskræfter er fortærede i den lange og ofte møjsommeligste Tjeneste, som han offrede for Guds Rige og vort Folk," derfor, siger de, er det en smuk Tanke "at understøtte ham i hans Livs Aften."

Det er en Sag, der taler for sig selv, da det nordiske Folk staar i Taknemligheds Gæld til ham.

Der er rettet en Opfordring til Pastor Clausen om at skri-

Digitized by Google

ve eller faa nedskreven sine Livserindringer, og det vilde være af uberegnelig Værdi for den nordisk lutherske Kirkes Historie som for vort Folks Historie, om det maatte forundes Pastor Clausen at faa det nedskreven, hvad meget maatte ønskes."

Hvor meget der indkom, har jeg ikke faaet Oplysning om.

Opfordringen til at nedskrive sine Livserindringer blev den Selvbiografi, der paa nogle faa Ord nær, nøjagtig er meddelt i Brudstykker gennem denne Livsskildring. Det vilde have været ønskeligt mere udførligt.

Da hans Hustru døde, nedlagde han sit Embede, da han i 42 Aar havde været Præst i Amerika, og flyttede til sin Søn i Austin, Minnesota. Venner gjorde den amerikanske Regering opmærksom paa hans Tjeneste som Feltpræst. Han blev **De Forenede Staters pensionerede Feltpræst**. Først med $24, senere med $72 om Maaneden. Hans sidste Aar var saaledes i timelig Henseende sorgfri, da han ogsaa havde Sønner, der ikke glemte deres gamle Fader, men kærligt tog sig af ham.

De sidste 8 Aar var hans højre Haand lammet, og han led meget af Sygdom. — Han længtes ofte ud, og da en Søn boede i Poulsbo, Washington T., følte han sig i Vinteren 1892 stærk nok til at rejse ud for at besøge ham. Det var hans sidste Rejse ud til det fjerne Vesten. Han blev syg og døde hos Sønnen **20de Februar 1892**. Saa døde Banebryderen for den norsk-danske Kirke i Amerika, **den danske Pastor C. L. Clausen**, paa samme Dag som den **første danske Præst døde i Amerika: Pastor Rasmus Jensen Aarhus, den 20de Februar 1620** ved Churchill, Hudson Bay.

20de Februar 1620—20de Februar 1892, 272 Aar imellem. Ikke alene Kamp og Strid, men **Herrens rige Velsignelse**.

Han blev ført til Austin, Minnesota, og der lagt til Hvile. I velsignet Minde skal han hvile til Opstandelsens store Morgen, Naar Herren kommer.

Født 3die November 1820 var han ved 72 Aar. Ordineret 18de Oktober 1843, Præst ved 49 Aar.

Pastor C. L. Clausens Hustru, Martha Frederikke Rasmusdatter, var født 19de September 1815 i Rifbjerg, Langeland, viet den 25de November 1842. Hun døde i November 1846 paa

Digitized by Google

Rock Prærie, Wisc., kort efter Sønnen Martin Nicolai Clausens Fødsel. (Den første Søn af samme Navn døde kort efter Fødsel og Daab i Muskego).

M. N. Clausen blev Civil Ingeniør i Austin, Minn.

Pastor Clausen blev anden Gang gift med Enken Bergetha Pedersdatter Hjorth paa Rock Prærie 1847. Hun var født 29de Maj 1819 i Nummerdal, Norge. Døde 2den December 1887.

De havde fire Sønner:

C. W. Clausen, State Auditor, Olympia, Washington Territory.

Laurits F. Clausen, født 1856 i St. Ansgar, Iowa. Attorney i North Dakota, senere i Austin, Minnesota. Har taget virksom Del i den norske Kirke. Død 1921.

E. E. Clausen og B. A. Clausen, Druggister, Seattle, Wash.

Civil Engineer Martin Nicolai Clausen

er født i Foraaret 1846 paa Rock Prærie, Wisc. Søn af Pastor C. L. Clausen og Hustru Martha, der døde kort efter Sønnens Fødsel. Som Barn gik han i Public Skole, kom derefter paa

Digitized by Google

Colleget i Decorah, Iowa. Siden paa Seminariet i Cedar Valley, Osage, Iowa. Der var han i 1867, da hans Fader, efter at have været Feltpræst, blev udnævnt af Regeringen til at repræsentere Iowa ved den franske Udstilling. Clausen ønskede, at Sønnen skulde se hans og Moderens Fædreland med Slægt og Venner i Danmark, studere og træde i Herrens Tjeneste, som den døende Moder havde ønsket. Han ledsagede derfor sin Fader til Frankrig og Danmark.

Pastor Clausens Besøg i Danmark fik stor Betydning for den dansk-amerikanske Mission. Da han rejste hjem til Virksomheden i Amerika, blev Sønnen i København for at studere Theologie, og fortsatte dermed i tre Aar. Han gennemgik det Ny Testamente to Gange fra Græsk til Dansk, syntes dog ikke at være særlig kaldet til Præstevirksomheden i Amerika, og saa tog han paa den Polytechniske Læreanstalt i København for at uddanne sig til Civil Engineer. Var derefter i 2 Aar Sproglærer. I 1878 kom Tanken fra en Skibslinie om at anlægge en dansk Koloni i Sydstaterne, man tænkte især paa Texas. Der blev udvalgt 4 Mand under Clausens Ledelse. Efter en Undersøgelse fratraadte Clausen og rejste til New York, og derfra til sine Forældre i Virginia, hvor han blevx i tre Maaneder. Han tog sin Stedmoder paa en Tur til Washington. Han havde fra Barn omfattet hende med sønlig Kærlighed. Derfra rejste han til sit Barndomshjem i St. Ansgar, Iowa. Han blev kort efter kaldet som Surveyor for Osage, Mitchell County, Iowa. Han modtog det og udfyldte Stillingen i 9 Aar. Han fik nu sit eget Hjem. Han blev i 1886 af sin Fader viet i St. Ansgar til sin Brud, Minnie Matheson.

I 1889 flyttede han til Austin, Minnesota, købte to Byggegrunde paa Hjørnet af Baldwin og Third Street og opførte der et smukt Hjem. Han blev City Surveyor og har tillige været County Surveyor.

Døden drog ind i det nye Hjem. — Fru Clausen døde 1ste Februar 1890. I deres Ægteskab havde de Sønnen Clarence Lorenz Clausen, opkaldt efter Bedstefaderen, Pastor C. L. Clausen, der døbte ham. I 1892 solgte Clausen sin Ejendom og købte et større Stykke Tømmerland ved Puget Sound. Den 20de Maj 1911 blev under Clausens Ledelse og med ham

Digitized by Google

som Præsident stiftet: "The Austin Humane Society". I politisk Henseende har han virket for Afholdssagen. Han er Medlem af St. Olafs Menighed og har i mange Aar været Kirkens "Choirmaster". Han er ligeledes Medlem af "The National Geographical Society".

M. N. Clausen er nu i en fremrykket Alder og kan med Glæde se tilbage paa et langt, virksomt Liv under Herrens Velsigne'se.

Sønnen, C. L. Clausen, er paa Onkelens, State Auditor C. W. Clausens Kontor i Olympia, Washington Territory.

Foruden private Meddelelser tillige efter: "The History of Mower County." Trykt 1911 i Chicago.

Det er M. N. Clausen, der har bevaret sin Faders Dagbog, Selvbiografi med flere Optegnelser. For alt dette, tilligemed Billeder og al anden Hjælp tidligere og nu under Trykningen af denne Livsskildring af hans Fader bringer jeg ham min hjertelige Tak.

Martha Clausens Afskedssang findes nu i engelsk Oversættelse i flere Sangbøger saaledes:

And now we must bid one another Farewell,
The peace of our God keep you ever;
God's peace in our bosom, and all will be well,
Or whether we meet or we never,
May Christ, our dear Lord,
Be our sure reward
When we from the world part forever.

O help us, dear Father, and Christ, Thou the Son,
That gladly our course we may finish;
And Thou, Holy Spirit, Thou comforting One,
The love in our hearts so replenish
That surely Thy might
May fight the good fight
Till won is the crown everlasting.

Martha Clausen.

Digitized by Google

Sønnen, M. N. Clausen, har oversat 1ste Vers saaledes:

So now we will say one another Farewell,
The peace of God be with you ever
At morning and evening God' peace with us dwell;
We fervently pray that forever,
With God we may be,
His Son we may see,
When we must this world leave behind us!

———o———

Pastor G. Unonius og Hustru
som gamle Præstefolk i Sverrig.

Digitized by Google

Pastor C. L. Clausen, første Skandinavisk Feltpræst i Amerika. Senere en hel Række i Hær og Flaade. Da Verdenskrigen brød ud og Amerika kom med ansatte U. S. Feltpræster, der sku'de være Præster for hele Regimentet, indrulleret i Hæren. Y. M. C. A. og flere Samfund fik Lov at ansætte Præster — Camp Præster — anerkendte af U. S. Pastor J. O. A. Stub var ledende for lutherske Camppræster. — De to danske Samfund havde Camppræster. Den forenede danske Kirke havde Feltpræst J. C. Petersen og Den danske Kirke Feltpræst A. E. Sørensen med Hæren i Europa. Danske Amerikanere var med i Kamp for "Slesvigs Land genvundet."

Feltpræst — 1st Lieut. Chaplain — Alfred E. Sørensen
329 Field Artillery, U. S. A.

Født 21de November 1886 i Grayling, Michigan. Ordineret Søndag 25de November 1917 i Kirken i Grayling, Mich., af Menighedens Præst — Samfundets Ordinator P. Kjølhede, R. af D. — Begyndt som Feltpræst Juleaften. Med Hæren i Europa.

Digitized by Google

Pastor W. Winsløw
København 1893.

PASTOR C. WILHELM WINSLØW.

Da Udvalgets tre første Udsendte 13de Juni 1871 landede i New York var de henvist til det danske Konsulat, General C. T. Christensen. Videre til Winsløws Bank i Chicago. Pastor Dr. L. Helveg i Odense kendte W. Winsløw fra Studenterdagene. Og saa til Pastor C. L. Clausen i St. Ansgar, Iowa. W. Winsløw ordnede en Del af Rejseplanen for Grove Rasmussen og A. S. Nielsen. R. Andersen kom syg paa Koppehospitalet, og da han kom ud var baade Grove Rasmussen og Nielsen rejst til Danmark. Det var temmelig modløs han, mærket af Sygdommen, gik med et Brev til Biskop Whitehouse og hørte han var udrejst og saa til Winsløws Bank. Det er med taknemligt Minde det huskes, hvorledes W. Winsløw tog ham ene ind ved Siden af Kontoret og gav det Raad, han ansaa for bedst, rejse til Pastor A. Dan i Racine og derfra i Forbindelse med Pastor J. Müller-Eggen og Pastor Clausen, og saa til det norske Præsteseminar.

I venligt Minde skal der meddeles om W. Winsløw efter nogle Optegnelser, han paa Opfordring gav til New Church

Digitized by Google

Messenger 8de April 1896. Mere udfyldt i Breve fra hans Søn, Engineer og Arkitekt Benjamin E. Winsløw i Chicago, der med sønlig Kærlighed skriver om sin Fader: "Et bedre Menneske har ikke levet i vor Tid."

Pastor Christian Wilhelm Winsløw er født den 8de September 1827 i København, ældste Søn af Peter Johan Christian Winsløw, Broder til Skuespiller Carl Winsløw, Moderen, Sophie Elizabeth, var en Datter af Oberstløjtnant Jacobsen fra Trondhjem. Der var fire Børn i Ægteskabet: Christian Wilhelm, Ferdinand Sophus og Compagni Chef Frantz Ludvig Winsløw, som faldt i Slaget ved Dybbøl i Marts 1864, og en Datter, Augusta Winsløw, der vedblev at bo i København.

Da han var 9 Aar begyndte han at læse Latin, og blev 18 Aar Student ved Universitetet. Han studerede først Ethestik og Historie; men efter et alvorligt aandeligt Gennembrud vendte han sig helt til det theologiske Studium. Han bestod sin Examen som Cand. Phil. I 23 Aars Alderen lige før Theologisk Embedsexamen, blev han alvorlig syg og maatte opgive sine Studier. Lægerne foretog en Aareladning, som han aldrig helt forvandt. Hans Broder Ferdinand var rejst til New York, og det gik ham godt, og han indbød Wilhelm til at komme over til sig i 1857. Der var en Skandinavisk Forening i New York, i hvilken F. S. Winsløw og C. T. Christensen var virksomme Medlemmer. Den danske Pastor P. C. Sinding kom til New York, og de var med til et dansk Menighedsforsøg med Sinding som Præst, der aldeles mislykkedes. Brødrene Winsløw og C. T. Christensen sluttede sig derpaa til Pastor Henry Ward Beecher ved Plymouth Kirke i Brooklyn.

Efter 1½ Aars Forløb rejste Wilhelm atter tilbage til Danmark. Han blev forsynet med Midler af Broderen til et Aars Ophold i Tyskland, og fik derefter ny Indbydelse til at komme til Amerika.

Wm. Winsløw giftede sig derpaa i 1863 med Frøken Christiane Charlotte Sophie Østerby, født 26de Januar 1835 i Odense. Hun stammede fra Hans Egede. Der blev Bryllupsrejse til Amerika. Nogle Aar boede de ved Forretningsliv i Missouri og Iowa. I 1867 flyttede de til Chicago. Han blev ansat ved sin Broders Bank. Han tog megen Del i det kirkelige Liv og stod

Digitized by Google

som en trofast Ven med Pastor Clausen i Kampen om Slaveriet, Clausen førte mod Den norske Synode. I kirkelig Henseende blev Winsløw imidlertid draget i en for Clausen fuldstændig modsat Retning. I Chicago fik han fat paa Emanuel Swedenborgs Bog: "Himlen og Helvede" (Heaven and Hell). Han siger, den fyldte ham strax med Glæde; thi hvad han i 17 Aar havde grundet paa, fik han nu Klarhed over. Man søgte Forbindelse med den Ny Kirke i Amerika, Danmark, Norge og Sverrig. Den norske Swedenborger A. T. Boyesen var i 1868 i Chicago. Winsløw mente han burde forsøge at samle de faa, der var i København. 1871 kom Boyesen til København og blev til han 1877 blev forflyttet til Stockholm.

Efter Bankfalitten i Chicago, da Clausens Helbred var nedbrudt og han var flyttet til Virginia for at virke for dansk Koloni Anlæg, indbød han W. Winsløw til at komme og hjælpe dermed. Ved Jul 1872 flyttede han med sin Familie ind i Clausens Hjem. Fik kort efter eget Hjem, som han omfattede med megen Kærlighed. Kolonien mislykkedes. Høsten slog fejl. Febersygdom hærgede; alle, som kunde, drog bort. Det var haardt for W. Winsløw at forlade sit Hjem og den Koloni, han havde set saa lyst paa, for, 50 Aar, med Hustru og 3 Børn at drage til Danmark med nedbrudt Helbred.

I København var den lille Kreds af Swedenborgere helt i Opløsning. Winsløw søgte at samle den, og han blev indtrængende opfordret til at blive deres Præst. Der var en lille Kirke i Blaagaardsgade, som Fripræst Carstensen i sin Tid havde faaet indrettet til Kirke. Carstensen fik en anden bygget paa Kong Georgs Vej. En lille Tid holdt Winsløw Gudstjeneste i den. Saa blev den købt af de unge Pigers "Forening til Opførelse af smaa Kirker." Siden kendt som Bethlehemskirken, der staar i første Række for Københavns Kirkesag. Winsløw fik saa Kirkelokale i No. 22 Wesselsgade og virkede der til han i 1897 atter drog til Amerika til sine Børn.

Om Præstevirksomheden i København fortæller hans Søn, B. E. Winsløw, saaledes:

"Min Fader stiftede den Nye Kirkes Organisation i Danmark. Han blev ordineret til Præst 1883 af sin Menighed i København, og holdt med Luther paa, at en Menighed havde

Ret til at ordinere en Mand til Præst, og at det var ikke nødvendigt at falde tilbage paa Udlandet, for at faa dette gjort. Min Faders Ordination var meget smuk og højtidelig, og blev senere fuldt ud anerkendt af Den Nye Kirke i alle andre Lande.

Min Fader hørte til den ældste og mere liberale Gren af de to Afdelinger af den Nye Kirke. Begge Afdelinger har de tre Grader i Præsteembedet, men under forskellige Navne.

Under Gudstjenesten bar Fader en hvid Ornat, kopieret efter den brugt i Episkopalkirken. Jeg har desværre ikke et Fotografi af min Fader i Ornat. Min Fader var Udgiver i mange Aar af et Nykirkeligt Maanedsskrift i København. Han har ogsaa skrevet mange af de Salmer, som de bruger ved Gudstjenesten i København.

Min Fader var en glimrende begavet helstøbt Mand af den gamle Skole. Han var en Idealist, som altid søgte det bedste i andre Mennesker. Han tog levende Interesse i alt hvad der foregik, og talte, saa godt at sige, aldrig om sig selv. Man kan sige om ham, at han stred tappert for Guds Rige paa Jorden, og at kende ham var at elske ham. Hans Hustru stod ham altid bi paa den smukkeste Maade."

Da Clausens højre Haand blev lammet, dikterede han i Februar 1885 sin Søn Laurits, et Vennebrev til Winsløw i København.

I 1897 rejste Winsløw og Hustru atter til Amerika. De tilbragte deres sidste Aar hos Børnene i California. Der oversatte han endnu fra Latin til Dansk Swedenborgs Skrift: "Den sande Kristne Religion" paa ca. 2000 Sider.

Fru Winsløw døde den 8de September 1912 i Arrago Grande, San Louis, Obispo County, California. Hendes Mands Fødselsdag.

Pastor Winsløw døde den 22de Januar 1917 i Santa Crus, California. Han levede et regelmæssigt Liv, nærmest som Vegeterianer, og trods al Svaghed naaede han den høje Alder af 89 Aar.

Deres Børn er Ingeniør og Arkitekt Benjamin E. Winsløw, Chicago. Doctor Thomas H. Winsløw, Oakland, California. Han har en Selvbiografi af Faderen, Pastor W. Winsløw, ført op til 1883, som endnu ikke er bleven trykt.

Digitized by Google

Fru Mary Natalie Winsløw Johansen, Los Angeles, California. Enke efter Victor Johansen, Søn af Provst Johansen, Viborg Domkirke.

Ferdinand Sophus Winsløw var født 26de Maj 1829 i København. Døde i April 1885 i New York. Han efterlod Hustru, 2 Sønner og 1 Datter.

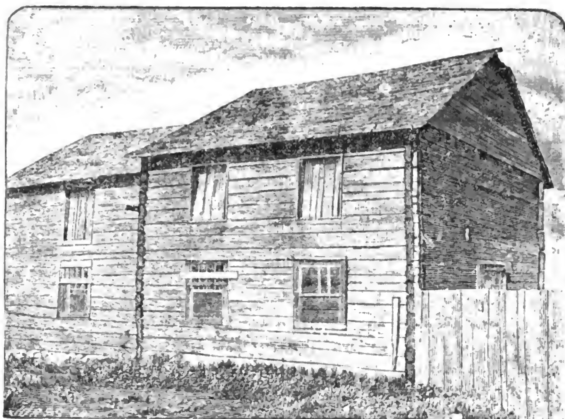
Da F. S. Winsløw var død i New York, sagde General C. T. Christensen: "Der staar en lille jernbeslaaet Kiste fyldt med Winsløws Bøger, vil De have den?" men tilføjede: "maaske mest Swedenborgs Skrifter, der ikke har Værdi for Dem." Med Tak modtog jeg Kisten, der var ikke et eneste Skrift af Swedenborg, det var mest historisk: Historisk Arkiv, For Ide og Virkelighed, Historisk Tidsskrift, osv. I den fandt jeg hvad jeg har benyttet til Jochum Hallings Levnet og Biskop Myles Coverdales Levnet i min Bog: "Den danske Kirke og Episkopalkirken." Side 71 og 155.

---o---

Pastor Dr. Edmund Belfour
født 9de August 1833 paa Simonsborg, Sjælland. Ordineret 1857. Sendt i 1874 af General Council til Chicago for at stifte engelsk ev. luth. Menighed.

Digitized by Google

Den gamle Kirke i Muskego

Efter at Clausens gamle Kirke i Muskego ophørte at være Menighedskirke, stod den dels tom, dels brugt til forskelligt. Som Clausen begyndte i en Lade, saaledes blev hans Kirke senere brugt som Lade, indtil den tilsidst helt forfaldt og truedes af Ødelæggelse. Pastor J. A. Bergh fik den fotograferet og ovenstaaende Billede kom i "Vort Blad" for Juli 1891. Konferentsens Formand, Pastor G. Hoyme, blev virksom for at faa Kirken bevaret. Nogle ønskede den bevaret paa sin gamle Plads i Muskego. Gamle Pastor Stub, der blev Præst efter Clausen og Kirkens første norske Præst, talte varmt for at bevare det historiske Minde i Muskego. Han vilde anse det som den største Højtidsdag paa de gamle Aar, om han endnu en Gang kunde knæle ved Alteret paa det Sted, hvor han begyndte sin Virksomhed i de unge Aar. Nogle ønskede den flyttet til Minneapolis. Om end nødig, vilde Stub ogsaa være med dertil, kun at Kirken blev bevaret. I 1904 blev Kirken flyttet til St. Anthony Park, mellem Minneapolis og St. Paul, ved den norske Kirkes store Præsteseminar. Den staar i samme Skikkelse som i Wisconsin Storskov, som et Minde for Studenterne om, hvorledes der blev begyndt i Amerika. Den norske Kirkes Formand efter Foreningen, Pastor Dr. Stub, er af sin Fader døbt i Kirken.

Digitized by Google

Pastor Dr. H. G. Stub, Commandør af St. Olof.
(Laant fra The American Scandinavian Review, Oct. 1817).

Digitized by Google

Pastor Hans Andreas Stub

født 13de Maj 1822. Kandidat fra Kristiania Universitet 1846. Ordineret af Biskop Arup 1848 til Præst ved Kirken i Muskego, Wisc. Efterat have holdt Bryllup, drog det unge Præstepar til Amerika til Kirke og Præstehjem, hvor Pastor Clausen havde lagt Grund til Kirken i Amerika. 1861 rejste han til Norge i præstelig Virksomhed, men kom 1865 tilbage og blev Præst for Big Canos, Iowa. I 1891 rejste han igen til Norge for at virke i Indre Missionen. I 1894 kom han igen til Amerika; men rejste tilbage i 1896 for at hjælpe sin svagelige Broder i Hardanger. Broderen tog Afsked, og saa kom Stub atter til Amerika 1897 og fejrede sit 50 Aars Præstejubilæum i 1898. Levede sine sidste Dage hos sin Svigersøn, Pastor J. E. Bergh, Sacred Heart, Minnesota.

Pastor, Dr. Hans Gerhard Stub

Commandør af St. Olaf

født 23de Februar 1849 og **døbt af sin Fader i Muskego gamle Kirke**. Studerede 1861—65 ved Bergens Katedralskole. I 1866 tog han Examen ved Luther College. Tog ligeledes Examen fra Concordia College i Fort Wayne, Indiana. Theologisk Candidat fra Concordia Seminar, St. Louis, 1872. Samme Aar Præst for Vor Frelsers Menighed i Minneapolis, Minn. 1881—82 studerede han i Leipzig, Tyskland, 1878 blev han Professor i Theologie ved Luther Seminar, Madison, Wisc og 1879 Principal. 1896 blev han Præst for Menighed og College i Decorah, Iowa. 1900 blev han atter Professor ved Luther Seminar. Han har helt igennem taget virksom Del i Den Norske Synode og altid haft en ledende Stilling. Den norske Kirkes — Den nordiske Kirke i sin Helhed — sønderrevne Stilling har ligget ham alvorligt paa Hjerte, saa han har været virksom til at virke for Kirkens Enighed. Efter lange Forhandlinger blev der Forening mellem "Den norske Synode", "Den Forenede Norsk Lutherske Kirke" og "Hauges Synode." Den 9de Juni 1917 bleve de forenede og fra 1ste Juli 1917 traadte det i Kraft med Navnet: **"Den Norsk Lutherske Kirke i Amerika."** Det fulgte som af sig selv, at Dr. Stub var selvskreven til at staa i Spidsen for det nyforenede Samfund — Frikirken og flere mindre norske

Digitized by Google

Samfund gik ikke med og nye Stridigheder er ikke udebleven; men under Herrens Naade er der naaet godt frem til at samle den norske Kirke henimod det store Enhedsmaal.

Dr. Stub er hædret af Norges Kong Haakon som Commandør af St. Olaf, ligesom han har flere Hædersbevisninger. I 1922 har han været Præst i 50 Aar og ser med Tak tilbage paa Herrens Velsignelse. Som **Præsident for Den Norsk Lutherske Kirke i Amerika** bor Dr. Stub i Minneapolis, Minn. — Endnu har man ikke faaet Øje for at Herrens og Oldkirkens samt Nordens Kirke-Orden er: **Biskop**. Det kan komme i Herrens Time.

Pastor Jacob Aall Ottesen Stub

er født den 6te August 1877 paa Koshkonong, Wis. Søn af Pastor Dr. H. G. Stub. 1898 tog han Examen ved Luther College og 1901 Candidat fra Luther Seminar. Han blev samme Aar ordineret og Hjælpepræst hos Pastor H. Halvorsen og 1902 Præst ved Kristkirken i Stoughton, Wis. Da Krigen brød ud, gik han med som Feltpræst. Han var Executive Secretary for The National Lutheran Commission med Opgave at virke for Ansættelse af lutherske Camppræster eller Feltpræster og inspicere alle Lejre, hvor der maatte være lutherske Soldater.

Digitized by Google

EFTERSKRIFT.

Kilder er anført i Texten. Endnu skal nævnes: Professor, senere Minister og Redaktør Rasmus B. Anderson: "The First Chapter of Norwegian Immigration, 1821—40.". HistoriskeActa og Artikler i hans Blad "Amerika", Udgivelsen af Student Ryning og Pastor Dietrichsons Skrifter m. m.—Der er udkommen Festskrifter og Bladartikler, hvor der er Fejltagelser, dette Skrift kan rette. Enkelte Dato m. m. I den Danske Kirkes Festskrift er kommen det nye: "Clausen var Huslærer i Norge." Gad vide naar det var. Ordinator P. Kjølhede, R. af D., "Vort Samfunds Præster fra 1871—1921", er i sin Korthed god historisk Oversigt. Historien det indeholder maa ydmyge os; men trods Splid og Skrøbelighed Vidnesbyrd om Herrens Naade og Velsignelse i henrundne Aar. I "De Forenede Stater, Landet og Folket" staar, Udvalget sendte Præsterne: A. Dan og N. Thomsen. Ingen af dem er sendte af Udvalget, de kom før. De blev anerkendt af Udvalget.

Da "Den Danske Kirke og Episkopalkirken" udkom, tænkte jeg ikke dette Skrift skulde følge saa hurtigt efter. Endnu har jeg fra Indien Biografier af Missionspræsterne: Maderup, Haubro, Rosen, Wissing, Møhl, Knudsen, P. Andersen m. fl. Fra Amerika: Unonius, M. F. Sørensen, R. Sørensen, Gasmann, Gierløw, Hansen (Monitor), N. Thomsen m. fl. Hvad der skal udkomme staar i Herrens Haand. Mine Tider ere i Herrens Haand, Sal. 31, 16. Naade at arbejde medens det er Dag.

Clausen led under Kampen med Synoden og siden i Anledning af A. S. Nielsens Ordination og Den amerikanske Fejde. Det er til hans Ære han holdt sit Løfte i Danmark at være Ordinator.

Pastor F. L. Grundtvigs senere Kamp, var det ikke en Følge af vi — jeg med — var bleven præget af Synode og Tyskeraand? Naar skal F. L. Grundtvigs Levnet skrives? Det maa ikke skrives i Glemmebog.

———o———

Digitized by Google

INDHOLD:

Vignetter, Billeder, Portrætter gennem Texten.

Altergang i en dansk Kirke.

Digitized by Google

SKRIFTER UDGIVNE AF PASTOR R. ANDERSEN:

"Den ev. luth. Kirkes Historie i Amerika 1620—1820." 640 Sider (omtrent udsolgt).

"De gamle Nordboers Rejse" (udsolgt).

"Fra Besøget i gamle Danmark" (lille Rest).

"Emigrantmissionen" (2det Oplag udsolgt).

"Israelsmissionen i New York" (lille Rest).

"Dorothea Elisabeth Andersens Mindeskrift" (udsolgt).

"Bispegaarden i Okloho og Præstehuset i Utah". Fortælling. (Udsolgt.)

"Den forældreløse Margrethe." Fortælling (Lille Rest).

"Jørgen." Fortælling fra Sømandsmissionen. (Udsolgt.)

"The Vedas" af Missionær Dr. W. C. Schmidt. (Lille Rest).

"Daabsminder fra Herrens Tjeneste i Kirke og Mission." Indbunden, $1.00.

"Den Danske Kirke og Episkopalkirken." Indb. $2.00.

"Pastor C. L. Clausen." Indbunden, $1.50.

Digitized by Google

Digitized by Google

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT

This book is under no circumstances to be taken from the Building

form 41a

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google